GAUDEO

John Carter Brown
Library
Brown University

KNOWLTON 1960

Omnium Gen-
TIVM MORES, LEGES,

& Ritus, ex multis clariſſimis rerũ ſcriptoribus, à Ioanne Boëmo Aubano Teutonico nuper collecti, & nouiſſimè recogniti.

ACCESSIT LIBELLVS DE Regionibus Septentrionalibus, earumq́ꝫ Gentium ritibus, veterum Scriptorum ſeculo ferè incognitis, ex Iacóbo Zieglero Geographo.

PRÆTEREA, EPISTOLA MAximiliani Transſyluani lectu perquàm iucunda, ad R. Card. Saltzburgen. DE MOLVCCIS INSVLIS, & aliis pluribus mirandis.

ANTVERPIÆ,
In ædibus Ioan. Steelſii, Anno
à CHRISTO nato
M. D. XLII.

HENDECASYLLABON
ad Lectorem.

Non ſic Herodotum, haud quidem Strabonem,
Haud Trogum, neq; Plinium, haud Solinum,
Scriptorem haud Siculum, haud ſenem Beroſum:
Facundis aliquem nec ex nouellis,
Non Papamq; Pium, Sabellicumq;,
De rebus breuius fideliusq;,
His tractaſſe. Videre nationes
Hic omnes Aſiæ queas uagantes,
Perſas atq; Arabes, Scythas & Indos,
Parthos, Aſſyrios, Syrosq;, Medos,
Europæ pariter Gethas Dacosq;,
Thraces, Sauromatasq;, Pannonesq;,
Germanos, Italos, Gallos, Iberos,
Hybernos quoque, Cantabros, Britannos,
Et gentes titulo ſub Aphricano,
Pœnos, Æthiopes, & incolentes
Ægyptum, & Libyæ aridas arenas,
Nonnullasq; per inſulas morantes:
Turcarum inſuper atq; Tartarorum
Sectas, Chriſtigenumq; nationum,
Quæ latè dominantur, & gubernant
Nunc Regna Imperia atq; Principatus
Mundum præualidè per uniuerſum.

John Carter Brown Library

SIGISMVNDO GRYMAVGVſtano, optimarum artium & Medicinæ eximio Doctori, Ioan. Boëmus Aubanus Teutonicus. S.

COllaturus me ad celeberrimum hunc morem, quo omnes, qui vnquam à ſe ſcriptos libros in lucem dedere, vnum aut plures è præſtantioribus viris eligere ſolent, quibus velut defenſoribus patronis, illos adſcribant, dedicentq́; Quum huc atq; illuc multum diuq́; circunſpicerem, cui & ego lucubrationes haſce meas DE GENTIVM MORIBVS ac earundem viuendi ratione, nominatim dedicare, & ad propugnandum tradere cùmprimis velim, cui acceptas forę confiderem: Nemo mihi te ſplendidiſſime Doctor quum dignior, tum aptior occurrit: non eò ſolum, ꝙ eas ſub expenſis tuis, tuoq́; ſub mundiſſimo caſtigatiſſimoq́; literario prælo impreſſurus, laudem (quantulacunq; mihi vnquam à grato & humano lectore pro habitis laboribus ceſſerit) cõmunem mecũ habiturus ſis: verum quod te materia ea haud mediocriter delectari notanter cognoui, quum anno ſuperiori ſimiles libellos duos, vnum de Septentrionalibus Gentibus, cuius autor Matthias de Michau, alium de Meridionalibus cuiuſdam Ludouici de Bononia, impreſſeris, meq́; librum præſentem in Germanicam linguã noſtram transferre interpretariq́; adhortatus ſis. Et hoc digniſſimè: quippe, qui optime diu antea hæc atq; alia, quæ de externis nationibus memorãtur, omnia cognoris, ſciasq́; licet non ex leuibus circulatoribus, non ex vagis mendicis, qui vt vulgò admiratiores acceptioresq́; ſint, adeò nefandiſſime abſq; omni verecundia plerunq; mentiuntur: vt non ipſis modo non fides etiam minima habeatur, verum omnibus iuxta, qui aliquid de his aut ſcribunt, aut recitant: Sed ex grauium fide digniſſimorũ autorum ſcriptis, quibus perdius & pernox tu quoq;, quandocunq; à medicis curis vacare datur, operam ſummam impendis. Atq; ex hinc homini in publica præſertim adminiſtratione

conſtituto nihil vtilius, nihil glorioſius iucundiuſq́; magis, quàm veraciter aut legendo aut peregrinando cognoſcere, qua religione, quibus moribus, qua regiminis forma, quibus legibus, inſtitutiſq́; aliæ per orbẽ gentes vitam traducant. Quod ita compertum eſt, vt illis, qui extra patrios agros ad ſecundum vix lapidẽ vnquam peruenerint, quiq́; ingenuorum morũ & artium in iuuentute parum aut nihil perceperint, quãuis naturæ ſuæ bonitate opulenti, facundi & ſolertes ſatis ſuperq́; in patriæ ſinu populos moderentur & vrbes: tantum tamen fœlicitatis adimatur, vt propemodũ pro deſpicato quicquid dicant faciantq́;, ab omnibus habeatur, E diuerſo aliis, qui peregrè aliquando profecti, ſub fidelibus & eruditis præceptoribus in claris probeq́; inſtitutis vrbibus egregia multa viderint, didicerintq́;, tantum gloriæ & maieſtatis adiiciatur, vt nihil ab eis attentẽt, nihil fiat, quod non ſecus, quàm à diuiniſſimo oraculo præceptum alacriter non omnes amplectantur, cunctiſq́; non ſumme placeat. Quapropter ornatiſſime Sigiſmunde ſcripta hęc noſtra, quę ex multis præclariſſimis rerum ſcriptoribus, iam triẽnio fermè non ſine maximis laboribus in librũ iſtum collegi, congeſſi, & quantũ ingenio atq́; induſtria potui, augmentaui, à me obuiis manibus & ſerena fronte ſuſcipe, ſuſceptaq́; tanta diligentia, tanta fidelitate perlege, perluſtra examina, ab omniq́; macula expurga: vt nihil vſquã prætermittatur, nihil præterfluat, quod ſecum minutuli quippiam ſubripiat inuoluatque, quod poſtea à Lynceis vitilitigatorum obſtrigilatorumq́; oculis inuentum, ſphingeis vnguibus enodatum, vipereis linguis compunctum, exibilatumq́;, in famæ & nominis noſtrorum amborum diſpendium, atq́; obfuſcationem in omnibus triuiis pro fabula iactetur.

Quod vbi diligẽtiſſime perfeceris, ſub dædaleo tuo literario prælo accuratiſſimè imprimere curabis,

VALE.

John Carter Brown Library

De Origine hominis opinio theologorum vera.

John Carter Brown Library

CAPVT PRIMVM.

DIVINA MAIESTAS, QVVM cœlum, & hanc vniuerſi faciem, quæ ab ornatu, & eleganti forma Mundus appellata eſt, ac omnia quæ illius ambitu comprehenduntur, quinto creationis die abſoluiſſet: ſexto hominem maſculum vt eſſet, qui illis & præeſſet, & frueretur, nobiliſſimum animal fecit: vnum omniũ animantium quod cœleſtem mentẽ ſortitum eſt. Illi, ꝙ ex rubentis terræ vena fieri contigiſſet, Adami nomen dedit: tum mulierẽ ex dormientis Adæ latere depromptã, ne ſolus eſſet, illi in ſociã & coniugem cõmiſit, ſimulq́ꝫ in amœniſſimam terræ partẽ conſtituit, fluminibus quaqꝫ verſus irriguam. Locus à viridante facie, hilariq́ꝫ aſpectu παράδεισος eſt Graia voce appellatus. Primo beatiſſimam vitã agere, malorũ oĩm expertẽ, terra ſua ſponte ferente oĩa. Cæterum lege aberrantes amœniſſimo incolatu, ſedéque illa beatiore depulſi, ſolum flebiliter vertêre. Cohibita deinceps & tellus eſt, quum nihil vltrò ferret amplius, per ſudorem & ærumnam vitã agere: ſubiit inde morbus, tentareq́ꝫ cœperunt frigora & æſtus humana corpora. Cainus primo ex his genitus, ſecundo loco Abelus, & tum multi alij: ita adoleſcente mundo: quum iam terra frequentius coleretur, quò maior humanarum gentium vis erat, eò magis vitia inualeſcere, vitaq́ꝫ in peius labi, iniuria pro innocentia haberi cœpta eſt, pro pietate numinis con-

Marginal notes:
Mũdus vnde appellatus.
Primorum parentũ origo & appellatio.
Adamus.
Paradiſus.
Fertilitas terræ cur cohibita.
Protoplaſtorũ vita.
Cainꝰ primogenitꝰ

temptus: eóque ſcelus ipſum proceſſit, vt Deus (vix Noë vno mortalium iuſto reperto, quē propter hoc cum domo ſua ſeruari voluit, vt eſſet per quem huma-

Cataclyſmus.

num genus ex integro reparari poſſet) cataclyſmum immiſerit, qui inundans omnem terram vna clade oĩa animantia, quæ tunc in terris fuére, præter admodum pauca, quæ myſtica nauis tuebatur, cum volucribus

Diluuiũ q̃ duraũit Noë propagatio.

etiam extinxit. Poſt quinos deinde menſes, quibus ea inundatio ſæuiit, arca in Armenis montibus deſedit: Noë cum ſuis in terram egreſſus, mortale genus breui tempore propitio numine reparauit: & vt rurſus

Noë filios ac nepotes habitatum tranſmittit

omnis terra incoleretur, filios, nepotes, ac pronepotes alios ad alias terrarũ oras velut in colonias habitatũ miſit. In Ægyptum (vt Beroſus habet) cum Coloniis Chami Eſennium, in Libyam & Cyrenen Tritamem, & in totam reliquam Aphricam Iapetum Priſcum Atalaa in Aſiam orientalem miſit, Gangem, cũ aliquot ex filiis Comeri Galli, in Arabiam fœlicem Sabum cognomine Thuriferum, Arabum præfecit Arabiæ deſertæ, & Petreium Petreiæ: Canaan poſuit in Damaſco vſque in extima Paleſtinæ: In Europa regem Sarmatiæ fecit Tuiſconem à Tanai ad Rhenum flumen: iunctique ſunt illi omnes filij Iſtri & Meſæ cum fratribus ſuis ab Adula monte vſque in Meſembriam Ponticam: ſub quibus tenuerunt Tyras Archadius Emathius Italiam, Comerus Gallus: Samotes poſſedit Celtas, & Iubal Celtiberos. Fuit breuis

Vnde morũ et linguę diuerſitas orta.

illa & immatura filiorum alienatio à progenitoribus (quorum viuendi ritus & mores nondum adhuc ſatis imbiberant) omnis diuerſitatis, quæ ſequuta eſt, cauſſa. Chamus ſiquidem ob ludibrium, quo patrem

Chami immaturũ exilium.

habuit cum vxore & liberis profugere coactus, in ea Arabiæ parte conſedit, quæ ab eo poſtea nomen ſortita: poſteris nullum ſacrorum ritum tradidit, quum nullum à patre accepiſſet. Vnde factum, vt quum procedente tempore alij poſt alios ex ea terra rurſus velut in colonias miſſi, diuerſa mundi loca tenuiſſent (creuit enim ſupra modum abdicata ſoboles) qui-

dam

dã in errores inciderint inextricabiles: lingua variata eſt, cognitio veri DEI, & omnis cultus periit. Adeo, que quidam inculto & barbaro modo, vt audies, vitam duxere: vt quid differentiæ inter eos, & ſylueſtria animalia extiterit vix videas. Qui in Ægyptum tranſiere cęleſtium luminum motum pulchritudinémque mirati Solem & Lunam, velut certum ipſis numen ineſſet, pro diis colere cœpere, Iſidem hanc, illum Oſyrim nominantes: vitali ſpiritui etiam ſub Iouis appellatione: ſub Vulcani igni: Ætheri ſub Palladis: ſub Cereris telluri, aliiſque ſub aliis nominibus diuinos honores tribuere, Nec tenebræ illæ rerum tantum in Ægypto ſtetere: ſed quaſcunque à principio terras tenuerunt à Chamo procreati: veræ pietatis ignorantia ſimul & infanda ſeruitus cœpit, Cæterum nulla vnquàm tellus plurium fuit coloniarum mater, quàm Arabiæ pars illa, quam is cum ſuis inſedit: tantam humano generi cladem intempeſtiuum vnius attulit eximium. Contra Semi & Iaphetis prognati, legitimè à maioribus inſtituti, modicis finibus contenti haud tam latè, vt illi, ſunt per omnes terras euagati: Quò accidit, vt veritatis ſtudium, pietatis dico & veri DEI cultus apud vnam duntaxat gentem ad Meſſię vſq; tempora in occulto permanſit.

Hoies à br tis nō diff rebant.
Sol et lun diuinos h nores con ſequuti.
Iſis Luna.
Oſyris Sol.
Aer Iupit
Ignis Vulcanus
Æther Pallas.
Terra Ceres.
Arabia m tarū color arū mate
Semi & Iaphetis prognati.
Quare ve dei cultus apud tā pa cos perma ſit.

DE ORIGINE HOMINIS OPInio Ethnicorum falſa.

CAPVT II.

Veteres verò illi philoſophi qui præter veri numinis cognitionem ante multa ſæcula naturam & hiſtorias tradiderunt, de hominis origine aliter ſenſerunt. Quidam enim mundum ingenitum & incorruptibilem, & genus humanum ab æterno extitiſſe neque habuiſſe ortus principium credidere. Quidam genitum corruptibilémque arbitrati, & homines dixerunt generationis initium tempore eſſe ſortitos.

philoſophe rum de mū do duplex opinio.

Nam à rerum primordio & cœlum & terram vnicam habuiſſe ideam immixta eorū natura. Exinde diſtinctis inuicem corporibus cœpiſſe mundum, hunc

Leuia ſupe-riora, gra-uia inferio ra appetiſſe

ordinem quem videmus. Aërem quidem motum hunc continuum ſortitum, & igneam partem eius ſuperiora lora propter leuitatem appetiſſe. Eadem cauſa ſolem aſtraq; cętera curſus ſuos ſortita. Quod verò humori mixtum, eodem ſtetiſſe in loco propter grauitatem: quæ quum mixta eſſent, ex humidis quidem mare effectum, ex durioribus verò terram lutoſam euaſiſſe, & omnino mollem. Hæc primum quum ſolis ardore denſior euaſiſſet, eius poſtmodū ſuperficie vi caloris tumefacta, multis in locis humores quoſdā eſſe cōcretos: in quibus putredines tenui contecta pellicula ſint excitatæ, quemadmodum in paludibus Ægyptiis & ſtagnis accidere videmus: quum frigidam terram ſubito æſtus aëris calefacit, tum verò in humidis calore adhibito generatio fiat: & noctu quidem circumfuſus aër humorem præſtet, qui in die ſolis virtute conſolidetur: tandem putredines illæ ad ſummum perductæ, adueniente veluti partus tempore exuſtis confractisq; pelliculiss oīs generis educunt animantium formas: quorum ea quæ maiorem calorem ſortita ſunt, in ſuperiorem regionem volatilia effecta, abierūt: quę verò plus terræ continebant ſerpentia, aliáq; terreſtria euaſerunt animantia. Naturam aquoſam nacta, in ſui generis elemētum delata ſunt & piſces appellata. Terra deinceps, tum ſolis ardore, tum ventis indies magis areſcens: à gignendis maioribus animalibus deſiit: ſed quę generata erant, mutua commixtione alios animātes procrearunt. Eodem quoque modo & homines à principio genitos dicunt, in agris paſtum quærentes, ſylueſtri & incognita vita vixiſſe, quibus herbæ & arborum fructus vltrò victum præberent. Beluas inſuper iis fuiſſe infenſas, quibus vt obſiſterent, cœtus hominum ob timorem factos aiunt communis vtilitatis gratia, auxiliáque inuicem præbita, & loca habitaculis quæſita: ſonus oris confuſus quum eſſet, paulatim diſcreuiſſe vocem aiunt, & res omnes ſuo nomine appellaſſe. Verùm quum diuerſis ſiti eſſent in orbis locis, non eiſdem vſos verbis: ferunt propterea & diuer

Animantiū naturalis creatio.

Ægypti fœcunditas.

Primorum hominū inculta vita.

Primi homines à beluis īfeſtati

Diuerſitas linguarum vnde facta.

diuerſos literarum characteres extitiſſe, primóſque hominum cœtus ſuæ quenque gentis initium fuiſſe. Verùm primi homines nullo ſubſidio fulti, duram agebant vitam, quum ignorarent agreſtes fructus in vſum futurum condere, & ad egeſtatem ſeruare. Hinc fiebat, vt hyeme plurimi aut fame aut frigore interirēt. Experimento deinde edoctos, & ſpeluncas aiunt quęſiſſe, ad euitandam frigoris vim, & fructus ſeruare cœpiſſe. Ignis ad hæc notitia cęterarūq; vtiliū rerum percepta, & cæteras quoque vitæ hominum commoditates breui tempore eſſe adinuentas. Denique neceſſitatē ipſam rerum magiſtram factam, ſingulorum peritiam ingeniis mortalium ſubminiſtraſſe: quibus coadiutores datæ ſunt manus, ſermo, animíque præſtantia. Et illi, qui eam hominis originem fuiſſe perſuaſum habuere, & non ad diuinam retulerunt prouidentiam. Æthiopes omnium mortalium primos fuiſſe dixerunt, hac coniectura vſi, quòd Æthiopicum ſolum ante omnes terras ſyderis propinquitate intepeſcere cœpiſſet, quum terra eſſet ab initio vliginoſa: quo cōtigit, vt ex prima illa humoris calorísque temperie homo ſit ipſe genitus, atque eam terram in qua naſci cōtigiſſet, libtius tenuerit, quàm diuerſam vllam, quum ignota adhuc eſſent omnia, quæſiuerit. Ibi ergo exordientes, vbi prius paucula de Aphrica vna trium partium, in quas totus terrarum orbis, & hic liber noſter partitus eſt, præmiſerimus. De Æthiopiæ ſitu & eius gentis moribus primum, tum ſingularum regionum & gentium per ordinem, qua poterimus diligentia referemus.

Gentium diuerſitas.

Hominis periculo prudentes facti.

Magiſtra rerum neceſſitas.

Æthiopes omniū mortaliū primi.

Captatio beneuolentiæ à dicendorum propoſitione.

DE TERRAE SITV ET partitione. CAP. III.

MAiores noſtri, vt refert Oroſius, totius terræ circulum Oceani limbo circumſeptum triquetræ eſſe figuræ ſtatuere: eiúſque tres partes, Aphricam, Aſiam, & Europam. Aphricam ab Aſia diſterminat Nilus, qui à meridie in Æthiopiam diffunditur, & Ægyptum perlabens, ac mirabili fœcunditate irrigans,

Terra in partes tres diuiditur.

Aphrica ab Aſia diuiditur.

Europa ab Aphrica diuiditur.

Aſia ab Europa diuiditur.

Aphricę ſitus qualitas, & gentes.

Aphricæ incommoda.

Quatuor Aphricæ latera.

Indigenæ Aphricæ gentes.

Aduenæ Aphricæ gentes.

Aphri ab Hercule cultiores facti.

Terræ Aphricæ qualitas.

Portentoſa Aphricæ feracitas.

oſtiis non minus ſeptem mari infunditur. Europam ab Aphrica diuidit mare mediterraneum, quod ab occidentali oceano circa Gades inſulā & columnas Herculeas, non amplius decem millibus paſſuum patens terras aperit atq; intrat, ait Pomponius Mela. Aſiam ab Europa Tanais fluuius ſeparat, à ſeptētrione in mediam ferè paludem Mæotidem defluens, cum Ponto reliquum Aſiæ ab Europa diuidit. Aphrica ab orientis parte Nilo, à cæteris partibus mari terminata. Europa breuior, vbi mare attingit latior: vnde in iuga exurgens, pergit in curua ad occaſum, faſtigiatq; ſe molliter, & fit paulatim adductior, vbi finitur anguſtiſſima eſt. Quantum incolitur fertilitate præſtat. Verum maxima inculta eſt, & vel ab arenis ſterilibus obducta vel ob ſitū cœli deſerta, vel multo ac malefico animalium genere infeſta. Mare quo à ſeptentrione cingitur Libycū vocatur, à meridie Æthiopicum, ab occidente Athlanticū. A quatuor non amplius nationibus ab initio Aphricum ſolū incolebatur, quarū duæ (ſic ſcribit Herodotus) indigenæ ſunt, totidem alienigenæ. Indigenæ quidem Pœni atq; Æthiopes, quorū alteri ad aquilonē Aphricæ, alteri ad auſtrum incolūt. Aduenæ verò Phœnices et Gręci. Vetuſtiores Æthiopes necnon & Ægyptij ſi vera ſunt, quæ ipſi de ſe prędicant, aſperi & inculti ab initio. Ferinæ carnes herbæq; veluti pecoribus, vulgò cibus fuere, neq; moribus, neq; lege, neq; imperio vllo vſi. Vagi temereq; palantes, nullas certas ſedes habuére: vbi nox oppreſſerat, ibi corpora quieti dabant. Poſtea verò ab Hercule, qui & in eam terram colonias deportaſſe dicitur, mitiores cultioreſq; facti, ex iis nauibus quibus in Libyam transfretauerunt, tuguria fecerunt, et conuenire cohabitareq; cœperunt. Sed de his plura poſtea dicemus. Inæqualiter terra Aphrica colitur, ad meridiem plurimum ob nimios æſtus deſerta: contrà qua Europam ſpectat frequentior illi cultus. Eximia & propemodum portentoſa agrorum feracitas, vtpote qui locis quibuſdam centeſimo fœnore reddant cultioribus

meſſem

meſſem. Mirum eſt, quod de Mauritaniæ vbertate dicitur. Eſſe in ea vites, quas duorum hominum complexus capere non poſſit: vuarum racemos cubitales. Staphilini, Hippomaratri & carduorum ſcapos duodenum cubitorum, enormi craſſitudine calami Indicis ſimiles, quorum nodi octo capiant modiolos: Aſparagos ad hæc videri haud minus notabili magnitudine. Arbores circa Athlantem proceritate inſigni enodi, nitore folio cupreſſi, ſed omniũ nobiliſſima Citrus Romanis delitijs inſerta. Alit & Aphrica elephantos & dracones, qui ipſis beluis inſidiantur, ſuoq; complexu enecant leones: bubalos, pardales, capreas & ſimias, quibuſdam locis ſupra modum frequentes. Sunt & chamelopardales, Rhizes tauris ſimiles. Herodotus cornutos aſinos ibi naſci autor eſt. Dracones inſuper, Hyænas, Hiſtrices, agreſtes arietes, Thoas ex Hyæna & lupo genitas, Pantheras, Ciconias, Pigardos, Sthrutios & præter multa ſerpentũ genera Ceraſtas & Aſpidem: cui peſti Icneumonem minimum animal oppoſuit natura.

Mauritaniç mira vbertas. Aphricæ mirabilia.

Quç animalia in Aphrica naſcantur.

DE AETHIOPIA, ET GENtis eius priſcis moribus.

CAP. IIII.

AEthiopia duplex regio eſt, Aſiæ & Aphricæ: altera, quæ & hodie India dicitur: ad orientem ſolem rubro & barbarico mari alluitur, ad ſeptentrionem Libyç & Ægypto contigua: ad occaſum interiorem habet Libyam: ac reliqua parte, qua auſtro iacet obuerſa. Alteri iungitur Æthiopiæ, quæ maior eſt & auſtralior: ſic appellata ab Æthiope Vulcani filio, qui illi præfuit, vt Plinius ait, vel à Græco αἴθω cremo, ὄψ aſpectus, quòd ſolis vicinitate torreat. Eſt enim iugis æſtus. Quicquid eius eſt, ſub meridiano cardine eſt. Montuoſa eſt circa occiduum arenoſa in medio, ad orientem deſerta. Plurimas habet gentes diuerſo vultu & monſtruoſo, ſpecie horribiles. Primi omnium mortalium creduntur veriſſimiq; indigenæ, & ſerui-

Aethiopia duplex. Aethiopia hodie India dicitur.

Qualitas Aethiopiæ.

Mortalium vetuſtiſſimi Aethiopes.

tutem

Deorũ cultus ab Aethiopibus institutus.

Literę quibus vſi Aethiopes.

Rex ex ſacerdotibus phanaticus eligitur.

Obediẽtia Aethiopũ.

Veſtitus Aethiopum.

Studium & exercitium

tutem nunquam experti. Semper genti libertas incolumis manſit. Primo deorum cultum apud eos inſtitutum memorant, primasq́ſ ſacrorum ceremonias. Duplicem literarum vſum, vt quæ ſacræ dicerentur ſacerdotibus duntaxat notæ eſſent. Alterũ earum, quæ vulgò paterent. Fuerunt tamen literarum figuræ haud tales, vt ex illis ſyllabę coaleſcerent, ſed animantibus extremisq́ſ hominum partibus, varijsq́ſ inſtrumentis, artificumq́ſ perquam ſimiles: ſingulisq́ſ ſua inerat figuris ſignificatio: vt in accipitre celeritas, in crocodillo malum, cuſtodia in oculo, ſicq́ſ aliæ in alijs. Ex ſacerdotibus, quem phanatico curſu circumferri viderint, omnium ſanctiſſimum iudicant. Quem vbi regem creauerint, veluti numen inſit, aut ſit ad minus diuina prouidentia eis datus, vulgò adorant. Vitam is agere ſtatutam legibus debet, omniaq́ſ facere iuxta patrios mores. Neminem neq́ſ præmio neque pœna afficere. In quem autem animaduerſum volet, lictorem ſignum mortis habentem ad eum mittit: quo inſpecto confeſtim quiſquis ille eſt, domum reuerſus ſibi mortẽ conſciſcit. Tantus regibus honor, tantumq́ſ ſtudium ab his tribuebatur, vt ſi quando aliqua corporis parte ex quauis cauſſa debilitaretur rex, domeſtici homines ſponte ſua eandem partem debilitarẽt: turpe exiſtimantes, Rege claudo aut monoculo, & non amicos omnes claudos aut vnoculos eſſe. Ferunt quoq́ſ conſuetudinis eſſe, amicos vltro in Regis morte vita defungi, exiſtimantes eum interitum glorioſum veræq́ſ amicitiæ teſtem. Plures ſyderis propinquitate nudi agunt, ouillis caudis pudenda obtegunt, pauci omnino pecorum veſtiuntur pellibus. Alij ſubligacula capillis contexta ad medium corpus inducũt. Pecuariam rem vulgo exercent: pecora puſilla admodum duri hirtiq́ſ velleris. Canes & ipſi nihilo maiores, cæterum aſperi & pugnaces. Milij hordeiq́ſ frequens vſus, vnde potum etiam conficiunt. Cæteris carent frugibus, præter palmulas, easq́ſ perraras. Quidam herbis victitant, tenuioribusq́ſ harundinum radicibus, carnibus, lacte,

caſeo

caſeo veſcuntur: Meroë fuit olim regni caput, clypei figuram ea inſula imitatur, ad tria milia ſtadiorum cum Nilo protenſa. Accolunt paſtores eam qui paſſim venantur, & agricolæ aurifodinas habent. Herodotus autor eſt, apud Macrobios Æthiopes æs pluris exiſtimari, quàm aurum: cuius tam vilis ſit vſus, vt Cambyſis legati eò profecti, ſontes viderint aureis cathenis in cuſtodia vinctos. Quidam Siſamum, alij lotum ſerunt: Hebeno abundant & Siliquaſtro, Elephantes venantur & comedunt: Leones habent, Rhinocerota, Baſiliſcos, Pardales Dracone ſq;, qui multiplici nexu implicitos Elephantes hauſtu ſanguinis conficiunt. Hyacinthus ibi & Chryſopraſus reperiuntur, colligitur & Cinnamomum. Arcubus vtuntur quadricubitalibus ligneis & peruſtis: inſtruuntur bello & mulieres, quarum pleræque oris labium æneo traiectum habent circulo. Venerantur eorum quidam orientem ſolem, occidentem diris ſupplicationibus inſectantur. Mortuos nonnulli in profluentem deijciunt, alij fictilibus condunt dolijs, quidam etiam vitreis conditos domi in annum aſſeruant, religioſéque interim colunt, primitias offerunt. Sunt qui tradant regem ab his potiſſimum declarari, qui forma & alendorum pecorum peritia, roboréque & opibus cæteros antecellat. Fuiſſéque ius olim, vt Memphiticis ſacerdotibus mortis per internuntium imperandæ, alteriusq; inde mortui locum, quum libitum eſſet, conſtituendi. Deum alterum immortalem credere, eum qui rerum ſit princeps atque vniuerſi conditor: mortalem alterum, eumq; incertum. Regem vt dictum eſt, & eum qui de ciuitate meritus ſit, ſecundum poſt Regem, vt deos venerantur. Et talis fuit ab initio, & iam ante multa ſecula Æthiopiæ ſtatus: hi genus, ritus & mores. Hodie vero, vt ſe Marcus Antonius Sabellicus (ex quo maiorem partem eorum quæ hic & in ſequentibus à nobis dicuntur accepimus) ab ipſis locorum illorum indigenis cognouiſſe dicit: Æthiopiæ rex (quem noſtri Pretoianem

Meroë olī regni Aethiopici caput.

Aurū apud Aethiopes ære vilius.

Arma Aethiopum.

Religio Aethiopum.

Sacerdotū Aethiopū autoritas.

Dij Æthiopum.

Recentes Aethiopū mores.

Pretoianes Giam,ſiue presbyter Ian Aethiopiæ rex.

nem vocant,ac ſacerdotē Ioannem ſiue Ianem:illi Giam,id eſt,potentem)tam potēs eſt,vt duobus & ſexaginta aliis regibus imperitare prędicetur:magnorum Antiſtitum deſideria ad ipſum omnia referri,atq; ſacerdotia impetrari,quod Romanus Pontifex regum maieſtati dedit. Sacerdos tamen ipſe non eſt, nec vllis ſacris initiatus. Primorum Antiſtitum ingēs numerus, atque cuiq; horum,vt minimum, viginti obediunt epiſcopi. Principes atque alios maioris dignitatis Antiſtites,quum in apertum exeunt,crux præcedit,& aureum vas terra refertū, vt hoc inſpectum euntem ſuæ admoneat mortalitatis, illa dominicæ paſſionis. Sacerdotes procreationis cauſſa ducunt vxorem, quam ſi morte amiſerint,nefas eſt aliam ſuperducere. Magna diuorum templa,ac noſtris opulentiora, plurimumq; fornicato opere ad ſummum educta. Multæ piorum ordinum familiæ: Antonij,Dominici,Calaguritani, Auguſtini, Macharæi, colore amiciuntur indiſcreto Antiſtitum permiſſu. Secundum Deum optimum deiparamq; virginem, ſumma in his terris veneratio Thomæ cognomento Didymo. Regum ille maximus,quem Giam vocant,à Dauide procreatus,ſtirpe vnius gentis in tot ætates(vt ipſi perſuaſum habent) propagata. Eſtq; non atro vt plurimi Æthiopum, ſed candido colore. Garama vrbs regia, quæ non muris nō parietibus conſtat,ſed tabernaculis in ordinē digeſtis,ex ſerico,byſſo,purpura intextis. Veteri inſtituto rex in aperto agit,nec ſe intra mœnia plus biduo continet:aut quia id turpe ducunt & molle,aut q́ lege quadam non liceat. Decies centum millia hominū ad bellum inſtruit,quingentos elephantos,equorum ad hæc & camelorum ingentem numerū:& hæc vel mediocri rerum motu. Suntq; in tota gēte familiæ ſtipendiariæ,ex quibus orti, ſigno crucis velut cauterio inſigniuntur,cute leniter inciſa. Arcu in bello vtuntur:conto, lorica,galea. Sacerdotium in ſumma dignitate, Secunda dignitas ſapientum , quos balſamatos & Tenquatos vocant;tribuitur etiam non parum innocentiæ & pro-

Sacerdotes coniugati ſunt.

Thomæ apoſtoli in Aethiopia ſumma veneratio.

Regis Aethiopū potentia.

Arma bellica Aethiopum.

probitati, quam primo ſapientię gradu collocant. Nobilitati tertius habetur honos, ſequuntur ſtipendiarij. Iudices de vita hominis decernunt, decretum ad præfectum vrbis deferunt, quem Lycomegiam vocant: locum regis is tenet. Legibus nullis ex ſcripto vtuntur: ex bono & æquo iudicant: ſi quis adulterij ſit conuictus, quadrageſima bonorum omnium pars mulcta eſt: de adultera domeſtica vltio: illi quorum intereſt puniunt. Viri dotem conſtituunt ijs, quas ſibi matrimonio iungunt, non aliunde quærunt. Mundus muliebris ex auro, quo gens plurimum abundat. Margaritis & ſerico, viri & fœminę veſtitu vtuntur ad pedes demiſſo, manicato, nec vſpiam adaperto, indiſcreto colore, præterquam nigro, qui in ea gente luctificus eſt. Defunctos lugent quadraginta dies. Lautioribus conuiuijs ſecunda menſa crudæ inferuntur carnes, quibus affabrè conciſis reſperſisq; aromate auidiſſimè veſcuntur. Lanificio carēt, ſericum aut linum veſtit totā gentem: non vnus omnibus ſermo, ſed varia loquendi ratio, varijsq; diſtincta nominibus. Agriculturam exercent, & rem pecuariam. Bina meſſis eſt illis, bina etiā æſtas. Quicquid Libycarum gentiū ab Æthiopia hac ſeu India vſq; ad occidentē ſolem, omnes Mahometis impietatē colunt, viuuntq; eodē ferè cultu, quo et Barbari qui in Ægypto ſunt hodie, et Mauri appellantur, ab ipſa vt creditur Maurorū euagatione: nam ea quoque gens Libyæ non minus infeſta fuit, quàm Sarraceni: diris illis temporibus, quibus magna in humanis rebus facta eſt mutatio, mores gentiū, pietatis cultus, terrarum nomina paſſim immutata.

Adulterij mulcta. Dotem viri mulieribus conſtituūt.

Mahomet9 etiam in Libya obſeruatur. Mauri in Aegypto.

DE AEGYPTO ET RITV gentis vetuſto.

CAP. V.

AEgyptus regio in Aphrica, vel ſecundū aliquos Aphricę proxima, ab Ægypto Danai fratre ſic appellata, quū prius Aëria diceret. Hæc teſte Plinio lib. 5 ab oriente rubro mari Palæſtinęq; coniungitur, ab occaſu Cyrenem & Aphricæ reſiduum habet, à meridie vſq;

Aegypti denominatio & deſcriptio.

vſq; in Æthiopiam protenditur, à ſeptentrione mare Ægyptium. Eius inſignes vrbes fuêre Thebæ, Abydos, Alexandria, Babylon & Memphis. Hodie Damiata et Soldani ſedes ciuitas Chayrus ſiue Alcyr ampliſſima. In Ægypto (vt Plato inquit) nunquã viſum eſt pluere, ſed terram ipſam Nili inundatione quotannis poſt æſtiuale ſolſtitium fœcundari: à pleriſq; inter inſulas relata eſt, ita ſe Nilo ſcindẽte, vt triquetram terræ deliniet figuram: quo contingit, vt à Græcæ literæ ſimilitudine ſit à multis Delta cognominata. Ægyptij omnium primi duodecim deorum nomina commenti ſunt, aras & ſimulachra delubraq; ſtatuiſſe creduntur, animalia in ſaxis figuraſſe: quæ omnia planè arguunt eos ab Æthiopibus eſſe oriundos, qui horum omnium fuerunt autores, vt tradit Diodorus Siculus. Eorum fœminæ olim negotiari, cauponari, inſtitoriaq; obire munera conſueuerunt. Viri intra murorum parietes texere, hi onera capitibus geſtare, mulieres humeris: illæ ſtantes micturire, hi ſedentes: domi vulgo ventrem exonerare, in vijs comeſſari. Mulierum nulla neq; dei cuiuſquam neq; deæ ſacerdotium habuit. Initiantur non ſigillatim cuiq; deorum, ſed gregatim: quorum vnus eſt pontifex. Vbi is defunctus eſt, filius eius ſubrogatur. Mares liberi, gentili inſtituto, parentes haud inuiti alebant: contrà cogebantur filiæ etiam nolentes. Pleriq; mortaliũ in funere deglabrant capita, barbam promittunt. Ægyptij promittebant capillum, & barbam tondebãt: panem pedibus, lutum manibus ſubigebant. Horũ fuit (vt Græci perſuaſum habuere) & qui ab illis oriundi ſunt virilia circuncidere. A dextera in ſiniſtram literas digerunt. Horum mares binis veſtibus vti moris fuit, fœminas ſingulis: bipartitus literarum vſus, profanus hic, ille ſacer, ſed vterque ab Æthiopibus ſumptus. Sacerdotes tertio quoq; die corpora raſitare, ne quid ſordis quum ſacra faciunt, intercurreret. Linea ferre veſtimenta, ſemper recens abluta, faſſi munditiæ gratia ſe circunciſos eſſe, quia ſatius ſit mundos eſſe quàm decoros.

Aegyptij ab Aethiopib9 oriundi.

Mulieres Aegyptiæ virorũ obire munera, viri mulierum.

Lugẽdi defunctos rit9 admirãdus

Circũcidere virilia à quibus inceptum.

Sacerdotũ Ægyptiorũ mundicies.

Veſtem ſacerdotes lineam tantum geſtare, & calceos papyraceos. Fabam neq; ab eis ſeri, neq; alibi natam veſci. Sacerdotibus etiam illa videre prohibitum, eo quòd immundum hoc legumen ſit. Lauantur quotidie frigida aqua, interdiu ter, nocte bis. Hoſtiarum capita prius execrationibus diris damnata, non manducabant, ſed aut peregrinis negotiatoribus venditabant ſacerdotes, aut ſi qui illa emerent non affuiſſent, in Nilum proijciebant. Boues mares eoſdemq; mundos, ac vitulos vniuerſi Ægyptij immolant: fœminas immolare non licet, vtpote Iſidi conſecratas. Cibo è farre, quod quidam ſiliginem vocant, confecto victitant. Vino vtuntur facto ex hordeo: deſunt enim in ea regione vites. Victitant quoq; tum piſcibus, partim crudis ad ſolem arefactis, partim ſalſugine conditis: tum auibus, ſed earum crudis prius tamen ſale conditis, coturnicibus anatibusq; apud locupletes. Eorum quum multi conuenerunt, et à cœna diſceſſum eſt, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, aut pictura & opere maxime imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali, oſtendensq; ſingulis conuiuarum, ait: In hunc intuens pota & oblectare, talis poſt mortem futurus. Minores maioribus natu obuij in via cedunt atque deflectunt, aduenientibusq; è ſedili aſſurgunt: qua in re cum Lacedæmonijs conueniunt, occurrentes mutuo ſe in vijs adorant manu genu tenus demiſſa. Veſtibus vt dixi lineis amiciuntur, circa crura fimbratis, quas Caſiliras appellant: ſuper quas candida ferunt amicula alia tanquam ſuperiecta. Laneæ veſtes neq; in ædes ſacras geſtãtur, neq; vnà cum cadauere ſepeliuntur. Nunc quoniã omnes qui olim doctrina aliqua excelluere, quiq; alijs gentibus leges & vitæ inſtituta præſcripſerunt: ad Ægyptios prius, vt mores illorum, leges & ſapientiam (quibus tum omnes terræ nationes facile anteibant) perciperent tranſire: vt Orpheus, poëtaq; Homerus, Muſeus, Melampodes, Dædalus, Lycurgus, Spartanus: deinceps Solon Athenienſis, Plato philoſophus, ac Samius Py-

Faba immundum legumen nõ ſeritur, neq; comeditur ab Ægyptijs.

Vinum ex hordeo.

Mutua adoratio i vijs.

Lanearum veſtium cõtemptus.

thagoras,et huius diſcipulus Salmoxis,Eudoxus quoque mathematic⁹,Democritus Abderites,et Incpides Chius,Moſes Hebræus,atq; alij multi,vt in ſacris eorum libris contineri Ægyptij ſacerdotes gloriantur: Libet, conueniens etiã eſſe mihi videtur,illorũ viuendi ritibus diutius immorari, vt cognoſcatur quid & quæ quiſque illorum ab his acceperit,atque aliô tranſportarit. Nam vt Philippus Beroaldus ſuper Apuleianum Aſinum ſcribit, pleraque etiam ex Ægyptiorum religione tranſlata in religionem noſtram ſunt,vt lineæ veſtes,deraſa ſacerdotum capita,vertigines in altari,pompa ſacrificalis, muſicæ modulamina, adorationes,preces,aliáque id genus complura. Ægyptij reges (vt ſcribit Diodorus Siculus libro ſecundo) vitam non aliorum regnantium more,quibus voluntas pro lege eſt,traducebant licentia. Sed legum inſtituta in cogendis pecuniis quotidianóque victu ſequebantur. Eorum cultui obſequióque nullus deputatus erat, neque emptitius, neque domo genitus ſeruus, ſed nobilium ſacerdotum filij tum vltra viginti annos nati, tum doctrina præ cæteris eruditi, vt horum corporis miniſtrorum die noctúque aſtantium conſpectu motus Rex, nil turpe committeret. Raro enim potentes rerum mali euadunt, vbi deſunt ſuarum cupiditatum miniſtri. Inſtitutę erant diei noctiſque horæ quibus regi lege permiſſa agere fas erat. Mane ſurgentem Regem primo epiſtolas omnes miſſas capere oportebat, vt cognitis his quæ ſibi agenda eſſent reſponſo dato, ſingula in tempore éxque ordine rectè agerentur. His actis quum in virorum excellentium cœtu lauiſſet corpus,veſtem præclaram indutus ſacra diis faciebat. Mos erat ſacerdotum principi iuxta aram hoſtiis deductis,aſtante Rege,magna voce audiente populo valetudinem proſperam omniáque bona precari, Regi iuſtitiam in ſubditos colenti: narrare inſuper particulatim Regis virtutes,in deos pietatem ac religionem, in homines humanitatem ſeruantis, tum illum continentem dicere,iuſtum,magnique animi, veracem, libera-

Chriſtiana noſtra religio pleraq; ab Ægyptiis mutuata.

Regũ Ægyptiorum ſeruos quales oportebat eſſe.

Mos laudãdi Reges in templis obſeruatus.

beralem,omnéſque frenantem cupiditates, pœnas inſuper mitiores quàm poſtularent errātis crimina exigentem,reddentem vero gratiam meritis ampliorem: plura his ſimilia orans, tandem his execrationem in malos exequebatur. Tum Regem culpa purgans, omne crimen in miniſtros, qui Regi iniqua ſuaderent conijciebat. Quibus actis ſacerdos & Regem ad felicem diiſque gratam vitam hortabatur,& ſimul ad bonos mores,agendūmque non quæ ſuaderent mali, ſed quæ ad laudem & virtutem maximè pertinerent. Demum quum rex tauro diis ſacra feciſſet,ſacerdos quædam ex ſacris libris clariſſimorum virorum conſilia actáque proferebat, quibus rex monitus Imperio piè ac iuſtè aliorum exemplo vteretur. Non autem pecuniis congregandis vacandi, iudicandique legibus ſolum antiquis,ſed deambulandi quoque lauandique,et cum vxore cubandi,omniſque degendæ vitę tempus erat lege præſtitutum. Cibo veſcebantur ſimplici,vt quorum menſæ nihil pręter vitulum & anſerem inferretur: vini potandi certa ſtatuta erat menſura, qua neque farciri ventrem,neque inebriari poſſent. Denique ipſorum vita ea tenebatur modeſtia, vt non à legiſlatore ſed à peritiſſimo medico ad conſeruandam ſanitatem compoſita videretur: Mirabile videtur Ægypti non ex voluntate, ſed ex lege vitam priuatam agere: ſed multo eſt mirabilius illis, neque iudicandi, neque pecuniam congregandi, neque puniendi quenquam per ſuperbiam aut iram aut aliam iniuſtam ob cauſam licentiam permiſſam. Sed veluti priuatos teneri legibus: neque id ægrè ferebant,exiſtimantes parendo legibus ſe beatos fore. Nam ab his qui ſuis indulgerent cupiditatibus, multa cenſebant fieri quibus damna periculáque ſubirent: Scientes enim ſæpius ſe peccare, tamen aut amore, aut odio, aut alio animi morbo, victi nihilominus aberrent. Qui verò ſapientia conſilióque vitam inſtituunt, in paucis offendunt.

Hac vſi erga ſubditos iuſtitia, Reges omnium beneuolentiam adeò aſſequuti ſunt,vt non ſolum ſacerdoti

Crimini regis exp gatio.

Cibo ſin plici Æg ptij veſce tur.

Salus reg oībus cu

bus,ſed ſingulis Ægyptiis maior regis q̄ vxorum filiorumq́ aut aliorum principum, ſalutis ineſſet cura.

...ctus in ...ū morte ...ublicus.

Vita vero his moribus defunctum, omnes communi mœſtitia lugent, veſtes lacerant, templis clauſis forum non frequentant, feſta ſolennia non agunt, dies ſeptuaginta duos luto deturpantes capita, ac ſindone ſubtus mammas cincti, vnà viri mulieréſque ducenti fermè aut trecenti circumambulant bis in die nouantes luctum, atque ad numerum cum cantu virtutes regis commemorantes. Cibis animantium, coctiſque ac vino, omníque menſæ apparatu abſtinent. Non lauacris, non vnguentis, non ſtratis lectis, non venereis vtuntur: ſed tanquam defuncto filio per eos dies mœrentes lugent.

...gyptiorū ...um funeratio.

Hoc tempore quæ ad pompam funeris ſpectant præparatis, poſtremo die corpus in arca conditum ante ſepulchri aditum ponunt. Ibi breuiarium in vita ab Rege geſtorum de more recitant, volentique facultas datur defunctum accuſandi. Aſtant ſacerdotes, mortui rectè facta laudantes: populus is permagnus eſt, qui exequias circunſtat applaudens veris laudibus, in reliquis magno reclamans tumultu. Quo accidit vt plures reges repugnante multitudine, ſolito caruerint ſepulchri honore ac magnificentia.

...uid coegerit Ægy... reges iu...è viuere.

Is timor coëgit Ægypti reges iuſtè viuere, veritos futuram poſt mortem plebis iram atque odium ſempiternum. Antiquorum Regum viuendi mos hic maximè fuit.

...gypti ve... ...s admini ſtratio.

Ægypto omni in plures partes, quarū quælibet Græco verbo νομὸς appellabatur, diuiſa: cuilibet prętor aderat, qui omnium haberet curam. Ægypti vectigalibus trifariam partitis, priorem portionem percipit collegium ſacerdotum magna apud incolas autoritate: tum propter deorum curam, tum propter doctrinam qua plures erudiuntur. Hanc partem tum ad ſacrificiorum miniſteria, tum ad priuatæ vitæ cōmoda impertiunt: neque enim deorum cultum omittendum putant, neque publici conſilij vtilitatiſque miniſtris æquum cenſent vitæ commoda deeſſe. Adſunt enim grauibus in rebus hi ſemper conſilio atque opere regi

re regi

re regibus, tum aſtrorum peritia, tum vero ſacrificijs futura prædicentes. Ex libris præterea ſacris priorum geſta referunt, quibus Reges in agendis noſcant quæ ſint profutura. Non enim, quemadmodum apud Græcos, vnus homo aut vnica mulier ſacris præeſt, ſed plures in cultu deorum honoreq́ꝫ verſantur, qui eandem ſacrorū curam filijs tradūt. Hi omnes immunes ſunt, ſecundumq́ꝫ poſt Reges honoris dignitatisq́ꝫ locū tenent. Altera portio ad reges peruenit, quam & ad bella & ad vitæ cultum, tum ad liberalitatem erga ſtrenuos viros pro meritis impendunt. Qua ex re fit vt populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiūt milites & qui belli ſunt inſtituti miniſterio, vt hoc ſtipendio accepto paratiorem habeant animum ad bellorum pericula obeunda. Eſt inſuper eorum politia in tria hominum genera inſtituta: Agricolarum, paſtorū & opificum. Agricolæ parua quadā mercede à ſacerdotibus regeq́ꝫ aut militibus agros mercati, per omnem ætatem ab ipſa pueritia rei ruſticæ ſine intermiſſione vacāt: quo fit, vt agricultura cæteris, tum ob doctrinam à parentibus perceptam, tum ob continuum vſum præſtent. Eodem modo & paſtores cura atq́ꝫ arte regendi pecoris à patribus accepta, ſemper in eo gubernando ætatem agunt. Artes quoque apud Ægyptios admodū excultas videmus, & ad ſummū perductas. Nam ſoli Ægyptij opifices, omiſſa rerum publicarum cura, nullum niſi aut legibus permiſſum, aut à patre traditum opus exercent: vt neque eos docentis inuidia, necq́ꝫ ciuile odium, neque aliud quid ab inſtituto impediat exercitio. Iudicia vero eorum non caſu fiebant, ſed ratione: exiſtimabant enim ritè facta plurimum vitæ mortalium prodeſſe. Nam punire nocentes, auxilium ferre oppreſſis, optimam ad prohibenda mala facinora viā putāt. Pœnā vero delicti aut pecunia aut gratia tolli, exiſtimabant confuſionem vitæ communis fore. Quamobrem ex ciuitatibus clarioribus vt Heliopoli Memphi Thebis viros optimos eligebant, quos iudicijs præficerent: qui iudi-

Politia Ægyptiorum triplici hominū genere conſiſtebat.

Agricolæ.

Paſtores.

Opifices.

Iudicia Ægyptiorum nō caſu, ſed ratione.

dicum lectio. cum conſeſſus,neq; Athenarum Areopagitis,nec Lacedæmoniorum ſenatui longo tempore poſtea inſtitutis cedere videbantur. Poſtquam hi conuenerant triginta numero,inter ſe eligebant optimum virum,quē iudicij principem conſtituebant, in locum cuius ciuitas alium iudicem ſubſtituebat: his omnibus victus, ſed principi opulentior à Rege dabatur: is aurea catena ſignum varijs ornatum lapidibus à collo ſuſpenſum, quod appellabant veritatem,geſtabat. Cœptis iudicijs ac ſigno veritatis à principe iudicum propoſito,omnibusq; legibus, quæ octo libris continebantur in medio eorum cōſtitutis. Mos erat accuſatorem ſcribere ea,in quibus alium accuſabat, modumq; patratæ iniuriæ aut damni facti, quanti eam extimaret ſcribere. Reo tempus dabatur reſcribendi ad ſingula: & aut ſe id non feciſſe, aut rectè feciſſe purgandi, aut iniuriam vel damnum minoris extimandi. Rurſus accuſatori reoq; inuicem reſpondendi locus erat. Ita bis auditis litigatoribus, quum Iudices de controuerſia quæſiuiſſent,Princeps ſigno veritatis in partem veriorem verſo,ſententiam ferebat:hic mos iudiciorum erat. Quoniam de legum inſtitutione mentio incidit, haud alienum ab inſtituto erit, antiquas Ægyptiorum leges etiam referre,quo cognoſcatur, quantum cæteris præſtent ,& rerum ordine, & vtilitate. Primum periuri capite mulctabantur, tanquam qui duplici tenerentur ſcelere:vt qui et pietatē in deos violarent, & fidem inter homines tollerent, maximum ſocietatis vinculum humanæ. Si quis iter faciens aut hominem à latronibus cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam perpeti, neque ſubueniret auxilio(ſi poſſet)mortis erat reus: Si auxilium ferre non poſſet, denunciare latrones tenebatur, & iniuriam accuſatione proſequi: qui ea negligebat, plagis ad certum numerum plectebatur,triduoq; carebat cibo. Falſo quempiam accuſans,ſi poſtmodum ad iudicium delatus foret,pœnam calumniatoribus ſtatutam ſubibat. Cogebantur Ægyptij omnes ſcripta nomina ſua ad præſides, & ſimul

Margin notes: [...]dicibus [Æ]gyptiorū [...]ctus à re[ge] dabatur. [V]eritas inſi[gn]e iudiciū principis. — [P]eriuriū ca[p]itale fuit apud Ægyptios.

mul quo exercitio viuerent deferre: qua in re ſi quis mentiretur, aut ſi iniuſto viueret quæſtu, in mortis incidebat pœnam. Si quis ſponte aut liberum aut ſeruum occidiſſet, morte damnare leges iubebant: quæ non fortunæ conditionem, ſed conſilium facti pendentes, homines à ſceleribus deterrebant, & ſimul vindicata ſerui morte reddebantur liberi ſecuriores.

Homicidi[...] morte inh[...]bitum.

Patribus qui filios occiderent, non erat pœna mortis indicta, ſed tribus diebus noctibusq́ continuis edictum vt circa defuncti corpus aſſiſteret publica, etiam cuſtodia aſtante: Non enim iuſtum putabant, eum vita priuari, qui vitæ filijs autor fuiſſet: ſed potius continuo dolore factiq́ pœnitentia affligi, quò cæteri ab ſimili facto auerterentur. Parricidis exquiſitam impoſuerunt pœnam. Nam articulatim præacutis calamis cæſos iubebant viuos ſupra ſpinarum aceruum comburi: maximum inter mortales iudicantes ſcelus, ei mortem per vim inferre, à quo vitam accepiſſet. Mulierum morti deſtinatarum ſi prægnantes eſſent, partus expectabatur: exiſtimantes penitus iniquum eſſe, eum, qui nihil commiſiſſet, vnà cum facinoroſo pœnam pati: aut duos plecti, quum vnus deliquiſſet. In bellis qui aut ordinem reliquiſſent, aut non parêrent ducibus, non plectebantur morte, ſed maximum omnium ignominia: qua poſtmodum virtute & recte factis deleta, ad priorem ſtatum redirent. Ea lex & homines aſſuefaciebat, vt id decus peſſimum malum mortéque ipſa grauius cenſerent. His qui ſecreta hoſtibus reuelaſſent linguam lex iubebat abſcindi. Ei qui monetam circuncideret, aut adulterinam cuderet, aut pondus vel ſigna immutaret, aut literis inſcriberet, aut de ſcripto demeret, aut falſas ſyngraphas afferret: ambæ amputabantur manus, vt quæ corporis pars peccaſſet, per vniuerſam vitam lueret pœnam. Cæteri quoque aliorum calamitate moniti, ab ſimili ſcelere abſtinerent. Aſperæ etiam pœnæ circa mulierũ delicta ſtatutæ erant. Nam ei, qui mulierem liberam violaſſet, virilia execabantur:

Lex alia i[...] parẽtes q[...] liberos o[...]ciderent.

Lex in pa[...]ricidas atr[...]ciſsima.

Lex caſt[...]ſis ignom[...]nioſa.

Lex in m[...]netarũ fa[...]ſarios.

Lex in m[...]chos.

tur: quoniam vno crimine tria haud parua ſcelera complexus eſſet: iniuriam, corruptelam, & liberorum confuſionem. In adulterio ſpontaneo deprehenſus, virgis cædebatur ad mille plagas, mulier naſo mutilabatur. Quo dedecore vultus maculatus ea mulctaretur parte, qua maximè facies exornatur. Legum quæ ad hominum commercia pertinent Bocchoridem latorem fuiſſe ſcribunt. Hę mandant creditis abſque ſcriptura mutuo pecunijs, ſi negarentur, ſtari debitoris iuramento: vt quæ iuſiurandum veluti religioſam rem magni extimarent. Nam quum certum ſit ijs, qui ſæpius iurant, abrogari fidem: plurimi ducunt, ne boni viri nomen amittatur, raro ad iuramentum deſcendere. Legis inſuper lator omnem fidem in virtute cōſtituens, bonis moribus iudicauit aſſuefieri homines ad probitatem, ne indigni fide viderentur, debere. Iniquum etiam putauit eis, quibus abſque iuramento credita pecunia eſſet, de re ſua iurantibus non præſtari fidem. Fœnus quod ex ſcripto contrahebatur, prohibuit vltra contracti mutui duplum exigi: ſolutio ex bonis debitoris ſolum fiebat. Corpus nō poterat addici creditori: putabat enim oportere bona tantum ſubdita eſſe debitis. Corpora, quorum opera & bello & pace vterentur, ciuitatibus addicta eſſe. Non enim æquum videbatur milites, qui pro patriæ ſalute pericula ſubirent, pro vſuris in carcerem duci: quam etiam legem Solon videtur ad Athenienſes tranſtuliſſe: quam Siſateam appellauit: decernens ne ob vſuras ciuium corpora necterentur. Lex priuatim præterea de furibus apud ſolos Ægyptios hæc erat. Iubebat eos qui furari volebant nomē ſuum apud principem ſacerdotum ſcribere, atq; eueſtigio furtum ad eum deferre, ſimiliter quibus res furto erepta erat, ad eundem rei ſublatæ tempus diem & horam ſcribere tenebantur. Hoc modo facilè inuento furto, qui rem amiſiſſet, quarta mulctabatur parte, quæ daretur furi: ſatius legiſlator eſſe duxit, quum impoſſibile eſſet, prohiberi furta, alicuius portionis, quàm totius rei amiſſæ homines ia-

Lex ĩ adulteros & adulteras.

Bocchorides legislator.

Ad iuramẽ raro deſcendendũ.

Lex fœneratoribus data.

Lex de furibus admirãda.

nes iacturam pati. Nuptiarum non idem apud Ægyptios mos eſt. Sacerdotibus vnam tantum vxorē ducere licet. Reliqui pro voluntate & facultatibus plures habent. Nullus ex eis nec ex ſerua quidem empta genitus ſpurius habetur. Solum enim patrem exiſtimant generis auctorem, matrem & nutrimentum & locum infanti præbere. Natos adeò parua educant faciliq́ꝫ impenſa, vt vix credi poſſit. Nam tum ſcirporū, tum alijs radicibus, quas ſub cineribus coquunt, tum caulibus paluſtribus, quas partim coctas, partim aſſas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nutriūt: diſcalceati nudiq́ꝫ maiori ex parte ob patriæ temperiem vitam ducunt. Omnis ſumptus in pueros, quouſq́ꝫ ad ætatem perueniant, à parentibus impenſus non excedit dragmas viginti. Erudiunt ſacerdotes filios & literis, quæ appellantur ſacræ, & alijs quæ ad communem ſpectant doctrinam, vt plurimum Geometriæ, Arithmeticæq́ꝫ ſtudio intenti. Paleſtræ aut Muſicæ nō vacant, exiſtimantes quotidianum illius exercitium iunioribus infirmum eſſe, et periculoſum. Ex eoq́ꝫ breuiores vires effici. Muſicam non ſolum inutilem ſed nocuam ducunt, tanquam virorum animos effœminantem. Morbos vel ieiunio curant, vel vomitu: idq́ꝫ aut quotidie, aut tribus diebus aut quatuor interiectis: aſſerunt enim ex ciborū ſuperfluitate, omnes creari morbos: eam ergo ad valetudinem curam eſſe optimam, quæ morborum principia auferat. In militiam aut peregrinationem profecti, nulla impenſa mercede curantur. Medici enim ex publico victum ſumunt, ægros ſecundum legem curant ab antiquis medicis comprobatisq́ꝫ ſcriptoribus traditā. Si quis normam ſacri libri ſequutus infirmum curare nequiuerit, omni caret crimine: ſi præter ea, q̄ quæ libris continentur, illum curauerit, morte punitur. Credidit enim legislator ea medendi cura, quæ plurimo tempore ab antiquis medicis obſeruata profectaq́ꝫ ſit, haud facile meliorem reperiri poſſe. Colunt Ægyptij animantia quędam præter modum non ſolum viua, ſed etiam mortua:

Matrimonia.

Puerorū educatio & impēſa modica.

Muſica dānatur ab Ægyptijs.

Morbos Ægyptij vomitu curāt, aut ieiunio

Medici Ægyptiorum

variorū aīaliū cultura portētoſa.

tua: ſicut Felem, Icneumonas, Canes, Accipitres, Ibides, Lupos, Crocodillos, & eiuſmodi plura. Non ſolum horum cultum palàm profiteri non erubeſcunt, ſed tanquam in honoribus deorſum effuſi, id laudi ſibi & decori ducunt. Quumq; ſignis illorum proprijs vrbes & varia loca circumeant procul oſtentantes, quæ ſeruent animalia, ea more ſupplicium ſinguli venerantur. Quum aliquod eorū moritur ſindone contectum cum vlulatu pectus percutientes ſale liniunt: ac Cedri liquore vnguentisq; odoriferis, quò diutius ſeruetur corpus vnctum in ſacris locis ſepeliunt. Si quis aliquod horū animalium ſponte occiderit, morte damnatur. Aeluro et Ibide exceptis, quos ſi quis ſponte vel ſecus occiderit, interficitur accurrente turba, & abſq; iudicio hominem varijs ſupplicijs adfectum interficiunt. Quo timore, qui hos mortuos conſpexit, procul aſtans, lamentatur, teſtificans animal abſq; ſua culpa mortuum eſſe. Nutriuntur hęc animalia ſumma cura atq; impenſa in templorum ambitu à viris haud quaquam contemnendis, quæ ſimilagine & alica varijsq; epulis lacte conditis cibant: anſeres tum elixos tum aſſatos apponunt quotidie. His, quæ cruda edunt aues captas præbent, deniq; ea omnia magna ſuſtentā cura atq; ſumptu. Eorum mortem æquè ac filiorum lugent ſepeliuntq; ſumptuoſius, quàm eorum facultas ferat, ita, vt Ptolemæo Lago Ægyptum tenente, qui bos in Memphi ex ſenecta mortuus eſſet, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam, quæ in eius ſumptu data erat permagnam, ac inſuper quinquaginta talenta argenti mutuo à Ptolemæo ſumpta, in eius ſepulturam impendit. Videbuntur forſitan hæc, quæ diximus miranda, ſed nequaquam minus admirabitur quis, quid apud quosq; Ægyptios ſit, conſideret in funere mortuorum. Nam vbi aliquis defunctus eſt, propinqui omnes amici, qui deturpato luto capite lugentes ciuitatem quoad mortuus ſepeliatur, circumeunt. interim neque lauantur, neq; vinū capiunt, aut cibum nisi vilem, neq; veſtibus vtuntur ſplendidis. Sepulchrorum

Ibidē vel ſelē apđ Ægyptios interficiēs interficitur.

Aīalia in tēplis ſplendidè nutriūt.

Apis, bos mortuus, maximo ſumptu ſepultus.

Mortuorū funeratio apđ Ægyptios admiranda.

um tres habent ſpecies,ſumptuoſas,mediocres,et hu
niles.In prima argenti talentum exponūt. In ſecunda
ninas viginti.In vltima parum quid ſumptus irroga-
ur.Qui funera mortuorum curant,eo exercitio à ma-
oribus tradito funeris impenſam domeſticis deſcri-
ptam ferunt, ſcrutantes quanti velint celebrari funus:
conuentione facta,corpus eis traditur, vt iuxta impen
am curetur funus.Primus grammaticus(ita enim ap-
pellatur)poſito humi corpore,circa ilia deſcribit, quā-
um à ſiniſtra parte incidatur:deinde qui dicitur ſciſſor
habens lapidem Æthiopicum, quantum lex ſinit la-
us aperit, ſubitoque curſu à proſequentibus, qui ad-
ſtant, lapideſq́ cum execratione in eum iacientibus
ugit.Exiſtimant enim odium inhęrere,quicunq; ami
ci corpus vulnere illato violarit. Curatores vero cor-
poris,hos ſalitores appellāt,honore digni exiſtimatio-
neq́ habentur, Vtuntur enim ſacerdotibus templaq́
pariter ingrediuntur. His penes cadauer aſtantibus,
vnus per ſciſſuram corporis interiora,præter renes &
cor,ducit. Quæ ſingula alter vino Phœniceo ex rebus
odoriferis lauat:deinde corpus totum primum ex ce-
dro,tum aliis pretioſis vnguentis vngunt dies ampli-
us triginta.Myrrha deinde ac cinnamomo, cæteriſque
rebus liniunt,quæ nō ſolum id ſeruare diutine,ſed odo
riferum reddere queant. Curatum cadauer cognatis
tradunt defuncti. Ita ſingulis eius partibus etiam ſu-
perciliorum palpebrarumq́ pilis integrè ſeruatis, vt
omnis corporis ſpecies dormientis more integra per-
duret. Antequam ſepeliatur corpus prædicitur à co-
gnatis tum iudicibus, tum defuncti amicis ſepultu-
ræ dies,aſſerentes illum mortuum paludem tranſitu-
rum. Aſtantibus iudicibus amplius quadraginta nu-
mero,ſedentibuſq́ in præparato vltra ſtagnum Hemi
cyclio, trahitur nauis ad id compoſita ab his, qui-
bus ea cura iniuncta eſt, tum antequam corpus in ar-
cam condatur permittitur lege volenti accuſare mor-
tuum. Si quis probatur malè vixiſſe,Iudices ſententiā
ferunt,qua cenſent corpus eius ſepulchro priuandum.

Defunctorū vita apud Ægyptios iudicio diſcutitur.

Qui de

Qui deprehenditur iniuſtè crimen obieciſſe magn
mulctatur pœna. Quū deeſt accuſator, aut per calum
niam accuſatum conſtat, cognati finito luctu, ad lau
des mortui vertuntur, nil de genere eius, ſicut Græ
conſueuerunt, narrantes. Exiſtimant enim ſe omne
Ægyptij pariter nobiles eſſe, ſed ordientes à pueriti
in qua vitæ inſtitutionem, eruditionem que recenſent, a
viri ætatem deſcendunt, eius erga deos religionem, i
ſtitiam, continentiam, virtutesque cæteras commem
rantes: inuocatis vero inferis diis, precantur, vt eum i
ter pios locent, ad quæ verba omnis multitudo corr
ſpondet, gloriam mortui extollens, tanquàm apud i
feros cum beatis ſemper futuri. Sepeliunt poſtea qu
que ſuos, hi in propriis ſepulchris, hi quibus ea deſu
domi apud firmiorem parietem arca corporis erect
Qui vero crimine aliquo aut fœnore ſepultura proh
bentur, domi abſque arca ponuntur. Quos poſteri d
tiores facti, ac debita crimina ſoluentes honorificè ſ
peliunt. Mos eſt apud eos defunctorum parentum c
pora dare in pignus creditori. Summa illos, qui no
redimunt, ſequitur infamia, & ſepultura carent. Mir
bitur quis merito eos, qui hęc inſtituerunt, non ſolu
quæ ad viuentium mores ſpectarent proſequutos, ſe
etiam quæ ad mortuorum ſepulchra cultumque pertin
rent. Adeo hoc pacto ad bonos mores quantum fie
poſſet componi vitam hominum exiſtimabant. Gr
ci ſanè, qui fictis fabulis, ac Poëtarum dictis fidem e
cedentibus de piorum meritis malorumque pœna trad
derunt, nequaquam potuerunt ſuis ſcriptis traducer
homines ad virtutem. Qui econtrà potius deriſi co
temptique ſunt ab improbis. Apud Ægyptios vero no
fabulis, ſed viſu, impiis pęna, iuſtis laus impartita. Si
gulis diebus vtroſque eorum quæ vitæ vtilia exiſtā
admonent: quum videant cuique pro his quæ eg
debiti præmij memoriam impendi. Qua ex cauſ
ad meliorem ſinguli vertuntur viuendi normam. Ea
enim optimas eſſe leges putandum eſt, quibus non d
uites, ſed honeſti prudentéſque homines fiant. Et hæ
de Ægy

Defunctorū parentū corpora creditorib9 oppignerātur.

Ægyptiis: nunc de reliquis Aphricæ populis.

DE POENIS ET CAETEris Aphricæ populis.

CAPVT VI.

POEnorum multæ ſunt & variæ nationes, Adrimachidæ Ægyptum verſus ſiti eiſdem quibus Ægy moribus vtuntur. Veſtem geſtant qualem & alij æni, vxores eorum in vtroque crure armillam ære n habent: capitis comam nutriunt: pedunculos ſuos ios quiſque capit, præmordet, atque ita abiicit, quod i tantum ex omnibus Pœnis factitant, ſoliq; virgi s nupturas regi exhibent, quę illi placida fuerit eam uirginat. Naſamones grandis & dira natio, nauium rtibus inuolutarum ſpoliatores: ſub æſtatem relictis mare pecoribus deſcendunt ad locum augilem de rpturi palmulas, quæ ibi permultæ & ſpecioſæ ſunt, fructiferæ omnes. Ex quibus ibi palmulas immaras decerpſerunt, ad ſolem ſiccantes maturefaciunt, inde lacte maceratas ſorbillant. Vxores plures ſin illi è conſuetudine habent, & cum his in propatulo eunt, eodem penè, quo & Maſſagetæ modo, niſi iod hi prius ſcipionem prætendant. Mos etiam Na nonibus eſt, quum quis primum ducit vxorem, vt onſa ſingulos conuiuas adeat Veneris gratia, & vt iiſque cum ea concubuit, donū det illi, quod ſecum bet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali untur per eos viros, qui iuſtiſſimi atq; optimi apud os fuiſſe dicuntur: iurant illorum ſepulchra tangen s, diuinant ad ſuorum accedentes monumenta: & il vbi preces peregerint, indormiunt: vbi quodq; per iietem inſomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dan e conſuetudo hæc eſt: de manu alterius vterque ſum o inuicem poculo bibit: quòd ſi nihil humoris ha ierint ſumptum è terra cinerem lingunt. Garaman s omnium hominum commercia aſpectumq; refu unt, nihil bellicæ armaturæ habentes, nec defendere iidem ſeſe audentes, ſupra Naſamones incolunt. Cir maritima vero occaſum verſus his Macæ confines

Nupturę regi deuirginandæ exhibentur.

Naſamones nauiū expoliatores.

Sponſa apud Naſamones à ſingulis cōuiuis cognoſcit.

Fidei dādæ cōſuetudo.

Garamātes hominū cōmercia fugiunt.

ſunt

ſunt:qui ſummum capitis verticem radunt in medi
capillos creſcere ſinentes, hinc atque hinc in orbe
tondentes. In bellum ſubterraneorum ſtruthionu
pelles pro argumento ferunt Gnidanes Macis conte
Fimbria Veneris pretiũ mini,quorum mulieres fimbrias pelliceas ferunt, ſi
gulæ multas:ob hoc (vt memoratur) quod vt â qu
que viro Venerem paſſa eſt,fimbriam o...t:& vt qu
que plurimas habet,ita præclariſſima cenſetur,tanq
â pluribus viris adamata. Machlyes circa palude
Tritonidem habitantes occiput crinitum geſtant. A
ſes vero anteriorem capitis partem.Horum virgin
Virginũ decertatio in Mineruæ feſto. anniuerſario Mineruæ feſto in honorem ipſius De
indignè inter ſe bifariam diuiſæ præliantur lapidib
fuſtibusq;,dicẽtes ſe morem patrium ſeruare ei, qua
Mineruam dicimus, & quæ virgines ex vulnerib
decedunt eas falſas virgines appellant, ſed priuſqua
â pugnando deſiſtunt, hoc faciunt, quæ virgo in p
gnam optimam operam nauauit,eam ſemper comm
ni ſenſu cæteræ virgines exornãt,tum cętera armatu
Gręca,tum criſta Corinthia,& currrui impoſitam c
ca paludem circumferunt. Iidem promiſcuè cum m
lieribus non vna habitantes: ſed pecudum more co
cubunt:vbi apud mulierem puer robuſtus eſt factu
apud quem virum habitare ſuſtinet (nam tertio qu
que menſe viri conueniunt) eius filius cenſetur. Atla
tes â monte Atlante, iuxta quem habitant, appella
ἀνώνυμοι ſunt,id eſt, nomen proprium ſinguli non h
bent,ſolem tranſcendentem execrantur,eiq; propter
omnia conuitia ingerunt,quòd torridus & ipſos &
gionem perdat:nullo animante veſcuntur,nec ſomn
vlla cernunt. Paſtoricij Aphri carne & lacte vic
tant,nihil vaccinum guſtantes, quia nec Ægyptij f
guſtant,nec vaccam alunt,nec Cyrenæ fœminæ feri
eas ſibi fas putant,ob Iſidem,quæ in Ægypto eſt: c
& ieiunia,& dies feſtos agunt ſtudioſè. At mulier
Barceæ non modo guſtu vaccinæ carnis, ſed etia
ſuillæ abſtinent, filij ipſorum vbi quadrimi effec
ſunt, venas verticis quidam etiam temporum illo
lan

ana ſuccida inurunt, ob eam cauſſam, ne vllo vnquã tempore pituita officiat è capite defluens : eáque de re ſe aiunt eſſe optima valetudine. Eo modo ſacrificant: vbi pro primitiis pecudis aurem præciderunt, eam ſupra domum abiiciunt,hoc acto,ceruicem eius auertunt. Solis omnium deorum immolant Soli & Lunæ. Defunctos, vt Græci, ſepeliunt omnes Aphri, præter Naſamones, qui illos ſedentes ſepeliunt,obſeruantes,vt dum quis cœpit agere animam,eum ſedentem conſtituant, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt virgultis compacta ſuſpenſis circa lentiſcos : & ea quoquo verſus verſatilia. Maxies dexteram capitis partem comatam geſtant,ſiniſtram radunt, corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos.

Sacrificandi ritus.

Sepeliendĩ ritus.

Zabicum Maxibus confinium fœminæ auriganţur currus in bellum. Zigantes (vbi magnam vim mellis apes conficiunt,ſed multo plus opifices viri facere dicuntur,) omnes minio inficiuntur, ac ſimiis veſcuntur,quarum affatim gignitur iis,qui in montibus degunt. Hi omnes Libyci vita ſylueſtri ſub diuo, vt plurimum habitant,victu(ferarum more)contẽti, nil domeſticum edunt, nullis veſtibus præter caprarum pellibus,tegunt corpora. Potentiores inter eos,nullas habent ciuitates, ſed turres aquis proximas, condentes in eis quæ vſui ſuperſunt. Subditos populos ſingulis annis adiurant, vt principi pareant, obtemperantes, vt ſocios diligant: abnuentes imperium, vt latrones perſequantur. Eorum arma ſunt & regioni & moribus congrua. Nam quum ſint corporibus leues,patria vero vt plurimum plana,neque enſe, neque gladiis, neque armis vtuntur in bello. Treis tantum ferunt haſtas, lapidéſque in vaſis ex corio factis delectos,cũ his certantes,tum in cõgreſſu,tum etiã receſſu:primo ferire hoſtẽ canãtur ad curſum,lapides rectè iaciẽdos lõgo vſu edocti. Erga externos nullũ ius nullamq́ ſeruant fidem. Troglodytæ(qui & à Græcis, quòd ex pecoribus viuant,paſtores appellãtur) Æthiopiæ populi cœtus ac tyrannos inter ſe conſtituunt.

Libyacũ gẽtium vita.

Belligerandi ritus.

Troglodytæ qui etiã paſtores dicuntur.

Vxo

Etheſiarum .i.ventorũ, qui.xl.dies poſt canicu lę exortum perflant.

Vxores ac filios habent communes,excepto(qui vni cam tenet) tyranno. Huic appropinquanti mulctam tyrannus irrogat certo pecudũ numero. Etheſiarum tempore,quo maximi decidunt imbres, ſanguine & lacte immixtis paulumq́ coctis nutriuntur. Æſtu ſolis deficientibus paſcuis ad loca declinãt paluſtria,pro quibus ſolis inuicẽ certant. Pecora vetuſta aut in morbos cadentia occidunt, exq́ his per omne viuunt tempus. Parentum nomina minimè indiderunt filiis, ſed tauri, arietis, ouis.Et hos quidem patres, hos matres: quoniam ab his,non à parentibus quotidianus præbeatur cibus,appellant. Vtuntur potu Idiotæ Paliuri arboris ſucco,potẽtiores ex quodam flore expreſſo,qui eſt deterrimo noſtro muſto perſimilis. Armentorum greges ſecum ducentes varias, ne iiſdem in locis moręntur diutius,regiones mutant. Corpora,præter virilia,quæ pellibus teguntur,nudi. Pudenda Troglodytæ omnes velut Ægyptij circuncidunt, his demptis, quos à caſu claudos appellant. Hi ſoli intra regionem Heſternorum habitantes ab infantia non nouacula inciduntur. Arma ferunt Troglodytæ ij,quos dicunt Megauares:ſcutum ex corio crudo bouis,rotundum, & ferratam clauam:alij arcus lanceasq́. Sepulchra nihili penitus curant, nam Paliuri viminibus corpus ligantes defuncti ceruicem cruribus applicant, deinde cadauer in loco editiori poſitum lapidibus ridentes obruunt, impoſitoq́ ſupra ſaxorum aceruum capræ cornu abeunt nullo dolore moti. Bellantur inuicem non vt Græci,ob iram,aut ambitionem,ſed pabuli gratia: In eorum concertationibus primum iactis lapidibus, quoad aliqui vulnerantur, concertant:tum arcu, quo admodum exercitati ſunt pugnantes mutuis vulneribus cadunt.Ea certamina dirimunt,quæ ætate præcedunt fœminæ:quibus nullo periculo in medium prodeuntibus(nefas eſt enim has vllo pacto lædere) exemplo à certamine ceſſant.Inualidi ob ſenium armenta ſequi,gutture bouis cauda adſtricto vitam finiunt. Qui mortem differt, licet volentem eodem modo

Certamina fœminæ dirimunt.

(admo

(admonitum tamen anteà) vita priuare: ibiq; habetur
beneficij loco. Febricitantes item, aut morbo incura-
bili correptos, ſimili adficiunt morte. Maximum arbi
trantur malorum, ob eo vitam diligi, qui nequeat ali-
quid agere dignum vita. Herodotus ſcribit: Troglo-
dytas ſpecus in quibus habitent excauare, nullo habē-
di diuitias deſiderio teneri: quum paupertati ſe volun
tariè addicarint: tantum lapide vno gloriari, quem Ex
aconthalitum nominamus: ſerpentum carnibus veſci:
Sermonis ad hæc ignaros eſſe, & propter hoc ſtridere
magis quàm loqui. Alia in Æthiopia, quæ ſupra Ægy
ptum eſt, habitat gens, Rizophagi vocantur, radices
arundinum, quas ex propinquis locis effodiunt, ma- Ῥιζοφάγοι
gna cura lauantes barbari lapidibus terunt, quoad radicibus
molles factæ cohæreant: deinde placentas ad modum victitantes.
lateris, quantum manus capit factas, atque ad ſolem de
coctas mandunt. Quem ſolū cibum, ipſi per omnem
vitam ſuauem atque affatim habent eo quòd pacem
continuam ſeruent. Bellantur tamē cum leonibus, qui Rizophagi
è deſerto vmbræ cauſſa, & vt minores venentur feras leonibus
egreſſi, Æthiopum multos ex paludibus exeuntes di- prædę ſunt.
laniant. Et iamdudum ea deleta eſſet à leonibus natio,
niſi natura eis ſponte præſidium tuliſſet. Nam ſub or-
tum Canis mirabilis atque innumera nullo agitante
vento culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homi-
nes ad paludes fugientes minimè lædunt, leones abire
ex his regionibus compellunt, tum morſu, tum vocis
ſono territos. His propinqui ſunt Ilophagi Spermato-
phagiq; quorum hi quidem fructus, qui æſtate ex ar-
boribus decidunt colligentes abſque labore edunt: re-
liquo tempore herbam in vmbroſis naſcentem locis
decerpunt, quæ vitæ ſubuenit in egeſtate. Ilophagi ve
ro cum filiis vxoribusq; ad loca campeſtria acceden-
tes arbores aſcendunt, ac teneras ramorum ſummita-
tes auferunt: tantam ex continuo vſu ramos aſcenden-
di peritiam habentes, vt (quod incredibile videtur) de
arbore in arborem velut aues proſiliant, aſcendantq;
tenues abſque periculo ramos, macilentia, leuitateq;

corporis nixi: quòd ſi quando pedes labantur, manib⁹ ramis cõprehenſis ſeſe à caſu peroportunè vindicant: quòd ſi fortè deciderint nulla in re propter corporis leuitatem læduntur: ita ramis tenerioribus dente exeſis ventrem farciunt. Hi ſemper incedunt nudo corpore, communesq́ꝫ vxores ac liberos habent pugnãt inuicẽ pro locis armati baculis aduerſus alios ac dominãtur victis: moriuntur vt plurimum fame, quum deficiẽte viſu corpus priuetur eo ſenſu, quo cibũ quærebat. Reliquam circa regionem Æthyopes tenent, qui Cynecí dicuntur, numero haud multi, vita ab reliquis diuerſa. Sylueſtrẽ enim incolentes patriam, & penitus aſperam rariſq́ꝫ aquarum fontibus, ſuper arbores ferarũ timore dormiunt. Sub auroram ad aquarum decurſus armati prodeuntes ſe abſcõdunt inter arborũ frondes Sub ęſtu vero ſolis agreſtes boues, pardalesq́ꝫ ac varia ferarum genera, quum caloris tum ſitis impatientia ad aquas potus cauſa confluunt. Repletas grauéſque aqua beſtias Æthiopes ex arboribus deſcendentes adoriuntur, ac lignis aduſtis, ſaxíſque & ſagittis occiſas, pérque cœtus diuiſas edunt. Aliquando verò quamuis perraro et ipſi à valentiori beſtia interficiuntur: ſed multas ipſi dolo & arte valentiores beluas capiunt. Siquando deſint animalia, anteà caprorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem lenem ponunt: diſpertitáſque ſingulis auidè ad ſatietatem ſumunt. Impuberes pueros exercent ad certum ſignum iacere, ſolis cibum præbentes his, qui ſignum tetigêre: ideo iaculatores optimi euadunt vrgente fame. Acridophagi deſerto contermini homines ſunt paulò cæteris breuiores, macilenti, ac ſupra modum nigri. Veris tempore Zephyrus ac Libycus venti infinitum pene locuſtarũ ex deſerto ad eos deferunt numerum. Hæ permagnæ ſunt, ſed colore alarum turpi ac ſqualido, Æthiopes ad id aſſueti in quandam latam longamq́ꝫ multis ſtadiis conuallem plurimum materiei ex propinquis locis ingerunt: quum ſuo tempore tanq̃ locuſtarum nubes à vẽtis ſupra vallem defertur, materiem congeſtam, omnemq́ꝫ

Cynecí ferarum timore ſup arbores habitant.

ἀκριδοφάγοι locuſtis victitant.

nemqꝫ loci herbam anteà ſucciſam incendunt. Locuſtæ deſuper volantes ingenti fumo enectæ paulùm vltra vallē ad terram, tanta decidunt copia, vt victū omni genti abundè præbeāt. Has enim Sale (quem regio plurimū fert) ſuperinfuſa diutius ſeruant, cibum guſtu eis ſuauē: hic eſt ſolus eorum per oē tempus locuſtarꝫ victus. Neqꝫ enim pecora nutriunt, neqꝫ piſces edunt, procul à mari poſiti: neqꝫ vllum aliud vitę adminiculū habent. Corpore leues ſunt, veloces curſu, & vitæ breuis: vt qui lōgiſſimè viuunt, quadrageſimum non excedunt annū. Finis eorum non ſolū miſerabilis eſt, ſed et incredibilis. Nam propinquāte ſenecta, pediculi alati, non ſolum viſu varij, ſed ſpecie horridi, ac turpes, in corporibus nati ventrē primo, tum pectus, deinde totū corpus paruo tēpore exedūt. Qui morbū patiť primū veluti ſcabiei cuiuſdam pruritu allectus, corpus ſcalpit, voluptate ſimul & dolore perceptis: deinde exorientibus pediculis ſimul effluēte ſanie, morbi acerbitate ac dolore percitꝰ, vnguibus corpus magno cū gemitu lacerat. Tanta vero vermium copia effluit: aliis ſuper alios tanq̄ ex perforato vaſe, ſcaturientibus, vt deleri nequeant: hoc pacto ſiue cibi, ſiue aëris cauſa miſerum ſortiuntur vitæ finem.

Pthiriaſi acridophagi moriuntur

Extremas ad meridiem Aphricæ partes viri habitant à Græcis Cynnamimi, à vicinis Barbaris Sylueſtres appellati. Barbas habent admodum magnas, greges ſylueſtrium canum nutrientes præſidia vitæ. Nam ab æſtiuo Tropico vſque ad medium hyemis Indici boues innumera multitudine eorum patriam ingrediuntur. Cauſſa incerta eſt, vtrum ne alias inſectantes ſe feras fugiant, an paſtus penuria, an alio naturę (quę oīa mirāda gignit) impulſu hoībus ignoto acti. His hoīes quū obſiſtere nequeant, ſuis freti viribus, ſe canibus tuentur: quibus in venatione vſi boues permultos capiunt. Et hos quidem recentes edunt, hos ſaliunt ad futurum vſum.

Cynnamimi ſiue Sylueſtres, canū greges nutriunt.

Multa inſuper et alia animātia à canibus capta comedunt. Poſtremi qui ad meridiem habitant, in hoīs forma ferarum vitam ducunt Ichthiophagi, ſub Troglo-

ἰχθυοφάγοι ex piſcibus viuunt.

dyticam oram in Arabico ſinu Barbaræ gentes. Nudi per omnem vitam degunt, vxores filioſq́; communes habent, beſtiis ſimiles: vt qui neque voluptatis, neque doloris vllum niſi naturalem ſenſum percipiãt, neque turpis neque honeſti diſcrimen norint. Habitacula habent non longè à mari iuxta promontoria, vbi non ſolum profundæ cauernæ, ſed conualles immenſæ & anguſtæ ſpeluncæ exiſtunt, egreſſu ipſa natura difficili ac tortuoſo. Harum tanquam ad eorum vſum natura factarum aditus incolæ magnorum congerie lapidum obſepiunt, qua veluti retibus capiantur piſces. Maris enim fluxu, quod his diebus ſingulis circa tertiam ac nonam horam accidit, oras littori propinquas inundante: aqua in immenſum excreſcẽs opertis locis omnibus, innumeram copiam diuerſorum piſcium ſecum in continentem defert, qui quum in diuerſa loca cibi gratia diuertant, refluente mari per lapides piſces in ſicco deſtituuntur. Quos incolæ cum vxoribus pueriſque concurrentes capiunt, captos ſupra petras ad meridiem ſitas, nimióque ſolis æſtu incenſas ponunt pauloque poſt reuoluunt: à quibus ſic ad ſolem decoctis carnem omnem excutiunt, & concauo ſaxo iniectam pinſunt, admixto paliuri ſemine, cibum ſibi cõficiunt ſuauiſſimum. Nam ſic immixtas carnes in modum longioris lateris formant, ad ſolémque paulò deſiccatas ſedentes cum voluptate edunt: non quidem ad certam menſuram aut pondus, ſed ad ſatietatem: habent hunc cibum ſemper velut è penu promptum, Neptuno pro Cerere eum largè ſubminiſtrante. Quando vero maris tempeſtate adeo littori vicina loca multis diebus inundantur, vt nulla detur piſcandi facultas (quo tempore cibi penuria laborãt) Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita interiori carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Vbi vero tempeſtas ventorum vi diutius perſeuerat, conchæque deficiunt, ad oſſa ſiue ſpinas ex piſcibus excuſſas, & in hunc vſum coaceruatas confugiũt: teneriores recentioréſque ex his dentibus mandunt,

duri

durlores edunt ſaxo contritas, nil brutis animalibus diſſimiles. Epulantur autem palam cum lætitia, vt dixi, cantúque abſono omnibus inuicem congratulantibus: deinde mulieres, vt in quamque quis forte incidit, cognoſcunt prolis cauſſa, omni cura ob ciborum qui præſto ſint copiam, vacui: his ſtudiis quatuor diebus intenti, quinto potus gratia ad fontes pergũt gregatim, omnibus ſimul vocem (velut inconditum ſonum) tollentibus Eſt profectio hæc haud diſſimilis ab armentis boum repleto aqua ventre adeò, vt vix redire queant. Ea die nihil edunt amplius, iacet quiſq; aqua plenus, diſtentus ſimilis ebrio. Poſtera die denuo ad capiendos piſces redeunt: ita eorum vita per omne tempus tranſacta ob ſimplicem victum, raro in morbos incidunt: breuioris tamen quàm nos ſunt vitæ. Natura eorum incorrupta famem ſedare maximũ ducit bonum, nullam aduentitiam voluptatem quærens. Hæc eorum qui intra ſinum habitant viuendi norma eſt. At illorum qui extra ſinum ſunt, multo eſt mirabilior, vt qui nunquam bibant, & natura ab omni ſemoti ſit animi paſſione. Hi procul à terra habitabili tanquam in loca deſerta à fortuna eiecti piſcationi dãt operam, humida non appetunt, piſces edunt ſemicrudos, non quò ſitim effugiant, ſed feritate quadam contẽti victu, quem à fortuna ſortiti ſunt. Felicitatem ſummam putant his carere rebus, quæ dolorẽ poſſent egentibus afferre. Tantæ patientiæ eſſe dicuntur, vt ſi quis educto enſe eos percuſſerit, non diffugiant & verbera & iniurias perferentes, ſolum percutientem reſpiciant, nullum neq; iræ, neque miſericordiæ ſignum oſtendentes. Sermone carent, nutu manibúſque ſignificant quibus indigeant, & quæ volunt. Hæ gentes vnanimi conſenſu pacem curant, nulli externo homini infeſtæ: quod vitæ genus licet mirabile à priſcis olim temporibus ea gens ſeruauit, ſiue ita longo tempore aſſueta, ſiue acta neceſſitate. Habitaculis nõ iiſdem quibus Ichthiophagi vtuntur, ſed diuerſis habitãt modis: quidam in ſpeluncis diuerſoria habent ad arctum poſitis,

Homines ab oĩ animi paſſione ſemoti.

Miræ patiẽtiæ hoĩes.

in quibus tũ vmbra, tum ſpirans aura eos ab æſtu ſolis tutatur. Nam quę ad meridiẽ loca ſpectant, fornacibus ex nimio æſtu ſimilia acceſſum ad ea adimunt. Qui ſunt aduerſus arctum ex coſtis cetorum incuruis quas mare plurimas effert, ex vtroq; poſitis latere colligatisq;, quas maris alga operiunt, habitacula ſibi extruunt ad euitandos æſtus, natura ſibi artem ex neceſſitate ad ſe tuendã reperiente. Et talis fertur eſſe Ichthiophagorum vita. Supereſt pauca de Amazonibus dicere, quas priſcis temporibus in Libya ferunt extitiſſe, mulieres pugnaces & validas viribus non eandem quam noſtræ vitam duxiſſe. Nam mos fuit illis certo tempore bellicis ad ſeruandam virginitatem rebus excitari. Tranſactis militiæ annis, viris coniungi prolis gratia. Has ſolas & principari & publica obire munera: viros noſtrarum fœminarum inſtar domeſticæ rei curam habere, tum obtemperantes fœminis, tum militiæ principatusq; ac omnis Reipublicæ expertes. Poſt partum nati infantes viris dantur, quos lacte nutriant, aliisq; rebus prout ætas poſcit. Maſculis mox natis, vt bellicæ rei inutiles ſint, dextrum brachium frangunt, aut eos interficiunt, vel procul ablegant: Fœmellis mamillas ne creſcant inurunt, aſſerentes impedimẽto eas ad bellandum eſſe. Vnde à Græcis, eo quòd mãmis careant, Amazones appellantur. Heſperam inſulam inhabitaſſe illas aſſerunt: dictam ita, quòd ad occaſum ſita ſit. Eam vero eſſe in Tritonidis palude, quę proxima Oceano, à flumine quod in eam defluit, Tritonia appellatur. Æthiopiæ contermina, & monti qui Atlas dicitur, omnium in ea terra maximo. Hæc inſula permagna eſt, variisq; arborum fructibus ex quibus incolæ viuunt, ferax: multos tum caprarum tum pecudum greges habet, quorũ lacte & carnibus veſcuntur. Frumẽto penitus carent, illius vſu incolis ignoto.

Amazones bellicoſæ mulieres.

De Aſia & celebrioribus eius Gentibus, liber II.

Caput primum

ASIA altera tripartitæ terræ pars, appellata ab Aſia Oceani & Thethyos filia Iapeti vxore ac Promethæi matre: Siue, vt alij volunt, ab Aſio Manæi Lydi filio: à meridie per Orientem vſque ad Septentrionem protenditur. Terminos habet ab Occidente Nilum & Tanaim cum Euxino ponto & parte mediterranei maris. Tribus aliis partibus tangitur Oceano, qui ab Oriente Eolus, à meridie Indicus, à ſeptentrione Scythicus appellatur. Taurus mons mediam quodammodo continentem diuidit, ab Oriente in Occidentem excurrens, partem ad aquilonem relinquit, partem ad meridiem: alteram Græci interiorem vocant, alteram exteriorem. Mons hic multis in locis latitudinem habet ſtadiorum trium milium, longitudinem quantam Aſia, ſtadiorum circiter quadraginta & quinque milia à tranſmarina Rhodi, ora vſque ad Indiæ ac Scythiæ extrema orientem verſus. Idem in nomina ac partes multas diuiditur, quarum aliæ maiores, aliæ minores ambitus comprehendunt. Tam latum autem & patens dicunt eſſe, quicquid terræ Aſiæ nomine continetur, vt Aphrica & Europa reliquæ duæ partes non magis complectantur, quàm hæc ſola. Cœlo temperata eſt, ſolo fertili, & propterea omnium animantium genere cultiſſima. Prouincias ſiue regiones multas habet: vbi Aphricam aſpicit Arabia eſt, regio inter Iudæam & Ægyptum triplex, vt Plinius refert: vna Petræa, à Septentrione & Occaſu Syriæ inſerta, cui à fronte deſerta prætenditur Arabia; à meridie altera, quæ Felix nominatur.

Aſiæ denominatio.

Aſiæ quatuor latera.

Tauri mõtis mẽſio.

Quidam etiam Panchaiam & Sabeã adiungunt: Arabia dicta ab Arabo Apollinis ex Babylone filio. Arabes longe latéque diffuſi diuerſis moribus viuunt & cultibus plurimis, crinibus intonſis mitrata capita habent redimitu pari, pars raſa in cutem barba. Artes haud ab vno in alium transferuntur ſicut apud nos, ſed in patriis quiſque permanet inſtitutis. Qui maximus eſt natu, is in totam gentem regnum obtinet. Quæ poſſidētur vniuerſę ſunt cognationi communia, vna omnibus vxor. Qui primus domum ſubierit, poſito ante ianuã ſcipione, cum ea congreditur, cum grandiori natu pernoctat: ita omnes omnium ſunt fratres, coëunt cum matribus & ſororibus pecudũ ritu. Adulter capite plectitur, alterius ſanguinis cõgreſſus pro adulterio eſt, domeſtici in vniuerſum legitimi habentur. Cõuiuia ferè terdeni celebrãt, & in his muſicæ artis duo nõ imperiti, cõſanguinei ſibi inuicẽ miniſtrãt. Vrbes & oppida ſine mœnibus pacatè inter ſe agunt. Seſamino oleo vtuntur, beatiſſima alioqui rerũ vbertate. Ouiũ greges cãdidi velleris, grandiori ſtatura boues: equis omnino carēt, quorum deſideriũ adimit camelorum copia. Aurum, argentum, & plura aromatũ genera terrę peculiaria: Æs, ferrum, veſtis, purpura, crocus, coſtus, toreumata, aliunde aduehuntur. Defunctorum corpora ſtercore abiectiora, Regũ cadauer ſterquiliniis ſepeliũt. Fidẽ inter homines, vt qui maximè, ſeruant, quam hunc in modũ dant. Quoties fœdus inire volũt, alius quidem medius inter vtrunq; ſtans acuto lapide ferit volam iuxta maiores digitos ipſorum qui fœdus ineunt: deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, inũgit eo ſanguine ſeptẽ lapides in medio poſitos, inter inungendũ inuocãs Dionyſiũ & Vraniam: hoc acto, idẽ qui fuit ſequeſter fœderis inter amicos cõtrahendi, vadatur hoſpitẽ, aut fortè ciuẽ, ſi cũ ciue res agitur. Quod fœdus & ipſi, qui amicitiam contraxerunt, ſeruare iuſtum cenſent. Myrrhæ ſarmentis ignes fouent, quorum fumo ſatis noxio niſi odore cremati ſtoracis occurrant, plerunque incurabiles mor-

Cũ matribus & ſororibus coeũt Arabes.

Equi nulli in Arabia.

Fides Arabum.

Vrania & Dionyſius in fœdere inuocãtur

bos contrahunt. Cynnamũ per ſacerdotes legitur, hoſtiis prius cæſis: quas quũ litauerint, obſeruatur vt meſſis nec ortum ſolis anticipet nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatũ tenet ſarmentorũ ſtrues haſta diuidit, quæ ſacrata eſt in hunc vſum: atq; ita portio manipulorũ etiam Soli dicatur, quæ ſi iuſtè diuiſa eſt, radiis inflagrata incendium ſpõte concipit. Pars eorũ, quibus aſper victus eſt, angues edũt. Nulla illis animi vel corporis cura, ac propterea Ophiophagi nominãtur. Nomadibus vſus camelorum frequens, his pugnant proculq; onera exportãt, lacte & carnibus veſcentes. Fluuius quem accolunt auri ramenta habet, id nõ conſlant artium inſcitia. Debæ et ipſi paſtores, colunt iidẽ & agros aliqua ex parte: gens auri abundãs, inter glebas temerè iacentes aureas pilas in glandium magnitudine reperiunt: quibus lapillis affabrè interiectis monilia conficiunt haud iniucunda aſpectui, ea collo & manibus inducunt. Vendunt aurum finitimis triplo æris pretio, argenti duplo: cùm auri contemptu, tum deſiderio, quæ commercio parantur. Proximi his Sabæi thure, myrrha, & cynnamomo diuites, et in ora huius terræ Balſamum naſci quidam prodiderunt. Habent & palmas odoriferas & calamum. Serpens ibi palmari longitudine, letalis ferè eius morſus, in arborũ radicibus cubat. Odor nimius rerumq; fragrantia ſtuporem ſenſibus inducit, quem bitumine ſuffitu & hyrci barba leuant. Penes regem omnis iudicandi ratio. Sabæorum plerique ſunt agricolæ, aromata aliĳ legunt. In Æthiopiam ob negotia nauigant nauigiis corio contectis. Cynnamomũ & Caſiam ligneæ materiæ loco igni adhibent. Huius gentis metropolis eſt, quàm Sabam appellant, ſupra montem ſita. Reges ex generis ſucceſſione habent eos, quibus multitudo honores diſtribuit bonis maliſq; immixtos. Regiam nunquam exire audent, ne à turba hominum lapidibus veteri quodam deorum reſponſo obruantur, timentes. Sabæ vbi regia eſt, toreumata argentea aureaq; omnis generis poculorum habent. Lectores in

ὀφιοφάγοι ſerpentum comeſtores

Debæ diuites auri.

Sabęi thure ac myrrha opulenti.

Reges Sabęorum regiam exire non audent

Supellex Sabæorum omnis ex auro & argento.

ſuper tripodasq́ argenteis pedibus, cæteramq́ ſupelle ctilem vltra fidem ſumptuoſam. Magnis quoque columnis porticus fulciuntur, quarum capita tum argẽtea, tum aurea exiſtunt: laquearia vero ac portæ aureis phialis, pretioſis lapidibus intermixtis totius domus ſumptuoſiſſimum ornatum oſtendũt. Alia enim auro, alia argento, quædam lapidibus ſplendent. Nonnulla, tum elephantorum dentibus ſunt exculta, tum multis præterea rebus aliis, quæ plurimi apud homines æſtimantur. Et eam ſanè multis ſeculis perpetuam habuere fœlicitatem. Abfuit enim ab eis penitus quæ multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena poſſidendi. Nec Garręi his minus opulẽti, quorum ferè ſupellex omnis ex auro eſt & argento, ex his & ebore domorum limina, tecta, parietes conſtruunt. Nabathæi omnium continentiſſimi, in quęrendis opibus mira gentis induſtria, ſed in tuendis multo maior. Qui rem domeſticam minuit, publicè mulctatur: contrà honore afficitur, qui patrimonium auxit. Gladio, arcu, lancea, & funda in bello, plurimum etiam bipennibus Arabes vtuntur. Dira Sarracenorum gens, peſtis illa hominum teterrima, inde ſumpſit originem. Abiitque vt (credere eſt) pars Arabum maxima in Sarracenicum nomen: cæterum veterem appellationem nunc quoque tenent, qui circa Ægyptum habitant, raptu plurimum viuentes camelorum celeritate freti.

Garræi auro & argento abundãtes.

Nabathæi parciſſimi.

Sarracenorum gẽs in Arabia ſumpſit exordium.

DE PANCHAIA ET MORIbus Panchaiorum.

CAPVT II.

PAnchaia Arabiæ regio. Diodorus Siculus inſulam eſſe dicit ducentorum ſtadiorum latitudine. Tres in ea nobiles vrbes enumerat: Dalidam, Hyracidam & Oceanidam. Regio omnis, quàm vbi arenoſa, fructifera eſt. Vini maxime abundans, & thuris, quod in ea adeo excreſcit, vt per vniuerſum orbem ſatisfaciat deorum ſacris. Fert etiam myrrham plurimum, & alia varij generis aromata odorem prębẽtia, quæ

Thuris in Panchaia copia.

quæ Panchai legunt, & Arabis mercatoribus ven-
dunt: á quibus alij pretio ſumptas, in Phœniciam, Sy-
riam & Ægyptum tranſuehunt: inde á reliquis orbis
mortalibus importatur. Curribus in bello Panchai
vtuntur more priſco. Politia eorum trifariam partita
eſt. Primum locum ſacerdotes tenent, quibus addun-
tur artifices. Secundum agricolæ habent. Tertium mi-
lites, quibus paſtores adijciũtur. Sacerdotes omnium
ſunt duces, quibus & controuerſiarũ iudicia & publi-
carum rerum arbitria permiſſa, mortis pœna tantum-
modo excepta. Ruſtici agros colunt, fructus omneis
in commune conferentes. Qui ex eis optime videntur
agro colendo vacare, hi vſq; ad numerum decem ad
cæterorum exhortationem diſtribuendorũ fructuum
iudices á ſacerdotibus leguntur. Paſtores tum ea quæ
ad ſacra pertinẽt, tum reliqua in publicum alia nume-
ro, pondere alia, cum omni ferunt diligentia. Nil cui-
quam priuatũ eſt, domo atq; horto exceptis, ſed tum
vectigalia, tum cætera ſacerdotes percipiunt, æquè illa
prout vſus fuerit diſpartientes, ipſis duplum concedi-
tur. Veſtibus induuntur mollibus. Oues enĩ apud eos
plurimum ab alijs differunt mollitie. Ornamenta au-
rea non tantum mulieres, ſed etiam viri deferunt, tor-
quibus collum ornantes, armillis manus, aures more
Perſarum inauribus, pedes nouis ac varij coloris cal-
ceis. Milites patriam armis tutantur. Sacerdotes vltra
reliquos delitijs vacant, vitam ducentes mundam ac
ſumptuoſam. Stolas lineas maxime tenues ac delica-
tas, quandoq; etiam veſtes ex molliori lana contextas
induunt. Mitras inſuper geſtant auro intextas. Sanda-
lijs pro calceamentis varij coloris vtuntur, ſumma ar-
te factis. Ferunt & aurea (mulierũ more) præter inau-
res, ornamenta. Hi maxime deorum incumbunt curę,
hymnis & laudibus eorũ geſta recẽſentes. Genus eo-
rum á Ioue manaſſe narrãt, quũ in Panchaiã veniſſet,
quo tẽpore inter hoĩes verſatus orbi imperauit. Refer-
ta eſt ea patria auro, argento, ęre, ſtanno, ferro: quorum
nil extra inſulã aſportari licet, neq; vero ſacerdotibus
extra

Nihil Panchais priuati.

Sacerdotes Panchaiorum delicijs dediti.

Iuppiter in Panchaiã exulatus.

extra locum ſacrum proficiſci fas eſt, vltra deprehen
ſum interfici licet. Dona plurima aurea atq; argentea
dijs à longo tempore oblata, in templo ſeruantur. Val
uæ eius ſtructura mirabili, auro, argenteo, ebore ſunt
decoræ. Dei lectus ſex eſt cubitorũ longitudine, qua
tuor latitudine, aureus totus, opificio ſplendido ac ve
nuſto. Simili modo & dei menſa quum magnitudine
tum pari impenſa ſplendoreq; iuxta lectum poſita.
Templum ingens ex albo ędificatum lapide, magnis
ſculptisq; ſuffultum columnis, duorum iugerum lon
gitudinem, cui æqua eſt latitudo, complectitur. Per
magnæ deorũ ſtatuæ ſumma arte fabricatæ templum
exornant, circum ſacerdotes quibus ſacrorum cura
demandata eſt, domos habent. Ager qui circumiacet
ſtadijs ducẽtis, dijs ſacer eſt cuius vectigal in ſacrificijs
conſumitur.

Sacerdotibus ſacrum locum exire non licet

Templum vltra fidem ingens.

Ager circa templum dijs ſacer.

DE ASSYRIA, ASSYRIORVMQVE viuendi moribus.

CAPVT III.

ASſyria regio Aſiæ, ab Aſſur filio Sem, vt Auguſti
nus ait, appellata: hodie Syria dicitur, habens ab
ortu Indiam et Mediæ partem, ab occaſu Tygrim flu
uium, à meridie Suſianam, à ſeptentrione Caucaſum
montem. Raro in Aſſyria pluit: quicquid in ea frumen
ti prouenit, fluminis irrigatione paratur, non ſua ſpon
te, vt in Ægypto, ſed accolarum ingenio & labore: tan
ta alioquin vbertas, vt ducentena vulgò, & vbi exi
miè ferax eſt, trecentena meſſe redundet tellus: quater
num digitorum latitudine tritici & hordei folia ſint.
Seſami & Milij proceritas inſtat arborum attollatur.
Quæ omnia ſibi explorata, cunctantius tamen Hero
dotus memoranda cenſuit, velut parum credibilia: ſi
ijs qui ea non viderint, talia proderentur. Palmis ve
ſcuntur, ex quibus mel & vinum conficiunt. Fluuiali
bus nauigijs vtuntur, in ſpeciem clypei orbicularis,
nõ puppi, nõ prora diſcretis, quę ſuper Aſſyrios in Ar
menia ſalicibus texuntur crudo corio exteriore parte
obducto. Amiciuntur Aſſyrij duabus tunicis, linea

Aſſyriæ fines.

Mel & vinũ ex palmis.

Nauigia Aſſyriorum.

na ad pedes demiſſa, altera linea breui,candidaq́ ſto‑ *Veſtitus Aſſyriorum.*
his ſuperinjecta. Calceos pedibus inducunt, quales
Thebanæ ſoleæ fuerunt. Alunt comas, mitraq́ redi‑
miunt,vnguētis delibuti in publicum exeūt. Anulum **Anuli vſus**
ſignatorium ſinguli habēt,& ſceptrum affabrè factū,
cui malum,aut roſa,aut lilium, aut aliud ſimile ſit im‑
poſitum , ſine inſigni aliquo id geſtare indecorū ac tur‑ **Abſque ſceptro in publicū nemo prodit.**
pe creditum. Ex legibus quibus ea gens vſa dicitur,ea
mihi res memorabilis viſa eſt, q̄ virgines iam matu‑
ræ viro in publicum productę,ſingulis annis ijs vena‑
les proponebantur,qui vxores ducere vellent, daban‑
turq́ primo væ num formoſiſſimæ quæq́. Quibus mi‑ **Virgines nubiles vęnū expoſitę**
nus ſpectata erat forma, & quas non modo non quiſ‑
quam ſibi mercaturus fuiſſet, ſed ne gratis quidē alio‑
qui ducturus ea pecunia quę fuerat pulchrioribus ven‑
ditis in publicum redacta,connubio locabantur. He‑
rodotus autor eſt, hunc olim morem in Venetis Illiri‑
co finitimis ſeruatum,idq́ fama ſe compertum habuiſ‑
ſe. Ego(inquit Antonius Sabellicus)tenuerit ne mos **Mos à Venetis obſeruatus.**
ille gentis aliquādo,haud multò plus compertum ha‑
beo,tantum affirmare poſſum: Venetijs, cuius vrbis
opes hodie terra mariq́ inſigniter pollent,inter præcla‑
ra ciuitatis inſtituta,virgines furto conceptas, & ad li‑
men pietatis expoſitas,ex publico ad nubiles vſq́ an‑
nos in operto ſub tetrica diſciplina inſtitui : quæ ſunt
elegantiori forma,quoniam ſunt ingenue inſtitutę,aut
ſine dote matrimonio locari:ijs præſertim,qui pericu‑
lo aliquo aut graui morbo ſeruati,votorum damnati,
eas ſibi in vxores depoſcunt. Alij pudicitiam ſequuti
aut formam,ſine dote ipſas ſibi virgines iungunt,mo‑
do ij ſint, qui liberaliter quas duxerint habituri exiſti‑
mentur:aut ſi nihil horū ſit,minus graui dote nubunt,
quæ forma præſtant,quàm ſi facie fuerint parum libe‑
rali,etſi pari diſciplina inſtitutæ. Altera Babyloniorū **Babyloniorum lex vtiliſſima circa infirmos**
lex,quo vtilior,eò magis memorabilis : quum nullus
ab initio in his eſſet medicorum vſus,lege ferūt com‑
paratum,vt qui ægrotare cœpiſſet,eos de morbo con‑
ſulerent,qui idem languoris genus paſſi eſſent, medi‑
camq́

camq́ꝫ ad id leuandum opem aliquam experti. Apud alios ſcriptum reperio, in publicum ægrotos deferri ſolitos: legeq́ꝫ cautum, vt qui aliquando ægrotaſſent, male affectos circuirent: docerentq́ꝫ ſingulos, qua ipſi ope potiſſimum adiuti aliquãdo à morbo liberati eſſent. Eorum ſepulchra in melle, funebris luctus, qui & Ægyptijs. Qui cum vxore noctu congreſſus eſt, nihil prius vterq́ꝫ tangit quàm lotus fuerit. Omnibus Babyloniorum mulieribus olim mos fuit, ex cauſſa quadam in aliqua re venerea cũ hoſpite permiſceri: cum turba & cultu plurimo ad illum venientibus, quælibet noto aliquo coronabatur: hoſpes quam cognoſcere volebat, ponebat ſuper illius genua argentum quantum ſibi videbatur, tum coibat cum eo longe à fano abducta: argentum illud Veneri ſacrum erat.

Mulieres cum hoſpite permiſcebantur.

Fuere in his familię quædam nulla re alia niſi piſcibus victitantes, quos ad ſolem arefactos piſtillisq́ꝫ tuſos, ex eaq́ꝫ materia aſſeruata vndiſq́ꝫ reſperſa, offas conficiebant, torrebantq́ꝫ eas in vſum panis ad ignem.

Magiſtrat⁹ Aſſyriorũ.

Tres fuere magiſtratus eorum qui iam militia emeriti erant, nobiliorum alius & ſenum, ſeorſum regio poſito. Fuere etiam Magi, qui & Chaldæi dicebantur tales, quales in Ægypto ſacerdotes ad deorum cultum inſtituti: per omnem vitam philoſophari, aſtrorum peritiam tenere, nunc augurijs, nunc carminibus ſacris mala hominis auertere, bono afficere: auguria, inſomnia, prodigiaq́ꝫ fida interpretatione explanare. Nec foris inſtituebantur vt Græci, ſed à parentibus diſciplinam velut hæreditariam ſortiti. Pueri domeſticè diſcebant, quia perpetua cura facilis ſequebatur profectus. Vna conſtansq́ꝫ dicendi ratio, non varia & anceps, qualis apud Græcos: vbi qui eam tradere conſueuerunt, varia de principijs & rerum cauſſis, atque inter ſe repugnantia differebant. Sed hi mundum communi aſſenſu æternum opinati, neq́ꝫ principium habuiſſe, neq́ꝫ finem habiturum, vniuerſorum ordinem & ornatum diuina prouidentia conſtare: cœleſtia corpora non ſua ſponte fortuitove motu, ſed lege quadam certoq́ꝫ nu-

Magorum officia.

Mund⁹ æternus habitus à Chaldæis.

[...]ꝗ numinis iudicio moueri. Aſtrorum curſum ve[...]iſta obſeruatione perſcrutari, multa ex illorum inſpe[...]tione mortalibus futura vaticinari. Maximam vim [p]lanetis tribuere, præſertim huic, quem noſtri Satur[n]um vocant. Chariſſimum Solem omniū arbitrari, [&] cui præcipua adeſſet virtus. Martem, Venerē, Mer[c]urium & Iouem præ cæteris obſeruari: quoniam ve[l]ut proprium curſum ſortiti, futura oſtenderent, tan[q]uam deorum interpretes. Quod ipſum vſqueadeo [p]erſuaſum habuerunt, vt quatuor illa aſtra vno nomi[n]e Mercurios appellarent. Ventis præterea imbribus, [a]eſtu, cometis, ſolis & lunæ defectu, terræ hiatu, multis [d]eniꝗ ſignis, ſalubria ſimul ac pernicioſa prædicere. [I]maginari ad hæc alia ſydera illis ſubiecta: & ex ijs quædam noſtro hemiſphęrio alia ſubterraneo vagari: [P]ari ad hęc cum Ægyptijs errore duodecim ſibi deos [f]inxerunt: quorum ſingulis menſem, & vnum in zo[d]iaco ſignum tribuere. Multa quidem regibus ventu[r]a vaticinabantur, vt Alexandro victoriam cum Da[r]io dimicaturo. Hircanori deinceps Seleuco & alijs Alexandri ſucceſſoribus: mox & Romanis ſucceſſoribus non pauca, quorum euentus fide non caruit. Nu merant præterea ſydera quatuor & viginti, extra zodiacum ad boream duodecim: reliqua auſtrum verſus, horum quæ appareant ad viuos pertinere arbitrati: reliqua ad eos, qui vita defuncti eſſent. Hæc illi ad alias rerum ambages effuderunt mortalium oculis, vt quæ de annorum obſeruatione meminerunt, quadragintatria annorum millia à prima ſuarū rerum memoria ad Alexandri aſcenſum colligētes, quod impudenti quidem mendacio aſſerebant, niſi aliquis eam annorum rationem menſtruam interpretetur, qualis apud Ægyptios fuit.

Planetarū obſeruatio

Ex aſtris Chaldęi futura prædixerunt.

Temporū per Chaldęos ſupputatio falſa.

DE IVDAEA ET IVDAEORVM VIVENDI ritibus, legibus ac inſtitutis. CAP. IIII.

PAlæſtina, quæ eadē eſt quæ Iudæa, particularis Syriæ prouincia, inter Cœloſyriam iacens & Arabiam Petream, ad occaſum Ægyptiaco aluitur pelago, per[...]

Paleſtinæ fines.

perfunditur & Iordane fluuio ad orientẽ ſolem. Hanc terram bibliaci libri, & Ioſephus eos ſequutus, Cananæam appellant: terram variarum opum diuitem, frugibus fertilem, aquis illuſtrem, opimam balſamo, in medio orbis conſtitutam. Quo fit, vt nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur. Ob quam elementorum gratiam æſtimauerunt Iſraelitæ ſiue Hebræi gens antiquiſſima, & apud quam ſolam à prima hominis formatione cœleſtis ac veri nominis cognitio cultuſque & primum idioma permanſit, eam eſſe, quæ patribus olim Abrahæ, Iſaac & Iacob promiſſa à numine eſſet, terram videlicet lacte & melle fluentem. Ideo Ioſue fortiſſimi ducis ductu quadrageſimo anno poſtquam Ægyptum exiiſſent ſuæ ditionis fecerunt, vno & triginta regibus in ea potenti manu deuictis. Leges Iſraelitæ tenent, ac ſecundum eas viuunt, quas à Moſe primo ſuo duce acceperunt: quamuis & multis ante Moſen ſeculis abſque lege aliqua ſcripta pie ſanctéq; vixerint, veritatem diuinis oraculis animiq; acumine & magnitudine conſequuti. Exiſtimabat eximius ille theologus Moſes nullam ciuitatem ſine iuris & æquitatis cultu diutius conſiſtere poſſe. Iam quum bonorum præmiis & impiorum ſuppliciis ſuos ad amplexandam virtutem, & impietatem fugiendam ſatis exhortatus eſſet, tandem ſuper decem illa legum capita, duabus tabulis ad Sinam perlata, alias populo leges ciuiliaq; inſtituta promulgauit. Hæ quum adeo multæ ſint, vt ſolæ integrum librum præſtare poſſent, memorabiliores tantum hic ponam, cæterę à Ioſepho bibliaciſq; libris petantur. Sanxit Moſes vt pueri initio leges diſcãt, quum diſciplinam illæ in ſe optimam contineant. Qui Dei nomen blaſphemia læſerit, per diem ſuſpendatur, inſepultus abiicitur. Vt ex meretricia pecunia ſacrum nullum fiat. Septem ſint in ſingulis vrbibus principes, qui iuſtitia & prudentia cæteros antecellant, vt duo cum his Leuitici miniſtri iudicent. In re iudicãda autem ſi quid rectum ſit, iudicibus parum liqueat. Pontificis & ſenioris arbitrio res tota decernatur.

Cananæa terra lacte & melle fluens.

Terra Abrahæ & ſemini eius promiſſa.

Leges à Moſe Iudæis promulgatæ.

Decalogus in monte Sina datus

Pueri leges diſcant.

Blaſphemi ſuſpẽdãtur.

Magiſtratus Iudęorum.

tur. Ne vnus teſtis recipiatur, ac ne duo quidem, niſi horum prius ſit ſpectata fides. Tres ritè teſtimonium dicant. Sed ne mulier teſtis ſit, neq; mancipium, q̄ in hoc fortuna, leuitas in illa meritò ſuſpecta habeatur. Præterea ne ex conſitis arboribus aliquid ante quartũ annum attingatur, vt tũc ex frugibus decimæ dentur. Propinqui & hoſpites nonnihil percipiant, quod reliquum fuerit agricolatoris ſit. Vt ſemina munda non mixta terræ condantur, q̄ diſſimilium communione terra non gaudeat. Vtq; viator non à frugibus arceatur, ſed quantũ volet ex his legat, ſi lectas præſens vſus exigat. Si pudor obſtet, vltrò accerſeatur. Quæ turpem quæſtum fecerit, alterive nupſerit vxor ne ducatur. Vt puella pro virgine ducta, ſi corrupta ſit corpore reperta, flagitijq; conuicta lapidibus obruatur, aut viua cremetur. Si quis virginem alteri deſponſatam, non inuitam vitiauerit, vterq; extremo ſupplicio afficiatur. Si vis illata fuerit iniuriæ autor pœnam luat. — *Tres teſtimonium ferant.*

Quæ ſine liberis vidua relicta eſt fratri defuncti coniugis nubat, ex eoq; matrimonio in ſucceſſionem generis prolem tollat: ſi eam ducere nolit cauſſam apud ſeniores dicat. Si cauſſam probauerit, cui volet illi nubendi facultas ſit: vt luctus in trigeſimum diem extendatur, ſat eſſe id tempus ſapienti ad lachrymas. Filius ſi parentibus iniurius fuerit extra vrbem ſuſpendatur. Hoſtis bello proſtratus non inſepultus iaceat. Si pignus ab inope creditor acceperit, ante noctem reſtituat. Qui non fuerit ſoluendo apud eum, cui debet, ſeruitutem ſeruiat. Si quis contribulem emerit, emptus ſexto mox anno liber exiſtat. Qui aurum & argentũ inuenerit, inuentum palàm præconis voce faciat, vt aberrans pecus ad magiſtrum gregis reducatur, vel, quoad dominus exiſtat, cuſtodiatur. Vt Iſraelitarum nemo venena conficiat, neq; confecta aliundè emat. — *Vidua ſine liberis relicta cui nubat.* — *Filius parẽtibus iniurius ſuſpendatur.* — *Æs inventũ proclametur.*

Qui venenũ alicui miſcuerit, ſceleris conuictus id bibat. Qui oculum alicui per iniuriam eruerit, pari clade puniatur. Si taurus quenquam peremerit cornu lapidibus obruatur, eius carnes nõ attingantur. Depoſitum — *Venena miſcere Iudęis prohibitũ.*

vt ſacrum cuſtodiatur, vt filius patris ſcelus non lu-
at, nec parentibus erit fraudi, ſi quid filius deliquerit.
Leges caſtrenſes. Et hæc domi. Militiæ vero illa, vt bellum priusq̃
inferatur res per legatos aut præcones repetantur: ſi
res non reddantur, dum placet, rite inferatur. Admini-
ſtrandi belli ſumma penes hunc ſit, qui ſtrennuitate &
prudētia alios anteibit: vt miles ex oĩ multitudine for-
tiſſimus legat̃: Si hoſtis obſidione prę̃mitur frugiferę
arbores ne lædantur. Læſæ enim ſi vocē habeant con-
uitium facerent populatori. Rebelles victor ad vnum
interficiat. Cęteri quum victi fuerint tributarÿ aut ve-
Sanguine Iudæi non veſcuntur. ctigales fiant. Ne qua mulier belli tempore virile at-
tingat inſtrumentum, neque vir muliebre. Vt veſcen-
di ſanguinis vſus in vniuerſum Iſraëlitis nullus eſſet.
Leproſi & Gomorhæi ciuitate ex pellebātur. Lepra infecti & quibus genitale ſemen ſponte flueret
ciuitate expellerentur, & in his mulieres ſeptenis die-
bus, quę menſtruæ eſſent, octauo redirent: totidem di-
es aberant, qui funeſtam domum haberent. Vt ſacer-
dos duabus agnis pro eo faciat, qui fluuium ſeminis
per quietem paſſus eſt, ipſéque prius frigidam aquam
Expiatiões Iudæorum. ingrederetur: Paríque ratione expiaretur, qui cum cō-
iuge parum legitimis diebus concubuiſſet. Puerpera.
Solēnis ſuſpectarū Vxorū expurgatio. xl. dies templo arceatur, ſi marem enixa fuiſſet, ſi fœmi-
nam octoginta. Qui vxorē impudicam arbitraretur,
hordeaceæ farinæ aſſarium offerret: mox ea ad templi
poſtes cōſtituta in ſacerdotis verba iurare cogeretur,
nihil lęſam á ſe pudicitiam. Si falleret fœm ore dextro
diſiuncto vteroq́ȝ putrefacto moreretur. Si caſtè iura-
ret decimo menſe puerum ſine vteri noxa eniteretur:
tum vt ſacerdos dei in membrana nomen diluens phi-
Adulterÿ pœna. ala det iuratæ mulieri bibendum. Adulterio, inceſto,
ſodomiticæque fœditati capitalem pœnam irrogauit.
vt ſacerdos manco debilive corpore altaris aſcenſu
prohiberetur: aleretur tamen ſacris oblationibus, vt
terra ſeptimo quoque anno, ſi quando Cananæam Iu-
dæi obtinuiſſent aratri eſſet immunis. Quæ tellus ſua
Septennÿ obſeruatio ſponte ferret, quinquageſimo quoq́ȝ anno, qui Iobele[9]
dicebatur, tribulibus eſſet & extraneis communis: de-
bitæ

bitæ relaxarentur pecuniæ: libertate ſerui donarentur: prædia quæ vilius veniſſent antiquis poſſeſſoribus redhiberentur. His ille inſtitutis domi foriſque ſub id tempus quo vita diſceſſit Iſraëlitas inſtruxit. Adhibuit & precationem ſolemnem pro eorum ſucceſſu, qui ritè leges & inſtituta ſanctè cuſtodirent contra diras imprecationes in prçuaricatores. Poſtremò populum ſacramento adegit, vt diuinas & humanas leges, quæ ſemel latæ eſſent perpetuo obſeruaret: nec ſi quis violare eſſet auſus impunè factum pateretur. Cæterum quia ſatis conſtat nullum genus hominum ceremoniarum ſtudioſius magiſque religioſum fuiſſe vnquam quàm Iſraëlitæ fuêre, quæ fuerit apud illos ſacrificandi ratio, ab initio inſtituta operæprecium duco breuiter explicanda. Duobus ab initio ſacrorum generibus Iudæi vſi ſunt, quorum vnum holocauſtum dixere, idque primores gentis perpetrabant: qui erat ſiue boue, ſiue agno rem diuinam facturus, ſiue quid aliud immolaſſet, annicula maſculáque eſſe oportebant, animalia aris adhibenda: altaris oram ſacerdos victimali cruore perfundebat, inde hoſtiã membratim diſſectam ſuper aram concremabat. Alterum genus plebeium, in quo maiora anniculis offerebãt, cruoreq; ſuper arã diffuſo renes, adeps omenta imponebantur flãmis: pectora & crura dextra ſacerdotibus dabantur, quæ ſupererant intra biduum: qui rem diuinã feciſſent eſitabãt. Inopia ſiqui premebantur columbas offerre, aut turtures duas quarum hæc in holocauſtũ abibat, illam ſacerdotes ſortiebantur. Qui imprudẽs deliquiſſet, huic annicula agna erat, aut hœdus piaculum. Qui occulti ſibi criminis fuiſſet cõſcius, ex prçſcripto legis cæſo ariete expiari oportuit: horum carnibus veſcebãtur ſacerdotes in templo, tam publicis quàm priuatis ſacrificiis, mundiſſima farina adiicitur, in agno aſſarij menſura, in ariete duorum, in tauro trium. Adhiberi & oleum, quod ſacris infundebatur. Agnus mane & veſperi publicè immolari. Septimis quiſque diebus, quæ ipſis ex lege maximè ſacræ erant, & ſabbata

Iobeleus pcipitur obſeruari.

Ceremoniarũ Iudæorum ratio

Holocauſtũ ſacrificium primorum.

Plebeiorũ ſacrificium.

Inopũ ſacrificium.

Piacula delinquentiũ.

Publicũ ſacrificium.

Sabbatũ Iudæis maximè ſacrum.

dicebantur,geminatæ hoſtię aris admouebantur. Principio menſis duo boues cum ſeptem anniculis agnis, ariete vno, & hœdo vno piaculi cauſſa. Adiiciebant binos hœdos,horum vnus extra fines miſſus multitudinem expiabat:in ſuburbana alter delatus,loco puriſſimo cum totis velleribus cremabatur. Pontifex taurum in id ſacrum, & in holocauſtum arietem dabat. Fuerunt & illis alia ſacra ſtatis ceremoniis feriisve permixta, quale fuit .xv. menſis die, quem Macedones Hyperueretheum dixerunt: & vertente autumno tabernacula figere: holocauſtaque feriis tenẽtibus ſtata quotannis reddere, myrrhæ ſalicis palmarum & maliperſici ramos,qui hæc facerent geſtantibus Xanthico menſe:vnde principium ſumebat annus ſub plenilunij diem, ſole arietem tranſeunte: quia his diebus ex Ægypto egredi contigiſſet,myſtico agno faciebãt. Inde azymorum feriæ,luna itidem plena paucis interiectis diebus celebres erant genti:tauri duo,aries vnꝰ, agni ſeptem quotidie per eos dies holocauſto cremabantur. Adiiciebatur hircus vnus piaculi nomine. Secunda azymorum primitiæ frugum cum olei aſſario dabantur,& frugum principiis agnus in holocauſtum. Erant & Pentecoſtes ſtati dies, Aſarthan id illi tempus vocitabant:id eſt quinquageſimam:fermentatos tum panes ex ſiccis alphitis offerebant. Agnas duas in holocauſtum, vitulos duos, arietes totidem, duóſque pro piaculo hircos. De Iudæis & Moſe duce eorum Ethnici ſcriptores ab Eccleſiaſticis diſſentiunt. Cornelius enim Tacitus.xxi. diurnalium libro egreſſionem gentis illius ex Ægypto non diuinæ voluntati,ſed neceſſitati tribuens ſcribit. Orta per Ægyptum ſcabie & prurigine fœda, Bocchorim Regem in Hamonis templo remedium petiiſſe, iuſſum regnũ purgare atque illud hominum genus Deis inuiſum alias in terras ablegare. Quo expulſo,vbi ingens ſcabioſorum colluuies vaſtis in locis relicta conſediſſet, cæteris per lachrymas torpentibus, Moſen vnum exulum monuiſſe,ne quam deorum hominũmque opem expe

Menſis Hyperuerethꝰ

Menſis Xãthicꝰ,id eſt, Aprilis, Azymorũ feriæ.

Pentecoſte.

Iſraëlitę ex Ægypto expulſi.

Iudæorũ ritus cęterorũ mortaliũ ritibus contrarij.

expectarent: ſed ſibi vt duci, crederent, aſſenſum eſſe, atque omnium ignaros fortuitum iter arripuiſſe: ſed nihil æquè, quàm aquæ inopia laborantes: tum iam haud procul exitio totis campis procubuerant, vidiſſe agreſtium aſinorum gregem è paſtu in rupem nemore opacam concedere, ſequutum Moſen, quo ſibi in poſterum gentem firmaret nouos ritus contrarióſque cæteris mortalibus indidiſſe: Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra, rurſum conceſſa, quæ nobis inceſta. Animalis effigiem, quo monſtrãte ſitim, erroréмque depulerant penetrali ſacrauere, cæſo ariete in contumeliam Hamonis. Bos quoque immolatur, quem Ægyptij apim colunt. Sue abſtinent ob ſcabiem vitandam cui animal hoc obnoxium. Septimo die otiantur, quia is finem laborum tulerit, deinde blandiente inertia ſeptimum quoq; annum ignauiæ datum: alij honorem eum Saturno haberi ob famem & ieiunia. Panis eorum non fermentatur. Hi ritus quoquo modo inducti defenduntur: & quia apud ipſos, fides obſtinata, et miſericordia in promptu eſt, ſed aduerſus omnes alias gẽtes hoſtile odium: ſeparati epulis, diſcreti cubilibus: proiectiſſima in libidinem gens, alienarum cõcubitu abſtinent: inter ſe nihil illicitum, circuncidere genitalia inſtituére, vt diuerſitate noſcantur. Nec quicquam pri⁹ imbuunt, quàm contemnere deos. Animas prælio aut ſupplicio peremptorum ęternas putant: eadem cura et de inferis & perſuaſio cęleſtium. Contra Ægyptij pleraq; animalia effigieſq; compoſitas venerantur. Iudęi mente ſola, vnumq; nomen intelligunt. Profanos qui deorum imagines in ſpecies hominum fingunt. Hæc & multa alia Cornelius Tacitus & Trogus libro. xxxvi. ſcribunt Iudæorum ſectæ tres à communi religi- quorum vita diſcretæ erant, Phariſæorum, Saducęorum Eſſæorum. Phariſæi cultu auſtero, & victu perparco vtebantur: traditiones ſuas ſtatuentes quibus traditiones Moſi determinabant. Pitacia chartarum in fronte gerebant, & in ſiniſtro brachio, quibus decalogus inſcriptus erat, q̃ dixerat dñs habebis, quaſi quid appenſum in-

Religio Iudæorum.

 ſum in-

ſum inter oculos tuos & in manu tua. Et hæc phylaſteria dicebantur, à phylexe, quod ſeruare eſt, & thorat legem. Hi etiam maiores fimbrias alijs ferentes ſpinas eis aſfigebant, quibus puncti inter eundum memores mandatorum dei fierent. Vniuerſa deo deputabant, et Emarmeni, id eſt, fato agere quidē quæ iuſta ſunt, vel negligere: in arbitrio hominum plurimum eſſe dicebant, tamen in ſingulis adiuuare Emarmenem, quam ex motibus corporum ſuperiorum fieri putabant: ſuperioribus ſuis & natu maioribus nunquā contrariū reſpondebant. Iudicium dei futurum credere, omnem animam incorruptam eſſe, ſolas bonorum animas in alia tranſire corpora vſq; ad reſurrectionem & iudicium: malorū autem æternis detrudi carceribus: & quia à communi hominum habitu diuerſi erant, ideo Phariſæi dicebantur. Saducæi Emarmenem negabant deum inſpectorem omnium dicentes, & in arbitrio hominum ſitum eſſe vt bonum malumve faciant. Animarum poſt hanc vitā vel ſupplicia negabant vel gaudia. Quòd reſurrectionē mortuorū futuram negabāt, animas mori cum corporibus putantes, nec angelos eſſe dicebant, ſolos .v. libros Moſi recipiebant. Ipſi ſeueri nimis erant, nec inter ſe ſociales, ob quā ſeueritatem Saducæos, id eſt, iuſtos ſe nominabant. Eſſæi vero in omnibus monaſticam agebant vitā, nuptias et fœminarum congreſſum omnino faſtidientes, nō quia coniugia & hominū ſucceſſionē cenſerent perimenda, ſed cauendam intemperantiā mulierū, nullam earū fidem ſeruare viro putantes. Omnia habebāt cōmunia: probra vnguentū & balneum ducētes, ſqualorē decus putarent, dummodo in veſte candida ſemper eſſent. Nulla eis certa ciuitas, ſed in ſingulis domicilia habebant. Ante ſolis ortū nihil profanū loquētes, Solem, vt orietur, orabant, poſt vſq; ad quintā horam operātes, loti corpus in aquis, ſimul & cū ſilentio edebant. Iuramentū habebāt pro periurio. Sectæ ſuæ neminē adhibebant, niſi ſub annua probatione. Recepti autē ad ſe poſt annū, duobus alijs annis mores probabant, deprehenſum

[...]ias in alia [c]orpora migrare.

[...]ias cū cor[p]oribus interire.

[E]ſſeorū vita tota monaſtica

[O]ia Eſſæis [c]oia erant.

hensum

henſum in peccatis à ſe pellebant, vt herbas pecorum more decerpens, vſq; ad obitū pœniteret. Quū decem ſederēt nullus nouē inuitis loquebatur. Spuere in medium, vel in dexterā partē ſui vitabant. Adeò ſabbatū obſeruabant, ꝙ nec eo die aluum purgarēt: dolabrā ferebant ligneā, qua in loco ſecretiſſimo fodiebant terrā ad aluum purgandam: demiſſa veſte, diligenter ſe contegentes, ne ſplendori diuino facerent iniuriam: ob id etiam ſtatim foueam replentes viuebāt ꝙ longiſſimè ob victus ſimplicitatē. Palmis enim victitabant. Pecuniæ eis nullus vſus erat. Mortem pro iuſtitia iudicabant meliorē. Animas omnes à principio creatas pro temporibus incorporari: exutas bonas corporibus vltra oceanum degere, vbi ſit repoſita eis perfruitio, ad orientem magis malis procelloſa, & hyberna loca delegantes. Erant in eis qui futura prædicerent, quidam coniugibus, ſed moderatè operā dabant: ne ſi à mulieribus abſtinendum arbitrarentur, genus humanum deficeret. Syriam hodie Græci inhabitant, qui & Griphoni dicuntur, Iacobitæ, Neſtoriani, Sarraceni, duæq; Chriſtianæ pietatis gētes Syriani & Marouini, Syriani Græcanico ritu ſacrificant, paruerunt'q; aliquandiu Romanæ Eccleſiæ. Marouini ſentiunt cum Iacobitarum gente. Horum lingua & literæ, quæ & Arabum. Ad Lybanū montē habitant hæc piorū hominū genera. Sarraceni circa Hieroſolymam ſtrenui in bello, gaudent agrorum cultura. Syriani inutiles. Marouini pauci numero, ſed viri pugnaciſſimi.

Sabbati obſeruatio.

De aīa Eſſaorū opinio

Aīarū exutarū corpore merita.

DE MEDIA MEDORVMQVE moribus.

CAPVT V.

MEdia Aſiæ regio à Medo Medeæ & Egei Athenienſium regis filio appellata, & populi Medi dicti, vt Solinus refert: Ioſephus autem à Medeo Iaphet filio dictos fuiſſe ſcribit. Hæc regio vt Ptolemæus habet à ſeptentrione mari Hyrcano terminatur, ab occaſu maiori Armenia & Aſſyria, à meridie Perſide, ab oriente Hyrcania ac Parthia quæ montibus

Mediæ appellatio.

Medię fines

Studia gentis.

excluditur. Sagittandi equitandiq́; ſtudium genti præcipuum ac penè peculiare. Peruetuſta & regum veneratio. Tiaria pileus rotundus, & manicatæ veſtes ab his ad Perſas cum Imperio fluxere. Proprium Medorum regum fuit, plures vxores ducere, mox & in priuatos translatum vt minus ſeptem habere non liceret. Pulchrum & fœminę multos habere viros, pauciores quinq; calamitatem arbitrari. Ineunt fœdus Medi tum Græcorum ritu, tum feriendo brachia, quo illi humeris connectuntur, ac mutuum ſanguinem delingunt. Sterilis regio, qua ad ſeptentrionem obuerſa eſt: quo fit, vt ex malis in hunc vſum exiccatis ac contuſis maſſam conficiant, ex toſtis amygdalis panem, ex herbarum radicibus vinum, ferinis carnibus plurimum victitantes.

DE PARTHIA ET PARTHORVM viuendi moribus.

CAP. VI.

Parthiæ termini.

PArthiam Parthi Scytarum exules à ſe vocauerunt terram furto occupatam, à meridie Carmaniam, à ſeptentrione Hyrcanum ſolum, ab occidua ſolis plaga Mediã, ad ortum Ariam habentem. Regio eſt nemoroſa, montana, et inops frugũ. Gens ipſa Aſſyrijs Medisq; temporibus obſcuriſſima. Regnoq; à Medis ad Perſas translata, velut vulgus ſine nomine: victoribus predæ fuit. Poſtremo Macedonibus ſeruiuit. Procedente deinde tempore, ea fuit ipſius gentis virtus, hi rerum ſucceſſus, vt non tantum finitimis imperaret, ſed à Romanis omnium gentium victoribus bello petita, eos magnis cladibus victos affecerit. Plinius quatuordecim Parthorum regna numerat. Trogus his orientis Imperiũ attribuit, velut orbis diuiſione cum Romanis facta. Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici Imperij ſub regibus fuit: qui Arſaces ab Arſace primo Rege dicebãtur omnes. Regum maieſtati proximus populorum ordo fuit: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace electi. Sermo his inter Scythicum Medumq; medius, ex vtriſq; mixtus.

Quatuordecim Parthorum regna.

Arſaces Parthorũ reges

Veſtis

Veſtis olim ſui moris, poſtea quàm acceſſere opes, vt Medis, perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non vt aliæ gentes liberorum, ſed maiori ex parte ſeruorum habent. Quorum vulgus nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſeruis naſcentibus indies creſcit, hos pari cura ac liberos ſuos habent, & equitare & ſagittare magna induſtria docent: vt quiſq; locuples eſt, ita magnũ regi ad bellum ituro equitatum inſtruit. Itaq; Antonio bellum Parthis inferenti quum quinquaginta milia equitum occurrerẽt ſoli. D.CCC. liberi fuêre. Cominus in acie prœliari neſciunt, obſeſſaſq; expugnare vrbes: pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus, ſæpe etiam fugam ſimulant, vt incautiores aduerſus vulnera inſequentes habeant: ſignum his in prælio non tuba, ſed tympano datur: nec pugnare diu poſſunt. Cæterũ intolerabiles eſſent, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeuerantia foret: plerunq; in ipſo certaminis ardore prælia deſerunt, ac paulò poſt pugnam ex fuga repetunt: & quum maximè viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit. Munimentum equitibus loricæ plumatæ, idem & equis, quibus bello vtuntur. Auri argẽtiq; nullus olim, niſi in armis vſus. Vxores dulcedine variæ libidinis ſinguli plures ducunt: nec vllum grauius flagitium, q̃ adulterium vindicant: ob id mulieribus non conuiuia ſolum virorum, verumetiam conſpectum interdicunt. Quidam autem & in his Strabo, coniuges eos ſuas amicis in matrimonium tradere, vt liberos ex eis ſuſcipiant. Carne non alia veſcuntur, quàm venatibus quæſita. Equis omni tempore vehuntur, his petunt bella, his cõuiuia adeunt, mercantur, colloquuntur, omniaq; publica & priuata obeunt munia, equo ſedentes, atq; ſingulare illud inter ordines diſcrimen, quòd ſeruilis fortunæ viri pedibus commeant, ingenui equis vehuntur. Sepultura vulgò aut auium aut canum laniatus eſt. Nuda demum oſſa terra obruunt: deorum cura veneratioq; præcipua. Ingenia genti tumida, ſe-

Parthorũ pugnandi ratio.

Sepultura Parthorũ.

ditioſa,fraudulenta,procacia quippe violentiam viris, manſuetudinem fœminis aſſignant. Semper aut in externos,aut in domeſticos motus inquieti. Natura taciti,ad faciendum,q̃ ad dicendum promptiores. Proinde ſecunda aduerſaq́ꝫ ſilentio tegunt. Principibus metu,non pudore parent. In libidinem proiecti,in cibum parci,fides dictis promiſſisq́ꝫ nulla, niſi quatenus expedit.

DE PERSIA ET PERSARVM moribus,ritibus,& inſtitutis.

CAP. VII.

Perſię confinia.

PErſia Orientalis Regio,à Perſe Iouis & Danaes filio dicta: à quo & Perſepolis totius gentis caput, Populi Perſæ dicti ſunt. Hæc regio vt Ptolemęus lib. v.ſcribit,à ſeptentrione Medis terminatur, ab occaſu Suſiana, ab ortu ſolis duabus Carmanijs,à meridie parte ſinus Perſici,eius oppida fuêre Axima, Perſepolis,Dioſpolis. Cœlum Perſę Iouem credidere. Solem quem Mitram dicunt in primis venerantur:colunt & lunam,Venerem,ignem,tellurem,aquam, & ventos: non aras,non ſtatuas habuere,ſed ſub dio,excelſoq́ꝫ loco ſacra operari:cum imprecationibus coronatam hoſtiam ad aram ſtatuentes: nihil præter hoſtiæ animam ſuperis dandum exiſtimare, nec eos etiam quicquam aliud velle: quorundam tamen in ea gente exta focis imponere moris fuit:Igni ſacrificantes arida ligna imponunt cortice adempto, & aruina ſuperiniecta,deinde infuſo oleo ſuccendunt, non inſpirantes, ſed ventilantes:ꝙ ſi quis inſpirarit, aut mortuum quid cœnum ve in ignẽ immiſerit,morte plectitur. In flumine Perſę non lauantur,non micturiunt,nec cadauer inijciunt, non etiam ſpuunt,aut quid calefaciunt,ſed aquam hoc modo religioſiſſimè colunt. In lacum vel flumen vel fontem venientes ſcrobem faciũt,ibiq́ꝫ hoſtiam iugulant,cauentes,ne quid proximæ aquę ſanguine contingatur,tanquã omnia polluturi:poſtea carnibus ſuper myrto lauro impoſitis eas Magi ſubtilibus virgis cõburunt;& factis imprecationibus quibuſdam, oleum

Religio Perſarũ.

Aquã religioſiſsime colunt.

lacte

acte & melle mixtum inſpergunt, non in ignem, nec
n aquam, ſed in terram imprecationes per multũ tem
ous faciũt, faſciculum virgarum myricinarum tenui-
um tenentes. Reges creant ex vna familia, qui regi nõ
paruerit, capite & brachiis amputatis inſepultus abii-
citur. Refert Policritus quòd Perſarum regum quiſq;
ſuas ædes in mónte faciat, & theſauros & tributa, quę
exigit, ſibi recondat, bene adminiſtratæ rei monumen-
tum. Exigere eos ex ora maritima argentum, ex medi
terranea, quæ quęq; regio ferat, vt colores, medicamẽ
ta, lanam vel aliud tale, eodem modo & pecora. Ne-
minem illi ob vnam tantum cauſſam occidere licet, ne
que alicui aliorum Perſarum quicquã in aliquẽ ex fa-
milia ſua atrox agere. Vxores ducunt ſinguli multas
aluntq; propagandæ ſobolis gratia, pelliceſq; pluri-
mas. Reges præmia proponunt iis, qui vno anno plu-
res procrearint filios: qui creati ſunt ante quinquenniũ
ad patris conſpectũ gentili inſtituto nõn perducuntur
ſed apud fœminas degunt, ea præcipuè gratia, vt ſi in-
ter educationem quis decedat, nullam è damno patri
afferat moleſtiam. Nuptiæ verno æquinoctio celebrã
tur. Sponſus malum, aut cameli medullam, nec ſuper
hæc aliud quicquam cœnatus thalamum ingreditur.
A quinto anno ad quartũ & vigeſimum diſcunt equi-
tare, iaculari, ſagittare, & in primis vera loqui: diſcipli-
narum magiſtris continentiſſimis vtuntur, qui fabu-
las, deorum laudes, virorùmq; illuſtrium complexas,
cum cantu, interdum voce tantum ad vitæ inſtitutio-
nem referunt. Aëris ſonitu vocati vnum in locum
ad hæc diſcenda pertendunt. Ratio ab his depoſcitur
eorum, quæ pueri audiuerunt. Decurſione vtuntur,
duce ſibi quem ſequantur, ex principum filiis aliquo
ad id lecto: campus quem decurrant, vt minimum
triginta habet ſtadia. Ad æſtum & frigus perferẽdum
torrentium tranſitu exercentur. In armis & in madi-
dis veſtibus perdurant, paſcuntur, ruſticantur. Fructi-
bus Terebinthi, glandibus, piris agreſtibus veſcun-
tur, quotidianus cibus, poſt curſum cæteráſque corpo-
ris agi

Reges ex vna familia creãt Perſę.

Studia quĩbus Perſarũ pueri inſtituuntur

Perſarũ victus quotidianus.

ris agitationes panis duriſſimus. Cardamum,& ſali granum,aſſæ carnes indifferēter, & elixæ:aqua potus Venantur miſſilibus telis ex equo arcu & ſagittis vſi vtuntur & funda:ante meridiem arbores ſerunt,radi ces effodiunt,arma fabricantur,aut lino & retibus ſtu dent. Pueri auro exornantur,& in primis deliciis. Py ropus eſt illis lapis, quem ſummo in honore habent & ob id mortuo eum non apponunt: Nec etiā ignem ob honorem & reuerentiam, quam illi deferunt. A vi geſimo anno ad quinquageſimum militant: forenſem vſum non norunt, neque vendunt quicquam neque emunt. Cetro in Rhombi ſpeciem ad bellum inſtru untur,ac præter pharetram Sagarim & ſicas habent, & pileum turritum: ſquamoſum geſtant circa pectus thoracem. Principes Anaxiridem triplum habent,& tunicam manicatam ad genua demiſſam: intus candi da fultura,exterior pars colore infecta. Amictum æſta te purpureum,hyeme varium, Tiaras magorum in fulis ſimiles. Vulgus duplici muniuntur tunica, ad media vſque crura demiſſa:circum caput ſindonij veli volumen ingens. Lecti & poculorum ornatus ex au ro & argento:de rebus maximis,non niſi medio potu conſultant, eam demum conſultationem firmiorem rati,quàm quæ à ſobriis ſit inita. Noti inter ſe & æqua les,oſculo ſe in occurſu excipiunt. Qui humiliori ſunt fortuna,venientem adorant. Solo ſepeliunt corpora, cæra oblinentes. Magos inſepultos abiiciunt, auibus laniandos. Cum matribus inſtituto quodam peculia ri coeunt: & hi ritus moresq́ Perſarum fuere. Hero dotus & alios quoſdam habet haud memoratu indi gnos,vt quòd ridere coram rege, aut ſpuere nefas du xerint, & flagitioſum. Græcos ab his rideri, quibus perſuaſum eſſet deos ex hominibus ortos,quicquid ne fas eſſet facere idem & dicere nefariū arbitrari. Tur pe creditum debere,ſed omnium turpiſſimum menti ri. Cadauera non prius humare, quàm à canibus,aut alites traherentur, & quòd indecorum ſit cæterarum gentium opinione, parētes inopia adacti vulgo filias proſti

Principum Perſarum veſtitus.

Vulgi Perſici veſtitus.

oſtituebant, quanquam Babyloniorum id propri-n eſſet. Hodie Perſæ à Sarracenis victi, Mahometicq; lirio imbuti in tenebris agunt: bellica olim gens, vt ıæ diu in Oriente ſit rerum potita, nunc armis deſue-,veteri gloria excidit.

DE INDIA ET INDORVM prodigioſis ritibus, moribusq; viuendi.

CAPVT VIII

Ndia Orientalis regio, Aſiæ terminus, tam vaſta perhibetur, vt eam tertiam omnium terrarum par-em tradant. Pomponius tantum littoris occupare ſcri it: quātum per xl. dies noctesq; velificantibus curſus ſt: appellata à flumine Indo, in quem ab occidentali laga deſinit, à meridionali mari incipiens, aduſque ſo-s ortum porrigitur, & à ſeptentrione vſque ad mon em Caucaſum peruenit, gentes habet multas, & op-idis adeo exculta, vt quidam in ea quinque milia ſu-ſſe dicāt: nec mirum ſit, vel de hominum, vel de vrbiū opia, quum ſoli Indi nunquā à natali ſolo receſſerint. Fluuios memorabiliores Gangem, Indum, Hypaim, ed omnium maximus Ganges. Terra Fauonij ſpiri-u ſaluberrima in anno bis metit fruges, vice hyemis Etheſias patitur ventos. Vino carent, quanuis non de-ſint, qui hoc quoque Muſicanum ſolū ferre autumāt. Nardum fert auſtralis ora, fert & Cynnamomum, pi-per, & calamum aromaticum vt Arabia & Æthio-pia. Ebenum arborē ſola producit. Pſittacum autem monoceron beſtiam, Berillis, Chryſopraſis, adamanti bus, carbunculis, lychnitibus, margaritis, vnionibus, gemmis abundat. Binæ illic æſtates, leues auræ, tempe rius cœlum, vbertas ſoli, aquarum abūdantia. Centū ob id & triginta annorum æuum eorum quidam, vt Muſitani, agunt. Seribus vita aliquanto longior. In-dis omnibus eſt promiſſa Cæſaries, non ſine fuco ce-rulei aut crocei coloris: cultus præcipuus cū gemmis: habitus diſcrepantiſſimus, alij laneis, alij lineis peplis veſtiuntur, pars nudi, pars obſcena tantum, amiculati pluri

Indiæ ma-gnitudo & deſcriptio.

Oppida In-diæ quinq; milia.

Indiæ vber tas diuitiæ que admi-randæ.

Lōgiſſima Indis vita.

plurimi etiã flexibilibus libris circundati. Niger vulgo corporis color, in materno vtero tales fiunt, ſeminis diſpoſitione, quales ipſi ſunt qui genuere. Genitale ſemen, vt Æthiopibus, nigrum, ſtatura procera a valida. In victu frugales ſunt, præſertim in caſtris, nec multa turba gaudent: ornatu plurimo, vt dixi, vtuntur, à furtis magnopere abſtinent: legibus vtuntur, nõ ſcriptis, literas non norunt, ſed omnia memoriter adminiſtrant, & propter ſimplicitatem ac vitæ parſimoniam omnia eis proſperè ſuccedunt. Vinum non niſi in ſacrificiis bibunt: potum ex oriza conficiunt, & hordeo: cibus magna ex parte oriza ſorbilis eſt. In legibus & contractibus maximam ſimplicitatem eſſe, vel ex eo argui poteſt, quòd non multum ſunt litigioſi: nam nec commiſſi, nec depoſiti iura vlla habent, nec teſtibus indigent, nec ſigillis, ſed ſimpliciter credunt: domum frequentius incuſtoditam habent, quę profecto omnia continentiæ ſunt indicia. Cæterum non facile quis admittat, vt quòd ſoli degant, & quòd non vna omnibus, & cœnandi, & prandendi hora ſit, ſed vt cuique libitum ſit. Nam ad ſocialem ciuilemq́ vitam illa ſunt commodatiora. Exercitam præcipuè frictionem probant, & maximè ſtrigilibus. Ebeno arbore corpora expoliunt. In tumulis & ſepulturis faciendis perparci. In cultu corporis nimij. Nam & aurum geſtant, & lapillis ornantur, & ſindonem candidiſſimam induunt, & vmbellas ſecum portant: nam pulchritudinem excolentes, omnia faciunt, quæ ad decorandam faciem pertinent: veritatem perinde recipiunt atque virtutem: ætati ſenum prærogatiuam nullam tribuunt, niſi prudentia excellant. Multas nuptas habent, quas à parentibus accipiunt, pari boum emptas, alias obedientiæ gratia, alias prolis ac voluptatis, & niſi caſtas eſſe cogant, fornicari licet. Nemo ex Indis coronatus ſacrificat, nec adolet, nec libat, victimas non iugulant, ſed præcluſo ſpiritu necant, ne quid mancum Deo offeratur, ſed integrum. Qui falſus teſtis deprehenditur, extremis decurtatur digitorum articulis.

Literarum apd Indos null9 vſus.

Potus & cibus Indorũ

Simplicitas Indis affectata.

Frictio corporis probatur.

Senibus niſi prudẽtes ſint nullus honor exhibetur.

Sacrificãdi Indorum ratio.

Cor ſtrab. ð nõ al . . .

Qui

qui membro aliquo quempiam orbauerit, non mo
ſ talionis pœnam ſubit,ſed etiam manu truncatur.
Quòd ſi quis artifici manum oculũve ademerit,capita
eſt.Regis corpus emptitiæ mulieres curant,quæ re
em cuſtodiũt,& reliquus exercitus manet extra por
s. Si qua mulier Regem ebrium occiderit, munus
abet,vt cum illius ſucceſſore iungatur:ſuccedunt au
em filij.Regi interdiu dormire non licet, nocte cogi
ur cubilia per horas mutare,idq́ꝫ propter inſidias.Cũ
 caſtris nõ eſt,ſępe exit:nã & ad iudiciũ exit,et audit:
& ſi hora eſt, vt corpus curet quod ſtrigilũ fit perfri
tione,ſimul & audit,et à tribus perfrictoribus perfri
atur, exit etiã ad ſacrificia:tertio ad venationem: vbi
Bacchico more maxima mulierum caterua circũfun
litur,ſtipatores foris manẽt,via funibus obtexitur,q́
 quis intrò ad mulieres præuaricauerit, capite plecti
ur:præcedunt eum tympana & tintinnabula.Quũ in
ocis ſeptis venatur,aſſiſtunt ei duæ tresve mulieres ar
matæ,quũ vero in locis nõ clauſis venatur,ab elephan
e ſagittat:mulierũ aliquæ in curribus ſedẽt, quędã in
equis ac elephantis, quemadmodum & militãt omni
bus armis exercitatæ, multum profectò à noſtris diſ
crepantes. Atque hæc etiam à rerum ſcriptoribus di
cuntur,quòd Indi Iouem pluuialem & Gangem flu
men,& indigetes genios colãt: & quũ eorum rex ca
pillos abluat, ſolennia celebrẽt & maxima dona mit
tant,diuitias ſuas certatim oſtendẽtes. In ſeptem ordi
nes olim diuiſa vniuerſa gẽs fuit, quorum primus phi
loſophorum erat, qui cæteris numero pauciores, ho
nore & dignitate apud reges longe anteibant. Hi ab
omni opere immunes, neque ſeruiunt cuiquam, neq́ꝫ
imperant:recipiuntq́ꝫ à priuatis ea quibus ſacra diis ſa
ciant, & curam habeant defunctorum tanquam cha
ri diis,& quę fiant apud inferos præcipuè norint:pro
pterea dona plurima honoresq́ꝫ eis impenduntur,mul
tum enim proſunt Indorũ vitæ. Nam anni principio
vnà conuenientes ſiccitates, pluuias, ventos, morbos,
prædicũt:cęteraq́ꝫ, quorum cognitio poſſit vtilis eſſe.

Futura

Regis vita mulieribus apud Indos permiſſa.

Venatio Indorum regis.

Indorũ gẽs in ordines ſeptẽ diuiſa

Philoſophi quantũ vitę noſtrę proſunt.

Futura enim audientes, cùm populus tum Rex, & [...]
tura declinant mala, & bonis futuris immiuent. Q[...]
autem philoſophus falſa prædixerit, nullam præter
quòd perpetuò ſilet, pœnam ſubit. Secundus ordo e[...]
agricolarum, qui multitudine ſuperãtes cæteros, à be[...]
lo reliquoq; opere liberi, ſolis agris colendis tempu[...]
impartiunt. Nullus hoſtis eos laceſſit neq; ſpoliat, ſe[...]
exiſtimãs illos in communi vtilitate verſari, ab omn[...]
iniuria abſtinet. Itaque ſoluti metu agricolæ terram [...]
libere colentes, rerum afferunt vbertatem. Viuunt au[...]
tem in campis cùm vxore & liberis, neque in vrbe[...]
commeant: dant regi (omnis enim India ſubdita eſt re[...]
gibus) tributum, nulli priuato licet agros poſſider[...]
abſque tributo, quintam quoque fructuum partem
regibus impendunt. Tertium ordinem conficiunt om[...]
nis generis paſtores, qui neque in ciuitatibus, neque in
villis morantur. Vtuntur tabernaculis, venatu ac reti[...]
bus: tutas à feris auibusq; regiones reddunt. Hoc exer[...]
citio Indiam domeſticam præſtant, multis variisq; tũ
beſtiis tum auibus ſemẽti agricolarum infeſtis copio[...]
ſam. Quartum locum artifices tenent, quorum pars
armis, pars ruſticis inſtrumentis, alij aliis vtilibus re[...]
bus fabricandis vacant. Hi non ſolum immunes à tri[...]
buto ſunt, ſed frumentum inſuper à regia percipiunt.
Quinto ordine milites, ſed numero ſecundi, belli diſci[...]
plina exercentur: omnis ea multitudo armis dedita, tũ
equi elephantiq; bello apti ex regia victum habent.
Sextus eſt ordo Ephororum, hi quæcunque in India
aguntur inſpicientes, regi referunt. Septimo loco exi[...]
ſtunt qui publicis conſiliis præſunt, numero pauciſſi[...]
mi, nobilitate prudentiaq; maximè inſignes. Ex his
enim ad regum conſilia, tum ad rempublicam geren[...]
dam, tum ad res dubias iudicandas aſciſcuntur: duces
inſuper ex his deliguntur, ac principes. Has in partes
Indiæ politia diſtributa, haud quaquam licet vnius or[...]
dinis virum alterius vxorem ducere, neque exercitiũ
mutare. Neque enim fas eſt militem agrum colere, aut
philoſophari artificẽ. Sunt & apud Indos ſtatuti prin[...]
cipes

cipes,qui iniurias ab aduenis prohibent:ſi qui eorum infirmentur conductis medicis curant, defunctóſque ſepeliunt,eorum pecunia proximioribus tradita.Iudices cauſſas cognoſcunt,ſontes diligenter puniunt. Seruilis conditionis apud eos nemo fuit,imo lege quadã ſancitum,neminem omnino ſeruũ eſſe: liberos æquo iure honoreq́ꝫ haberi omneis, qui aſſueſcerent neque præſtare cæteris neq́ꝫ iniuria quenquam afficere,optime ob omnes fortunæ caſus inſtituiſſe vitam. Stultũ ſanè videri leges æquas omnibus poſitas,fortunas nõ æquè omnibus communes eſſe. Sed quia Indorũ gentes multæ ſunt,& forma et lingua propter latiſſimum regionis tractum diuerſæ, non iiſdem quos deſcripſimus moribus æquè omneis viuunt, ſed quibuſdã etiam incultioribus. Eorum qui auroram ſpectant alij rei pecuariæ dediti ſunt,alij non. Item alij in paluſtribus fluminibus habitantes,crudis veſcuntur piſcibus egreſſi arundineis nauigiis exceptant. Singula autem nauigia è ſingulis arundinis internodiis fiũt.Iſti ex Indis ferunt veſtem è tegete,quam vbi è flumine meſſuerunt inciderunt q́ꝫ plectentes in modũ ſtoreæ,tanq̃ thoracem ſibi induunt.His finitimi aurorã verſus ſunt Indi pecuarij,carnibus crudis veſcentes nomine Padę,q talibus vti moribus narrãtur. Quoties ciuiũ aliquis aliquave ægrotat, virũ quidem ſui maximè familiares interimunt,ꝙ dicant illũ morbo tabeſcentẽ carnes ipſis corrupturum, & licet ſe neget ille ægrotare, at nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum epulãturq́ꝫ Mulieri vero ſuæ maxime neceſſariæ idem,quod viro viri faciunt. Qui autẽ ad ſenium peruenit,eo itidẽ mactato paſcuntur,Ideoq́ꝫ quum hac de cauſſa,tum quia in morbis necantur, non multi ſanè eorum ad ſenectutem perueniunt. Eſt aliorum Indorum hæc diuerſa conſuetudo, vt nullum animantem interimant,vtque nihil ſerant, nec domos parandas exiſtiment, atque herba victitent. Eſt eis ſemen quoddam milij inſtar ſua ſponte naſcens è terra ſuo in calice, quod cum ipſo calice lectum coquunt.edũtque. Quorum quiſ-

Apud Indos nemo ſeruilis cõditionis.

Nauigia Indorũ ex arũdinum internodiis.

Ægrotãtes interimuntur & comeduntur.

Moriendi ritus. que in morbum incidit, is in locum deſertum pergit, ibique decumbit, eius vel diſcumbentis vel defuncti curam gerente nemine. Horum etiam omnium quos iam recenſui Indorum, coitus in propatulo eſt ſicut pecorum. Philoſophos habent Indi Gymnoſophiſtas, qui vt Petrarcha ſcribit, vltimas & vmbroſas regionis partes incolentes nudi (quod ipſum nomen indicat) ac vagi in ſolitudinibus philoſophantur, ab ortu ſolis ad occaſum perſtantes: immobilibus oculis orbem candentiſſimi ſyderis contuebantur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam. Inſiſtebant alternis pedibus toto die feruentibus harenis citra dolorem, & frigora niuium, & flammæ æſtus perferebant. Inter quos Bracmana gens fuit, quæ vt Didimus eius Rex Macedoni Alexandro, qui illam debellare cogitarat, ſcripſit, pura & ſimplici vita viuit, nullis rerum illecebris capitur. Nihil appetit amplius quàm ratio naturæ flagitat facilis huic alimonia: non quam luxuriæ ſagacitas per omnia elementa perquirit, ſed quam tellus ferro inuiolata producit. Menſas epulis onerat innocuis. Hinc eſt quod genera morborũ nec nomina numerat diuerſa, ſed diuturna ſalute perfruitur: opem nõ precatur alter ab altero, vbi viuitur communiter. Inter pares locus non præbetur inuidię, vbi nullus ſuperior eſt. Oẽs diuites facit paupertatis æqualitas. Iudicia nõ habet, quia corrigẽda nõ faciat. Leges nullas tenet, qa crimina nulla proferant. Vna genti lex eſt, contra ius nõ ire naturæ. Quę laborem nutriat, auaritiam non exercet, otium turpe deuitat. Libidini membra ad debilitandũ non tradit, omnia poſſidet, quæcunq; non cupit. Quòd ferociſſima ſit peſtis cupiditas, q̃ ſolet egenos quos capit efficere, dum finem inquirendi nõ inuenit, ſed & magis quo fuerit locupletata mẽdicat. Sole caleſcit, rore humectatur, ſitim riuo frangit, thorum miniſtrat humus. Somnũ ſolicitudo non rumpit. Mentem cogitatio non fatigat. In homines ſibi ſimiles ſuperbia non agit imperium, nec quenquam vel minima ſeruitute exigit, præter corpus quod ſolum animo famulari de-

Gymnoſophiſtę Indorum philoſophi.

Bracmana gens.

i debere cenſet. In extruendis domibus igne ſaxa non
oluit, nec admixtione pulueris cæmenta duriora con-
cit: quin potius in defoſſis telluris ſpeluncis aut con
auis montium latebris habitat: nullos ibi ventorum
remitus, nullius turbinis tempeſtatem formidat.
Tutius ſe ab imbre defendere ſpeluncam arbitratur
quàm tegulam: cuius geminus eſt vſus, dum viuat
nanſionis, ſepulturæ quando moriatur. Nullus ibi
retioſus amictus, ſed membra papyri tegimine, vel
quod verius pudore velantur. Fœminæ non ornantur
t placeant, nec ſciunt in augenda pulchritudine plus
ffectare quàm nactæ ſunt. Ad concubitum non ad-
nonet libido, ſed ſobolis amor. Bella non gerit, ſed
acem moribus non viribus confirmat. Nemo pa-
ens filij comitatur exequias, nulla extruit inſtar tem-
lorum ſepulchra defunctis, nec in gemmatis vrnis
inera combuſta recondit, quòd non honoris eſſe du-
at, ſed pœnæ. Peſtilentiam aut alios corporis mor-
os vt dictum eſt, Bracmani non patiuntur, quòd fœ
is actibus cœlum non temerant, ſed ſemper apud
os tenet natura cum temporibus concordiam, & vi-
es ſuas elementa inoffenſa cuſtodiunt. Medicinæ re-
nedium parſimonia eſt, quæ non ſolum illapſos po-
ſt curare dolores, ſed etiam procurare ne veniant.
Nulla ludicra ſpectacula affectant, ſed theatrum ſpe-
tare quum volunt, geſtorum monimenta relegunt:
uæ quum ſint maximè ridenda, deflent. Non in fa-
ulis annilibus (vt multi) delectantur, ſed in pul-
herrima mundialis machinæ, & rerum naturalium
iſpoſitione. Mercandi gratia pontum claſſibus non
auigant. Artem bene loquendi non diſcunt. Sim-
lex eſt apud illos eloquentia, communiſque omni-
us, ſolum præcipiens non mentiri: forum ſcholasq́;
ninimè frequentant, quorum doctrina diſcors, ſtabi-
 nihil certúmque definit. In honeſtate vna Gentis
ars alia in voluptate bonum conſtituit. In cultum di-
inum innocuas pecudes non mactant, dicentes De-
m ſacra ſanguine pollutorum non accipere: cultum

Speluncas Bracmani inhabitant.

Parſimonia morborum oim curatio.

Religio Bracmanorum.

potius diligere incruentum, verbo propitiari orati‑
um,quod ſolum ei hoc cum homine eſt,ſua ergo ſimi‑
litudine delectari. In Cathæis Indis multæ vxores in
vnius viri coeūt matrimonium. Et is vbi vita diſceſ‑
ſerit, apud grauiſſimos iudices ſuam quæque de meri‑
tis agunt cauſſam: & quæ officioſior præ cæteris viro
chariórque fuiſſe iudicantium ſententia comproba‑
tur,illa in habitu ornatuq́ꝫ, quo cultius ſe exornare po‑
teſt,victrix & lętabunda rogum aſcendit,ac iuxta ma‑
riti cadauer accubat,amplexās illud & deoſculans ſup‑
poſitis ignibus pudicitiæ laude contemptis cum con‑
iuge defuncto concrematur:cæteræ cum nota & dede‑
core viuunt. Liberi ab ineunte ætate non parentum ar‑
bitrio tolluntur,ſed eorum quibus id negotium publi‑
cè iniungitur,tenerorum infantium illi habitum inſpi‑
ciunt. Ac ſi qui ſegnes ab initio,aut parte aliqua corpo‑
ris debiles deprehenduntur,necari iubent. Connubia
non opibus & nobilitate,ſed formæ præſtantia conci‑
liant inter ſe, liberorum magis quàm voluptatis cau‑
ſa. Conſuetudo & apud Indos quibuſdam hæc eſt, vt
qui filias præ inopia locare non poſſint, in ipſo ætatis
flore cum tuba et claſſicis quibus bellica ſignificari ſo‑
lent,in forum producant, tum multitudine conuocata
puella accedenti primum poſteriora humerotenus de‑
tegit,poſtea anteriora,quæ quum placita fuerit, & ap‑
probata quibuſcunque videtur illa nubit. Megaſthe‑
nes per diuerſos Indiæ montes nationes eſſe ſcribit ca‑
pitibus caninis,armatas vnguibus,amictas veſtitu fer‑
gorum,ad ſermonem humanum nulla voce,ſed latra‑
tibus tantum ſonantes aſperis rictibus. Gangis fontē
qui accolunt,nullius ad eſcam opis indigent,odore vi‑
uunt pomorum ſylueſtrium, longiúſque pergentes ea‑
dem illo in præſidio gerunt,vt olfactu alantur. Quòd
ſi tetriorem fortè ſpiritum traxerint,exanimari eos cer‑
tū eſt,& illorū aliquos in Alexandri caſtris fuiſſe me‑
moriæ traditū eſt. Legimus monoculos quoqꝫ in In‑
dia eſſe: Quoſdam etiam tam inſigniter auritos,vt au‑
res ad pedes defluant, atque in alterutram earum de‑
cubent,

Catheæ Indi vxores multas habent.

Vxorū chariſſimacum defuncta viro crematur.

Mōſtruoſæ Indię gētes Cænocephali in India.

Hoīes odore ſolo viuentes.

Monoculi in India.

ubent,quarum duritie arbores conuellant. Quoſdam tem ſingulis pedibus, & adeò latis quidem, vt vbi ſe lefendendi à calore velint, reſupinati his totaliter in· mbrentur. Apud Cleſiam legitur quaſdam fœminas bi ſemel tantum parere, natoſque canes illico fieri. Eſſe rurſus gentem alteram,quæ in iuuenta ſit cana,ni· grefcat in ſenectute, vltra æui noſtri terminos peren· iantem. Eſſe etiam perhibent alteram fœminarum gentem, quæ quinquennes concipiant,ſed vltra octa· ium annum viuendi ſpatia non protrahere. Sunt qui eruicibus carent,& in humeris habent oculos. Sunt præter eos iam enumeratos ſylueſtres quidam homi· nes,caninis capitibus,hirto & aſpero corpore, ſtrido· e terrifico. Sed hæc & alia id genus,quæ de India & gente eius memorantur, quoniam magna eſt opus fi· le vt pro veris recipiantur, quam ne in iis quidem quæ ſunt penè oculis admota, niſi grauate adhibent, qui aliena legunt ſcripta,parcius ſunt referenda. Catha ni hodie eam Indiæ partem quę inter Gedroſiam In· dumque fluuium ſita eſt, atque ab his modo Cathai· num appellatur, inhabitant. Scyticum genus homi· num,& in quibus magna morum mutatio facta vide i poſſit, ſi vera ſunt quæ Armenius Aitonus de illis prodidit in hiſtoria:Sagaciſſimi ſunt, inquit, aiúntque e ſolos hominum duobus luminibus cernere, cæte· ros mortales aut cæcos eſſe, aut altero oculo captos, magnum ingenij acumen,ſed iactantia maior. Perſua· ſum eſt vniuerſæ genti, ſe cæteris mortalibus artium ſubtilitate & ſcientia longè antecellere. Candidum ge nus hominum, paruis oculis natura imberbes: literis vtũtur Romanis quadratura ſimilibus,alij alio ſuper· ſtitionis agũtur delirio. Cæterum omneis veræ pie· tatis expertes. Solem adorant hi, illi lunam, quidam fuſiles ſtatuas,nonnulli bouem:variáque per hæc mõ· ſtra ſparſa eſt gentis ſuperſtitio. Non ſcriptas leges, non fidem norunt vllam: & quum in opificiis mirum ſit gentis acumen, nulla tamen his rerum diuinarum notitia. Timidum genus hominum,mortémque for·

Monopedes ĩ India.

Mulieres quinquennes concipientes.

Cathainorum mores

Sagaciſſimi mortalium Cathaini.

Hoĩes natura ĩberbes.

Cathainorũ religio.

midans: gerunt tamen bella magis ingenioſè, quàm fortiter. Sagittis in pugna vtuntur, telorumq́ generibus, quibuſdam hominibus aliarum gentium minime notis: papyracea moneta in vſu, quadrata forma, & in ea regis imagine expreſſa. Quæ ſi vetuſtate obliterari cœperit, obſoletam cum recentius impreſſa in regia commutant. Supellex ex auro & argento, cæteriſque metallis: olei inopia inſignis, hoc reges duntaxat vnguenti loco vtuntur. Et de Indis hactenus, nunc de Scythis qui ſunt Indiæ contermini, dicendum.

Moneta papyracea in vſu.

DE SCYTHIA, SCYTHARVMQVE feris moribus.

CAPVT IX.

Scythiæ appellatio.

SCythia regio ſeptentrionalis, à Scytha Herculis filio, vt tradit Herodotus, dicta: vel, vt Beroſus, à quodam alio ex Araxe priſca, quæ Noë coniunx fuit, genito indigena Scythiæ. Hi olim à primordio paruã patriam poſſidebant, poſtmodum paulatim per virtutem & vires aucti, quum regiones multas ſibi ſubdidiſſent in magnum imperium gloriamq́ peruenêre. Ea primum natio iuxta Araxim flumen parua numero propter ignobilitatem contempta conſedit, nacti regẽ quendã bellicoſum et militari virtute præcipuũ, agros ampliarunt. Montanos quidem vſque ad Caucaſum, campeſtres vero vſq́ ad Oceanum & Mæotida paludẽ aliaq́ loca ad Tanaim vſque flumen, à quo Scythia ipſa longo tractu verſus ortum protẽſa Imao monte per medium velut in duas Scythias diuiditur, quarum vna Scythia intra Imaum montem dicitur, altera extra. Ab alieno imperio aut intacti aut inuicti Scythæ ſemper manſerunt: Darium Perſarum regem turpi à Scythia ſubmouêre fuga. Cyrum cum omni exercitu trucidarunt. Alexandri Magni ducem cum copiis vniuerſis deleuerunt. Romanorum audiuere, non ſenſere arma: gens & laboribus & bellis aſpera, vires corporum immenſæ. Hæc inter ſe olim diſcreta non erat, vtpote quæ neque agrum coleret, neque tectum ſedéſve haberet vllas, per ſolitudines & inculta

Scythæ ſemper inuicti permãſerũt

nculta vagabatur loca, armenta pecoraq́; præ ſe agẽs.
Coniuges & liberi plauſtris vehebantur. Legibus
ullis obnoxia, iuſtitiam ſponte colebat. Nullum fur-
o grauius in tota gente flagitium fuit, vt quæ non pa
ietibus aut ſeptis armentum circundat, ſed in propa-
ulo habeat. Nullius ipſi aut auri aut argenti vſus. Lac
t mel in cibatu frequens, cõtra frigora & rigores feri-
is pellibus, murinisq́; corpora communibat. Laneus
ſus ac veſtium ignotus genti. Erat is ſanè viuendi ri-
us frequens Scythis, ſed non omnibus. Plerique eo-
um, vt loco plurimum diſtantes, ſic ab inuicem vita
iuerſi, veluti peculiares inter ſe fouebant mores, de
quibus poſtea dicemus, vbi adhuc communes quoſ-
dam dixerimus. Gaudent Scytharum plures humana
cæde. Quem primum virum in bello vir Scytha ce-
perit, eius ſanguinem potat: quoſcunq; in prelio intere
merit, eorũ capita regi offert. Nã capite ablato fit præ-
dæ, quamcunque ceperit, particeps, alioquin expers.
Caput hoc modo præcidit, in orbem illud amputat
circa aures, verticeq́; ſumpto excutit, deinde pellem de-
trahit, & vbi, ſicut bouis corium, manibus molliuit,
tanquam mantile poſſidet, eáque ad habenas equi ſui
appenſa gloriatur: qualia mantilia vt quiſque plurima
habet, ita vir præſtantiſſimus iudicatur. Multi eti-
am ſunt, qui coria hæc humana tanquam brutorum
conſuunt, quibus pro amiculis induantur. Cæſorum
hoſtium manus dextras cum vnguibus excoriant qui
dam, atque cum iis pharetrarum opercula obducunt.
Nonnulli totos homines excoriant, & coria ſuper li-
gna extenta ſupra equos circumferunt. Capita di-
cto modo exciſa exterius crudo bouis corio ſuper-
ducunt, interius inaurant etiam qui ditiores ſunt, &
pro poculis vtuntur: hoſpitibus qui ad eos veniunt,
viri alicuius exiſtimationis exhibent, referũntque
illos à ſe eſſe ſuperatos, id ſtrenuitatis loco ponen-
tes. Semel quotannis ſinguli regionum principes vi-
num crateri miſcent, de quo Scythæ omnes hoſtium
homicidę bibũt, nemo guſtat qui nihil pręclari operis

Homicidio Scythæ gaudent.

Humana coria pro amiculis concinnantur.

Oſſa capitis humani Scythis pocula prębẽt

ediderit,ſed ſine honore ſeorſum ſedet, quæ res apud eos maximæ eſt ignominiæ. Qui vero complures cædes fecerunt,hi duobus pariter quos habent,calicibus potant. Deos hos ſolum propitiantur & colunt, Veſtẽ ante omnes,deinde Iouem ac Tellurem,exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe. Poſt hos Apollinem, & cœleſtem Venerem,Martem & Herculem. Nulli tamen ex iis ſimulachra,aras & delubra facienda putant, præterquàm Marti, cui ex captiuis centeſimum quenque immolant,cæteris tum alia pecora,tum præcipue equos. Sues pro nihilo putãt,quos nec alere omnino in ſua regione volunt. Rex in quos morte animaduertit,eorum ne liberos quidẽ relinquit, ſed vniuerſos mares interficit, fœminis nihil læſis. Fœdera cum quibuſcunque ineunt Scythæ, hoc modo: Infuſo in grandem calicem fictilem vino,commiſcent eorum ſanguinem,qui fœdus feriunt percutientes cultello aut incidentes gladio aliquantulum corporis, deinde in calice tingunt. Acinacem,ſagittas, ſecurim,iaculum,hæc vbi fecerunt,ſeſe multis verbis deuouent, poſtea vinum epotant non modo hi qui fœdus fecerunt, ſed etiam comites hi,qui ſunt maximæ dignitatis. Regum ſepulchra apud Gerros ſunt, vbi Boryſthenes iam nauigabilis eſt. Ibi quum rex eorum deceſſit, ingentem ſcrobem effodiunt, forma quadrata, dehinc mortuum accipiunt,corpore incerato,aluo euulſa atque expurgata,quam ſilere contuſo & thymiamate apiiꝗ ſemine & aniſi quum expleuerunt, reſuunt rurſus,impoſitumque plauſtro cadauer ad aliam gentem ferunt, quod qui excipiunt,eadem agunt. Sed regij Scythę aurem decidunt,crinem circumtondunt, brachia circuncidunt,frontem naſumꝗ conſauciant, ſiniſtram manũ ſagittis traiiciunt. Poſtmodũ cadauer ad aliam gentem cui imperitant,ferunt: quæ ipſos comitatur ad eos vnde primum venerant, vbi iam mortuum circumferentes ſingulas gentes luſtrauerunt, quibus imperitauit apud eos deponunt. Qui in extremis habitant & in ſepulchris,ij poſtquam illum ſuper thorum in loculo con

Diũ Scytharũ & religio.

Ineundi fœderis forma apud Scythas.

Pompa in regio funere

Regij Scythæ.

ſo conſtituere, haſtis hinc atque illinc defixis, deſuper ligna diſponunt, atque pallio contegunt, deinde vbi in reliqua loculi ſpatioſitate pellicum vna omniũ chariſſima, miniſter vnus, coquus, agaſo, viator, pincerna, equus ſtrangulati ſunt, cum aureis phialis aliarumq; rerum omnium primitiis conſepeliunt. Circumacto anno hoc iterum agunt, è famulis regis intimos ſumunt. Sunt autem famuli regum ingenui Scythæ, & quos ipſe rex iuſſerit, nam nullus venalitius regi miniſtrat. Horum miniſtrorum quinquaginta vbi ſtrangulauerunt, ac totidem præſtantiſſimos equos, eductis inteſtinis palliisq; rurſus diſtentis atq; conſutis: per ambitum regij ſepulchri fornicato opere equos, & ſuper eos famulos inſidentes erigunt, ac ita ſtatuunt, vt procul aſpicienti equitatus ſpeciem, defunctum regem cuſtodientis præbeant. Et talis regum humatio eſt, & ſepultura. Habent & priuati morem quendam in ſepeliendo, nam vbi quis deceſſerit, proximi quique in plauſtrum collocatũ ad amicos circunferunt, eos ſinguli amicorum excipientes, epulum præbent, tã propinquis quàm cæteris cadauer comitantibus. Ad hũc modum quadraginta diebus circumactũ, dehinc humatur, capite prius exinanito atque abluto: ſupra corpus tria ligna ſtatuunt mutuo inclinata, circa quę prætendunt lanea pilea quàm maxime poſſunt conſtipantes, & in ſcapham in medio lignorum pileorumq; poſitam lapides coniiciunt ex igne perſpicuos. Viri Scythæ non lauantur, ſed vxores eorum infundentes aquam, corpora ad lapidem aliquem ſcabrum conterunt, cypreſſo, cedro, aut thuris ligno, deinde perfrictum corpus, quum intumuerit, illud faciémque medicamentis oblinunt. Id eas ſimul bene olentes facit, ac poſtero die medicamentis amotis mundas & ſplendidas. Iurandi iuſiurandumq; interponendi ipſis per regium ſolium mos eſt, quo ſi quis periuraſſe à diuinatoribus, qui hoc ſalignis virgis experiuntur, conuincitur, ſine mora capitis pœnam ſubit, atque facultates omnes amittit; quas accipiunt qui illum periuraſſe

Cũ rege intimi famuli ſepeliuntur quiquagita

Priuatorũ Schyrarum humatio.

Lauãdi mirabilis rit9.

probauerunt. Maſſagetæ populi Scythiæ in Aſia vltra mare Caſpium, veſtitu & victu Scythis perquàm ſimiles. Quo fit vt Scythæ à pleriſque credantur. Ex equis pugnant & pedibus, vtroque pugnæ genere penè inuicti. Sagittis, haſta, ſangari (ſic enim ferrum quod vulgo accincti ſunt dicitur) auro in baltheis & capitis ac axillarum ornatu vtuntur, aureos thoraces equorum pectoribus inducunt. Ex auro frena & phaleras conficiunt, æreas cuſpides haſtis præfigunt, ære pharetras muniunt. Ferri & argenti nullus apud eos vſus. Singuli vxorem ducunt, eaq́ꝫ communiter vtuntur, idque Scytharum ſoli faciunt, ſi Scythæ habendi ſunt. Quoties aliquis mulieris libine capitur, ſuſpenſa ad plauſtrum pharetra cum ea ſine pudore concumbit. Terminus vitæ nullus genti præfinitus. Vbi quis admodum cōſenuit eum propinqui & neceſſarij in vnū coëuntes cum ouibus aliquot immolant, & carnibus pro epulo vbi decoxerunt, indifferenter veſcuntur. Quod genus obitus apud eos beatiſſimum habetur. Languore extinctos non edunt, ſed terra operiunt, loco damni putantes, quòd ad immolationem non venerunt. Nihil omnino ſerunt, pecoribus victitant & piſcibus, quos Araxes abundè ſuppeditat. Lac plurimum potant. Ex diis vnum Solem venerantur. Cui equos immolant, vt perniciſſimo ſyderi è pecoribus omnibus perniciſſimum mactent. Seres mites inter ſe quietiſſimi omnium, mortalium cœtus fugiunt, adeò vt cæterarum gentium commercia abnuant, primum eorum fluuium mercatores tranſeunt, in cuius ripis nullo inter partes commercio, ſed diſpoſito rerum pretio oculis æſtimantibus ſua tradunt, non emunt noſtra. Apud illos neque meretrix neque adultera, neque fur ad iudicium deducitur, neque occiſus homo fertur ibi aliquandò: ſed eſt apud eos legum ſuarum metus vehementior, quàm geneſis conſtellatio. In initio orbis terræ habitant, quia caſtè viuant, nec erugine nec grandine, aut peſtilentia cæteriſve malis affiguntur. Fœmina poſtquam conceperit, à nemine petitur, neque

Maſſagethę & mores eorum.

Seres omnium quietiſſimi ſanctiſſimiq́ꝫ.

Nullis calamitatibus affliguntur Seres.

que quum purgatur. Carnibus immundis nemo veſcitur, ſacrificia nulla nouit, ſecundum iuſtitiam omnes ſibiipſis iudices fiunt. Ideo non caſtigantur huiuſmodi plagis quæ pro peccatis accidere ſolent, ſed plurimum temporis perdurantes abſq; ægritudine vitam finiũt. Tauroſcythæ à monte Tauro circa quem habitant, Virgini naufragos immolant, & quoſcunq; Græcos illuc delatos, hoc modo. Poſtquam preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt perturbari è rupe. Nam in rupe prærupta templum eſt eorum ſitum, cruci adfigunt caput, quidã de capite ſuffigiendo conſentiunt, ſed truncum è præcipitio deijci negant, ſed humo contegi dicunt. Dæmonẽ cui immolãt, aiunt eſſe Iphigeniam Agamemnonis filiam. In hoſtes quos ceperint, hoc agunt: Amputatũ quiſq; hoſtis caput domum portat, & fuſti ſuffixum admodum ſublime ſupra tecta ſtatuit, & plerunq; ſupra fumarium. Ideo in ſublimi locantes, ꝙ dicant eos totius domus eſſe cuſtodes. Viuunt autem è rapto & ex bello. At Agathirſi excultiſſimi viri ſunt, et aurum plerunq; geſtãtes in commune cum mulieribus coëunt, vt inter ſe germani ſint ac domeſtici omnes: nihil neque liuoribus, neque ſimultatibus mutuo exercentes, cæterum ac Thracum ſimilitudinem accedentes. Neuri Scythicis vtuntur moribus, qui vna ante Darij expeditionem æſtate, coacti fuerant propter ſerpentium multitudinẽ, in ipſorũ ſolo procreatam, terram mutare. Sibi perſuadent, deierantes ſe quotannis ad dies aliquot lupos fieri, & rurſus in priſtinum habitum & formam redire. Anthropophagi, id eſt, humanę carnis comeſtores, agreſtiſſimos omnium hominũ mores habent, nõ iudicijs, non legibus vllis vtentes, rem pecuariam exercent. Veſtem Scythicæ ſimilem geſtant. Linguã propriam habẽt. Melanchleni oẽs indumenta nigra gerunt, vnde & cognomentum habent, qui ſoli ex his humana carne veſcuntur, inſtitutis Scythicis vtentes. Budini ingens natio atque numeroſa, cæſiis oculis omnis ac rufa. Gelonus vrbs, à qua & Gelo-

Græcos Tauroſcythę Iphigeniæ immolant.

Hoſtium capita ſupra domorũ tecta figũtur.

Neuri quotannis dies aliquot lupi fiunt.

ἀνθρωποφάγοι oĩm hoĩm agreſtiſſimi.

Melanchleni nigra oẽs veſtimẽta gerũt.

Budini pedũculos prę mordent.

Geloni dicuntur, gentis caput eſt. Libero Trierterica, id eſt, triennalia agũt, & Bacchanalia exercent, Græci quondam fuere, ſed Summoti, ibi conſederunt. Lingua adhuc partim Scythica, partim Græca vtentes. Sunt tamen Budini à Gelonis & lingua & vita diſpares. Nam quum indigenæ ſint, pecuariæ operam dant, ſoliq́ eius regionis pedunculos edunt. Geloni agriculturæ operam dantes, frumẽto victitant, & hortos poſſident, nihil illis neq; aſpectu neq; colore ſimiles. Horum regio omnis eſt arboribus frequẽs ex lacu, qui ibi etiam ingens eſt, & multus. Lutrias capiunt, caſtores, aliasq́ multas feras, ex quarum pellibus renones faciunt, atq; induunt. Lyrcæ è venatione victitãt, hoc modo: conſcenſis arboribus, quæ & per omnem eorũ regionem frequẽtes ſunt, feris inſidiantur. Singulis adeſt canis et item equus in ventrem cubare edoctus humilius ſubſidendi gratia: vbi quis ab arbore feram viderit, ſagittaq́ percuſſerit, conſcenſo equo illam perſequitur, comitante cane. Argyppæi ſub excelſorũ montium radicibus incolunt, homines qui ab ipſo natali calui ſunt mares pariter & fœminæ, ſimis quoq; naribus, & ingẽti mento, proprio quodam oris ſono, Scythicam geſtantes veſtem, ex arboribus victitantes rei pecuariæ haud ſtudent: vnde eis pecorum nõ multum eſt. Sub arbore quiſq; cubat: per hyemem quidem vbi arborem pileo albo firmoq́ contexerint, per æſtatem vero ſine hoc pileo. His nemo mortaliũ iniuriã infert, Sacri enim dicũtur eſſe, nihil Martiũ armorũ poſſidẽt Idem finitimorum controuerſias dirimunt, ad quos quiſq; confugit, is à nemine læditur. Iſſedones talibus moribus vti feruntur, quoties pater alicui deceſſit, omnes eius propinqui pecora adducunt: quæ vbi mactauerunt conciderunt́q, concidunt & mortuum patrem illius à quo in conuiuium accipiuntur, commixtisq́ omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput tum defuncti denudatum purgatumq́ inaurant, eoq; pro ſimulachro vtuntur, agẽtes illi quotannis maiores hoſtias ceremoniasq́. Hæc filius patri, pater filio facit,

Geloni.

Lyrcæ è venatu victitant.

Argyppæi natura calui.

Homines opinione ſacri.

Iſſedones parentes defunctos comedunt.

Anniuerſariæ parentationes.

quemadmodum Græci natalitia. Dicuntur præterea & iſti iuſti eſſe, & ipſorum vxores peræquè fortes ac viri. Et tales olim fuere Scytharum mores: à Tartaris poſtea ſubacti, & illorum viuendi inſtituta complexi, Tartarorum more viuunt, Tartariq́ue vno nomine vocantur.

DE TARTARIA, GENTISQVE TARtarorum moribus & potentia.

CAPVT X.

TArtaria, quæ & Mongal dicitur, vt Vincentius ſcribit, in ea terræ parte ſita eſt, vbi oriens Aquiloni coniungitur. Ab oriente Katheorum ac Solangorum terram habuit, à meridie Sarracenorum, ab occidente Naymanorum, ab Aquilone Oceano circundata. Tartaria à fluuio Tartar, qui per eam currit, appellata. Regio plurimum montoſa, vbi campeſtris eſt, admixta glarea harenoſa eſt, ſterilis niſi aquis fluuialibus, quæ tamen rariſſimę ſunt, irrigetur. Et ob hanc etiam cauſſam multum deſerta & infrequens eſt. Ciuitates in ea nullæ, nullæ villæ, præter vnam quæ Cracuris dicitur. Lignis in pleriſq; locis adeò inops, vt arido boum & equorum ſtercore incolæ ipſi ignes fouere, atq; cibaria decoquere cogantur. Aër & cœlum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æſtate adeò horrenda, vt præ timore homines intereant: iam calor magnus eſt, mox frigus & denſiſſimæ niues cadunt. Ventorū frequenter tam validi flatus, vt equitantes detineant, & ad terram homines deijciant, arbores radicitus euertant, & multa damna inferāt. In hyeme ibi nunquam pluit, in æſtate frequenter, ſed adeò parce vt vix terra madefiat. Regio alioquin omnium animalium diues, in camelis, bobus, &c. Iumenta, & equos in tanta copia & multitudine, quantam nō credimus reliquum mundi habere. A quatuor ab initio populis habitabatur. Vnus Iecchamongal, id eſt, Magni mongali dicebantur. Secundus Sumongal, id eſt, Aquatici mongali. Et illi ſeſe etiam à Tartar fluuio, iuxta quem habitabant, Tartaros appellabant. Tertius Mer-

Tartarię ſitus & termini.

Tartarię appellatio.

Boum & equorū ſtercore ignes fouentur.

Tartaria pecorū diues.

Quatuor Tartariæ populi.

Merchat vocabatur. Quartus Metrit. Omnes vnam corporis formam, vnam linguam habebant. Ferus ab initio cultus, ſine moribus, ſine lege, ſine vllo vitæ cultu, armenta paſcere, obſcuri nominis inter Scythas, finitimorum vectigales. Mox gens ipſa in plures velut tribus diuiſa eſt, cœpitq; ſub ducibus agitare, penes quos erat totius rei ſumma: pendere tamen nihilominus Naymanis vicinis accolis tributum, Quum Canguiſta oraculo quodã primus eſt Rex ab ijs creatus, is recepto imperio primum omnium malorum dæmonum culturam abrogauit, edictoq; præcepit, vt tota gens Deum Optimum Maximum coleret, cuius prouidentia regnum credi voluit à ſe receptum: edictum eſt deinde, vt quicunq; per ætatem arma ferre poſſent, ad certum diem regi præſto adeſſent. Eſtq; militaris multitudo in hunc modum diſtributa, vt decuriones centurionibus parerẽt centuriones chiliarchis, chiliarchi miriadum præfectis. Inde ad periclitandas imperij vires ſeptem principum (ex ijs, qui vniuerſæ genti ante conſtitutum regnum præfuerant) filios parentum manu iuſſit interfici. faceſſunt illi Imperium: etſi acerbum & atrox quum multitudinis metu, tum religionis adacti: credere enim vulgo cœli numẽ eiuſmodi regni initijs interfuiſſe, non regem, ſed deum ipſum violari arbitrantes ſi illius dicto minus obtemperaſſent. His fretis opibus Canguiſta primũ finitimos Scythas bello ſubegit, ſubiectos vectigales fecit, & cum his eos, quibus ipſi ad id tempus tributum pependerãt. Inde remotiores populos aggreſſus tam proſpere, tamq; feliciter à Scythia ad ſolis vſque ortum, & ab ortu ſolis ad mediterraneum mare, & vltra, armis ſuis omnia regna, gentes, & nationes ſubegit, vt merito iam ſe totius orientis dominum & Imperatorem ſcribat. Sunt autem Tartari omnium hominũ deformiſſimi corpore, vt plurimum, parui, oculos habent groſſos & prominẽtes, multum coopertos palpebris, ita vt valde parua eſt apertura in eis: latas habent facies, & imberbes, excepto quòd in ſuperiori labro, & mento

[Margin notes: vetuſtiores Tartarorũ mores. — Canguiſta primus Tartarorũ rex. — Militiæ ordinatio. — Tartarorũ corporis forma.]

mento raros habeant pilos & volatiles: graciles ſunt in medio communiter omnes: radunt caput per verticem ab aure vna ad aliam in occipitium, ita vt raſura illa barbati formam prętendat, capillos in reliqua parte quemadmodum mulieres noſtræ longos nutriunt, de quibus duas tricas ſiue cordas faciunt, & vtrancp retro aures colligunt: quo more non Tartari ſolum raduntur, ſed quæcunque gentes eis cōmorantur. Ipſi porrò leues ſunt & agiles, boni equites, pedites mali, nullus pedes vadit, omnes & minimi etiam aut equis aut bobus inſident quocunque ſit eundum: equitant etiam mulieres, equis vtuntur caſtratis, & qui nō feriunt; frena plurimo auro plurimo argento & gemmis excula ſunt: campanulas admodum reſonantes ex equi collo pendētes geſtare glorioſum. Sermone horrido ſunt & clamoroſo, cantantes luporū more vlulant: caput quatiunt, quando bibunt: bibunt autē q̄ ſæpiſſime & ad ebrietatē, quæ apud eos gloria eſt. Nō in villis aut vrbibus, ſed in campo veterum Scytarum ritu ſub tabernaculis habitāt: paſtores enim ſunt plerique omnes.

Equis Tartari munia oīa obeunt

In hyeme manere in planicie ſolent, in æſtate vero paſcuarum vbertatem ſectantes in montibus degunt. Stationes in tentorij modū aut ex virgultis contexūt, aut filtro leuigatis lignis ſuſtento, in medio rotundam feneſtram faciunt, quæ lucem præbent, & fumum emittat. Ignem in medio habent, iuxta quē liberi et vxores verſantur.

Habitatio Tartarorū.

Sagittationibus luctationibusque viri gaudent, venatores mirabiles ſunt, cataphracti ad venandum pergunt, feram cōſpiciētes corona circunſtant: et tūc ſagittis, quas quiſque in illā miſit prępeditā capiunt.

Venandi ritus.

Panem nō habēt, nec pinſunt: mappis nō vtuntur, nō mantilibus. Vnū deū credūt et ipſum omniū eſſe tam viſibilium q̄ inuiſibiliū factorē: nō tamē aliqua ceremonia aut ritu colunt, ſed potius idola quædā de filtro aut ſerico ad hoīs formam effigiata: ex vtraque tentorij parte conſtituentes pecorum ſuorū cuſtodes eſſe precantur, atque plurimum reuerentiæ exhibent. His primum lac omnis iumenti ac pecoris offerūt, et antequā

Religio Tartarorū.

quic-

quicquam vel bibere, vel comedere incipiunt, partem apponunt. Quodcunque animal ad eſum mactant, illius cor in ſcypho per integram noctem appoſitum, mane coquunt & comedunt. Venerantur etiam & ſacra faciunt Soli, Lunæ, & quatuor elementis. Chaam præterea regem & dominum ſuum filium dei exiſtimantes, religioſiſſimè adorant, ſacrificant: & tantum illi tribuunt, vt digniorem in toto mundo non eſſe credant, nec aliquem alium nominare patiuntur. Cæteros homines adeò hæc gens contemnit, & ſe prudentia & bonitate excellere putat, vt alloqui faſtidiat & à ſe explodat. Papam Chriſtianosque cunctos canes appellāt & idololatras, quod lapides & ligna adorent. Ipſi maleficis artibus intenti, ſomnia obſeruant. Magos habent, qui ea ipſis interpretentur, & ab idolis reſponſa petant, & accipiant, Deum enim cum illis loqui perſuaſum habent, & propterea ex oraculo vniuerſa faciūt. Tempus & præſertim lunationes obſeruant, nullum tamen præ alio aut ſingulari feſtiuitate aut abſtinentia colunt, æqualiter omne habent. Tantæ auaritiæ & cupiditatis ſunt, vt vbi quiſpiam aliquid viderit quod habere deſiderat, ſi illo potiri cum voluntate poſſeſſoris non poſſit, dummodo Tartari non ſit, vi rapit: ex præcepto et inſtituto regum licere arbitrantes. Quum tale mandatum à Canguiſta Chaamque primis regibus habeant, quod quicunque Tartarus aut etiam Tartari ſeruus equum, hominem, ſiue virum, ſiue mulierem, in via repererit literas aut conductum regium nō habentem, eum ſibi vendicet, & pro ſuo perpetuo vtatur. Pecunias indigentibus commutant, ſed pro grandi & intolerabili vſura, vnum denarium de decem ſingulis menſibus accipientes: & de vſura vſuram, ſi dilata fuerit. Tributarios ſuos tantis tributis, tantis exactionibus moleſtant & aggrauant, quantis nullæ aliæ gentes vnquam ſuos exercuiſſe leguntur. Incredibile relatu eſt: Cupiunt ſemper, & vt domini omnium extorquent, nihil retribuunt. Mendicantibus eleēmoſynam etiam denegant. In hoc laudantur, quòd prandio aut

Chaā regē filiū dei credētes Tartari adorant.

Auaritia Tartarorū inſatianda.

Vſurarij Tartari.

cœnæ

cœnæ ſuperuenientes, volentes comedere non exclu-dunt aut repellunt, ſed inuitant, & quibus veſcuntur miſericorditer communicant. Victus autem immundiſſimi ſunt, vtpote qui menſas, vt dictum eſt, mantilibus non operiant, manutergijs nō vtantur: quum manus non lauent, non corpus, nō veſtimenta: panem neque edant, neq; conficiant: olera non edant, non legumina, ſed tantummodo omnium animantium carnes. Canum etiam & cattorum, equorum ac grandiuſculorū murium. Captorum inimicorum corpora, ad crudelitatem ſuam oſtentandam & vindicandi deſiderium. Ad ignem quandoq; aſſant, & vbi plurimi comeſturi conuenere, dentibus (luporum adinſtar) dilaniant atque abſumunt: eorum ſanguinem etiam ad hoc prius collectum, crateris infuſum epotāt. Lac iumentinum aliâs ipſis potus eſt. Vinum apud eos non naſcitur, aduectum ſicut cæteri homines auidiſſimè bibunt. Alter alterius pedunculos comedunt de capite vel aliunde extrahentes, & dicunt: Sic inimicis noſtris faciam. Scelus magnum habetur, ſi cibi aliquid aut potus perire permittitur. Ideoq; oſſa, niſi medulla prius excepta ſit, canibus nequaquam proijciunt. Nullum animal ex nimia tenacitate comedunt & abſumunt integrum & ſanum, ſed quando mutilatum fuerit, cœperitq; iam aut ſenectute aut aliqua alia pernicie langueſcere. Multum frugales ſunt, & in paucis minimiſq; contenti: bibunt mane vnum vel duos ſcyphos lactis, & interdū toto die aliud nihil bibunt aut comedunt. Veſtitu tam viri q̃ mulieres ferè vno induuntur: viri mitris caput obtegunt non multum profundis, obtuſis antè, retrô caudatis, vnius palmi longitudine, pari latitudine, quę vt capiti adhæreant, & ne à vento quidem deturbentur, iuxta aures inſutas faſcias habent, quibus ſub mento connectantur. Fœminæ coniugatæ caniſtro quodam rotundo teguntur vnius pedis & ſemis longitudine, in ſummitate inſtar dolij plano, diuerſicolori ſerico aut pictis pauonum plumis circumornato, gemmis ad hæc & plurimo auro, cætero corpore,

Crudelitas Tartarorū.

Veſtitus Tartarorū.

vt quęque diues eſt,ita veſtiuntur:potentiores purpu ra & ſerico,quemadmodum earum viri. Tunicas portant miro modo formatas, fiſſura earum in ſiniſtro latere, à quo induuntur & exuuntur : nodulos quatuor aut quinque habet quibus clauditur. Veſtimenta quæ in æſtate gerunt,nigra ſunt communiter omnia:quę in hyeme pluuioſisq́; temporibus alba, infra genua non deſcendunt : pelliceis veſtibus quibus maximè vtuntur,pilos non occultant, & carni applicant,vt nos, ſed corium, pilos propter decorem videndos præbent. Virgines à non coniugatis,ac illæ à viris diſcerni facile nequeunt,quòd indiſcreto ferè omnes à viris & habitu & geſtu ſint. Fœmoralibus æquè omnes vtuntur. Bellum inituri brachia quæ nuda habent, quidam ferreis laminis circundant,corrigiis quibuſdam concatenatis, quidam multiplicato corio, quo etiam caput obmuniunt. Scutis vti neſciunt, pauci quoque lanceis & longioribus gladiis. Enſes habent brachiali longitudine ab vna parte faſtigatos,quibus pugnantes à latere percutiunt.Equites ſunt agiles, ſagittandique ſcientiſſimi. Is omnium fortiſſimus cenſetur, qui & imperij obſeruantiſſimus eſt. Sine ſtipendio militant, gens in præliis & rebus gerendis ſolers, & ad omnia momenta rerum Imperiúmque obeundum præſto. Duces & principes bellum non intrant, ſed procul ſtantes, ſuos adclamant, hortantúrque, & quid facto opus ſit,diligenter proſpiciunt. Liberos,vxores,& aliquando hominum imagines equis impoſitas exercitui addunt,vt maior ac hoſti terribilior appareat. Nec fuga turpis,ſi conducibilis ſit, aut neceſſaria. Sagittaturi dextrum brachium ab armatura exuunt, & tanta vi poſtmodum ſagittas excutiũt,vt nullum armorum genus ſit illis non penetrabile. Turmatim pugnam capeſſunt, turmatim fugiunt vulnifico ſagittarum iactu ſequentem à tergo hoſtem conficientes,Inde pugnantium paucitatem conſpicati, ſubito in pugnam redeunt,homines equóſque ſagittantes vulnerant,ac tũ maximè vincunt,quum victi creduntur. Quum regionem

Vnus penè virorum & mulierum habitus.

Bellica Tartarorum arma.

Stratagema Tartarorum.

onem aliquam inuadere veniunt, diuiſo exercitu ab omni parte inuadunt, vt eis occurri non poſſit, ac nemo incolarum effugere, ita victoriam ſemper in manibus habent. Illa ſuperbiſſimè vtuntur, capto nulli parcentes, non pueris, non mulieribus, non ſenibus, omnes promiſcuè occidunt, præter artifices, quos ad opera ſua reſeruant: occidendos per centuriones diuidunt, ſeruo cuique ad interficiendos decem, plures vel pauciores, próut numerus fert, aſſignantes: quibus omnibus bipenni, vt ſues, mactatis, cæteris in terrorem hoc agunt: quenque milleſimum accipiunt, & capite ſubuerſo, pedibus ad ſtipem in medio cæſorum erectum ita ſuſpendunt, vt ſuos adhuc admonere & audire videatur: plerique ad iacentum corpora ipſa procedentes è recentibus vulneribus emanantem ſanguinē ore excipiunt & ingurgitant. Nemini quantumcunque etiam ſe obligauerint, ſeruant fidem, quin in deditos eo modo & multo grauius ſęuiant. Iuuenculas mulieres, in quam quiſque incidit, & quamcumque vult, ſtuprari licet: abducuntur quę liberalioris formę ſunt, atque in extrema omnium rerum penuria ſeruire perpetuo coguntur. Incontinentiſſimi enim oīm hominū Tartari ſunt. Nam licet vxores ducant quotquot volunt & ſuſtentare poſſunt, nullusq́; (excepta ſolummodo matre, filia, & ſorore) ipſis aut conſanguinitatis aut affinitatis gradus ad matrimonium contrahendū obſtet, Sodomitici tamen vltra modū ſunt, ſe non minus quàm Sarraceni indifferenter & impunè cū maſculis pecudibusq́; commiſcentes. Mulierem quam ſibi coniungunt pro vxore non habent, nec dotem accipiunt donec pepererit: vnde ſterilem repudiare poſſunt, & aliam ſuperinducere. Hoc mirum eſt, ꝙ licet mulieres multę virum vnū habeant, propter illum inter ſe non facilè rixentur, quum tamen vna aliis præferri ſoleat, atque iam cum illa, mox cum alia dormire. Vnaquæque autem ſuam ſtationem habet, vnaquæq; ſuam familiam: caſtiſſimè viuūt. Nam in adulterio deprehēſi, tam vir ꝙ̃ mulier, lege ipſa occiduntur. A' re bellica

Crudelitas Tartarorū ferina

Sodomitici Tartari et Sarraceni.

In adulterio deprehēſi lege occiduntur.

feriati viri pecora in paſcua ducunt,& cuſtodiunt,venantûrque,& ſe luctando exercent. Aliud nihil agunt, mulieribus omnia committunt. His curæ eſt & quæ ſunt victui,& quæ amictui neceſſaria procurare. Gēs ipſa multas ſuperſtitiones obſeruat, cultellum in ignem mittere, vel eo ſaltem attingere: carnes item ex olla cultello extrahere,magnum nefas eſt. Nihil etiam iuxta ignem ſecuri ſecant,ne quocunque modo lędant quem aliâs religioſè venerantur, & â quo omnia purificari debent perſuaſum habent. Flagello quo equus impellitur, calcaribus enim non vtuntur, corpus aut brachia quietis gratia ſupraponere, aut flagello ſagittas tangere maximè deuitant. Iuuenes aues non ſolum non occidunt,ſed nec capiunt quidem. Freno equum non verberant. Os oſſe alio non frangunt. Cibum ac potum,præſertim lac nemo profundit. In ſtationibus nemo mingit: quod ſi obſtinatè aliquis faceret, abſq; miſericordia occideretur. Si autem neceſſitas cogat,vt ſæpius fit,tentorium in quo factum eſt,& omnia quæ in eo continentur purgari debent,tali modo: duos ignes tres paſſus ab inuicem diſtātes faciunt,intra quos haſtas duas infigunt,iuxta quemq; ignem vnam ſtatuentes. Deinde cordula ab vna ad aliam ducta ac buccaranno intecta per mediam illarum ceu per ianuam, quæcunque purificanda ſunt, traducunt:mulieres duæ quarum hoc intereſt,in alia parte ſtant, hinc atq; hinc vna, aquā inſpergentes,ac carmina quędā ſubmurmurātes. In cōſpectū regis nullus aduena,cuiuſcūq; dignitatis exiſtat,& quantacunq; agere habeat, admittitur niſi purgatus prius. Qui limen tentorij,in quo Imperator aut ducum aliquis moratur, pedibus calcat,in ipſo veſtigio interficitur. Præterea ſi aliquis morſum fecerit,quem deglutire non poſſit, cogereturque eundem euomere,accurrunt ilicò omnes,& foramen ſub ſtatione faciunt, per quod extractum crudeliter necant.

Purgandi p ignes ratio.

Limē regij tentorij calcans interficitur.

Multa alia ſunt, quæ pro inexpiabilibus peccatis habent: aſt hominem occidere, aliorum terram inuadere,res & bona aliorum contra ius fáſque diripere, Dei præce-

præcepta negligere, pro paruo aut nihilo ducunt. In mundo quodam alio, quem tamen deſcribere nō poſſunt ſe poſt hanc vitam æternaliter victuros credunt, & meritorum ſuorum condigna præmia percepturos. Quum quiſpiam infirmari cœperit, & morti iam vicinus eſſe, haſtam vnam cum nigro panno, tabernaculo in quo decumbit præfigunt, vt ab ingreſſu prætereuntem auertat. Nemo enim hoc conſpecto inuocatus intrare audet. Poſtquam vero defunctus eſt, omnis illius familia conuenit, et funus extra tentorium in locum aliquem anteà delectum clam portant, & fouea lata profundáque ſatis facta, tentoriolum in ea erigunt, menſam ferculis inſtruunt: atq; defuncti corpus prius pretioſiſſimo habitu veſtitum ad eam applicantes, vnà omnes terra obruunt. Sepelitur etiam cum eo iumentum vnum, & equus phaleratus vnus. Potentiores in vita ſeruum vnum eligunt, atque cauterio ſuo iniuſtum ſecum tumulari faciunt: & hoc ideo vt in alio mundo his vtantur. Dehinc amici alium equum accipiunt, & mactant, carnes comedunt, cutem fœno repletam, atque reſutam quatuor palis ſupra ſepulchrū in defuncti ſignū erigūt. Oſſa in aīæ expiationem mulieres comburunt. Cum cute potentiores aliud agunt, in tenuiſſima lora illam diſcindunt, atque his extenſis per ſepulchri circuitum terram demetiuntur tantum nanq; in alio orbe defunctum ſortiri credūt, quantum hic ab amicis illi hoc corio admenſum fuerit: Trigeſimo die luctum finiunt. Quidam Tartarorum Chriſtiani nominis, ſed peſſimi, parentes iam ſenio confectos, vt citius moriantur multa pinguedine diu obeſcant, & inde defunctos comburunt, puluerem diligenter collectum, quaſi pretioſum aliquid obſeruant, illo cibaria ſua quotidie condientes. Qua autem pompa, qua feſtiuitate Tartari poſt regis obitum alium illi ſubſtituant, quoniam nédum ſcribere, ſed legere fortè tædioſum, paucis abſoluam. In locum in campis aptum ad hócque conſuetum, Principes, duces, barones, & omnis populus totius regni conueniunt, tum

Æternā vitā Tartari credunt.

Sepeliendi Tartarorum ritus.

Chriani nominis Tartari parēte necant.

Mos in Regis creatiō memorandus.

eum cui regnum aut ex ſucceſſione, aut electione debetur in thronum aureum collocant, atque procidentes vnanimi voce, & excelſa omnes in hunc modum acclamant: Rogamus, volumus etiam, & pręcipimus vt domineris nobis. Reſpondet ille: Si hoc à me vultis, neceſſe eſt, parati ſitis quicquid præcepero facere, quum vocauero venire, quocunq; miſero ire, quemcunque occidi iuſſero id intrepidos faceſſere, & totum regnum in manus noſtras ſtatuere atque committere. Vbi reſponderunt, ſumus: inquit rurſus, ergo oris mei ſermo, de cætero gladius meus erit: fit applauſus à populo. Principes interea ipſum è regio ſolio exceptum ſupra filtrum in terra ſtratum humiliter ſedere faciunt ita alloquentes: Vide ſurſum et agnoſce deum, ac reſpice: filtrum in quo ſedes deorſum, ſi bene adminiſtraueris, ad votum habebis omnia: Si autem malè, adeò rurſus humiliaberis, ſpoliaberisq;, vt ne exile hoc filtrum, in quo ſedes, tibi relinquatur: quo dicto, chariſſimam vxorum adiungunt, & ambos cum filtro eleuantes, hunc omnium Tartarorum Imperatorem, illam Imperatricem ſalutant. Adſunt tum mox ab omnibus gentibus, quibus imperare habet, dona. Adſunt & quæcunq; Rex defunctus reliquit, de quibus nouus Imperator vnumquenq; Principum donat, cætera ſibi ſeruari præcipit, & cum hoc comitia diſſoluit. In eius manibus ſeu poteſtate omnia ſunt: nemo poteſt, audetq; dicere, hoc meum eſt, vel illius eſt. Nemo commorari in aliqua terræ parte debet, quàm in aſſignata. Imperator ipſe ducibus aſſignat, duces millenarijs, millenarij centenarijs, centenarij decanis, decani cæteris. Sigillum quo vtitur ita inſcribitur: Deus in cœlo, & Chuichuth Cham in terra: dei fortitudo, & omnium hominum Imperator. Quinq; maximos & robuſtiſſimos exercitus habet, quinq; duces, per quos omnes, qui obſtāt, expugnat: aliarum gentiū legatis ipſe nō loquitur, nec etiam in conſpectum admittit, niſi tam ipſi quàm munera (ſine quibus venire præſertim non debent nec poſſunt) à mulieribus quibuſdam

Regū poteſtas notatur.

Sigillū Imperatoris Tartarorū.

buſdam ad hoc deputatis prius purgati fuerint: per medias perſonas reſpondet, quibus, quando, & quandiu loquitur (quantumcunq; magni ſint) flexis genibus auſcultare debent, & ita attendere, vt ne à verbo quidem aberrent. Nemini enim licet imperatoris verba mutare, Nemini latæ ab illo ſententiæ qualicunq; modo contraire. In publico is nunquam bibit, neque aliquis Tartarorũ princeps, niſi prius cantetur ei, aut citharizetur. Potentiores quũ equitant, vmbella quæ lõgiori haſtę impoſita iuxta eos portatur, obumbrantur: quod & mulieribus eorum fieri dicunt. Et tales Tartarorum genti mores anno ab hinc ducenteſimo erant: hi viuendi ritus. Georgiani, quos Tartari eodẽ ferè tempore deuicerunt, cultores Chriſti erant ritum Græcorum ſeruantes, Perſis vicini, longo terrarum tractu à Paleſtina ad Caſpios vſq; montes eorum dominium extendebatur. Epiſcopatus decem & octo habebant, & Catholicum vnum, id eſt, Epiſcopum vniuerſalem, qui loco Patriarchę erat. Antiocheno patriarchatui ab initio ſubiecti erant, bellicoſi homines: raſuram in capite faciebant, Clerici rotundam, Laici quadratam. Mulieres eorum quædam equeſtris ordinis erant, & ad prælium doctæ. Georgiani ordinatis iam aciebus in pugnam ituri repletam optimo vino pugillarem cucurbitam epotare ſolebant, & aduerſarios poſtea animoſius adire. Clerici vſuræ & Symoniæ libere vacabant, cum Armenijs mutuo & perpetuo odio perſiſtebant. Erant enim & Armenij Chriſtiani nominis populus, antequam Georgianis ſubactis Tartari illos ſuperauere: ſed à fide rituq; orthodoxæ Eccleſiæ in multis diſcordabant. Diem natalis Domini ignorabant, nullas feſtiuitates, nullas vigilias, nec etiam quatuor tempora obſeruabant. Sabbato Paſchæ non ieiunabant, Chriſtum eo die circiter veſperam reſurrexiſſe aſſerentes. Omnibus ſextis ferijs infra Paſchatis & Pentecoſtes feſtiuitates carnes manducabant. Multum ieiunabant, à Septuageſima quidem incipiẽtes ita ſtrictè, vt nec in quartis ſextiſq;

Imperator Tartarorũ per ſe non reſpondet.

Potẽtiores Tartarorũ quũ eqtant obũbrãtur.

Georgianorum ritus.

Radũtur in capite Georgiani.

Mulieres ad bellum edoctæ.

Armeniorum ritus.

Ieiunia Armeniorum

 ferijs

ferijs oleo,vino,aut piſcibus vterentur: plus peccare exiſtimantes,qui his diebus vinū biberet, quàm eum qui Veneris gratia lupanar ſubiret:die Lunæ penitus ſe ab omnibus cibis abſtinebant, die Martis ac Iouis comedebant ſemel, die Mercurij & Veneris omnino nihil. Sabbato vero & Dominico die eſitabant carnes,& reficiebantur laute. Per totam Septuageſimam, exceptis Sabbatis & Dominicis diebus miſſarum officia nemo celebrabat nec etiam ſextis ferijs per totū annum,per hoc enim violari ieiunium volebant. Porrò duorum menſium infantes, & quoslibet alios indifferenter communioni admittebant, aquam ſacrificio non addebant,cum lepore,vrſo,corniculis, & huiuſmodi,ſicut Græci,iudaizabant. In calicibus vitreis & ligneis celebrabant, quidam ſine paramentis & ſacerdotalibus veſtimentis omnino, quidam cum Diaconi & Subdiaconi infula tantum operti. Vſuræ & Symoniæ tam clerici quàm laici, quemadmodū Georgiani, æquè ſtudebant omnes. Sacerdotes quoque diuinationibus & Necromantię incumbebant. Potationibus magis quàm laici vacabant. Vxores ducebant,ſed poſt mortem alterius ſecunda coniugia vtriſque prohibita erant. Adulteram viro repudiare,& aliam ducere licentiam Epiſcopi dabant. De igne purgatorio penitus nihil tenebant. Negabant etiam obſtinatè in Chriſto duas naturas fuiſſe. In triginta articulis à recto Chriſtianæ pietatis tramite eos aberrare Georgiani prodidere.

Sacerdotes Armeniorum vxores ducebāt

DE TVRCIA, TVRCARVMQVE MOribus,legibus,& inſtitutis omnibus.

CAPVT XI.

Turciæ fines.

TErra,quæ nunc Turcia eſt, maiorem Armeniam ab ortu habet, excurritq́ ad Cilicum vſque pelagus ſeptentrionem verſus Euxino terminatur, ab Aitono Turquia dicitur,plures in ea prouinciæ: Lycaonia,in qua Iconium caput gentis; Capadocia, in qua

Cæſarea: Iſauria, vbi Seleucia: Licia, quæ nunc Briquia. Ionia, quæ Quiſcum, vbi Epheſus. Paphlagonia, vbi Germanopolis. Lenech, vbi Trapezus. Hoc quicquid eſt terræ, quæ hodie Turciæ tenet nomen, non vna gens inhabitat, ſed Turcæ, Græci, Armeni, Sarraceni, Iacobitani, Neſtoriani, Iudęi, Chriſtiani. Secundum leges & inſtituta plerunque viuentes quas Mahometus pſeudopropheta Sarracenus Arabię genti Anno ſalutis ſexcenteſimo atq; vndetrigeſimo ſanxit: vir dubium Arabs an Perſa, vtrunque enim traditur. Patre malorum dæmonum cultore, matre Iſmaelita, & ob id Hebraicæ legis non ignara: diſtrahere puerum illi, ambiguumq; effingere, dum hic, dum illa ſuam vterque legem ingerit. Igitur vtroque puer imbutus cultu neutrum adultus recepit, quin homo callidus atque vafer ingenio, inter Chriſtianæ pietatis viros diutiſſimè verſatus, rem pernitioſam humano generi ex duabus legibus commentus. Hebræos aiebat impiè facere, qui Chriſtum natum ex virgine inficiarentur, quando id Prophetæ, viri præcipua ſanctitate, diuinoq; afflati ſpiritu, futurum ceciniſſent expectandumq; multo anteà prædixiſſent: contra Chriſtianos ſtultè credere Ieſum Dei amiciſſimum, natumq; ex virgine, opprobria & cruciatum à Iudæis perpeti voluiſſe. Martinus Segonius Nouomontanus ſuo hæc de Chriſti regis noſtri ſepulchro memoriæ prodidit. Sarracenos & Turcas, ex antiqua Mahometi prædicatione ridere Chriſtianę gentis homines, qui id conditorium venerabundi obſeruent. Chriſtum Prophetam ſummum affirmantes, ex dei ſpiritu, omnis terrenæ labis expertem, venturum iudicem gentium; infiſciari tamen verum ipſius ſepulchrum adiri, quoniam glorioſum corpus, diuino conceptum flatu prorſus fuerit impaſſibile. Hæc Segonius & alia in hanc ſententiam, quæ à Mahometicæ gentis hominibus non magis impiè quàm ſtultè in noſtros iactari ſoleant. His pſeudopropheta quum ſuam gentem malis imbuiſſet, legem tulit, cui ne ab hominibus ſanæ men-

Gētes Turciam incolentes.

Mahometi parentes.

Ex duabus legibus Mahometus vnam commentus.

Sarraceni & Turcæ quid de Chriſto.

tis quandoq; iretur obuiam, abrogareturq; vt ſordid
& peſtilenti, capitalem inſcripſit pœnam, ſanxitq; i
ſuo Alcorano, ſi quis de ea auſus eſſet diſputare. Qu
ſanctione palàm fecit nihil ſynceri in ea lege eſſe, qu
velut myſterium quoddam texerit vetueritq; tractar
vt quale eſſet id quod ferebatur populus haud ſcir
poſſet. Sergij Monachi Neſtorianæ impietatis vi
conſilio & opera in illa ferenda præcipuè vſus. Hæ
vt popularior eſſet, ex omnium gentium ſectis al
quid aſſumpſit. Chriſtum in primis laudandum cer
ſuit, virum fuiſſe affirmans ſanctum & omni virtut
præſtantem, eundemq; ſupra humanitatis faſtigium
ponere, nunc verbum, nunc ſpiritum & Dei animan
prædicans virginis vtero natum: ipſam virginen
miris efferre laudibus, aſtipulari miraculis & Euan
gelicæ hiſtoriæ quatenus à ſuo non diſcrepat Alcora
no. Euangelia ab Apoſtolorum diſcipulis corrupt
eſſe dicebat, oportuiſſe per Alcoranum ſuum emen
dari: & Chriſtiani nominis multitudini per hæc bla
ditus à Sergio voluit baptizari: inde in aliorum ſtu
dia concilianda cum Sabellianis negare Trinitatem
cum Manichæis binarium in diuinis numerum pone
re: Negare ęqualitatem patris & filij cum Eunomio,
Spiritū ſanctum creaturam dicere cum Macedonio:
cum Nicolaitis multitudinem vxorum probare. Et
vetus teſtamentū, tametſi id quoq; diceret quibuſdam
in locis non carere vitio, prætexuit his ambagibus in
credibilem illecebram qua facile vita capitur, remiſ
ſis ſuæ genti. Veneris & omnium voluptatum habe
nis. Serpit peſtis hæc propterea in gentes innumeras,
vt iam quota pars hominum prę multitudine illa à ve
ro aberrantiū adhuc ſit in officio. Ex hoc facile atten
di poteſt, ꝙ Chriſto credat, non Europa tota, Maho
meto autem & illius maxima pars cum tota ferè Aſia
& Aphrica, Sarraceni, qui hanc pſeudoprophetæ im
pietatem & delyrium primi acceperunt, eam Arabiæ
partem incolebant, quę Petræa dicta eſt, vbi videlicet
terra ipſa ab vno latere Iudææ inſerta eſt & reliquo

Ægy

De lege Mahometi diſputare capitale eſt.

Sergius monachus.

Lex Mahometi ex ſectis multis mendicata.

Chriſtianis per quæ Mahometus blanditus eſt.

Voluptatū indulgētia.

Egypto, à Sarraco loco Nabathæis propinquo: ſiue
t ipſi volunt, à Sara Abrahæ vxore appellati. Vnde
gitimos ſe omnium mortalium ſolos diuinæ promiſ
onis ſucceſſores eſſe adhuc perſuaſum habent. Agri-
ulturæ quidam vacabant, & rei pecuariæ, maior au-
em pars militiæ: & ob id ab Heraclio ad Perſicum
ellum ſtipendio conducti, quum ſe ab illo poſt conſe
uutam victoriam fraudari cognouiſſent, ira & igno
ninia accenſi Sarraceni, Mahometo duce & monito-
e in Syriam ſecedentes, Damaſcum occupabant, vbi
opiis & commeatu aucti Ægyptum petebant: qua
ubacta Perſidem, poſtea Antiochiam, & hinc Hiero-
olymam: adeo potentia & fama indies eorum res cre
cebant, adeo indies augmentabantur, vt nihil ampli-
s ipſis reſiſtere poſſe timeretur: quum Turcæ fera &
rudelis Scythica gens ex Caſpiis montibus à finiti-
nis pulſi, iam per Caucaſeas portas in minorem Aſi-
m primò, poſtea in Armeniam, Mediam ac Perſidẽ
eſcendentes, vi & armis omnia ſibi ſubiugarent. Sar-
aceni igitur his vtpote Imperij fines defenſuri obui-
m prẹceſſerant, ſed quia ipſis impares erant, in breui
d eam deſperationem adducti ſunt, vt Mahometi ſi-
e ab his recepta, paſſi ſunt eos in Perſide ſecum regna
e, vt neſcias vtra gens maiorem fecerit iacturam, quæ
anto regno ceſſerit, an quæ eam ſibi peſtem inculcari
aſſa ſit regnandi cupiditate. Vnius itaque fidei vincu
um ita vtranque gentem copulauit, vt Sarraceni pro
Turcis, & contrà Turcæ pro Sarracenis indiſcreta ap-
ellatione aliquandiu vocati ſint. Nunc vt video Tur
arum nomen inualuit, altero abolito. Nõ vnũ apud
os equitũ genus in vſu. Sũt Thimarcini, qui ſtipẽdia-
ij interpretantur, ad octoginta millia: hi vicos, villas,
aſtella, vt quiſque meritus eſt, regis indulgentia poſſi
ent ſtipendij loco, præſtoq; ſunt Senſacho, duci videli
cet eius prouinciæ, cui attributi ſunt. In duos hodie di-
uiſi ſunt exercitus, Aſiaticum & Europeum, ductu in-
de maiorum ducum militaturi, quorum hic Aſiæ, ille
Europæ prẹſidet. Hos Baſſas gentili lingua appellant.

Sarraceni vnde appellati.

Rerum Sarracenorum incremẽta.

Turcæ qualis gens & vnde progreſſa.

Turcæ & Sarraceni in vnum confluxi.

Militia turcarũ ex quibꝰ conſtet.

Sunt

Baſſæ exercitus Turcarũ duces. Aconiziæ milites fatales. Charippi equites illuſtres. Spahi et Soluphtari regij ſtipatores.

Sunt & Aconiziæ fatales dicti, hi ſine ſtipendio m
tant, ſemperq́ agmen præcedunt prædabũdi, quint
prædę partem regi debent manubiarum nomine: ſ
hi circiter quadraginta millia. Abiit tertium genus
Charippos, Spahiglanos, & Soluphtaros: præſtan
ſimi horum Charippi equeſtris dignitatis illuſtres,
circa Regem frequentes octingenti numero ex Sc
this Perſisq́: neque alio genere hominum lecti in c
ſpectu Regis inſigniter, quum opus eſt, dimicant. Sp
hi & Soluphtari ſunt qui ab initio ad turpẽ vſum, p
ri adhuc, apud Regem fuere, mox adulti regis indu
gentia vxorem ducũt, auctiq́ dote coniugis & ſtipe
dio plurimum oratorum vtuntur officio, regis lat
dextra leuaq́ ſtipantes inter eundum. Ad præfectur
& cæteras dignitates ex hoc ferė ordine leguntur: M
le ſunt & trecenti numero. Triplex in peditibus o
do. Ianizari hi impuberes adhuc ex toto imperio l
guntur à conquiſitoribus aliquandiu militari diſcip
na inſtruuntur, ſub magiſtro in publicis gymnaſi
mox militiæ aſcripti amiciuntur breuiori veſte, & p
leo albo ac ſurſum verſus erecto: arma, ſcutum, enſ
& arcus: hi caſtra muniunt, vrbes oppugnant, ſuntq
ad viginti milia, & amplius. Secundi ſunt ordini
Aſappi, leuis armaturæ pedites, enſe, ſcuto & longior
haſta inſtruuntur, rubro pileo à Ianizaris diſcreti: ho
ſtium equos in prælio confodiunt, horum numeru
ad belli magnitudinem accommodatur, minimũ qua
draginta milia, cum Rege proficiſcuntur: his ſtipendi
um cum bello finitur: ex hoc inſtituto, regius habet
exercitus ad ducenta armatorum milia. Cæterum pe
ditum turba ſine ſtipendio voluntariorum aut euoca
torum, ſuntq́ his Calones mixti, lixæ, fabri lignarij, &
qui pugnantibus neceſſaria miniſtrant: ſternunt vias
per loca ardua & abrupta: pontes fluminibus aut ſta
gnis imponunt, aggeres in hoſtes erigunt, cæteraq́ ad
expugnationes vrbium vtilia expediunt. Comitantur
caſtra numularij, trapezitæ, inſtitores atque aliorum
id genus hominum ingens colluuio, ne quid deſit eo

Peditũ Turcarum triplex ordo.

Regius exercitus ducẽta milia.

rum

m quæ humano vſui conducunt. Sed nihil eſt quod ea gente magis mirari poſſis, quàm celeritas in agē-o, in periculis conſtantia, obſeruatio imperij: ad mini-a delicta capite plectuntur, profunda & vorticoſa anant flumina, abruptos ſuperant montes, iuſſi per qua & iniqua eunt præcipites, non vitæ ſed imperij emores, peruigilij inædiæq; tolerantiſſimi: nulla ibi ditio, nullus tumultus, fremitu non clamore vtuntur prælio, in caſtris noctu tam pertinax ſilentium, vt tiātur captiuos dilabi, ne tumultus excitetur aliquis i ex omni mortalium numero hodie legitimè mili-nt, vt nemini mirum videri poſſit, quid ſit quòd res rum tantum ad hunc diem creuere, quantum ducen ſimo ab hinc anno nullius alterius gentis, poſſitque ere dici eſſe id genus hominum inuictum, niſi aut e aut peſte aliqua teterrima, aut domeſtica diſcordia incantur. Veſtitus quo milites vtuntur, honeſtiſſi-us eſt, nihil indecentiæ, nihil inhoneſtatis omnino ha ens. In ſellis ac frenis nulla curioſitas ac ſuperfluitas t. Armis indutus eorum nemo incedit, niſi quum pu na inſtet. Arma poſt eos in ſarcinis deferuntur. Ve-illis non vtuntur, ſed lanceis ex quarum ſummitate uædam diuerſicoloria fila dependunt, per quæ ſinguli ocum à ſuis internoſci valeant. Tympano tamen & tulis ad conuocandum concitandumq; ad pugnam tuntur. Regiſtrario, qui magnatum vnus eſt, defun-o, bello præſentari omnis exercitus debet, tū vt qui quot bello amiſſi ſint cognoſcatur, quum vt in illo-m locum alij ſcribantur. Pro militibus in omnibus ongregationibus & conuiuiis orant: ſed multo ma-is pro communi patriæ cauſſa cæſis, felices beatoſq; os appellantes, quòd non domi inter coniugum filio mq; lamentationes obierunt, ſed foris inter hoſtium emitus haſtarumq; fragorem. Maiorum ſuorum vi-torias deſcribunt, deſcriptas cantant & extollūt: mul m enim militum animos per hoc excitari exiſtimāt. Domus & cætera ædificia, ſub quibus habitare ſolent ligneis & terra vulgò ſunt, pauca de lapidibus, ſolo-

rum

Turcarū in re militari peritia.

Soli Turcæ legitime militant.

Vexillis nō vtuntur Turcæ.

Tympano & fiſtulis etiam Turcæ vtuntur

Pro militibus & cæſis ſuis Turcæ orant.

Maiorū victorias turcæ decātant

Humiliter Turcæ ædificant.

rum magnatum domus, balnea & deorum templa e his vulgo conſtructa: quanuis et plebeiorum quidar locupletes adeo ſunt, vt exercitum armare expedire integrum vnus poſſit: ſed quia frugales ſint, & omn ſumptum deuitent, humilitatem diligant: volūtarian hanc paupertatem, & rerum ſitū patienter ferunt. O hanc etiam cauſſam picturas abiiciūt, imaginum ſcu pturas ſic abhorrent, ſic deteſtantur, vt Chriſtiano qui eis tantum delectemur, idololatras vocitent & i veritate eſſe contendāt. Sigillis in literis, ſiue regis a cuiuſcunq; alterius fuerint, nullis vtuntur, nullis ſign obmuniunt, fidem habēt ſtatim vbi ſolummodo m tentis nomen audierint, aut ſcribentis ſtylum inſpex rint. Campanarum vſus apud eos nullus, nec etian Chriſtianos inter eos habitantes habere ac vti permi tunt. Pro pecunia aut aliqua alia re non ludunt, luder repertos ignominiis multis & probris afficiūt et pro ſequuntur. Ad ſedendum ſcamnum, ſedile aut aliud fu cimentum nemo cuiuſcunque dignitatis conditioni ve exiſtat, requirit: ſed decentiſſima quadam & mem brorum & veſtium compoſitione ſuper terram pue rorum more recumbit. Menſa ſupra quam veſcuntur vt plurimum è corio bubulo parata eſt, aut ceruinc non concinnato, et adhuc hirſuto, rotunditatem habēs quatuor vel quinque palmarum latitudinis, circulos multos per circuitum inſutos ferreos, quibus quū co rigiæ inductæ ſunt, inſtar burſæ clauditur, expanditur & portatur. Domum, eccleſiam aut alium locum in quo ſedendum eſt, niſi diſcalceatus nemo intrat: quum inhoneſtū indecorumq; valde habeatur, vt calceatus quis ſedeat, quare calceamēto quodam vtūtur, quod facile & deponi poteſt & recipi. Locus in quo vel domi vel in eccleſiis ſedetur, ſtratus tegetibus laneis eſt aut ſcirpeis habentur quoque interdum propter lo corum humiditatem & immunditiam tabulata. Ve ſtimentis vtuntur tam viri quàm fœminæ ſatis largis & longis in anteriori parte apertis, quo honeſtius cur uati naturæ opus perficere celaréque poſſint, Multum enim

Chriſtiani idololatræ à Turcis habentur.

Sigillis literas Turcæ nō roborāt

Sedibus & ſcamnis turcæ non vtuntur.

Menſa Turcarum de corio eſt.

Veſtimenta Turcarum fluxa.

im in egeſtione cauetur, ne meridiem verſus, quò antes ſe vertere ſolent, faciem conuertant. Multum ám ne ab homine quopiam cōſpecti turpitudinem am oſtēdant. Curuati etiam quemadmodum apud s mulieres micturiunt, nam ſi ſtando quiſpiam min ret, pro ſtulto aut hæretico ab omnibus haberetur. vino, quoniam peccati & omnis immundiciei ſe‑ inarium ſit, ex lege abſtinent: vuas tamen comedūt. muſtum potant. Abſtinent ſe quoque à carne & nguine ſuillo, necnon ab omni morticino, reliquis meſtibilibus cunctis veſcentes. Diem Veneris ab mni labore feriati, tanto ſtudio & religione colunt, uanta nos Dominicam, aut quanta Iudæi ſabbatum. ſingulis ciuitatibus eccleſia vna principalis eſt, in ua eo die poſt meridiem conueniunt omnes, atque ratione ſolenniter peracta, prædicatio fit. Vnum De m confitentur, qui nullum ſibi vel ſimilē habeat vel qualem, cuius propheta fidelis Mahometus ſit. Quin uies in die Sarraceni omnes orare tenentur, faciebus d meridiem verſis: & hoc antequam faciant, perfectiſ mam corporis mūditiam habere, cultum, veretrum, anus, brachia, os, aures, nares, oculos, capillos, ad vlti um pedes etiam decentiſſime lauare, præſertim poſt oitum & egeſtionem niſi ægrotauerint vel in itinere uerint. Si vero aqua eis ad hoc deſit, quod tamen con ingere raro aut vix poteſt, quòd in omnibus ciuitati‑ us continua balnea ad hoc habeantur, puluere mūdæ & recentis terræ perficiunt, ante ablutionem hanc, pol utus quacunque pollutione loqui ſecum, aut ſe etiam idere, quantum poſſibile eſt permittit neminem. In uolibet anno menſem integrum & hebdomadam tricτiſſime ieiunant, interdiu nec comedentes nec bi‑ entes quicquam, nec etiam ſe mulieribus commiſ‑ entes: poſt ſolis autem occaſum adusque ſequentis diei xortum cibis, potibus, ac Veneri ad placitum indul‑ gent. In fine ieiunij & poſtea iterum ſexageſimo die Paſcha celebrant, in memoriam arietis Abrahæ oſten‑ in ſacrificium filij loco; noctiſque cuiuſdam in qua

Alcora

Viri curuati mingunt

Vinum nō bibunt Turcæ.

Caro ſuilla & omne morticinū vitatur.

Dies Veneris Turcis ſacra

Quinquies in die orare Turcę tenentur meridiem verſus loti corpore.

Continua in omnib9 ciuitatibus balnea.

Ieiunia turcarum.

Paſcha turcarum.

Domus dei in Mecha.

Alcoranum de cœlo datum exiſtimāt. Semel quota-
nis etiam ad domum Dei, quæ in Mecha eſt, ire Sarr-
ceni omnes debent, tum propter profeſſionem ſuæ
cognitionis, tum annuos honores Mahometo perſo-
uendos, cuius ſepulchrum ibi obſeruatur. Religio-

Sarraceni ad ſectā ſuā cogunt neminem.

ſeu ſectam ſuam abnegare Sarraceni neminem cogū
nec illud alicubi perſuadere conantur: quanuis Alc
ranus præcipiat, vt aduerſarios prophetasq́ eorūde
perdant, & omnibus modis perſequantur. Vnde fit
in Turcia omnium ſectarum gentes habitent, & qu
que vt ſolet, ſuo deo ſacra faciat. Sacerdotes præter

Sacerdotes Turcarum.

eorum á communi populo non multum differun
nec á priuatis ædibus eccleſiæ. Alcoranum ſcire ſuff
cit & quæ ad orationem cultumq́ legis pertinent, me
ditationibus literarumq́ ſtudiis minimé vacant. No
enim eccleſiarum aut animarum aliqua cura occupa
ſunt, ſacramenta nulla habent: reliquiarum ſacrorumq́
vaſorum, & altarium nulla obſeruatio: ſed vxoribus
liberis, ac cæteræ familiæ intenti, agriculturæ, mercatu
ræ, venationi & ſimilibus ſtudiis, quibus victus quæ
ritur & vita ſuſtentatur, quemadmodum laici cæteri
que incumbunt. Nihil eſt ipſis facere illicitum, nihil
prohibitum. A ſeruitute, ab exactionibus immunes
ſunt. Honoris plurimum ab omnibus percipiunt, vt
qui legis ceremonias ſciant, eccleſiis præſideant, & ali
os docere poſſint. Gymnaſia multa & magna habent,

Gymnaſia Turcę multa habent.

in quibus ciuiles leges á Regibus latę pro regni admi
niſtratione defenſioneq́ plurimi docentur, quorū de-
in quidam eccleſiaſticis, quidā ſecularibus officiis prę-
ficiuntur. Sunt etiam in ea ſecta multi & varij religio-

Religioſorum Turcarū familiæ.

ſi, quorum quidam in nemoribus & ſolitudinibus vi-
tam villatim ducentes, hominum commercia effugi-
unt, quidam in ciuitatibus hoſpitalitatem exercentes,
peregrinos pauperes ad hoſpitia ſaltem recipiunt. Si
non habeant quo reficere poſſint, ex mendicitate enim
& ipſi viuūt: alij per ciuitates vagantes, in vtribus qui-
buſdam bonam atque ſemper recentem aquam por-
tant, quam cuique petenti bibendam vltro offerunt.

Pro quo pietatis officio,ſi quid ipſis porrigitur,accipi-
unt,cupiunt nihil:tantam religionis oſtentationem in
dictis & factis,in moribus & geſtu prę ſe ferentes,vt
non homines ſed angeli credi poſſint. Signum quod-
dam quiſque gerit per quod cuius profeſſionis ſit in-
ternoſci habeat. Iuſtitiæ Sarraceni ſeu Turcæ exacto-
res ſtrenuiſſimi ſunt, qui hominis ſanguinem fuderit, pari pœna ſemper plectitur. In adulterio deprehen-
ſus,cum adultera abſque miſericordia,abſque mora la-
pidatur. Eſt etiam fornicariis ſua pœna expreſſa, octin-
gentos flagelli ictus ſeu verbera tolerare debet, qui
præuentus fuerit. Fur prima & ſecunda vice depre-
henſus,totidem ictibus flagellatur:tertia,manu trunca-
tur:quarta pede. Qui damnum alicui infert,pretio ęſti-
mato ſatisfacere compellitur. In poſſeſſionibus repe-
tundis vt petitum teſtibus comprobetur, lege ſanci-
tum,vtque negator iuramento ſeſe expurget. Teſtes
nullos niſi valde idoneas probatasq́ perſonas,& qui-
bus ſine iuramento credi poſſit,admittunt. Inquiſito-
res per regionem multi etiam conſtituti ſunt, qui ora-
tionũ ad quas tenentur, negligentes indagatos talibus
quidem adficiunt ignominiis. Tabulam vnam cum
pluribus caudis vulpinis illorum collis appendunt,et
hinc inde per totam ciuitatem trahentes,non dimittũt
donec ſe certa pecunia abſoluant. Extra matrimoniũ
nemini,qui ad prouectam ętatẽ iam peruenerit, vitam
agere licet. Vxores autem ducere legitimas quatuor
poſſunt,& demptis matribus & ſororibus quaſcun-
que volunt,nulla ſanguinis habita ratione:illegitimas
vero quotquot placuerint, & enutrire valeant. Filij
tam ex his quàm ex illis ſuſcepti,hæredes in patris bo-
nis æqualiter habentur. Hoc tamen ſeruato, quòd duæ
filiæ filio vno coæquentur. Coniuges duas aut plures
non in vna domo,nec etiam in vna ciuitate habent,ob
iuges contentiones earum atque inquietudines,ſed in
ſingulis ciuitatibus ſingulas. Libertatem viri eas ter-
tiò repudiandi habent, tertio item recipiendi. Repu-
diatæ vero à quo viro ſuſcipiantur, ſi lubet permane-

Iuſtitia Sarracenorum

Adulterorũ pœna.

Furũ pœna

Vxores turcæ quatuor ducunt.

Repudium apũ Turcas

Mulierum Sarracenorũ veſtitus.

re poſſunt. Hæ in veſtitu honeſtiſſimæ ſunt. In capite mitris vtuntur velis ipſis ſuperpoſitis, ita vt decenter hac inuolutæ, vna veli extremitas à dextra aut ſiniſtra capitis parte depẽdeat, qua ſi domum exire, vel in domo in virorum conſpectum prodire debeant, ſine mora totam faciem præter oculos velare poſſint. Nunquam audet fœmina Sarraceni vbi virorum congregatio eſt apparere. Forum adire, vendere aliquid aut emere omnino fœminis illicitum. In Eccleſia maiori locum à viris longè remotum habent, & adeo occluſum, vt nemo introſpicere poſſit, nec aliquo modo intrare. Quem tamen non omnes, ſed magnatum ſolum vxores, & nunquam aliâs quàm die Veneris ad vnicam orationis meridianæ horam: quæ apud eos, vt dictum eſt, ſolennis eſt, intrare debent. Colloquutio viri & mulieris in publico adeo raro eſt, adeo præter conſuetudinem, vt ſi inter eos per annum integrum morareris, ſemel vix videre poſſes. Virum apud mulierem in aperto ſedere, aut æquitare cum aliqua pro monſtro duceretur. Coniugati mutuò aliis videntibus nunquam laſciuiunt, nunquam rixantur, quum nec viri erga mulieres grauitatem vnquam remittãt nec mulieres erga viros reuerentiam. Magni domini qui apud ſuas perpetuò eſſe non poſſunt, ad earum cuſtodiam deputatos Eunuchos habent, qui tanta cuſtodia illas obſeruant & tuentur, vt præter maritum impoſſibile vlli viro ſit, eas alloqui poſſe, impoſſibile ipſas poſſe præuaricari. Poſtremo Mahometo legibúſque ipſius fidei tantum Sarraceni tribuunt, vt illas ſeruantibus æternam beatitudinem certiſſimè promittant: Paradiſum videlicet delitiarum, hortum dulcib⁹ & amœniſſimis aquis quaqͣ verſum irriguum, ſub puro & temperato cœlo conſtitutũ, in quo quicquid velint habituri ſint: omnium ferculorum genera ad ſaturitatem, ſerica atque purpurea indumenta, adoleſcẽtulas ad nutum ſpecioſas, cum aureis argenteiſque vaſis: Angelos pincernarum more in aureis lac, in argenteis vina rubea vbertim propinantes miniſtros.

Eunuchi mulierib⁹ deputati.

Con

Contra non ſeruantibus infernum comminantur, in͂teritúmque ſempiternum. Hoc etiam credunt, quòd quantiſcunque quis criminibus obnoxius, ſi moriturus tantum Deo credat & Mahometo ſaluus fiat.

DE CHRISTIANIS EORVMQVE origine & ritibus
CAP. XII.

CHRISTVS IESVS Dei Patris omnipotentis verus & æternus filius, ſecunda in ſancta indiuidua æquali perpetua trinitate perſona, incomprehenſibili & à ſeculo abſcondito conſilio atq; myſterio, anno ab hinc milleſimo quingenteſimo vigeſimo vt miſeros & infelices homines in primis parentibus Adam & Eua, per inobedientiæ peccatum eheu lapſos, & ob id multis ſeculis cœleſti patria excluſos erigeret, eóq; reduceret: ac detruſorum ſpirituū vetuſtiorē ruinam ad quam ſupplendam pręcipuè creati fueramus, aliquando in cœlo reſarciret: ſancti ſpiritus cooperatione in Iudæa à virgine Maria de progenie Dauid homo conceptus, & natus eſt. Trigeſimo vitæ ſuæ anno vſq; in trigeſimum quartum, quo ex Iudæorum inuidia cruce affixus periit, Iudæam omnem percurrens, Iudęos primum, deinde alias gentes ab antiqua Moſaica lege, ab idolorum profana cultura ad nouam ſuam inſtitutionem adhortatus eſt. Sequaces quotquot habere potuit diſcipulos appellauit. Ex quibus duodecim ſeelectioribus poſt mortē ſuam, quum (vt prædixerat) iterum viuus apparuiſſet, cōmiſit vt apoſtolorum ſiue legatorum nomine, in orbē vniuerſum iret & quæcunq; ab eo didiciſſent vidiſſentq;, creaturæ omni prędicarent. Simon Petrus, cui eccleſię ſuę regimē principatumq; diu antea poſt ſe ſuſcipiendum tradiderat, quum poſt Sancti ſpiritus perceptionem alij ad alias terræ oras, vt ſortiti & iuſſi fuerant, ad prædicandum diuertiſſent, primum Antiochiam venit, ibique eccleſiæ cathedram primariam conſtituens,

Cauſſę natiuitatis chriſti.

Maria virgo Chriſti mater.

Chriſti ſequaces diſcipuli vocati.

Petrus Eccleſię Chriſtianæ princeps.

Antiochia prima eccleſiæ ſedes.

cum aliis apoſtolis,qui ſæpius ad eum venerant,conc
liū celebrauit:in quo inter cętera Chriſtianos à Chri
ſto deinceps dici decretum, qui illius dogma ortho
doxamq́; pietatem amplecti tuerentur. Romam dein
de ſede primaria tranſlata, pro maximo ipſe & ſucceſ
ſores ſui ſemper habuere negotio, rudem & incultam
adhuc Chriſti ſui ſectam, eámque profeſſos aliquo bo
no ordine & gubernatione ex Moſaica lege, quam
Chriſtus non ſoluere ſed adimplere veniſſet, ex poli
tiis Romanorum, Græcorum, Ægyptiorum, aliarúmque gentium ſacris & profanis ritibus, legibus, moribus: ex ſaluberrima in primis Chriſti Ieſu doctrina, et
ſancti ſpiritus inſpiratione cultiores facere. Rem aggreſſi, quemadmodum non ſolum apud Hebræos, ſed
alias etiam gentes, diuiſos viderint homines in ſacros
& profanos, & tam in his quàm illis pulcherrima ordinatione, ſuos gradus, ſuas dignitates. Eſſe monarcham orbis vniuerſi tunc Romanum Imperatorem,
eſſe conſules, eſſe patritios qui & ſenatores, ad arbitrium quorum omnia ordinarentur, eſſe per terram reges multos, duces, comites, præſides, præfectos, ſuffectos, tribunos militum, tribunos plebis, prætores, primipylos, centuriones, decuriones, quaterniones, duumuiros, quæſtores, ædiles, ianitores, ſcribas, lectores,
& priuatos homines vtriuſque ſexus multos. In deorum vero templis Regem ſacrificulum eſſe, archiflamines, prothoflamines, flamines, ſacerdotes: pari ordine apud Hebræos in ſacris ſummum pontificem eſſe,
minores ſacerdotes, leuitas, nathineos, luminum extinctores, exorciſtas, ianitores ſiue æditus, & cantores.
Apud Græcos chiliarchos, hecatontarchos, penthacontarchos, decarchos, pentarchos. Eſſe præter eos
quoque tam apud hos quàm illos, diuerſos et virorū
& mulierum religioſos conuentus multos, Saducæos,
Eſſæos, Phariſæos apud Hebræos: Salios, Diales, Veſtales apud Romanos. Conſenſere ſanctiſſimi Apoſtoli omnes, vt Petrus & qui ei in Romana ſede ſuccederent, imperpetuum Papa tanquam pater patrum,
vniuer

[Margin notes: A Chriſto Chriſtiani appellati. — Chriſtiana religio à quibus ſumpta — Romana politia. — Hebræorū ciuilitas. — Græcorum adminiſtratio. — Rom. Pōti. Papa vocatus.]

vniuerſalis apoſtolicus, ſanctiſſimus & ſummus pontifex diceretur. Eccleſię catholicæ Romæ tanq̃ monarcha Romanus Imperator, orbi vniuerſo præſideret. Conſules quorum ſemper duo erant, æquarent in Eccleſia Patriarchæ quatuor: Conſtantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus & Hieroſolimitanus, Senatores Cardinales exprimerent. Reges qui tribus ducibus Primates tribus Archiepiſcopis imperantes deſignarent, Archiepiſcopi ſeu Metropolitani ducibus compararentur, quòd velut illi pluribus Comitibus, ſic ipſi Epiſcopis mandarent. Epiſcopi Comitum ſimilitudinem exprimerent. Coëpiſcopi ſiue epiſcoporum vicarij præſides, præfectos præpoſiti. Tribunos militum Archipresbyteri redderent. Tribunos plebis cancellarij. Prætores archidiaconi. Centuriones Decani. Decuriones presbyteri parochi. Aduocatos Sacerdotes alij. Ædiles Diaconi. Quaterniones ſubdiaconi. Duumviros exorciſtæ. Quæſtores hoſtiarij, aulæ ianitores lectores cantores, ſiue poëtas. Acolythi ſcriptores aut cæroferarios præſentarent. Eos omnes communi appellatione clericos à cleros, id eſt, ſorte: qua ex populo primum in DEI ſortem eligebantur, vocarī voluere. Septem tamen quos adhuc Romanus Pontifex ſolenniter ſacrificans ſecum in altari habet, cæteris nominatiores eſſe. Epiſcopos ſcilicet Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acolythos, cantores, quibus ſingulis in eccleſia ſua officia, habitum atque dignitatem attribuere. Epiſcopis clericos alios ordinare, virgines velare & benedicere, Pontifices conſecrare, manus imponere, confirmare, baſilicas DEO dedicare, deponendos ab officio Sacerdotes deponere & regradari; ſynodos celebrare, chriſma conficere, veſtes & vaſa ſacrare, & alia quæ etiam minoribus ſacerdotibus communia, vt cathegizare, baptizare, ſacramentum altaris conficere, aliis communicare, à peccatis pœnitentes abſoluere, contumaces arctius irretire, Euangelium annunciare. Caput in apice quatuor digitorum latitudine, in rotundum

Quatuor patriarchæ
Primates.
Archiepiſcopi.
Epiſcopi.
coëpiſcopi.
Præpoſiti.
Archipresbyteri.
Cācellarij.
Archidiaconi.
Decani.
Presbyteri.
Diaconi.
ſubdiaconi.
Exorciſtæ.
Hoſtiarij.
Lectores.
Acolythi.
Clericorū in Eccleſia dignitates.
Quid Epiſcopis conceſſum.

Sacerdotũ qualis vita & habitus.

dum more Nazareorum radere, & neque comas neq barbam nutrire, perpetuô caſtos eſſe, ſacerdotibus omnibus præcipere. Victum his ſolum ex primitiis, decimis & oblationibus eſſe, ſecularibus curis negotiiſque omnino vacare, honeſtè veſtitu, incedere & conuerſari: ſoli Deo & Eccleſiæ deſeruire lectioni ſacræ ſedulò incumbere, vt omnia quæ Chriſtianæ religionis ſunt, in quibus alios inſtituere obligantur, ipſi perfectè norint. Religioſi conuentus tam virorum quàm mulierum ſunt Benedictini, Prædicatores, Franciſcani, Auguſtiniani, Bernardini, Antoniani, Ioannitæ, Carthuſiani, Præmonſtratenſes, Carmelitæ, Ciſtercienſes: innumeriq; alij, quibus omnibus ex regula, quam ſibi priuatim quique præſcripſere, certus habitus, certaq; viuendi ratio eſt. Continentiam, paupertatem, atque obedientiam perpetuam profeſſi, vtplurimum, vitam ſolitariam agunt: quare monachi, id eſt, ſolitarij appellantur. Quidam abbates, quidam prępoſitos, aut priores ſibi præficiunt: Epiſcopis aut Romano tantummodo pontifici ſubſunt. Cucullo quanuis non vnius coloris, ferè vtuntur omnes, & carnibus abſtinent. Epiſcopis ſacrificaturis ſacras veſtes ex Moſaica lege deſumptas, ob perfectionem eorum, quindecim numero eſſe. Sandalia, amictum, albam, talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, tunicam hyacinthinam, dalmaticam, chirotecas, annulum, caſtulam, ſudariolum, pallium, mitram, pedum, & iuxta altare, in qua ſederet, cathedra. E quibus nouem quoque minoribus ſacerdotibus communes eſſe voluere, amictum, albam, talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, caſulam. Romano Pontifici, præter eas ex Conſtantini magni largitione, omnia Romani Imperatoris inſignia permiſſa, tunica coccinea, purpurea chlamis, ſceptrum, diadema faſtigiatum: quibus in magnis feſtiuitatibus in ſacrario rite indutum rem diuinam facturum, ad altare ſtipatum procedere, presbytero à dextro, diacono à ſiniſtro lateribus, ſubdiacono cum libro clauſo

Chriſtianorũ religioſi conuentus.

Monachi ſolitarij.

Quindecim ſacræ epiſcoporũ veſtes

Nouem priuatorum ſacerdotum veſtes.

Ro. Pontificis veſtes.

æroferariisq; duobus,& vno cum thuribulo ſuffumi‑
gante præcedentibus, eo peruentum mitram depone‑
re,atque in imis gradibus peccatorum publicam con
feſſionem cum comitibus dicere, aſcēſo poſtmodum
altari codicem in cornu aræ ſiniſtro iacentem aperiri,
deoſculari,& miſſæ ſacrificium ſuis ceremoniis perfi‑
cere,Subdiaconum Epiſtolam, Diaconum Euange‑
lium legere. Septies per ſingulos dies Deum laudare
orareq; pręſcriptis orationibus,tam maioribus quam
minoribus ſacerdotibus pręcepere,circiter veſperum
veſperas,ſub noctis crepuſculo completorium,matu‑
tino tempore matutinas:primam,tertiam, ſextam,no‑
nam,prima,tertia,ſexta,nona diei horis; & hoc ſi fieri
poſſit,in eccleſia ante altare humiliter orientem verſus
Oratio dominica, ſymbolumq; Apoſtolorum,quem‑
admodum adhuc hodie á vulgo, ab initio tantum di‑
cebantur. Beatus Hieronymus Damaſi papæ impul‑
ſu, Pſalmos per ferias digeſſit, & horis ſingulis pro‑
prios deputauit. Nocturnis die ſacro nouem: non ſa‑
cro, duodecim. Laudibus matutinis quinque. Veſpe‑
ris quinque,cæteris omnibus treis. Euangelia,Epiſto‑
las,aliaque quæ ex veteri ac nouo inſtrumento adhuc
leguntur,præter cantum, pro maiore parte ordinauit.
Damaſus Antiphonas,quas Ambroſius Mediolanen
ſium Epiſcopus conſcripſit, diuiſo pſallentium choro
alternatim cantare inſtituit, & ſingulis verſum Glo‑
ria patri, & cętera adiecit. Lectiones & hymnos,
qui horis ſingulis præmittuntur,concilia Toletanum
& Agathonenſe approbauerę. Orationes, gradualia,
Tractus, Alleluia,Offertoria,Communiones in miſ‑
ſa: Antiphonas,verſiculos,tropos, aliáque quæ tam
in nocturno quàm diurno officio cantantur legunturq;
que, ad decorem & laudem DEI Gregorius, Ge‑
laſius, Ambroſius, & plerique alij ſancti patres non
vno, verum diuerſis temporibus ędidere. Miſſa
(ſic appellant ſacrificium) á lectione primum, eo
ſimplici apparatu tenoréque, quo adhuc ſancto Pa‑
ſchæ ſabbatho fit, celebrabatur. Celeſtinus papa In‑

Septies per diem orare ſacerdotes.

Horæ ſeptē canonicæ.

Orationes quis ordinauit.

Alternatim cantare.

Miſſę officii apparatus.

troitũ addidit. Teleſphorus, Gloria in excelſis: Hym
num & in terra Hylarius Pictauienſis compoſuit. Sy
machus cantari inſtituit. Salutationes, quæ per Domi
nus vobiſcum ſepties in ea fiunt, ex libro Ruth tran
ſumptæ, Clemens et Anacletus interpoſuere. Gelaſius
cætera ad offertorium vſque, ordine quo peraguntur
ordinauit, præter ſequentias quas Nicolaus, et ſymbo
lum quod Damaſus, ex Conſtantinopolitana ſynodo
[S]ermo qua[r]e in miſſa fiat. immiſcuere. Prædicatio, quæ ex ſuggeſto diebus feſtis
à ſacerdote aut diacono ad populum fit, Neemiæ aut
Eſdrę exemplo inoleuit magis quàm inſtituta eſt. Mo
uebantur in hac ab initio, quum omnes in Miſſa præ-
ſentes ex præcepto communicarent, ad mutuam con-
cordiam, qui odio inſectabantur, vt mundi non pollu
ti viciis, ſacramentum altaris perciperent, ratione cu-
ius publica peccatorum cõfeſſione adhuc hodie ea cõ-
[D]e quibus [s]ermo fiat. cludi ſolet. Veteris ac nouæ legis inſtrumenta, decem
Dei præcepta, duodecim fidei articuli, ſeptem Eccleſiæ
ſacramenta, ſanctorum vitæ & martyria, dies ſacri, do
ctrinæ, virtutes & vitia, & quęcunque alia, quæ Chri
[O]ffertoriũ. ſtiano homini cognitu neceſſaria ſunt, edocentur. Of-
Præfatio. fertorium Gregorius appoſuit. Leo præfationes. Ma-
Canon vterque. iorem & minorem canones Gelaſius. Sanctus, beatus
Sixtus. Pater noſter ex Matthæi euangelio Gregori-
[O]ratio do-minica. us. Martialis beati Petri diſcipulus benedictionem da
re Epiſcopos, pacem minores ſacerdotes Innocentius
[A]gnus Dei inſtituit. Agnus Dei Sergius adiunxit. Gregorius cõ-
munionem. Concluſionem per Ite miſſa, per Benedi-
camus Domino, & Deo gratias, Leo adinuenit. Duo-
[Q]uodecĩ fi-[d]ei articuli. decim fidei articuli, quos quemlibet nedum conſtantiſ
ſime confiteri, verumetiam credere beati Apoſtoli mã
dauere, tales recenſentur. Primus, vnum Deum & tri-
num eſſe patrem omnipotentem, cœli terræꝗ factorẽ.
Secundus, Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum,
Dominum noſtrum. Tertius eundem de ſpiritu ſan-
cto conceptũ, ex Maria virgine natum. Quartus, ſub
Pontio Pilato paſſum, crucifixum, mortuũ, atꝗ ſepul
tum. Quintus ad inferna deſcendiſſe, rurſus à mortu-

is ter

is tertia die reſurrexiſſe. Sextus, ad cœlos aſcendiſſe, ſe-dere ad dexteram Dei patris omnipotentis. Septimus, venturum rurſus cum gloria, iudicatum viuos et mortuos. Octauus, ſpiritum ſanctũ eſſe. Nonus, ſanctam eccleſiam catholicam. Decimus ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorũ. Vndecimus, carnis reſurrectionem. Duodecimus, æternam poſt obitum in alio orbe vitam. Decem præcepta, quæ Deus digito ſuo conſcripta per Moſen Iſraëlitico populo dederat, & nos obſeruare voluere. Primum eſt, vnum Deum credere. Secundum, ipſius nomen vanè non aſſumere. Tertium, ſabbata ſanctificare. Quartum, parentes et natu maiores honorare. Quintum, non occidere. Sextum, non mœchari. Septimum, non furari. Octauum, falſum non atteſtari. Nonum, rei alienæ non inhiare. Decimum, alteri nuptam neque concupiſcere.

Decem deĩ præceptã.

Septem eccleſiæ ſacramenta, quæ in poſterioribus quinque fidei articulis includuntur, & credi à nobis ſancti patres præcepere. Primum baptiſmus eſt. Hoc ex canonica ſanctione, niſi maxima neceſſitas citius depopoſciſſet, olim non niſi in fide prius optimè inſtructis et approbatis catechumenis, per examina vel exquiſitiones ſeptem, quæ ſeptem certis per quadrageſimæ ieiunium diebus fiebant, ſacris Paſchæ & Pentecoſtes ſabbatis, quibus conſecrari in parochiis omnibus ſolet, dabatur. Quoniam verò præ cæteris ad æternam ſalutem id apprime neceſſarium eſt, ne quis eo orbatus ex vita hac abſcedat: ſtatuêre, vt nato mox infante patrini huic, tanquam teſtes aut fideiuſſores, rogentur. A quibus ante Eccleſiæ fores ſtatutus, à ſacerdote ad hoc accerſito priuſquam ſacro fonte immergatur, quæreretur, an Satanæ pompiſque eius omnibus abrenuntiauerit, an fidei Chriſtianę articulos omnes firmiter credat. Patrinis pro eo affirmantibus, ſacerdos ter in faciem illi inſufflans, exorcizat catechizátque. Septem poſtea cum eo per ordinem facit, benedictum ſal ori illius primo immittit. Secundo oculos, aures, nares, terra ſuo ſputo madefacta illinit. Ter-

Septem eccleſiæ ſacramenta.

Baptiſmus primum.

Septies baptizandi olim examinabãtur.

Septē circa baptizādos

Tam grauatē Iudęi cur baptizētur.

Confirmatio ſecundū ſacramentū

Tertium ſacramētum ſacer ordo.

Septem clericorum ordines.

tio nomen, quo poſtea vocetur, imponens: in pecto[re] & dorſo oleo ſancto in crucis formam cōſignat. Qu[in]to, baptiſmo ter ſanctæ Trinitatis nomine, patris & [fi]lij & ſpiritus ſancti, quo etiam alia ſacramenta omni[a] exhibentur, immergit: aut in crucis formam ter pe[r]fundit. Quinto, pollice ſacro chriſmate intincto, fron[]tem ipſius cruce notat. Sexto, veſtem eum candidan[] induit. Septimo candelam ardentem præbet. Iudęi an[]tea quàm baptizantur, ex Agathonenſi concilio men[]ſes nouem catechumeni in fide inſtruuntur, dieſq; qua[]draginta ieiunare debent, diuitiis ſe ſuis omnibus abd[i]care, ſeruos manumittere, filios ſi quos Moſaica leg[e] circunciderint, à ſe procul repellere. Nemini ob id mi[]randum, ſi tam grauatè gens illa baptiſmo admouea[]tur. Confirmatio, ſecundum ſacramentum, ab Epi[]ſcopo ſolum in eccleſia ante altare adultis, & ſi fieri po[ſ]ſit, ieiunis, tali quidem ritu largitur. Cōfirmandi cum ſingulis patrinis omnes adſunt. Epiſcopus dicta ſuper omnes vna oratione ſingulorum frontes humectato chriſmate pollice, crucis forma in patris & filij & ſpi[]ritus ſancti nomine conſignat, alapamq; maxillæ ſini[]ſtræ in ſuſcepti ſacramenti memoriam, ne repetant, in[]cutit. Patrini, ne recens vnctio defluat, aut per incuri[]am abſtergatur, mox præparata ad hoc faſcia frontem obligant: quam non niſi ſeptimo die deponere fas du[]cunt. Tantum huic ſacramento ſancti patres conceſ[]ſere, vt nomen in baptiſmate impoſitum, ſi diſpliceat, in huius perceptione ab epiſcopo in aliud mutari poſ[]ſit. Tertium ſacramentum eſt, ſacer ordo: ſimiliter ab Epiſcopo ſolum in prima eccleſia in Decembri tantū, nunc cōſtitutis ſex anni temporibus, puta ſingulis qua[]tuor ieiuniorum eam ob cauſſam inſtitutorum, ſabba[]tis. Sabbato, quod ſitientes dicitur, & ſacro ſancti Pa[]ſchæ ſabbato confertur, maribus ſolummodo: & quo[]rum vitæ conditio, corporum habitudo, animorum qualitas, ſatis cognita perſpectaq; ſit. Septem, ſecun[]dum quoſdam nouem enumerantur, in quibus ſingu[]lis characterem ſpecialem ſuſcipientis animæ impri[]

mi,

ni, & eum hominem ſacrum deinceps eſſe, credi ſan-
cti patres voluere: hi pſaltes ſunt, hoſtiarij, lectores, ex-
orciſtæ, acolythi, ſubdiaconi, diaconi, presbyteri, epi-
ſcopi, vnum tamen ſacramentum, non plura, ratione
finalis officij quod eſt dominicum corpus conſecrare
cenſetur. Singulis ſua in Eccleſia officia, inſigniaq́ ex
Toletano concilio conſtituta. Hoſtiarijs ſacras ædes
tueri, aperire & recludere: clauis ob id eis in ordina-
tione datur. Lectoribus veteris teſtamenti ſacrarumq́
hiſtoriarum legendi facultas. Codex tribuitur. Exor-
ciſtis obſeſſos malo dæmone homines adiurare, in ſi-
gnum quo illud continetur, liber porrigitur. Aco-
lythis candelabra, luminaria, vrceolos ad aram diſpo-
nere, atque portare. Candelabrum eius cum cæreo,
vrceoliq́ vacui præſtantur. Subdiaconis oblationes
percipere, calicem patinamq́ attrectare, & ad ſacrifi-
cium deferre. Vinum & aquam in vrceolis diaco-
nis adminiſtrare, vacuus ea de re ipſis calix cum pa-
tina ab Epiſcopo, vrceoli vino aquaq́ pleni, & map-
pula ab archidiacono dantur. Diaconis Dei verbum
gentibus prædicare, & ſacerdotibus in ſacris Eccle-
ſiæ actibus deſeruire committitur, Euangelij liber tri-
buitur, & ſtola in modum iugi altero tantummodo
eius humero iniecta. Presbyteris dominicum cor-
pus conſecrare, pro peccatoribus orare, atque per in-
iunctam pœnitentiam Deo rurſus conciliare pote-
ſtas. Calix cum vino, patina cum hoſtia, ſtola ſuper
vtrunq́ humerum, & caſtula inſignia. Quid epiſcopo
datum ſupra auditum. Dominica hic tantum die, ho-
ram circiter tertiam infra miſſæ officium priuſquam
Euangelium legitur, ordinatur per manus & libri ſu-
per caput poſitionem ab alijs epiſcopis, connumerato
Metropolitano, tribus. Epiſcopi in prima Eccleſia
ab alijs presbyteris parum aut nihil differebant, com-
muni concilio eccleſiæ moderabantur, antequam diſ-
ſenſiones vulgo audirentur, quibus vnuſquiſq́ ſe, non
à Chriſto, ſed à quo baptizatus eſſet, hic Pauli, alius
ſe Apollinis, tertius Cephæ appellaret. Pro vnifor-
mitate

Ordinibus officia & inſignia data.

Epiſcopi cõſecratio.

Epiſcopi à presbyteris olim nihil differebãt.

mitate igitur conſeruanda, & ſchiſmatibus vitand
neceſſario decreuere ſancti patres, vt communi appe
latione omnes qui baptizarētur, Chriſtiani deincep
á Chriſto dicerētur, vtq́ſingulis prouincijs, prout m
gnæ vel paruæ eſſent, vnus aut plures presbyteri pro
batiores, epiſcopi nomine, præficerentur: qui non, v
antea, ſuo nutu, ſed Eccleſiæ Romanæ ſacrorumq́
conciliorum ſtatutis ordinationibusq́ſubditum ſib
& clerum & populum gubernarent inſtituerentq́.
Tunc primum piorū principum auxilio permiſſuq́
regiones per totum Chriſtianum orbem in diocœſes
diocœſes in conuentus ſeu capitula, capitula in paro
chias diuiſæ: & pulcherrima illa ordinatio, qualis ad
huc cernitur tam in clero quàm populo facta, vt popu
lus vicanus dato iure ſuo parocho obediat, parochus
decano, decanus epiſcopo, epiſcopus archiepiſcopo, ar
chiepiſcopus primati ſiue patriarchæ, primas ſiue pa
triarcha legato, legatus papę, papa concilio, concilium
Deo ſoli. Corporis & ſanguinis Chriſti ſalutiferum
ſacramentum ſacerdos quiſq́ rite ſecundum Eccleſiæ
claues ordinatus, conſecrareq́ intendēs obſeruata ver
borum forma conficere ex triticeo pane verum cor
pus, ex vino verum ſanguinem Ieſu Chriſti poteſt.
Ipſemet Chriſtus Dominus noſter nocte, quæ paſſio
nis ſuæ diem proximè præceſſit, cum diſcipulis cele
brauit, & in memoriam ſui ipſius celebrandum man
ducandumq́ perpetuo inſtituit & conſecrauit. Magna
fide circa id neceſſarium, vt primo tranſmutari panem
in corpus, vinum in ſanguinem Chriſti credatur. Se
cundo, id licet quotidie fiat, Chriſtum tamen non aug
mentari. Tertio, manducatum indies nō minui. Quar
to, ſacramento in plures partes diuiſo integrum Chri
ſtum in ſingulis etiam minimis particulis permanere.
Quinto, ab homine malitioſo manducatum non coin
quinari. Sexto, ſumentibus malis mortem, bonis vitā
æternam conferre. Septimo, manducatum, nō in man
ducantem vt alius cibus, ſed manducantem in ipſum
conuerti. Octauo, manducatum illæſum in cœlum ra
pi. No-

Chriſtiani á Chriſto.

Epiſcopi quō primo introducti.

Corpꝰ et ſāguis Chrī, quartum ſacramētum.

Magna fide opus, vt tredecī ſequentia credant.

bi. Nono, tam in exigua & modica panis aut vini for
ma, immenſum incomprehenſibilemq́; Deum & ho
minem Chriſtum comprehendi. Decimo, vnum at
que idem Chriſti corpus vno momento multis in lo
cis, multis ab hominibus, et diuerſa ſub ſpecie percipi.
Vndecimo, mutata ſubſtantia panis in veram Chriſti
carnem, vini in ſanguinem verum, naturalia acciden
tia panis & vini permanere, non carnis aut ſanguinis
aſſumere. Duodecimo, dignè manducantibus vtilita
tes duodecim maximas, quæ in his verſibus enume
rantur, ſubminiſtrare. Inflammat, memorat, ſuſtẽtat, ro
borat, auget. Hoſtia ſpem purgat, reficit, vitam dat, &
vnit. Confirmat fidem, minuit fomitemq́;, remittit. VI
timo, tam viuis quàm defunctis, pro quibus à ſacerdo
te ſpeciatim in ſacrificio offertur, miro modo ſaluifi
cum & vtile eſſe. Euchariſtiam communionem pro
pterea dici. Conſecrabatur quidem ab exordio Chri
ſtianæ religionis, & adhuc, vt aiunt, apud ſchiſmaticos
quoſdam tantæ magnitudinis vnus panis, qui à ſacer
dote in ſcutellam comminutus, omnibus qui ſacrifi
cio aderant, communicari ſatis eſſe poſſet. Ex præce
pto nanq; olim Chriſtiani de eo quotidie communi
cabant: deinde dominicis tantum diebus. Sed quum
nec his etiam dignè obſeruaretur, præceptum in anno
ter vel ad minus ſemel, ſacro videlicet Paſchatis tẽpo
re, in omniq; vitę periculo pro viatico, quo etiam no
mine appellatur Chriſtianus homo quilibet ſanæ ra
tionis diligentiori qua vnquam poſſit, & animæ &
corporis ſui ad hoc præparatione percipiat. Matrimo
nium, quod eſt maris & fœminæ legitima cõiunctio,
iure naturali, diuino, gentium & ciuili inductum ſacra
mentum quintum. Sancti patres in Chriſtiana pietate
vnum, non plura ſimul, publicum non clandeſtinum
in eccleſia vel eius foribus ſolenniter fieri præcepere,
ita ſcilicet vt ſacerdos accerſeatur, qui virum primo,
deinde fœminam inquirat: In matrimonium contra
hendum vterq; ne conſentiant. Quibus conſentienti
bus, quod maxime in eo neceſſarium eſt, ipſe compre
henſis

Euchariſtia cõmunio.

Quo tẽpore ſumẽdũ.

Viaticum.

Matrimonium, ſacramentũ quintum.

Matrimonij iura.

henſis amborum dextris, eos indiuiduæ ſanctæq; Tri
nitatis & vnitatis nomine patris & filij & ſpiritus ſan
cti coniungens, iubet hortaturq;, vt vnanimi huius &
mutui coniugij perpetuo memores, viuentes ſe mu
tuo nunquam derelinquant, mutuo diligant; mutuo
deſeruiant, honorent: procreationi, non libidini ſtude
ant: natos ex ſe pueros honeſte & diligenter educent.
Annulo poſtea eos ſubarrat, & aqua benedicta aſper
ſos, porrecta ſtola in eccleſiam introducit: ſupplices
ante altare, ſi prius benedicti non ſint, benedicit. Mu
lier rubea vitta, & ſupra hanc candido velamine ob
uelatur, ſine quo deinceps in publicum prodire, aut vi
ris aſſidere haud licitum. Duodecim eſſe, quibus ma
trimonium contrahendum impediri, contractum di
rimi rurſus voluere. Perſonæ vtpote errorem, condi
tionem interpoſitam, cognationem, crimen apertum,
ſectæ diſparitatem, violentiam, ſacrum ordinem, liga
men quo alij alter obſtringitur, publicam honeſtatē,
affinitatem, coëundi impotentiam. Sextum Eccleſiæ
ſacramentum Pœnitentia eſt, à Chriſto pro altera nau
fragij tabula datum. Chriſtianus homo quilibet indu
bie credere debet, in quatuor conſiſtere. Peccatorum
videlicet pœnitudine, canonica cōfeſſione, abſolutio
ne, ſatisfactioneq;. Primo, non leui, ſed grauiſſima pœ
nitudine in animę penetralibus ſuper perdita, iterumq;
amiſſa illa per peccatum puritate & innocentia, quam
vel baptiſmo, vel ſuperioris pœnitentiæ beneficio con
ſequutus fuit, doleat, & dolore ſiue pœnitudine ea ſe
reconciliandum rurſus Deo ſperet, omnia quibus ſeſe
innocentiam amiſiſſe, indignationemq; Dei in ſe con
citaſſe cognoſcit, ſacerdoti prudenti, ore proprio hu
militer vere loco Dei confiteatur: firmiterq; credat, à
Chriſto illi ceu ſuo in terris vicario poteſtatem con
ceſſam eſſe, vt ſe à peccatis confeſſis omnibus abſol
uere poſſit. Poſtremum pro ſatisfactione & culpa
rum remedio nō grauatē, verum alacriter obeat quic
quid facere iuſſus fuerit. Indubitata fide credat abſo
lutum eſſe ſe, quàm mox à ſacerdote abſolutio debi
ta ver-

[Margin: Duodecim matrimonio obſtantia. — Sextum ſacramētum pœnitentia — Pœnitētia. — Confeſſio. — Satisfactio Ablutio.]

a verborum forma pronunciata fuerit. Vltimum ſacramentum Extrema vnctio creditur, per oleum, quod ad hunc vſum ab Epiſcopo in ſingulis diœceſibus, annuo ritu, quinta feria quæ Paſchæ feſtum proxime præcedit, quemadmodum Chriſma conſecratur à ſacerdote ex Iacobi Apoſtoli præcepto, & Felicis papæ in ſede beati Petri quarti inſtitutione morituris tantummodo adultis, atq; eam poſcentibus præſtatur. Præſcripta verborum forma & crebra ſanctorum inuocatione, ea corporis membra inunguntur, quibus quinque ſenſus, viſus, auditus, guſtus, olfactus, tactus maxime vigere & homo deliquiſſe exiſtimatur, vtpote os, oculi, aures, nares, manus & pedes: qua concedi, ſi dignè percipiatur, nedum leuium delictorum omnimodam remiſſionem, verum quoque, aut mox priſtinam ſanitatem, aut obitum maturiorem, leniorem'q; ſancti patres credi voluere. Feſti dies quos per annum ab eccleſia obſeruari præcepere, initium à Chriſti Domini noſtri aduentu, quem in Decembri Apoſtolus Petrus per hebdomadas integras treis & dimidiam ieiunio & oratione ante natiuitatem eiuſdem, quę vltimis Decembris diebus continuis octo ingenti gaudio & ſolennitate celebratur, omnes auſpicantur. Annum in hebdomadas quinquaginta duas, hebdomadas in menſes duodecim, menſes vt plurimum in dies triginta diuiſere. Prima Ianuarij die, vt ſecundum Moſaicam legem Chriſtus pręputio circunciſus ſit, eccleſia recolit. Tertia poſtea, vt à Magis tribus, tribus muneribus adoratus, atq; â Ioanne in Iordanis flumine baptizatus, nouæ legis primordia iecit. Secunda Februarij die, vt immaculata mater eius patrio ritui obediens, templo ipſum intulerit, & ſeſe purgari permiſerit: in cuius rei memoriam ſolennis ab Eccleſia eo die proceſſio peragitur, candelæq; cereæ benedicuntur. Vigeſimaquinta Martij, vt naſciturus CHRISTVS virgini Mariæ per angelum annunciatus, ſancti ſpiritus obumbratione in vtero conceptus ſit: quo tempore, quadraginta etiam dies, quos

Vlt. ſacra. vnctio extrema.

Quę corporis membra inungātur.

Extremæ vnctionis effectus.

Qui dies Chriſtianis ſacri.

Aduentus Domini.

Tēporis diuiſio.

Circūciſio Chriſti.

Epiphania Domini.

Purificatio Marię.

Annunciatio domini

Ieiuniũ domini.

quos nobiſcum in terris agens ieiunauit:& nos ieiun re

Paſſio domini.

paſſionemq; ipſius & mortem, quàm vt nos à diaboli iugo liberaret,ſponte ſua ſuſtinuit,recolere volu re. Vltima illius ieiunij die, quæ frequẽter in Aprilen cadit,maximo omnium feſto,vt ſuperata morte ad in

Reſurrectio dñi.

ferna deſcendit, diabolo expugnato redijt ſuis iterum viuus, & glorioſus multum apparuit celebrare. I

Aſcenſio ad cœlos.

Maio vt ſpectãtibus diſcipulis vniuerſis propria vir tute,in cœlos aſcedit : Quo tempore beati Mamert Epiſcopi Viennẽſis inſtitutione per vniuerſum Chr

Letaniæ minores.

ſtianum orbem peregrinationes ſeu Letaniæ de eccle ſia vna ad aliam minores fiunt. In Iunio et Maio quan

Pentecoſtes feſtum.

doque vt promiſſus ſpiritus ſanctus diſcipulis Chri ſti ſingulis in ignitarum linguarum formis deorſum datus apparuit, ac omnium nationum linguas & lo

Trinitatis feſtum.

qui & intelligere dedit. Octaua die ſequenti feſtum ſanctæ Trinitati celebre. Deinde quinta ex Vrbani ſexti inſtitutione, vt in vltima cœna Chriſtus in per

Corporis Chriſti.

ennem ſui memoriam ſaluberrimum corporis & ſan guinis ſui Sacramentum ſub panis & vini ſpeciebus perpetuo viſendum, veſcendumq; ſuis poſt ſe relin

Apoſtolorũ diuiſionis.

quens inſtituit,frequenti celebritate recolitur. Deci maquinta Iulij, vt beati Apoſtoli velut iuſſi fuerant, duodecimo Anno poſt Domini ſui in cœlos aſcenſio nem,ad prædicandum gentibus in orbem vniuerſum

Aſſumptionis Mariæ.

abierunt nouo feſto memoratur. Obitus genitricis Chriſti decimaquinta Auguſti.

Natiuitatis Mariç.

Natiuitas octaua Se ptembris.

Præſentationis in tẽplum.

Vt templo præſentata à trimatu ibi ad nubi les vſq; annos Deo iugiter ſeruiendo permanſerit, vi geſima prima Nouembris peragitur.

Conceptionis Mariæ.

Octaua Decem bris immaculata illius ex diu ſterilibus parentibus conceptio veneratur.

Viſitatiõis.

Secunda Iulij die vt montana tranſcendens Elizabet cognatam inuiſit. Conſtituti etiam duodecim Apoſtolis,quibuſdam Martyribus, nonnullis Confeſſoribus,& virginibus ſacri dies. Vi geſimaquarta ſiquidem Februarij Matthiæ, Marco euangeliſtæ vigeſimaquinta Aprilis: quo die Letani as maiores Gregorius fieri ordinauit. Philippo & Ia

cobo maiori prima Maij, Petro & Paulo vigeſima nona Iunij. Et eiuſdem menſis dies vigeſimaquarta Natalis Ioannis Baptiſtę ſacra eſt. Vigeſimaquinta Iulij Iacobo minori, Bartholomęo vigeſimaquarta Auguſti. Matthæo vigeſimaprima Septembris. Vigeſimaoctaua Octobris Simoni & Iudæ. Vltima Nouembris Andreæ. Vigeſimaprima Decembris Thomæ. Et eiuſdem menſis vigeſimaſeptima Euangeliſtæ Ioanni, prothomartyri Stephano præcedens dies dicata, Innocentibus pueris ſubſequens. Laurentio decima Auguſti, Georgio vigeſimatertia Aprilis. Martino & Nicolao ſolis ex omnibus Confeſſoribus feſta, huic ſexta Decembris, illi vndecima Nouembris tributa. Catharinæ virgini vigeſimaquinta Nouembris, Mariæ Magdalenæ vigeſimaſecunda Iulij. Eſſe etiam ſub vnius Michaelis nomine omnibus beatis angelis diem vigeſimumnonum Septembris ſacrum. Et in commune omnibus ſanctis & electis dei primum Nouembris voluere. Septimam prę terea quanque diem, quemadmodũ Iudæis ſabbatum, Dominica appellatione ab omni ſeruili operatione prorſus Chriſtianis quietam eſſe, Solum diuinis laudibus, diuinis ſacrificijs in eccleſia operari. Euangelium & fidei præcepta à ſacerdotibus prædicantibus addiſcere, ac quibuſcunque modis cœleſtis in nos numinis iram diebus ſex intermedijs prouocaſſe timemus, hac die totum deprecari expiareque. Olim quæque quinta dies pari celebritate obſeruabatur: ſed ne idololatris gentibus quæ Ioui hac die feriabant, nonnihil condonaretur, abrogata. Rurſus fiebat tam Dominicis diebus quàm quintis ferijs, ante miſſæ incœptionem per Eccleſiarum circuitum à clero & populo ſolennis proceſſio, atque aquæ benedictæ per ſacerdotem aſperſio. Agapitus inſtituit hanc in memoriam Chriſti aſcenſionis, in illa glorioſæ reſurrectionis, quæ de dominica in dominicam, velut de octaua in octauam perpetuo feſto celebratur. Per noctes, quæ præcipuos ſolennes dies præcedunt, totas olim ex præcepto clerus & po-

Dñica dies Chriãnis vt Iudæis ſabbatũ, ſacra.

Quĩta quęque dies olim ſacra, vt Dominica hodie.

Proceſſio dominico die quare fiat.

pulus omnis in Eccleſia diuinis laudibus inuigila
bant: ſed ob plura enormia ſcandala & crimina, qua
tenebris occultantibus à malitioſis interim perpetra
bantur, mos iſte ſublatus, pro eo ieiunia die præceden
ti inſtituta adhuc vigiliarum nomen retinent. Quinq
per annum Eccleſiam recolere ſtatuére, à dominica
quę ſeptuageſima à ſeptuaginta diebus quos includit
ad octauam Paſchæ Chriſti Domini ieiunium, paſſi
onem, mortem, ſepulturam, prætereą hoc primorum
parentum miſerabilem lapſum, maximóſque humani
generis errores illos, quibus à veri nominis cogniti
one cultúque abducti, ad idolorum & malorum dæ
monum profanam obſeruationem declinauit. Duram
item & intollerabilem illam ſeruitutem, quam ſub
Ægyptio Pharaone Iſraeliticus populus ſeruiebat:
quare in canonicis horis Geneſeos & Exodi libri le
guntur, & triſtitiam tam in geſtu quàm cultu omnem
eccleſia oſtentat. Ab octauo Paſchatis die ad octauũ
Pentecoſtes Chriſti reſurrectionem, aſcenſionem, &
ſancti ſpiritus tranſmiſſionem: quúmque hoc humani
generis Deo patri per filium reconciliationem, redem
ptionemą, ac in qua pręfigurata fuit, filiorum Iſraël in
terram promiſſionis reſtitutionem: noui ob id inſtru
menti libri leguntur, & iucunda lætaą omnia repetun
tur. Ab octauo deinde Pentecoſtes ad Chriſti aduen
tum vſque per hebdomadas plus viginti miracula &
conuerſationem illius cum mundo celebrare volué
re: pręterą hoc longam illam peregrinationem, quam
à reſtituta ſalute ad extremum ſæculi diem de genera
tione in generationem longa ſerie humanum genus
facit, vnde ob diuerſam fortunam qua veluti in æſtuo
ſo pelago nauis fluctuatur, eccleſia neque ſatis exultat,
neque triſtatur, verum vt cautè ambulet, victoriám
que ex ingruentibus procellis reportet, varij veteris
& noui inſtrumenti libri præleguntur. A' Dñi inſuper
aduentu ad ipſius natiuitatem temporis meminiſſe,
quod à Moſe ad Meſſiæ exortum perdurauit, quo cer
tificatum de ſua ſalute humanum genus ex lege, &

Quinq; per annũ Eccleſia recolit.

Chriſti paſſionem.

Chriſti reſurrectionẽ

Chriſti in mundo cõuerſationẽ.

Chriſti expectationẽ.

Pro

Prophetis illius aduentum futurúmque regnum ardentiſſimis deſideriis expectauit. Prophetias igitur legi & ieiunium ſtatuere, vt Eccleſia ex his & edocta melius & habilitata Domini ſui CHRISTI natalem, qui in quarta hebdomada ſemper celebratur, dignè exceptum læta ſalutis ſuæ primordia, veluti continuò feſto ad ſeptuageſimam vſque dignè & merito pertractaret. Oratoria ſiue templa, quæ eccleſias appellauere, non niſi Epiſcopi diocœſani permiſſu ædificari voluere, & comportata ad ſtructuram materia fundóq; ſolidiori reperto: eundem ad hoc accitum lapidem primarium angularem in fundamentis benedicere, ſigno crucis ſignare & Orientem Solem verſus dirigere: tum primum fabris cæmentariis ſuperædificare fas eſſe, Ædem in humani corporis ſeu crucis formam. Chorum in quo ſummum altare, & pſallentium clericorum chorus, à quo appellatur, eſſet, caput præſentare Orienti obiectum, rotundum poſteriori ædificio breuiorem: ſed propter oculos qui in capite ſunt, magis luminoſum, cancellis à reliquo corpore, veluti collo, diſtingui. Turrim huic vnam aut duas (forſitan aptius) aurium loco annecti. Campanas in his ſuſpendi, ad populum ad diurna nocturnáque officia conuocandum. Poſterius ædificium, ita quoquo verſum conſtitui, vt aptè brachia ad dexteram leuámque, reliquum corpus, cum pedibus porrectum in longum latúmq; ſignificet. Conclaue concameratum, vt plurimum ſub turrium vna eſſe: ianuam in chorum habens, in quo ſacrorum vaſa, conſecratæ veſtes, aliáque Eccleſiæ vtenſilia reponantur, Sacrarium illud dici. Columnas duplici ordine locari, in quarum epiſtyliis teſtudinem aut tectum quieſcere baſibus inferius altaria applicari, altaria pallis duabus ritè inſtrata, Chriſti cruce, aut ſanctorum reliquias conſeruante arcula. Candelabris duobus hinc atque hinc diſpoſitis, & libro ſemper exornata eſſe. Parietes intus & extra incruſtari variáque pictura inſigniri. In ſingulis parochiis ſingulos excauatos, & bene munitos lapides haberi, in quibus

Chriſti Ieſu natalem diem.

Chrianorũ oratoria ſiue templa.

Diſpoſitio templorum Chrianorũ

Poſterius ædificium.

Sacrarium.

Columnæ.

Altaria & eorũ adornatio.

Baptiſteriũ.

Sacrum riſcum. conſecrata baptiſmatis vnda pro baptizandis conſeruaretur. Ad dexterā ſummi altaris parieti aut applicari aut incidi riſcū, in quo dominici corporis ſacramentum ac oleum ſacrum pro ægrotis, Chriſma pro baptizandis omni tempore ſub clauſura haberi voluére. Suggeſtum Suggeſtum in Eccleſiæ ad hæc medio eſſe, ex quo feſtis diebus populus à Sacerdote ſuo, quæ ſcire opus ſit edoceretur. Clero ſoli chorum in Eccleſia locum eſſe, profanæ multitudini poſteriorem partem: diuiſum tamē, viris dextrum latus, mulieribus ſiniſtrum: Chrīanorū honeſtas in Eccleſia. honeſto vtroſque & geſtu & cultu eſſe: quicquid contra bonos mores, contra Chriſtianam religionem eſſet, magna diligentia deuitare. Comes in prima Eccleſia tam viros quàm mulieres nutrire, & corpus nudum oſtentare mos fuit. Nihilque aut parum in corporis cultu differre. Mulieres capita obnubere, viros comas decurtare: & vtroſque in habitu diſcretos eſſe beatus Petrus primum præcepit. Admetiri porrò ſacris ædibus omnibus adiacentem agrum, in quo Chriſtianorum hominum cadauera communiter ſepelirentur, Cœmiterium appellari, ab Epiſcopo con- Cœmiteriū. ſecrari, atque omnibus quibus eccleſia priuilegiis vti. Defunctorū exeqę, & quandiu lugentur Defunctis non vbique æqualiter exequiæ parantur. Aliqui enim continuis diebus ſeptem, aliqui nouem, quidam triginta, aut quadraginta, aut quinquaginta, nonnulli centum, reliqui toto anno nigris indumentis obuoluti magis quàm veſtiti lugent, & iuſta quotidie Chrīanorū funeratio. faciunt. Cadauer lotum prius ſudarioq́; aut cilicio indutum à ſuæ conditionis viris, clerici à clericis, laici à laicis cum cantu Toletanum concilium efferre decreuit, à ſacerdote thure ſuffitum & benedicta aqua conſperſum cū certis imprecationibus ſepulchro imponi reſupinum pedibus ad orientem, capite ad occidētem ſolem verſis, terra poſtea obrui. Sepulchrum in ſignū Chriſtiani ibi ſepulti lignea cruce & circum eam hedera, cupreſſo, aut lauro inſigniri, Chriſtianæ religionis inſtituta hæc ſunt.

DE

De Europeis

MEMORABILIORIBVS GENTIBVS.

Liber Tertius.

CAPVT PRIMVM.

POST Aſiam ad Europam tertiam orbis partem ſtylus vertendus eſt, appellatam ab Europa Agenoris Phœnicum Regis filia: quæ à Ioue rapta, in Cretam abducta fuit. Ab occidente mari Athlantico clauditur, à ſeptentrione oceano Britannico, ab oriente Tanai, Mæotide palude & Pōto, à meridie Mediterraneo. Terra multiformis, & ad virorum virtutem ingenuè diſpoſita: ciuiúmque & domeſticarum ad alios rerum trāſfuſiua. Eſt enim tota habitabilis in exigua tantum̄modo parte propter frigoris vim, inhabitabilis: quæ finitima Tanaidis & Męotidis incolis Boryſtenenſibusq́ in curribus degētibus: habitabilis autem regionis id quod algidū eſt, & montanum laborioſè habitatur. Curatores autem probos ſuſcipientia loca etiam prauè habitata, & per latrocinia mitigantur. Quemadmodum obtinentes Græci montes petráſque incoluerunt pulchrè ob prouidentiam circa ciuilia artéſque & reliquum ad vitam ſenſum. Romani quoque multas gentes accipientes, quæ natura inhumanę erāt, ex ipſis locis aſperis importuoſiſque & frigidis, cauſſave alia malè habitatis inſociabiles homines inter ſe, multis aliis admixtis connexuerunt. Et ciuiliter quidem viuere agreſtiores durioréſque docuerunt. Quantum autem Europæ ipſius in plano eſt, naturalémque temperiem habet, multum adiuuat ad iſta: quandoquidem id quod eſt in felici regione pacificum omne eſt; & quod in triſti, pugnax

Europæ limites.

Europæ laudes.

Græci.

Romani.

& virile:accipiuntq; hę gẽtes aliqua inter ſe beneficia. Aliæ enim opem armis ferunt, aliæ fructibus & artibus, morumq; doctrina. Manifeſta vero ſunt etiam non auxiliantium inuicem detrimẽta. Habet ſuperius quiddam vis arma tenentium, niſi ea ipſa multitudine ſuperetur: adeſtq; terræ ipſi etiam vltra hoc quoddam naturale bonum, ꝙ ea ſanè omnis planicie mõtibusq; diſtinguitur. Ita vt vſquequaq; deſcriptibile & ciuile pugnaxq; ſubiaceat: plusq; eſſe alterũ, id ſcilicet, quod eſt pacis familiare: ita vt hoc vincat adiuuantibus etiam ducibus, Grȩcorum prius, Macedonum vero Romanorumq; poſterius. Ex hoc autem & ad pacem & ad bellum ſufficientiſſima eſt ſibi. Etenim multitudinem pugnacem abunde habet, & quæ agros colat, & quæ vrbes quoque contineat. Excellit hæc & fructus afferens optimos vitæq; neceſſarios, & metalla quæcunque vſui ſunt. Odores ad ſacrificia, necnon multi ſumptus lapillos ipſa extrinſecus petit. Quarum etiam rerum inopibus nihilo deterior, quàm abundantibus eſt vita. Similiterq; pecudum exhibens mitium multarum copiam, At beſtiarum ferarumq; habet raritatem. Et talis quidem natura eſt Europæ in vniuerſum, particularis autem pars prima eſt omnium ab ortu Græcia.

Europa & ad pacẽ & ad bellũ ſibiipſi ſufficientiſſima

DE GRAECIA, ET LEGIBVS à Solone Athenienſibus Græcorum longè principibus ſancitis.

CAPVT II.

Græcię deſcriptio.

GRæcia Europæ regio eſt, à quodam Græco qui latè in ea rerum olim potitus eſt, appellata. Hæc ab Iſthmi anguſtijs incipit, & à ſeptentrione in meridiem vecta, quà ſol oritur Ægeis, quà occidit Ionijs fluctibus obiacet. Thermopylæ mediam dirimunt, vt Italiam Apenninus iuga montium à Leucade & mari ad occidentem ſolem verſo, ad alterũ mare, quod ad ortum ſpectat tendẽtia. Extremos montes ad occaſum Oetham vocant: quorũ quod altiſſimũ eſt, Gal-

Thermopylæ. Apenninus

[Ca]lidromum appellant, per cuius vallem in Malliacum ſinum iter eſt,non latius ſexaginta paſſibus. Hæc vna via militaris eſt, per quam ſi nemo prohibeat, traduci poteſt exercitus: cætera loca adeò ardua & perplexa, vt ne expeditiſſimis quidē ſint peruia:ideo pylæ,quaſi portæ,dictæ: & à calidis aquis inibi naſcentibus Thermopylæ. Iacent ad mare verſa, Acarnania, Ætolia, Locris, Phocis, Bœotia, Euboia penè terræ annexa, Attica & Peloponneſus, longius prædictis in mare excurrunt, diuerſa montium ſpecie: et quà ad ſeptentrionem obuerſa iacet, includitur Epirus, Perrebia, Magneſia, Theſſalia, Pthiote, & ſinus Malliacus. Athenę ciuitas liberalium literarum & philoſophorū mater, & qua nihil habuit tota Græcia clarius atq; nobilius, fuit inter Achaiam & Macedoniam in regione quæ Attica appellatur, ab Atthis filio Athenarum regis, qui Cecropi in regno ſucceſſit, & Athenas condidit, vnde & Cecropia dicta eſt, & poſtea à Mopſo, Mopſopia, & à Ione Xuti filio, vel, vt Ioſephus ſcribit, à Iano Iaphet filio Ionia: poſtremo à Minerua Athenæ: Græci enim Mineruam Athenam vocant. Athenienſibus Draco primum leges cōſcripſit, deinde Solon Salaminius multis prioribus ob pœnarum magnitudinē abrogatis: omnibus enim ferè legibus, quas Draco tulerat pœna erat morte diffinita, vt otij & deſidiæ conuicti, capite plecterentur. Qui olera, fructusve in alieno prædio legiſſet, eodem quo & parricidæ ſupplicio puniretur. Ciuitatem cenſus æſtimatione Solon in ordines diſtribuit. In primo ij fuere, quibus quingentorum Medimnum eſſet cenſus. Secundo dein loco adſcripti, qui trecentis cenſi forent, equosq; alere poſſent. Tertius equorum onere adempto pari cenſu æſtimatus. Et ex his ferè ordinibus Magiſtratus creari, qui infra fuerūt Mercennarij nuncupati, concionis habendę, iudicandiq; munia, cæteris excluſi magiſtratibus obibant. Quam ciuilem inſtitutionem Romæ Seruius Tullius magna ex parte imitatus credit. Concilium in Areopago ex annuis magiſtratibus conſtituit,

Gallidromus.

Regiones Gręcię.

Athenæ & ciuium inſtituta.

Athenarū appellatio

Draconis leges.

Ciuitas in ordines diſtributa.

Cōciliū in Areopag[o]

tuit, inſtituti huius Draconem autorem prodiderunt. Quidam ſecundum hęc quæ dixi, vt omnem Solon ciuilis diſcordiæ occaſionem in futurum tolleret, ne temeraria multitudo incertis (vt ſolet) flatibus iudicia turbaret: ex quatuor tribubus, quę Athenis erant quadringentos legit viros, ex ſingulis centum: his permiſſum, vt quæ Areopagitæ decreuiſſent, ſi æqua viſa forent, probarent: ſi minus eſſent placida, pari poteſtate reſcinderent. Atq; ita, velut duabus anchoris nixus, aduerſus omnes fluctus immobilis manſurus ciuitatis ſtatus videri potuit. Parricidij, affectatæq; tyrannidis damnati, ne magiſtratum caperent lege vetuit. Nec hos ſolum ab honorum petitione excluſit, ſed eum quoque, qui orta in ciuitate ſeditione neutram partiū ſequutus eſſet, mali ciuis eſſe ratus, quum proprias rationes in tuto collocarit, nulla communi cura ſolicitudineve teneri. Habuit nec minus admirationis illud, vt fœminæ, quæ viros parum ad rem veneream idoneos ſortitæ eſſent, vnum, quem vellent, ex mariti propinquis impunè admitterent. Pecuniarias dotes è medio ſuſtulit, vt pauca veſtimenta, & vaſa quædam paruo empta paterna domo ferret mulier: teſtatus coniugij ſocietatem, non pretio, ſed natorum charitate iungi oportere: ne in defunctos vita maledicta iacerentur. Si quis in ſacro aut in iudicio, ciui conuitium feciſſet, quinque dragmis mulctaretur. Legandæ pecuniæ, cæterarumq; rerum facultatem teſtari volentibus permiſſam, quum prius patrio inſtituto in familia eſſe debere cenſerentur, quæ amicitia propinquitate prælata eſt, & gratia neceſſitati, in ea cautum ne dementia ſubdolave perſuaſione fieret. Ploratus & lamentationes in alieno funere ſuſtulit. Nec ſubſidia alimentave vlla filius patri deberet, à quo non arte eſſet aliqua ad vſum vitæ inſtitutus. Qui illegitimo eſſent thoro procreati, neu parentes alerent. Enimuero qui meretricio non abſtinet congreſſu, is perbelle demonſtrat, ſe non liberorum procreationi, ſed voluptati ſtudere, ſeq; ipſum mercede priuat. Mœchum in adulterio

Quatuor tribus.

Quadringenti viri Areopagitis additi.

[illegible]ex admi[illegible]anda pro [illegible]ulieribus

[illegible]otes pecuniariæ ſublatę.

[illegible]egādæ pecuniæ facul[illegible]s permiſſa.

[illegible]uctus in [illegible]ieno fune[illegible] inhibit⁹.

ulterio deprehenſum impunè necari voluit. Qui vim ingenuæ virgini intuliſſet decem dragmis mulctari. ius vendendæ filiæ ſororisve ſuſtulit, niſi adhuc in ſtu pro deprehenſæ. Qui Iſthmia viciſſet centum drag-mas, qui Olympia, quingentas præmium ferret. Qui lupum victum attuliſſet, quinque dragmas ex publi-co acciperet. Qui lupam dragmam vnam: hoc peco-ris, illud bouis pretium: vetus fuit Athenienſium hanc beluam inſectari, quippe quæ æquè ſit pecuariæ rei & agrorum cultui infeſta. Eorum liberos qui in prælijs occubuiſſent publicè nutriendos erudiendosq́ præ-cepit, quo ſanè animati ſinguli fortiter ac ſtrenuè in bel lis dimicarent. Voluit etiam vt & is qui oculos in bello amiſiſſet publicè aleretur. Præclare & illud ſtatuit curatorem cum pupillorum matre non inha-bitare. Cauit ne is fieret curator, ad quem poſt pu-pillorum obitum ſubſtantia ſpectaret. Illud item non licere anulario venditi anuli ſeruare ſigillum. Et qui alteri vnum oculum eruerit, ei ambos erui debere. Et quæ non poſuiſti ne tollas, ſi quis ſecus facit, capitale eſto. Principem, ſi ebrius deprehenſus eſſet, morte mulctandum. Athenienſes vt dies ſecundum lunæ curſum agerent, monuit. Ex omni genere frugum mel & cæram extra Atticos fines aſportari permiſit. Nullum ciuitate donari niſi opificem, qui cum tota domo ſe Athenas contuliſſet, aut perpetuo exilio na-tali ſolo pulſus eſſet, cenſebat. Has leges Solon li-gneis tabulis, quas Axionas dixere, notatas, in cen-tum annos ſanciendas curauit, haud ignarus fore, vt his ciuitas longa temporis intercapedine aſſueta, in perpetuum deinceps ſanciret. Herodotus in decem annos Atticis legibus cautum prodidit. Sed vt ſan-ctiores eſſent, magisq́; obſeruarentur, aliorum legum-latorum more, qui latas leges ad numen aliquod refer re ſolent, ipſe, quemadmodum Draco antea, Miner-uam ſuarum autorem dixit: atque in verba ſua iura-re in foro ad lapidem, ſenatum populumq́; induxit. Fuerunt Athenienſes non aduenæ, neque paſſim col-

Adulterorum pœna. **Victorum præmia.** **Lupus ab Athenienſibus inſectatus.** **Occiſorum in bello liberi ex publico aliti.** **Curator pupillorũ.** **Princeps ebrius morte mulctandus.** **Legũ tabulæ Axionæ dictæ.** **Mineruа Atheniẽſiũ legũ autor.**

ſecta populi colluuies originem vrbi dedit, ſed in eo dem nati ſolo, quod incolunt: & quę illis ſedes, eaden origo eſt. Primi lanificij, & olei, & vini vſum docue re, arare quoque & ſerere frumenta glande veſcenti bus monſtrauerunt: literæ certæ, ac facundia, & hic ci uilis ordo diſciplinæ veluti templum Athenas habēt

Athenieſiū origo & inuenta.

Tres leges, quæ in Neptuni placationem à Cecrop in mulieres, à quibus Deus ipſe ſuffragio faſtiditus fu rat, & Mineruæ poſthabitus, latæ erant, adhuc obſer uabantur, videlicet, ne vlla vnquam mulier ſenatum ingrederetur, vt nulla earum proles maternum no men accipiat, ne quis eas Atheneas ſiue Athenienſe dicat, ſed Atticas.

Tres leges in Neptuni placationē i mulierẹs.

Cœſos in bello Thucidide autor in hunc modum ſepeliunt, facto ante triduum taber naculo, mortuorum oſſa proponuntur, & ſuorum quiſque reliquijs, ſi quid lubeat, imponit, quum effe runtur ſingularum tribuum ſingulas tribus ſuæ quan que tribus oſſa continentes vehicula portant. Vnus item thorus inanis fertur, conſtratus eorum, qui non extant, qui inter cęſos non fuere reperti. Efferunt autē promiſcuè voluntarij quiq; vel ciues vel hoſpites fœ minis propinquare coniunctis ad ſepulchrum eiulan tibus, conduntq; in publico monumento, quod eſt iu xta monumentum Calliſti apud ſuburbana, vbi ſem per eos ſepeliunt, qui in bello ceciderunt: pręterquam, qui in Marathone, quorum ſingularem fuiſſe virtutē exiſtimantes, eodem in loco ſepulchrum fecerunt: po ſtea vero quàm eos humauerunt aliquis ab ipſa ciuita te delectus vir haud quaquam pro incōſulto habitus, & cui pro dignitate conueniat, ſuper eos orationem habet, qualem decet de eorū laudibus qua habita diſce ditur: hoc quidē more ſepeliunt, quo per omne belli tempus quoties id accidit, legitimè vtuntur.

Cęſos in bello quomodo Athenienſes ſepeliant.

Monumentū Calliſti.

Marathon ciuitas non procul ab Athenis.

DE LACONIA ET LACONVM ſiue Lacedæmonum inſtitutis.

CAPVT III.

LAconia in Peloponeſo prouincia, quæ & Oeba lia & Lacedæmonia dicitur, à Lacedęmone Iouis & Thay

Oebalia Lacedęmonia

& Thaygetæ filio, à quo etiam clara & potens ciuitas in eadem regione ædificata eſt atque appellata. Hæc quoque Spartha dicta eſt, à Spartho Phoronæi filio, Agamemnonis regia fuit. Lycurgus inſignis philoſophus Polydectis regis frater quum vita illo defuncto imperium relicti filij tutoris nomine aliquandiu adminiſtraſſet, ciuitatis ſtatum atque regionis optimis inſtitutis, optimis legibus excoluit. Quum antea ex omnibus fere Græcis ſoli Lacedæmonij peſſimè morati eſſent, tam circa ſe quàm circa hoſpites, nullo conſuetudinis conuerſationiſq; commercio. Lycurgus ergo audacter rem aggreſſus, omnia iura, inſtituta, et priſcos viuendi ritus abrogauit, atque ciuiliora quædam multoq; laudabiliora inſtituit. Primum omnium ſeniores de republica electi, qui cũ regibus qui duo numero creati ſunt, conſultarent: is ordo velut arbiter fuit, inter regiam poteſtatem, & vim multitudinis: ne aut hæc contumacia ſæuiret: aut imperio illi. Octo & viginti ſeniores (tot enim fuiſſe Ariſtoteles ſcripſit) duobus regibus aſſidebant, ne nimium Democratia inualeſceret prouidentes: & rurſus, ne qui regnum tenerent, tyrannicum quippiam molirentur, quæ hic ordo decreuiſſet, cætera multitudo, vt ſciret, neceſſe erat. Addita deinceps poſt multos annos Ephororum poteſtas, huic paucorum adminiſtrationi, quæ Græco verbo Oligarchia dicitur, poſtea quàm nimis viſa eſt feroceſcere: eſtq; quaſi frenum concilio illi iniectum, accidit id tamen centeſimo à Licurgi interitu anno, cũ Theopompus regnaret. Alterum ab Oligarchia inſtitutum, agrorum diuiſio; perſuaſit illi multitudini, vt ſolum omne Laconicum in medio poſitum æquis in ſingulos portionibus diuideretur: oportere ratus ciuẽ ciui ingenio, et virtute nõ luxu, & diuitijs præſtare. Abiit igitur vniuerſa terra in ſortitum nouem & triginta millia: in nouẽ millia vrbanus ager. Paganicus & Municipalis in triplo & amplius maiorem numerum: portio quælibet ea fuit, quæ viro frumenti medimnos, L X X, fœminæ, X I I, annuos ferret. Habuit à

princi

Spartha.

Lycurgus philoſophus legislator.

Reges ſimul apud Lacedæmones regnabant.

Octo & viginti ſeniores.

Democratia, i. principatus populi.

Ephororũ poteſtas.

Oligarchia

Agrorum diuiſio.

principio animo & res mobiles diuidere, ſed inuidi am veritus, quæ inde eminebat (plures enim videba tur id ægrè laturi) omnem auri argentiq́ vſum è me dio ſuſtulit, ferreumq́ nummum induxit, percuſſitq́ decuſſem, quem iuſſit minime valere, ac tum demum omnis furandi occaſio ſublata eſt. Ignitum ferrum ex quo nummum percuſſit, aceto extinxit, vt ad rem nul lam amplius ob mollitiem vtile redderetur. Omnes ad hoc artes vt inutiles vrbe eiecit: quanquam artifi ces ipſi ſublato auri vſu ſua ſponte inde tranſmigrarũt, quum ferrei nũmi apud alios in vſu non eſſent. Mox vero vt omnem ex ciuitate tolleret luxum, publica cõ uiuia inſtituit, vt diuites promiſcuè & inopes vni ad hiberentur conuiuio, vniſq́ veſcerentur epulis. Ac ne lautorum quiſquam cœnatus in publicũ veniret, qui minus cupide & hilariter veſceretur, vt parum frugi à proximè accumbentibus obiurgabatur: quo planè inſtituto omnis vetus è medio luxuria ſublata eſt. Ex arſerunt ex ea re potentiorum iræ, impetuq́ in eum fa cto, alter eſt illi oculus baculo excuſſus, quare cautum ne Spartiatę cum baculo amplius ad conuiuium intra rent. Hunc conuiuandi ritum Philias dixerunt, haud dubiè publicæ amicitiæ & humanitatis argumento, vel quòd quaſi Phidithia dicerent, quòd ita conuiuan do φειδοῖ, id eſt, parſimoniæ aſſueſcerent. Qui ſacrificij aut venationis cauſſa conuiuio non occurriſſent, his domi cœnare permiſſum, cætera multitudo aderat: cõ ferebant ad hoc conuiuium quotannis ſinguli farinæ medimnum vnum, vini ceros octo, caſei quinque mi nas, ficuum quinque ſemis minas. Frequentabant id pueri etiam velut temperantiæ, omniſq́ ciuilis diſci plinæ gymnaſium: aſſueſcere ibi vrbanis ſermonibus iocariq́ comiter diſcebant, ac ſine ſcurrilitate cauillari. In re vxoria haud tam pudicitiæ quàm procreationi ob aſſiduam militiam eſt conſultum, eo vſque vxori bus indultum, vt eas viri heras appellarent. Virgines curſu, palæſtra, diſco, iaculo, exercebantur: vt otio & muliebribus delitiis ſublatis robuſtiores ad toleran

dos

Auri & argenti vſus è medio ſublatus.

Artes oẽs apud Lacedæmones ſublatæ.

Luxus omnis ſublatꝰ.

φιλίας, id eſt, amicitias.

φειδίτια, .i. ſodalitia.

Ad publicũ cõuiuiũ qd ſinguli conferebant.

Vxores heræ appellatæ

Virginum ſtudia.

os partus fierent: nudæ vt pueri in aperto verſari, ſal-
are & cantare in ſacris quibuſdam pręſentibus ſpectā
ibuſque iuuenibus, nudatio illa nihil turpe habuit:
derat nanque verecundia, petulantia omnis aberat.
Hinc illa indoles tempeſtiuaq́ in Laconicis fœminis
d omnia promptitudo. Qui cœlebs vixiſſet, Gymni-
is ſpectaculis arcebatur, nudusq́ hyeme forū circui-
at, ne vt cæteri ſenes in honore apud iuuenes eſſet.
Nubebāt virgines raptu maturæ viro. Paranympha
n cubiculum abducta capillos ad cutem reſecabat:
ponſus inde ad eam ingreſſus cingulum ſoluebat, no-
tu tantum cum ea congrediebatur, nec prius ſpōſam
ſpiciebat interdiu quàm ex illa factus eſſet pater. Fi-
iorum & ſobolis dignis hominibus permiſſa. Lice-
at ſeniorum cuique honeſtum ex iuuentute ac pro-
um aliquem ad vxorem procreationis cauſſa addu-
ere, atque vbi eam alieno ſemine impleſſet, ſuū quod
aſceretur efficere: neque probro dari ſi quis huic, qui
œcundam pudicamq́ haberet vxorem ſuadere eſſet
uſus, vt cum ea ſibi congredi liceret, ceu bono fertili-
que ſolo operaturus liberorum cauſſa. Ridebant ad
æc quarundam gentium ſtultitiam, quòd canes &
quas nunc pretio, nunc gratia optimis eius generis
nimalibus ſupponerent: vxores præſidio cuſtodirēt:
x illis ſoli ipſi ſiue amentes eſſent, ſiue ægri infirmiq́
enerare vellent. Ius alendi partus nullum parentibus
atus infans in publicum deferebatur ad locum quem
eſchem dixere, vbi magno effecto puero, viri pueri
ormam intuiti, ſi probaſſent, ex nouem milibus ſorti-
um in quas vrbanus ager diuiſus erat, vnam illi cura-
bant adſcribi. Infirmum et deformem ad apothecas lo
cum, haud longe à Taygeto præcipitem ac præruptū
exponendum dabant, vtpote Reipublicæ inutilem.
Mulieres vino non aqua pueros abluebāt, quo liquo-
re admoto conſtat reſolui corpora debilitariq́, ſi qua
ſunt comitiali morbo obnoxia. Nulla lotis fomenta
adhiberi, nulla teneris crepūdia, ſolitudinibus tenebriſ
que aſſueſcere. Ob idq́ externarum gentium quidam

Cœlibes ludibrio habiti.

Raptu nubunt virgines.

Spōſus ſpōſam nō aſpicit anteq̄ pater ſit factꝰ.

Ius alendi partus parētibus nullū

Infantes infirmi pcipitio necati.

Puerorū lacedęmonū educatio

Laconicas nutrices liberis alendis adhibuerunt. Pueri à ſeptimo anno in æqualiũ cœtu exerceri, literasq́ pro neceſſitate addiſcebant: reliqua diſciplina tolerate percipiebatur. Ad cutem pueri tondebantur: nudis calcibus ambulare, duodecimo anno tunicam vnam patrio inſtituto ſortiri, neque balneas, neque fomenta ſcire. Thoris ex arundine conſtructis quietem capiebãt. Hyeme eos quos Lycophones dixerunt thoris immiſcere. Iren qui cœtui præerat, is creabatur qui vno anno aut altero cæteros anteibat, grandiores lignari imperabat, minores onera furto quærere. Maiorum conuiuia ingredi, inde etiam aliquid furari: qui deprehenſi erant in furto flagris admouebãtur: non quia nefas eſſet furari, ſed quòd parum prudenter, & ingenioſe eſſet id ab eo factum. Iren quoſdam canere iubebat, alios argutas quæſtiones proponere, breue eſſe oportebat, ſubitumq́ reſponſum, quod ſi quis negligentius feciſſet, huius pollex ab Irene acrius mordebatur. Inſtituebantur ad hæc graui vti oratione, ſed quæ iocunditate non careret, ſententiisq́ breui ſermone complexis, ita vt res in prouerbium abierit: facilius philoſophari homines poſſe quàm Laconicum ſermonem imitari. Operæpretium eſt etiam cognoſcere quale ab initio ſtudium fuerit omnium ætatum, quanta ad virtutem cõtentio atque æmulatio. In treis diſtincta erat choros omnis ætas. Tum in ſolennibus ſacris ſeniorũ cœtus canere exorſus: Fuimus olim robuſti & iuuenes canora voce pronunciabant. Tum adultæ ætatis eum excipiens, nos quidem iuuenes ſumus & fortes reſpondebant, idq́ ſi libet experiamini: ad eam puerilis chorus, tam boni erimus, & meliores. Plutarchus autor eſt ad ſua vſq; tẽpora perduraſſe Laconicos quoſdam modulos, quibus illi ad tibiã in hoſtẽ ituri vti cõſueſcent. Thucidides Laconici huius inſtituti relator, tibiarũ modulos in præliis vſos ſcriptũ reliquit: negat tamen id aliquo religionis ritu reive diuinæ cauſſa fieri ſolitum, neq; vt vibrarẽtur animi excitarenturve ad pugnã (quod cornua & litui apud Romanos factitarunt

Exercitia.

Iren puero rũ pceptor.

Furari honeſtas habita à Lacedęmoniis.

Prouerbiũ.

In choros tres ætas oĩs diuiſa.

Cãtus tibiarũ in bello vſurpatus.

nt)ſed vt æquali modulatoq́ ſenſim greſſu conuenien-tes pugnam capeſſerent,nec ſuos ordines diſtrahi ſi-nerent. Extat Laconici vatis carmen,quo apparet non tibia ſolum Spartiatas in procinctu vſos ſed citharæ etiam concentu: qui mos & ipſe à Cretenſibus ſum-ptus videri poteſt. Herodotus Halyatē Lydorum re-gem ſcribit fiſtulatores & fidicinas,& quod pene indi-gnum relatu ſit,conuiuiorum etiam delitias in acie ha-buiſſe,eo bello quod Mileſiis intulit. Romani, præter cornuum & lituorum concentum,ardentiſſimo mili-tum clamore bellum capeſſebant:quod longe diuer-ſum ab eo eſt,quod Homerus de Achęis ſcripſit,quos tacitos fecit ſpirantesq́ robur in pugnam procedere. Galli tripudio,vt Polybius & Liuius ſcribunt,ſcuta-que ſuper capita quatientes. Barbarorū quidam cum vlulatu prælium ineunt. Ex qua rituum varietate po-teſt intelligi, cæteras gentes non id quod Spartani in bellico concentu ſequutas. Capillos præterea à pu-bertate ex inſtituto alebant memorabili legumlatoris dicto, comantibus capitibus multo pulchriora fieri humana corpora, quæ ſi ſint alioqui deformia, capillo haud dubiè feroceſcant. Prælium initurus rex Muſis capram immolabat. Domi militiæq́ certa viuendi lege ſunt vſi,bellicáque exercitatione, patriæ non ſibi natos arbitrantes. Nullas quæſtuoſas tractabant ar-tes,bellicæ tantum exercitationis ſtudio teneri. So-lennibus epulis reliquū dabatur tempus,eoq́ per hęc ventum eſt,vt quemadmodum præclarè ſcribit Plu-tarchus,Spartani neque nollent, neque ſi vellent, ſcirēt amplius priuatim viuere, eſſentque ex omni parte pa-triæ deditι. Suffragandi ratio, vt cætera ab aliis Gen-tibus diuerſa, pauci ad hoc ipſum delecti conclaue Cōmitio propinquum ſubibant, vnde ipſi neque quempiam viderent,neque ab vllo viderentur. Tum vero,vt primo, alteróve loco competitorum nomi-na ſortito educta eſſent, quantus vocum aſſenſus ad ſingula nomina ortus eſſet, diligenter attendebant: ac quoto quiſque clamor loco maior minórve eſſet, ad ipſo

Citharæ cō cētu in pro-cinctu Lace-dęmones vſi.

Cornuū & lituorū con-cētu clamo-req́ Roma-ni bellum capeſſebant

Galli cū tri-pudio bel-lum inierūt Barbari cū vlulatu.

Rex bellū initurus Muſis ſacri-ficabat.

Suffragādi ratio admi-randa.

Cadauera in vrbe ſepelire permiſſum.
Luct9 funebris vndecim diebus
Peregrinari Lacedæmonibus prohibitū.

ad ipſorum aures redditus tabella pernotare, ex qu
in publicum miſſa percipiebatur, cui competitoru
plures, eſſent voces ſuffragatæ. Primus ad hæc Lycu
gus omni ſuperſtitione ſublata permiſit cadauera in v
be ſepeliri, tum etiam circa templa ſortiri monumen
ta. Nec viri nec fœminæ nomen licebat cuiquam ſe
pulchro inſcribere, niſi eorum, qui fortiter in bello p
riiſſent. Lugendi tempus vndecim erat diebus finiti
Nec ciuibus peregrinari permiſſum, ne alienos mo
res vrbi importarent. Quin & peregrè eò delati, niſ
qui reipublicæ vtiles eſſent, vrbe excludebantur: n
quid (vt Thucidides habet) Laconicæ diſciplinæ pe
regrinę gentes imbiberēt, quod ſatis inhumanè hau
immerito aliquis dixerit. Vel, vt Plutarchus ſcribit
ne mutuo congreſſu noui ſermones in vrbe orirētur
& ex his noua iudicia, diſſonæq; voluntates, quæ pub
licæ rei pernicioſiſſimæ eſſe ſolent. Iuuenibus Lycur

Iuuenum veſtitus.
Pueri in agrū nō in forum ducebantur.

gus non amplius vna veſte toto anno vti permiſit, ne
aliquem cultius quàm alterum: non ſplendidius, vt di
ctum eſt, epulari. Emi ſingula non pecunia, ſed merci
um compenſatione iuſſit. Pueros puberes nō in forū,
ſed in agrum deduci iuſſit, vt primos annos non in lu
xuria, ſed in omni labore & opere agerent. Nihil eos
ſomni cauſſa ſubſternere, & vitam ſine pulmento de
gere, nec prius in vrbem redire quàm viri facti eſſent,

Virgines ſine dote nubere.
Seniū apud Lacedæmones honoratiſſimum

ſtatuit. Virgines ſine dote nubere iuſſit, vt vxores non
pecuniæ cauſſa eligerentur: ſeueriusq; matrimonia ſua
viri coercerent, cum nullis fręnis dotis tenerentur. Ma
ximum honorem non diuitum & potentū, ſed ſenum
eſſe voluit, nec vſquam terrarum locum honoratio
rem ſenectus habet. Regibus poteſtatem bellorū, ma
giſtratibus iudicia, & annuas ſucceſſiones, ſenatui cu
ſtódiam legum: populoq; ſublegendi ſenatum, vel cre
andi quos vellet magiſtratus poteſtatem conceſſit. Hę

Apollo autor legum apud Lacedæmones.

quoniam leges aut noua inſtituta ſolutis antea mori
bus dura eſſe videbātur: eorum autorem Apollinem
Delphicum finxit: & inde ſe eas ex præcepto Numi
nis detuliſſe, vt conſueſcendi tædium metus religionis

uincat. Deinde vt æternitatem ſuis legibus daret, iu-
eiurando ciuitatem obligauit, nihil eorum quæ ſan-
:iſſet mutaturam, priuſquam reuerteretur: ſe ad oracu-
um Delphicum profectuium, conſulturum quid mu
andum addendumve legibus ſuis illi videatur. Profi
·iſcitur autem Cretam, ibiq́ perpetuum exilium egit: Lycurgus voluntario exulat.
præcepit etiam moriens oſſa ſua in mare abiici, ne La-
edęmonē delata Spartani ſe de non mutandis legibus
iuramento abſolutos putarēt. Libet hic quoq́ aſſig-
ıare quas dignationes regibus ſuis Spartiatæ olim tri Regū Spartiatarū dignationes.
ouerunt: duo ſacerdotia Iouis Lacedæmonij, & Iouis
:œleſtis: & ius belli in quācunque libuerit regionem
nferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas ſit,
ılioqui piaculari crimine teneatur, vt in expeditioni-
ous adeundis primi eant reges, in abeunda poſtremi
ınt. Centum delecti viri eis in militia cuſtodes adſint.
'n egreſſibus vtantur quotcunque pecoribus libue-
it, quorum immolatorum pelles omnes ac terga acci
ɔiant. Bellica hæc. Alia ſunt quæ pacis tempore eis tri- Belli tempore.
ouuntur: quoties in aliqua republica euiſceratio fit, pri- Pacis tempore.
ni in cœna reges diſcumbant, & iis primis diſtribui
ncipiat, vtrique eorum duplum omnium quàm cęte-
is conuiuis, libaminaq́ immolatorū & coria eorum
ınt. Singulis quoque Calendis inſtantis menſis ſingu
a pecora vtrique è publico dentur Apollini immolā-
la, & farinæ medimnum, id eſt ſex modia, & vini La-
:onicus quartarius. Et in ſpectaculis ſingulorum cer-
aminum certis locis præſideant, liceatq́ quibuſcunq́
ibeat ciuibus inniti, & vtriq́ binos eligere Pythios.
Sunt autem Pythij, qui Delphos ad conſulenda oracu Pythij qui vocati.
a mittuntur, quiq́ publice cū regibus paſcūtur. Regi-
ɔus ad cœnā non eūtibus binę Chœnices, id eſt, ſemi- Chœnix.
modia farinæ: & vini ſingulæ Cotylæ, id eſt, ſextarij: Cotyla.
præſentibus dupla dētur omnia. Eadē ratione pupilla
vtri dāda ſit, ei ne cui mater, an cui pater deſponderat,
necnō de viis publicis, & ſi quis adoptiuū filiū facere
velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro ſuo arbi-
trio aſſidere in ſenatu, qui cōſtat ex duo de triginta ſe-

nibus: ſi eo nō acceſſerint eorum maximè propinqui
duo ſenatores ius regum obtineant,duos calculos po
nendi,tertium pro ſeipſis. Viuentibus hæc regibus
republica Spartiatarum tribuuntur, illa defunctis.

Honor defunctis regibus exhibitus

Equites per vniuerſam Laconicam obitū regis enun
tiant, Fœminæ per vrbem circumeuntes ollas pulſi
tant:quumq́ hoc fit,neceſſe eſt,ex ſingulis domibus du
os ingenuos,marem & fœminam luctu fœdari,mag
nis pœnis (niſi hoc faxint) impoſitis.Eadem circa fu
nus regum conſuetudo Lacedæmoniis eſt, quæ Bar
baris Aſianis,Nam plerique Barbarorum eodem ritu
in moribus regum vtuntur. Siquidem poſteaq̄ mor

Exequię regū Lacedæmoniorum

tem obiit Lacedæmoniorum rex,oportet eius exequ
is adeſſe ex omni Lacedæmonis regione neceſſarios

Publicus in Lacedæmoniorum regū funere luctus.

quoſque Spartiatarum, qui ſunt numero vicenorum
quorū & item ſeruorum atq; ipſorum Spartiatarum:
poſteaquam multa millia in vnum coacta ſunt promi
ſcuè cum mulieribus frontes ſuas intrepidè plangūt,
& vlulato immenſo vtuntur. Vltimum quenq; regū
dicentes ſemper fuiſſe optimum. Qui vero regum in
bello periit,eius ſimulachrum quum expreſſerunt, in
thoro bene ſtrato efferunt:cuius tumulatione decem di
es inſtitium eſt,nullúſque magiſtratuum cōſeſſus, ſed
luctus continuus: in hoc quoque cum Perſis iſti con
ueniunt,quòd defuncto rege alter,qui ſuccedit,liberat
ęre alieno,quicunque Spartiata aliquid aut regi aut rei
publicę debebat.Apud Perſas,qui rex creatus eſt,om
nibus ciuitatibus tributum,quod debebant, remittit.
Cum Ægyptiis etiam Lacedæmonij in hoc congru
unt, quòd eorum præcones & tibicines & coqui in
paterna artificia ſuccedunt,& coquus è coquo & tibi
cen ex tibicine, & præco ex præcone gignitur, neque
vlli propter vocalitatem aliis inſidiantes ſeipſos inge
runt,ſed in paterno opere perſeuerant, atque hæc qui
dem ita fiunt.

DE CRETA INSVLA, ET CRETENſium celebratis moribus.

CAPVT IIII.

Cre-

Reta, quæ & Candia dicitur, inſula in mediterra- neo mari centum vrbium fama clara: hęc vt Stra- o ſcribit à ſeptentrione Ægeo alluitur pelago & Cre ico, ab auſtro Libyco, ad occidentem Egilam et Cy iera ſpectat, ad orientem Carpathon habet in longi- udine. cclx x. millia paſſuū, in latitudine quinquagin- millia. Circuitus eius quingēta octogintaocto mil- a paſſuū complectitur. Inſignes in ea vrbes ſunt Cor na, Cydonia, Gnoſum, Minois regia, & Ida mons mnium qui in ea ſunt celeberrimus, celſiſſimo is ver ice aſſurgit. Apollodorus longitudinem eius duûm nilliū trecētorumq; ſtadiorum tradit, circuitum quin- ue millium & amplius. Artemidorus mille minus.

Cretæ de- ſcriptio.

Idę montis deſcriptio.

Nullum in Creta animal noxiū eſt, Serpens ibi nulla: ulla noctua: et ſi inueniatur, ſtatim moritur. Capris co ioſa. Ceruis eget, Optimi vini feraciſſima, herbā pro- ucit, quæ diptamos dicitur: & Alunoſam, quæ mor- a diuturnam famem prohibet. Sfalangos etiam vene- atos gignit, & lapidem qui Idęus dactylus dicit. Cu eta olim vocabatur ab habitātibus Curetibus & per yncopam Creta. Alij dicunt Cretā dictam à Crete uodā Iouis filio Curetum rege. Alij à Crete Nym- ha, Heſperidis filia, Incultum hominū genus à princi io habuit, Rhadamanthus ad māſuetiores vitæ ritus erduxit, ſequutus inde Minos qui æquitate et iuſtitia dhuc magis excoluit. Plato autor eſt Lacedęmonios & alias vetuſtiſſimas Græciæ ciuitates hinc ſibi leges & inſtituta quæſiuiſſe. Optimum gentis ſtatum euer- it primo tyrannicus dominatus, mox & Cilicum la- rocinia, Fuit gēs ab initio libertatis ſtudioſa ea ſe poſ idere arbitrati, quæ nō eſſet tyrannorū libidinibus ex oſita: fuit & concordiæ perpetua cura, quæ ſeditioni iuitiarum auaritię alumnę inimica eſt: modicè proin e antiquitus frugaliterq; vitam agitare. Frequētabāt ueri conuentus quos greges nominabant. Adultę ętā is viri publica inter ſe conuiuia celebrare, arma reipu- blicæ cauſſa tractare, ab ineunte ætate corpora labori- bus exercere, Maris ęſtus et frigora perpeti, accliues ſe

In Creta nullum ani mal noxiū.

Mores Cre tenſium.

mitas ſaltusq́ curſu ſuperare, in gymnaſiis pugnas cie-re, arcubus & ſagittis plurimum vti, in armis ſaltatio-nem, quam pyrrhicem nominant, vulgo celebrare: fle-xu corporis hæc ſaltatio fiebat, quo plagæ telaq́ euita-rentur. Sagulum & militarem calceum ſibi inducere, arma pretioſiſſimum munus credere: tantũ ad hæc rei maritimæ ſtudium, vt in prouerbium abierit, ſi quis quæ noſſet ſe neſcire diſſimilaret, Cretes (diceretur) pe-lagus neſcit. Inter ęquales connubia conciliari, ex om-nique iuuenum cœtu virginibus ſibi ſponſos optare ius erat, nec prius paterna domo abduci moris erat, q̃ ad domeſticam adminiſtrationem eſſent idoneæ. Dotis magnitudo fuit, ſi frater aderat, patrimonij di-midium. Pueri ex legibus literas & cantilenas & mu-ſicæ artis modulamina quædam diſcebant: ad virorũ Syſſitia perducti humi vilibus tecti amiculis ſedebãt illisq́ pugnam cientibus miniſtrare puerorũ validiſſi-mus maximeq́ elatus ductabat gregem: pro viribus ſinguli plurimos aggregabant ęquales, ad venationes egredi, curſu exercebãtur corpora, ſtatis diebus puero-rũ cœtus ad tibię et lirę cantũ inter ſe committi, vt in rę bellica cõſueuere. Huius gẽtis etiã fuiſſe quidã me-morãt lętos dies cãdido notare calculo, triſtes atq́ mo-leſtos atro: etſi plures hunc morẽ ad Thraces referunt.

Saltatio pyrrhica. Matrimonia. Dos. Muſicæ ſtudium. Dies lapillo ſignare.

DE THRACIA, TRACVMQVE feris moribus.

CAPVT V.

Thracia, quæ hodie Romania appellatur, Europæ regio eſt, inter partes Scythiæ computata, Mace-doniam ſequitur, à ſeptentrione, Iſtrum habet, ab oriẽ-te Pontum ac Propõtidem, à meridie Ægeum mare. Olim Scython, poſteà Thracia, à Trace Martis filio, ſiue ab aſperitate appellata, Græcis enim θραχὺ aſperũ dicitur. Regio eſt vt Põponius ſcribit nec cęlo, nec ſo-lo (q̃ vbi mari vicinior eſt) ſatis fœcunda temperataq́, frigida eſt & eorum quæ feruntur maligne admodũ patiens raro vſq̃ pomiferam arborẽ, vitem frequenti-us tollerat, ſed nec eius quidẽ fructus maturat ac miti-gat,

Romania. Scython Thraciæ qualitas.

gat, niſi vbi frigora obiectu frondium cultores arcu re. In ea quondam vrbes celebriores fuére Apollo hama, Enos, Nicopolis, Byzantium, quæ poſtea à Conſtantino Conſtantinopolis dicta eſt, & in maius ucta glorioſiſſimi Imperij ſedes & Oriẽtis totius ca ut delecta, Perynthos, Lyſimachia, Caliopolis, Am es Hebrus, Neſtos, Strymon. Montes Hæmus, Rho ope, & Orbelos. Homines habet feros, aſperos et nu erosos adeò, vt ſi, aut vnius Imperio regerentur, aut dem ſentirent, vt hiſtorię pater opinatur Herodotus: expugnabiles forent, & omnium gentium multò alidiſſimi: ſed quia arduum hoc illis eſt, & nulla rati ne contingere poteſt, ideo imbecilles ſunt. Habent au m multa nomina ſingularum regionum ſingula, mo ibus tamen ac opinionibus conſimilibus imbuti, prę r Gethas & Trauſos, & qui ſupra Creſtonas inco unt: ex quibus Gethæ ſe non mori perſuaſum habu re, ſed ad Zalmoxim Deum ſuum poſt fatum mi grare. Fuit hic Zalmoxis homo Pythagoræ quondã iſcipulus, qui in patriam reuerſus, quum animaduer eret Thraces malè viuere & inſcitè, ipſe edoctus Io icum viuendi genus & mores ipſis leges dedit docu ꝗ, atꝗ perſuaſit popularibus eas ſeruantibus poſt obi um ad ſe in eum locum ire, vbi ſuperſtites omniũ bo orum compotes eſſent, per hoc deitatis opinionem onſecutus, è Thracum ſe conſpectu ſubduxit, atque uanuit, maximo ſui poſt ſe deſiderio relicto. Ad hunc mittunt aſſiduè adhuc cum naui quinꝗ remigum nũ ium quempiam ex ſeipſis ſorte delectũ, præcipientes a quibus ſemper indigent, eúmque ita mittunt. Qui buſdam eorum datur negotium, vt tria iacula teneãt: liis, vt comprehenſis eius qui ad Zalmoxim mittitur manibus pedibúſque hominem agitantes in ſublime actent ad iacula: qui ſi in præſentiarũ extinguitur, pro itium ſibi Deum arbitrantur, ſin minus ipſum nunti m inſimilant adſeuerantes malum illum eſſe virum, Hoc inſimilato alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces dum tonat fulgurátque in

Celebriores Thraciæ vrbes.

Thraces quales homines.

gethę ſe nõ mori putabant.

Zalmoxis Getharum Deus.

Nuntius ad Zalmoxim mittitur.

In cœlũ ſagittant, dũ tonitruat Thraces.

cœlum ſagittas excutiunt, Deo minitantes quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrentur. Trauſi vero in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces, verum circa natalitia ſuorum atque obitus hoc factitãt.

Ædito puero Trauſi lamentãtur

Ædito puero propinqui circumſedentes, eum ploratione proſequuntur recenſentes quaſcunq; neceſſe eſt illi, quòd vitam ingreſſus ſit, perpeti humanas calamitates. Hominem fato functum per luſum atque lætitiam terræ demandant, referentes quot malis liberatus in omni ſit modo felicitate. At qui ſupra Creſtonas incolunt, iſta agunt. Singuli plures vxores habent, quorum vbi quis deceſſit, diſceptatio magna fit inter vxores acri amicorum circa hanc rem iudicio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè: quæ talis iudicata eſt, et hunc honorem adepta, ea à viris & mulieribus exornata, ad tumulũ à ſuo propinquiſſimo mactatur vnáq; cum viro humatur, cæteris vxoribus id ſibi pro ingẽti calamitate ducentibus, atque lugentibus: nam id eis ſummo dedecori datur. Cæteri Thraces filios veteri inſtituto palàm venditare, nec virgines à parentibus & propinquis adſeruari, ſed quibus libuit, cum viris concumbere ſinunt. Vxorum pudicitiam ſolicitius cuſtodiunt, eaſque magno ære à parentibus coëmunt:

Hoĩe mortuo Trauſi lætantur.

Vxorũ chariſſima cũ marito defuncto ſepelitur.

Mulieres ingenuæ notis in frõte ſignabãtur.

fronte notis quibuſdam ſignatas generoſum id iudicatur, ignobilitatis argumentum ſine his eſſe. Nupturæ quæ præ ceteris ſpecie valeant, prius ſubtaxari volunt, & licentia taxationis admiſſa non minoribus nubunt præmiis. Quas formæ dedecus premit, dotibus emunt quibus coniunguntur. Vterque ſexus epulantes focos ambiunt. Herbarum (quas habent) ſemine ignibus ſuperiacto, cuius nidore perculſi pro lætitia habẽt imitari ebrietatem ſenſibus hebetatis. Otiari, ex rapto viuere pro re honeſta haberi: contrà, agros colere pro deſpicatiſſima. Martem vulgo, Liberum, Dianam & Mercurium religioſe colere: perq; eum ſolum iurare, ſui generis autorem arbitrari. Corporum magnitudine Thraces omnes homines antecedunt: cæruleis oculis ac truci viſu, terrifico vocis ſono, annoſa ætate. Ædificia

icia modicè ab humo eleuata, annona eodem ſemper tenore, vites neſciunt, pomis abundāt. In regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorū: populus enim eligit ſpectatum moribus, et inueterata clementia, etiam annis grauem: ſed hic in eo queritur, cui liberi nulli ſint. Nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatur, ad regendum nō admittitur: & ſi forte dum regnat pignus ſuſtulerit, poteſtate exuitur: maximè hic cuſtoditur, ne regnum hæreditarium fiat. Tum ſi rex etiam maximam præ ſe ferret æquitatem, nolunt ei totum licere: quadraginta ergo rectores accipit, ne in cauſſis capitum ſolus iudicet. Quod ſi ipſe etiā in peccato aliquo arguitur, morte mulctatur: non tamen vt cuiuſquā manu attrectetur, ſed cōſenſu publico rerum omnium ei poteſtate interdicta, ipſe tandem fame pereat. Optimates ita ſepeliunt, prolato triduum cadauere, mactatiſq; omnifariis hoſtiis conuiuantur: illud deſletum prius, deinde combuſtum ſepeliunt, aut aliter humo contegunt: adgeſtoq; deſuper tumulo quum alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipuè certa cum ratione Monomachiam, hoc eſt ſingulare certamen. Armatura qua (vt Herodotus ſcribit) in Dariana expeditione vſi ſunt, talis erat: E pelle vulpina caſſides geſtabant, tunicis induti, & inſuper circū dati variis ſagulis, pedibus et tibiis indutis caliga è pellibus hinnulorum, iacula peltas & pugiunculos: arcu valde pugnaces ſunt & exercitatiſſimi, quem apud ſe repertum volunt. Vna cum Scythis lingua vtebantur. Scribit Plinius totam Thraciam in quinquaginta ſtrategeas diuidi ſolitam. Sed ea Thraciæ pars quæ Gethica olim dicebatur, vbi Darius Hidaſpis filius penè periit, hodie Valachia appellatur, à Flaccis Quiritum gente. Romani enim Gethis ſuperatis & deletis, Flacci cuiuſdam ductu eo coloniam miſerunt: vnde primum Flaccia, dein corrupta voce Valachia dicta. Aſtipulatur huic opinioni Romanus ſermo, qui adhuc in ea gente durat, cæterum adeò ex omni parte corruptus, vt vix Romano homini intelligatur, Ro-

Ædificia.

Rex eligit cui nō ſunt liberi.

Quadraginta iudices Thraces habuerunt.

In reges animaduerſio acerba.

Sepeliendi ritus

Armatura Thracum.

Thraces arcus inuentores.

Valachia & eius appellatio.

manarum literarum vſus elementorum forma ali-
quatenus inuerſa. Sacrorum ritus qui & Græcis. Da-
ci poſtea eam terram occupauerunt, à quibus aliquan-
diu etiam Dacia dicta fuit, nunc Teutones, Siculi,
& Valachi tenent. Teutones fortes viri ex Saxonia
illuc à magno Carolo tranſmiſſi, à ſeptē vrbibus quas
habitant, Seibēburgenſes patrio ſermone vocantur.
Siculi Hungarorum vetuſtiſſimi, ex his qui ab initio
ex Scythia digreſſi his locis conſedere. Valachorum
factiones duæ Dragulę & Dani, alias Daui. Nam Ge-
thæ & Daui ſeruorum nomina inde olim profecta
Græcorum quidam prodidêre. Dragulæ Danis impa-
res, Turcas noſtrorum patrum memoria in eam ter-
ram induxerunt, quorū armis Dani ad internetionem
deleti ſunt. Ioannes Huniades, vir acer, Danis demum
auxilio fuit, terramq́ꝫ ab hoſte receptam ſibi vendica-
uit. Agriculturæ reiq́ꝫ pecuariæ Valachi vt plurimum
ſtudent, quod originem gentis arguit. Tributum regi
pendunt, ſed ſemel tantum ac id cuique regum et con
feſtim ab eius declaratione tum ſingulæ familiæ dant
bouem tributi nomine, ſexaginta millia numero &
amplius eſſe traduntur. Iuſſi ad bellum exire, capitale
eſt non paruiſſe. Eſt Valachia Tranſſyluaniæ conter-
mina ab occaſu, ad ortum in Euxinum excurrit, ad bo-
ream & ſeptentrionem Ruſiam attingit, alluitur ad
meridiem Iſtro: circa quem quicquid vagarum gen-
tium occupat perpetua illis hyems, triſte cœlum: pre-
mit. Malignè olim ſolum ſterile ſuſtentabat, imbrem
culmo aut fronte defendebant. In cœlo ſuper durata
glacie ſtagno proſultabant, in alimentum feras capta-
bant: nulla illis domicilia, nullęq́ꝫ ſedes erant niſi quas
laſſitudo in diē poſuerat. Vilis & his quærendus erat
victus, quod horrenda iniquitas cœli, in tecta capita.

Marginal notes: Valachia Dacia vocata. | Seibenburgenſes. | Dragulæ & Dani. | Ioannes Huniades. | Valachiorū exercitia. | Valachiæ quatuor latera. | Gētes Iſtrū accolentes.

DE RVSIA SIVE RVTHENIA, & recentibus Ruſianorum moribus.

CAPVT VI.

Ruſiæ fines

RVſia,quæ etiam Ruthenia dicitur & Podolia tri
partito nominatur. Alba ſuperior & inferior,
ars Sarmatiæ Poloniæ prætenta, Peuce fluuio ad ſe-
tentrionem includitur,ad orientem ſolem Moſcus,
ccidua illi Liuonia & Pruſſia extremæ Germaniæ
artes. Patent hodie Ruthenorum ſiue Rhoxolano-
um (nam & hoc nomine appellantur) fines octo die-
um itinere,à Tanai ad ſeptentrionalem oceanum: ha-
etq; id ſpatium nonaginta & amplius dierum iter,
urſus à Germanico oceano quem Balteum vocant,
d mare Caſpium.Regio adeo fertilis eſt,vt agro ru-

Terra oĩm fertiliſſima

le culto frumentoq; inſperſo, tribus perpetuis annis
ructum ferat:nec opus eſt agrum quotannis inuerte-
e,ſed inter metendum ſegete leniter excuſſa, alia in ſe-
quentem annum ſua ſponte creſcit.Gramen adeo pro-
erum producit, vt perticam tranſcēdat: vnde ibi apũ

Apũ copia.

anta copia,vt mella nedũ in aluearijs aut arboribus
erum in rupium & terræ cauernis reponant. Opti-
nus medo,& hi grandes cærarum orbes, qui ad nos
ſque aduehuntur ibi fiunt. Non impiſcantur piſcinæ
& ſtagna Ruſſorum,ſed,vt aiunt,piſces ex cœli influ-
ntia ſuccreſcunt. Sal quodam in lacu Katzibeio vo-

Sal in lacu naſcitur.

ato ſiccis temporibus colligitur, pro quo genti cum
Tartaris crebra bella.Mirum eſt quod dicitur in ſolo
Chelmenſi defectos pini arboris ramos truncóſve,
duos aut tres annos ſuper terram iacentes in ſaxa in-
durari.Eſt ibi optimæ cretæ copia.Verſus Tanaim et
Mæotim calamo aromatico & reupontico abundat,

Calamus aromaticꝰ in Ruſia.

pluribusq; herbis & radicibus alijs alibi non viſis.
Vrbs regia Moſcouia eſt, ad Moſcum amnem ſita,

Signati argenti nullus vſus.

quatuordecim millium paſſuum circuitu. Nullus hic
ſignati argenti vſus. Lapis eſt in medio foro quadrata
forma,quem ſi quis aſcendit,nec inde vi deturbari poſ
ſit,principatum vrbis obtinet, ingens de aſcenſu loci
& deiectu dimicatio inter indigenas,ſæpiuſq; ob eam
rem pugnatum inter ciues. Gēs adeo valida eſt,quòd
ſuperiori anno quodam bellico tumultu in regis ca-

Ruſianorũ potentia.

ſtris centum viginti millia equitum recenſa ſint, quo-

Bellica Ruſianorum arma. rum ſinguli ordinem ducerent. Arcu in bello vunt quod gentile & vetus eſt illis, eſt & lãcea in vſu du denum pedum: cataphracti equites ſupra hamatam ricam ferreum thoracem induunt, vmbilicis ſpecul rum modo prominentibus: galerum geſtant pro caſ de, in conum faſtigiatum: equite libentius vtuntur bello quàm pedite: pedites alij ſcorpione vtũtur (ba ſtam Itali vocant) alij plumbeas pilas ſulphureo pu uere ex æneis excutiunt machinis Teutonico more

Regiũ nomen Ruthenis inuiſum Inuiſum genti regium nomen, idcirco ducis appellat nem libentius vſurpant, vt magis popularem: qui il rerum potitur, dux dicitur, qui in totam gentem imp rium obtinet. Huic pileus paulo elatior quàm cæt ris proceribus, cætero nihil ab aliis differens. Om

Veſtit⁹ Ruſianorum. nis color in vſu, præter nigrum. Viri fœminæq́ line amiciuntur induſio, eoq́ tenuiſſimo, & ad crura dem ſo, auro circa collum rubentive ſerico excolũt id am culum, laxior veſtis, ac nihil ferè à Grę̨cis differẽs qu lem Turcæ quoque & totus ſeptentrio vſurpat: ma cæ tantum laxiores Ruthenis, auroq́ fimbriatæ à p

Luctus funebris. ctore et humeris: Lutrina pellis ambit exterius veſt Sola vxor luget virũ, obducto capite albo linteo & ad vlnas deiecto: quibus fortuna amplior eſt, quadr geſimo die à funere conuiuantur in defuncti memor am: quorum res anguſtior eſt quinquies hoc tẽpor interuallo ſolenni modo epulantur, obſeruantur die obitus, quem anniuerſariis quoque celebrant epulis quando ex ea ſtirpe ſupereſt aliquis, cuſtodiuntur no mina defunctorum monumẽtis literarum, vt ſciri po ſit quo cuiquam die parentandum ſit, planctu & la mentatione funus educunt. Patrij moris eſt, muliere gemmas & vniones ex auribus ſuſpendere: decorum & maribus, ſed adhuc pueris. Quæ iterum nupſerit ſatis caſtam ducunt, auerſantur vt impudicam terti nubentem, par in maribus offenſa. Puellæ à tergo ca pillum promittunt, cæterum matrimonio locatæ ſed lò abſcondunt. Viri ſupra aures tonduntur, datur pro bro huic ſexui omnis capillorum cultus. Gẽs vniuer

ſa in Venerem prona, ac bibaciſſima:hoc laudis loco ponunt,alterum licere arbitrantur, modo id fieri contingat circa omnem connubij offenſam. Fœnerant vulgò,nec fraudi cuiquam,ne ſacerdotibus quidem. Pars multò maxima Ruſſanorum ſeruitutem ſeruiunt,nec inuiti. Multi quidem & in his nobiles etiam ſe coniugem & liberos venditant: aut quia ſic maiore otio fruuntur, aut quod maiore voluptate.

Rutheni vt plurimum ſeruiunt.

Antiſtites ſacrorum Græcanico ritu nigro amiciuntur pallio:horum primores albo. Ferunt hi bulbam ad pectus ſuſpenſam, & tabulam præceptis diuinæ legis inſcriptam. Minores ſacerdotes & ipſi Græcè veſtiuntur. Sacræ virgines, quod vnum genus in ea gente eſt, ex Antonij Abbatis inſtituto nigra ſtola amiciuntur.

Sacerdotū habitus.

Eſt & ſuus ſermo genti, Scythicus vero an alius,parum compertum habeo. Sunt & literæ non multum à Græcarum figura abhorrentes. Muſicen & Grammaticen diſcunt vtranq; Græcè, cæteras artes vulgo aſpernantur: de ſumma fidei cum Græcis ſentiunt:par in cultu ceremonia,& in cœlites veneratio.

Sermo.

Muſica & Grāmatica tantum diſcuntur.

Iudicia exercent duodecim numero viri, vnus aliquis è collegio cognoſcit cauſſam,crimenve, cognitum ad collegas defert, interdum & ad Regem. Si res maioris eſt ponderis, quàm vt pro collegio vindicari poſſit,ſi reus nequeat conuinci, parumve liqueat factum, cum accuſatore cogitur de vita dimicare:atque ita victor duplici pecunia donatùr,qualis fuerit æſtimata.

Cauſſa dubia monomachia probatur.

Agrorum cultum oppidò exercent,equis arant: ager feraciſſimus præterquam vini. Ceruiſiam potum ex millio,hordeo,atq; humulo decoctum potāt,& idem ferè totus ſeptentrio. Ex canapi,papauere & nucibus oleum conficiunt: oliuam non fert Ruſſana regio,neque ex ea arbore liquor aliunde inuehitur. Varia alit animalium genera, & in his pleraque pellium æſtimatione nobilia, quarum alioqui à veteribus celebrata:piſcium ingens copia,& in his Seldis nobiliſſimus, ex Pareslauſco lacu, perquam ſimilis ijs, qui in Benaco capiuntur. Lacus in Ruthenia illuſtres ſeptem, flumi-

Ceruiſia totius ſeptentriōis potus

flumina inſignia nouem: & in his quē Boryſthene
eſſe ſuſpicari libet, ob ea quæ de ipſius magnitudi
& natura prædicant.

DE LITHVANIA ET LITHVA- norum vita.

CAPVT VII.

Lithuania tota paluſtris. Regio hyeme tantum accedenda. Diuitiæ Lithuanorū ferarum pelles. Pecuniæ null9 vſus.

Lithuania eſt Polonię ad ortum connexa noninge torum millium paſſuum circuitu magna ſui part paluſtris plurimumq; nemoroſa: & ob eam rem diff cilis aditu, ac quodammodo inacceſſa, aquis paluſtr bus cuncta obtinentibus: hyeme commercia cum L thuanis habiliora, paludibus et ſtagnis alta glacie co cretis niueq; ſuperinfuſa, fiunt omnia mercatoribu peruia: vt velut alto mari, quādo nulla ſit certa via au ſemita, ſydera ſignent iter. Rara in Lithuania oppida villarum incolatus infrequens: Accolarum diuitiæ p cora pellesq; multigenum ferarū, vt Zobellinæ funt atq; Harmelinæ: quibus regio inſigniter ſcatet: cæręa mellis abundās: vſus pecuniæ genti nullus: inter ſe ma tronæ palām concubinos habent virorum permiſſu quos connubij vocant adiutores, contra pellicatus vi ris probro datur, ſoluuntur facile matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atq; iterum nubūt, adeô gens vna cæteris mortalibus diuerſo viuit ritu, vt non abſurdū ſit illud Ariſtippi: Honeſtum nō natura, ſed conſuetu dine conſtare. Vini rariſſimus vſus: panis nigricans nō cribratus: armenta victum præbent, multo lacte vten tibus. Sermo genti, vt Polonis, Sclauonicus: hic enim ſermo, quām latiſſime patet, ac plurimis quidem gen tibus communis eſt: ex quibus quædam Romanæ ri tum Eccleſiæ ſequuntur, vt Poloni ſunt, Dalmatæ, Croatij, Carniq;. Aliæ Græco ritu ſacra peragunt, vt Bulgari, Rutheni, & ex Lithuanis pleriq;. Nonnullæ ab his diuerſæ proprias hæreſes habēt, vt Boēmi ſunt, Moraui, & Boſnienſes. Huſſitarum quædam obſer uant delirium: pars multomaxima Manicheum: quæ dam adhuc etiam gentili cæcitate tenentur, idola co lunt, quemadmodum multi ex Lithuanis. Hierony-

mus

ius Pragenſis, qui Eugenij quarti pontificatu in ea
rra euangelium prædicauit, quiq; gentis illius ritus
& mores ad id tempus minus notos noſtris homini-
us demonſtrauit, dicebat Lithuanorum quoſdam, ad
uos primum perueniſſet domeſticatim ſerpentes ha
uiſſe, quibus per ſe quiſq; vt Dijs penatibus ſacrifica
ant: cæterum tenuiſſe ſe, vt præter vnum qui crema-
non potuit, à ſuis cultoribus interficerentur: alij ignē
olunt, captantq; ex eâ auguria. Solem nonnulli mal-
i ferrei ſpecie immani magnitudine, propriū ducem
abent, quem Magnum vocant: perſæpe tamen regi
olonorum ſubditi. Caput regionis Vilna eſt. Epiſco
alis ciuitas tantæ magnitudinis eſt, quantæ Craco-
ia cum ſuburbijs omnibus. Domus contiguæ in ea
on ſunt, ſed veluti in rure horti intermediant, & po-
aria. Duo fortiſſima caſtra habet, vnum in monte
tum, inferius in plano alterum. Diſtat hæc ciuitas à
racouia. cxx. milliaribus. Tartari quidam circa Vil-
am in aſſignatis pagis habitāt, qui agros noſtro mo-
e colentes, laborant & merces vehunt. Tartarica lin-
ua loquuntur, Mahometum & ſectam Sarraceno-
um profitentur.

Serpentes domeſticatim venerati.

Sol ſub mallei ſpecie veneratus.

DE LIVONIA, PRVSIA, ET militibus Marianis.

CAP. VIII.

Liuonia veræ fidei cultrix, Rutheniæ ad Septentrio
nem prætenta, & ipſa Sarmaticis finibus, Tartari
Scythicum hominum genus crebrius incurſant. Liuo
ianos ad Chriſti cultum milites noſtri traxere, quū
ntea nullum niſi malorum dæmonum nouere. Sæpi-
s vario euentu de regni poſſeſſione in ea terra bella-
um. Sarmaticum mare ab occaſu, ſinusq; incompertæ
nagnitudinis, cuius oſtium ab occidente eſt, non pro-
ul à Cymbrica Cherſoneſo, quā Daciam hodie vo-
ant. Circa ſinum ad ſeptentrionem ſemiferæ gentes
unt, cum quibus nullum eſt linguę commerciū, nutu
& ſignis permutant merces. Pruſia, vnde Pruteni, ter-
a hodie Germaniæ & Sarmatiæ particeps à Meridie
illi

Milites Mariani.

Cymbrica Cherſoneſus hodie Dacia.

Pruſia.

illi occurrit. Eam terrã, ſi Ptolemæus verus autor eſt,
Viſtula. Viſtula perluit, à Torno oppido Gedanum vſq;, quæ in loco Baltheo mari infunditur: ad Sarmaticum oceanum extenſa citra Viſtulam, vltra Germaniæ eſt: ad orientem ſolem & meridiem Maſſouitæ ſunt, & Poloni accolunt: ad occidentem Saxones. Pruſiæ ſolum ferax eſt maximeq; frugiferum, irriguum, frequẽs cultus. Regio amœna & pecoris abundans, piſcatus venatioq; multa.
Vlmerigi. Vlmerigi eam terram tenuere, quũ
Gothi ex Scãdinauia Gothi ex Scandinauia inſula egreſſi ſunt in continentem, vt Iornandes ſcripſit. Ptolemæus Amaxobios, Alaunos, Venedes & Githones penes Viſtulam habitaſſe autor eſt. Malorum & hæc cultrix fuit dæmonum vſque ad ſecundi Federici tempora.
Deiparini milites. Deiparini milites, qui & Mariani dicuntur, poſt Ptolemaidem in Syria amiſſam, in Germaniam reuerſi, viri videlicet nobiles & rei militaris periti, ne per otium macerent eundem, accedentes,
Pruſia quõ ab ordine Teutonico acquiſita. Pruſiam Germaniæ conterminam Chriſti cultum ſpernere dixerũt: ſæpe illius gentis homines in Saxones cæterosq; vicinos excurrere, ingentem vim pecorum abigere, eſſe in animo ſibi compeſcere barbaram gentem, annuat tantũ Imperator, prouinciamq; fratribus perpetuo iure poſſidendam tradat, ſi eam armis acquirant.
Maſſouiæ duces. Iam enim Maſſouiæ duces, qui eius ſe terræ dominos affirmabant, ius ſuũ fratribus conceſſerant. Grata oblatio Federico fuit, qui collaudato propoſito, quas voluere fratres ſub aurea bulla literas conceſſit. Illi ſumptis armis breui tempore quicquid Prutenici iuris citra & vltra Viſtulã fuit, ſubegere: ſubactam ac bello quæſitam, ſuæ ditionis fecere. Victa gens Chriſti fidem complexa eſt, & cum fide Teutonicam linguam. Fuit ad Viſtulam amnem quercus, vbi victrix gens à principio caſtellum erexit, mox vt ſunt res hominum, quæ tenui principio in maius augentur, oppidũ frequenti cultu adoleuit
Mariæburgum. Mariæburgum dixerunt.
Ordo militũ Teutonicorum. Caput gentis eſt, atq; ſedes eius, qui vniuerſi ordinis magiſterio fungitur. Sacræ huius militiæ origo Teutonica eſt, nec quiſquam niſi Teuto

nicus

lcus his ſacris initiatur:atq; idem claris ortus natali- us, & cui proponitur, vt aduerſus ſacratiſſimæ cru- s hoſtes paratus ſit omni tẽpore dimicare:albo pal- o amiciuntur,nigra cruce inſuta: omnes alunt bar- am,præter eos qui ſacris operantur, & ſacerdotes unt:dominicam orationem milites ipſi pro canoni- 's horis vſurpant:neque literas diſcunt:diuitijs abun- ant:nec minor quàm regibus potentia.Sępe cum Po onis de regni finibus acceptis,atque illatis cladibus ontendere, nec totis viribus belli fortunam experiri ecuſauerunt.

Veſtitus militum Teutonicorum

Potẽtia ordinis Teutonicorum

Eſt Pruſſiæ atque Lithuaniæ contermina regiun- ula,quæ Samogithia dicitur, ſyluis & fluminibus cir uncepta,quinquaginta milliarium longitudine:cuius entes proceræ & pulchræ ſtaturæ, agreſtes tamen, noribusq; inculti. Matrimonia plura celebrant, & bſq; ſanguinis reſpectu,patri mortuo filius nouercã, atre frater glotem in vxorẽ accipiunt. Æs nullum ha ent,humiliter ædificant, ex limo culmoq; tuguria in arinarum aut galearũ formã, in quorũ culminibus eneſtrã vnam faciunt tam patentẽ, vt toti ædificio lu- em ſuperne præbeat: Focus perpetuo igne in ſingulis nus,circa quẽ familia vniuerſa ſedẽs,nõ ſolum vt ci- os coquat,verumetiã vt vehemens frigus, quo pro naiori anni parte terra hæc congelata conſtrictaq; ia- et,propellat. Vaporaria ſeu ſtubas habẽt nullas. Gens d diuinationẽ & auguria inclinata,præcipuum ei nu- nen ignis,quẽ ſacroſanctum perpetuumq; eſſe perſua um habuere,q; in ędito colle ad fluuium Neuyaſa aſ- dua lignorum ſuggeſtione per ſacerdotem aleretur. Vladislaus Poloniæ rex, qui eam ad Chriſti fidem ompulit,illum vnà cum turri, in qua conſeruabatur, xtinxit,diſiecit,& ſyluas quas non minori religione uàm ignem ſanctas, proq; deorum habitaculis Sar- natæ(iuxta Poëticum illud: Habitarunt dij quoque yluas)colebant:& nedum ſyluas,verum quoq; quic- uid eas ſubijſſet ſanctum minimeq; violandum cen- ebant,vt aues erant & feræ. Malorum dæmonum

De Samogithia & gẽtis moribus

Diuinationi vacãt Samogitæ.

Ignis ſacroſanctus.

præ-

præſtigio violantes eas ſtatim in manibus & pedibu
Superſtitio gẽtis admiranda. contrahebantur. Erant in his ſyluis ſingulis familijs ſu
us focus & ſacra domus conſtituta, in quibus defun
ctorum ſuorum corpora cum equis, ſellis & melior
eorum veſtimento comburere mos fuit. Conuenir
eos noctu credebant, ideoq; ſedilia ibi ex ſubere con
texta diſpoſita, in quibus optimus modo, eſcaq; ex pa
ſta in caſei forma omni tempore large ſubminiſtraba
Feſtiuitas. tur, vt ipſis veſcerentur. Prima Octobris die in his ſy
uis maximum feſtum peragebant, ex omni regione
vniuerſus populus congregatus, quæq; familia in ſu
caſula cibo & potu, vt melius potuit, patrio inſtitut
indulgebat, tum ad focos dijs in primis quem Perku
Sermo. mo, id eſt, tonitrum dicebant, libabant. Cum Lithua
nis & Polonis linguã vnam habent, nam & Poloni
co ſermone ſacerdotes eis in Eccleſijs prædicant, Ro
manæ Eccleſiæ morem obſeruant, licet Rutheni ali
ad meridiem & Moſcouitę ad ſeptentrionem habitar
tes Græcorum ritum teneant, obedientiamq; non Ro
mano verum Conſtantinopolitano pontifici promit
Moſcouia. tant. Ad ſeptentrionem his Moſcouia prætenditur te
ra quadringentorum miliariorum patens: argento di
ues, tam valido vbiq; præſidio concluſa, vt nedum ad
uenæ, verum indigenæ etiam abſq; literis ducis exir
atque intrare non poſſint. Plana omnino regio eſt, nõ
Flumina Moſcouię. montoſa, nemoroſa tamen & vt plurimum paludoſa,
plurimis maximis fluminibus Occa, Volha, Dzuui
na, Boryſthenéq; & Dineper irrigua: piſcibus ob id
varijs & feris abundat, quemadmodum Lithuania, a
qua nõ multum diſcrepat, niſi quòd frigidior eſt, quia
ſeptentrionalior. Vnde pecora parua habet, & com
Moſcua ciuitas magna. muniter mutila. Moſcua metropolis regionis duplo
maior quàm Praga Boëmiæ: lignea, vt aliæ ciuitates,
ædificia habet, multas plateas, ſed diſperſas, latiſſimi
Moſca amnis. campi interiacent. Moſca amnis ipſam interſecat. Arx
in medio vrbis in plano ſita, ſeptemdecim turribus &
tribus propugnaculis adeò pulchris & validis, vt ſi
milia vix reperiantur. Sedecim in ea arce eccleſiæ, qua

rum

rum tres ſanctæ Mariæ, ſancti Michaelis, & ſancti Nicolai muratæ, cæteræ omnes ligneæ. Tres quoque in ea ampliſſimæ curiæ in quibus nobiles aulici morantur: palatium in quo dux eſt Italico more conſtructum pulcherrimum, ſed non amplum. Multos nobiliſſimos ducatus habet, ex quibus ingruẽte bello pluſquàm ducenta millia hominũ duobus aut tribus diebus contrahuntur. A qua gẽti potus & medo liquorq́; fermentatus, quem quaſſetz vocant. Arant ligneo aratro, frondibus arborũ aut ſpinis arpicant: ſegetes propter longum frigus raro matureſcunt, ideoq; in ſtubis deſiccant, triturantq́; aromatibus & ſublimatis calfactorijs contra frigus varijs vtuntur. De auena & melle aquam ardentem ſiue ſublimatum faciunt, & lacte etiam, adeò forte vt ſæpius ab eo inebrientur. Vino & oleo carent. Ne inebrientur, inebriantem potum omnem terræ princeps capitis pœna prohibuit: bis aut ter tamen in anno conceditur. Monetam habent argenteam maiorem & minorem, non rotundam, ſed quadrangularem oblongam. Dzuuingis hanc dicunt. Sclauonica lingua loquuntur. Sectam & religionem cum Græcis vnam obſeruant. Epiſcopi eorum Patriarchæ Conſtantinopolitano ſubſunt, & ab eo confirmationem poſtulant. Chriſtum adorant, præter Koſanenſes, qui cum Sarracenis Mahometum venerantur. Et Scythas quoſdam alios ad ſeptentrionem, qui linguis proprijs loquuntur, & idôla colunt. In primis vnum, quod Zlotababa dicunt, id eſt, auream vetulam, tanta veneratione, vt nemo id pertranſeat, quin ſaltem pilo ex veſte tracto, ſi aliud nihil habeat, coram eo proſtratus pro oblatione proijciat. His populis quanuis ſermo ſit vnus, Sclauonicus videlicet, eſt tamen adeò impar, & externis linguis hic & alibi confuſus, vt mutuo ſe non planè intelligant. Idololatriæ tempore Pontificem maximum vnum habebãt, quẽ Criue nominabant: in ciuitate Romoue (à Roma dicta) habitabat. Communis gentibus illis mos eſt, vt non ſolum ſeruos vt pecora, ſed etiam filios & ſemet-

Arx ampliſſima.

Potus Moſcouitarũ.

Frigoris curatio.

Ebrietas capitis pœna mulctatur.

Lingua. Religio.

Scythę idololatræ.

Zlotababa idolum.

Sclauonica lingua alijs linguis vitiata & confuſa.

ipſos vendant, & abducere quàm longiſſimè patian-
tur, ob victus tantummodo ſufficientiam, quãuis gro
ſſiſſimis cibis veſcantur.

DE POLONIA, POLONORVMQVE recentibus moribus.

CAPVT IX.

Sarmatia Europæa. Polonia Europæ regio, vaſta & plana, vnde & hoc nomen accepit, Significat enim Sclauonica lingua qua & ipſa vtitur, Pole planũ, Sarmatia alio nomine vocata. Hęc Sleſię ad occidentem contermina eſt, Prutenis & Maſſouitis à ſeptentrione, ab oriente Ruthenis, à meridie Hungaris, Carpato monte, quem Crapak accolæ vocant interiacente. *Termini Poloniæ.* Hæc in partes duas diuiditur, quarum quæ Saxonibus Pruteniſque vicina eſt, maior Polonia dicitur: altera Hungariæ ac Ruſſiæ obiecta, minor vocatur. *Polonia duplex, maior & minor.* Regnum vniuerſum in quatuor velut regiones diuiſum, quas in orben Rex quotannis inuiſit. Singulæ ternis menſibus alunt Regem, regiúmque comitatum: cæterum ſi caſu conciliόve is in vna regni parte diutius eſſe perſeuerauerit, nihil debetur ipſi amplius. In Cracouia celebri & ampliſſima vrbe regia eſt, totiúſque regni Gaza, cæteræ ciuitates parum nitidæ ſunt: ex maceria domus ferè omnes compoſitæ, pleræque luto collinitæ, plaga regionis nemoroſa. *Cracouia Polonorũ regia.* Gens in vniuerſum prudens, multáque comitate in hoſpites. *Gens Polonica prudẽs & comis.* Bibaciſſimum genus hominum, vt totus ſeptentrio, ſed rarus vini vſus, ignotúſque genti omnis vinearum cultus. Factitia ex tritico, aliiſque generibus ſeminum potio in vſu eſt. *Potus ceruiſia.* Solũ ferax, triticique abundans. Eſt & paſcuis idoneum, armenta late paſcuntur. Venatio multiplex, equus ſylueſter ceruino cornu, bos ferus, Vrum Romani vocãt. Plumbum duntaxat ex omnibus metallis fodiũt Poloni, & ſalem ſaxorum duritiæ, nullúmque toto regno vberius vectigal. *Salis fodię.* Mellis copia tam ingens, vt non ſatis illis atque Ruthenis loci ſuperſit, quibus illa recondant. *Mellis vectigal.* Arbores nanque omnes & ſyluę aluearibus mellificantium nigricant, Literarum figuratio ex Genti-

Literæ. Fidei ritus. Veſtitus.

& Græcanico mixta. Promiſcuus & fidei ritus inter Romanum & Græcum. Virorum & mulierum veſtitus Græcanico ſimilis.

DE HVNGARIA, HVNGARORÚMQUE VIUENDI INſTITUTIS.

CAPVT. X.

Hungariæ fines.

HVngaria nunc ſanè ea regio eſt, quæ olim Pannonia fuit: licet hæc hodie illius fines in totum non impleat, nec tam latè quondam patuit, quàm hodie Hungaria. Enimuero à Laytha flumine inferiorem tãtum Pannoniam vſque ad Sauum amnem complexa, vltra Danubium Poloniam attingit, terramq́; complectitur, quam Gepidæ & Daci tenuerunt patetq́; imperiũ gentis multo latius q̃ terræ nomen. Erat hæc terra vt priſci rerum ſcriptores habent nouẽ circulis, quos hagas Germanica lingua dicimus, circũdata, quorum ſinguli ita ſtipitibus quernis ſiue fagineis vel abiegnis extructi erant, vt de margine ad marginem viginti pedum ſpatium tenderetur in latum, totidem erigeretur in altum: ciuitas autem vniuerſa aut duriſſimis lapidibus aut tenaciſſima creta repleretur: porrò ſuperficies vallorum eorũdem integerrimis ceſpitibus tegeretur. Inter quorum confinia arbuſculæ plantatæ erant, quæ abſciſæ proiectæque vt plurimum herbas & frondes proferebant. De primo autem circulo ad ſecũdum viginti milliaria teutonica protendebantur, & inde totidem ad tertium & ita vſque ad nonum, quanuis alius alio ſemper cõtractior erat. Intra hos aggeres vici villæque ita conſtitutæ vt ab vna ad aliam vox hominis audiretur, Ædificia validiſſimis muris prȩmunita: portæ non ſatis latæ propter hanc cauſſam vt per eas latrocinandi gratia quaqua verſum exire ingredique facilè poſſent. Tubarum clangore vnus circulus alteri cuiuſque rei certa ſigna dabat. Pannones ab initio eam terram tenuerunt, Pæones olim dicti: inde Huni habuere, Gens Scythica. Mox Gothi ex inſulis Germanici oceani profecti, poſt Gothos Longobardi

Gepidæ & Daci.

Pannones. Pæones. Huni. Gothi. Lõgobardi Hungari.

Hungaria Scythica.

ex Scandinauia etiam oceani inſula: nouiſſimè Hung ri ex alia Hungaria Scythica egreſſi, q̃ nō longè à T nais ortu extat, & Iuhra hodie dicitur: miſera adhuc r gio, vtpote ſub frigidiſſimo cœlo iacens, duci Moſc uiæ tributaria. Non tamen aurum argentúmve, qu bus omnino carent, ſed pretioſas animalium pelles S bellorum ſciſmorúmque pendunt homines. Non arā non ſeminant, neque panes habent: ferarum carnibu & piſcibus veſcuntur. Aquam potant, ſub tugurii ex virgultis contextis inter denſas ſyluas humiliter h bitant. Vnde fit vt homines ſylueſtribus feris comm rantes, veſtimentis ſe non laneis neque lineis induan ſed pellibus nuper aut lupo aut ceruo vrſove detracti Solem, lunam, aſtraque alia alij adorant, & quicqui eis primum occurrit. Propriam linguam habent. Co rallia piſcantur & balenas, ex quarum cute rhedas bu ſáſque faciunt: axungiam pro impinguatione ſeruat exteris nationibus vendunt. Mediocris tumoris mo tes ad eam partem, quà oceano incumbit, habet: quo piſces quidam Mors vocati, dentibus ſe promouend ſcandentes, dum ſuperiora nacti vlterius nituntur, pra cipites decidūt & moriūtur, eos illi colligunt edúntq dentes quos latos & albos valde habent, reſeruant, & mercatoribus pro mercibus aliis permutant. Manu

Fines Hungariæ.

bria cultellorum ex illis optima parantur. Habet Hū garia noſtra ad occaſum Auſtriam & Boëmiam, ad meridiem Illirici partem, quæ Adriatico eſt pelago obuerſa: ad orientem ſolem Seruiam, quam Triballi & Miſij tenuerunt, nunc à quibuſdam Sagaria voca tam: ad arctum & boream Poloni, Moſchique finiti

Buda vrbs regia.

mi. Vrbs regia eſt Buda, à Bada Athilæ fratre appel lata. Ager regionis quatenus colitur tritico fertilis eſt, auro atque argento diues. Mirum eſt quod indigenæ narrant eſſe in Pannonia riuum, in quo ſi ſæpius ferrū

Veſtit⁹ Hūgarorum.

mergatur, Cuprum fieri. Viri veſtes ſupernę excauant circa interſcapilium, linea ſubtus tunica circa collum & humeros quodantenus apparens, quam partem ſe rico & auro ferè omnes exornant, indifferens in cali

ga,co

a, cothurno ſuperinducto. Capillos inungũt, concin
íntque: lineo galericulo contegunt, raróque nec niſi
 otio reſoluunt, qui mos & à pleriſque Germanis ob
ruatur. Muliebris veſtitus ſtrictior, et ad collum ſub
uctus vt omnia tegantur, tantum lineæ tuniculæ ora
mineant pretioſiſſime ornata: veſtibus togam ſuper
iducunt, ſerico caput aut lineo componunt velami
e, ac præter oculos & naſum cætera ferè abſcondunt:
emmis & margaritis vulgò vtuntur. Cothurno cal
eantur viri fœminæque, ad media crura inducto.
Annum lugent defunctos, & quoſdam biennio. Bar
am raſitant præterquam ſuperiore labro. Orthodo
æ fidei cultus ex lege iudicant. Eſt & alia iudicij ra
io, ſi cauſſa anceps ſit, nec aliter liquere poſſit, lis ferro
lecernitur, reus & actor dimicant. Rex aut qui Regis
vicem gerit ſpectat, iudicâtque ſecundum eum qui ſu
perior fuerit. Satis viciſſe credunt, cuius aduerſarius
ut pugnam cunctantibus inibit, aut lineis aræ, qui
bus pugnæ locus circunſcribitur, exciderit. Qui ex e
quo dimicant lancea prius, dein gladio vtuntur. Pedi
es præter verenda, cætera nudi pugnant. Suus genti
ſermo et ſi Boëmo non multũ abſimilis. Habẽt & pri
uatas literas, ſed Romanis libentius vtũtur. Ferox ho
minum genus, & in bello validum, equeſtri prælio
magis quàm pedeſtri idoneum. Regis imperio pa
rent, aut regiis ducibus. Cataphracto equite in bello
vtuntur, & leui armatura, ſed parcius omnino. Tur
matim confligunt, non tamen toto agmine. Nulla
gens Chriſtiani nominis Turcarum arma magis ex
ercuit. Nulla ab his rurſus magis exercita eſt, adeo pa
ribus animis varióque euentu eſt ſemper vtrinq; bel
latum. Alia Hungaria quæ huius mater eſt, linguáque
& moribus penè adhuc illi ſimilis, ritu Barbarico vi
uit, idolis ſeruit.

Mulierum Hungarorũ habitus.

Certamine ſingulari cõtrouerſię dirimuntur.

Hungarorũ pugnandi ratio.

Sermo.

Literæ.

Ferocitas Hungarorum.

DE BOEMIA, ET MORIBVS BOEMORUM. CAPVT. XI.

Boëmia regio, Germaniæ limitibus incluſa, aquilonis flatibus obiacet, Hungaria illi orientalis eſt,

Boëmiæ limites.

auſtralis Bauaria, Noricus ager occiduus. Polonia boꝛealis. Latitudo eius longitudine ferè par: trium fortè dierum iter. Sylua Hercinia tanquam natiuo muro vndique cingitur. Albi fluuio media irrigatur, atque quodam alio Multauia nomine, ad cuius ripam Braga ſita eſt ampliſſima vrbs & totius regni caput. Solum ordei & tritici ferax, pabulo, pecore, atque piſcibus abundat, olei ſterilis eſt, quemadmodum Germania ipſa: vino non omnino caret, ceruiſiam optimam facit, quæ Viennam vſque Auſtriæ vehitur. Boëmi Germanis licet vndiq; circunſepti ſint, Germanica tamen lingua non loquuntur. Dalmatarum aduentu teutonica illinc pulſa. Etenim in eorum annalibus reperitur, fratres duos ex Croatiæ populis egreſſos, alterum in Boëmia alterum in Polonia conſediſſe, mutaſſeq; & gentibus prioribus linguam & terris nomina Volaterrano autore. Mos vetus & Germanica lingua à pleriſq; in hanc vſque diem obſeruantur. In templis enim plebes ſermone teutonico docentur, in cœmiterijs Boëmico. Solis mendicantibus olim libertas fuit, qua vellent lingua populos inſtruere. Nullæ genti leges ſunt, nulla ſanctiora inſtituta, quodlibet licet: quippe Chriſtianæ fidei non ſolum non cultus, vt qui waldenſium ſectam amplexi tutentur, tum auorum noſtrorum memoria Huſſitarum veneno infecti, Orthodoxæ fidei cultum parum hodie integrè cuſtodiunt. Romanum pontificem in ordinem redigunt, negantq; cæteris Antiſtibus auguſtiorem eſſe ac venerabiliorem, inter ſacerdotes nullum diſcrimen ducentes. Presbyterum non dignitatem, ſed vitæ meritum efficere potiorem. Animas corporibus excedentes aut in æternas eueſtigio pœnas demergi, aut perpetua conſequi gaudia, purgatorium ignem non inueniri, quo aliquando expientur. Stultum arbitrantur defunctis parentare, auaritiæ ſacerdotalis inuentum eſſe, Dei optimi maximi diuorumq; ſimulachra è medio tollunt. Aquarum palmarumq; ac cæterarum rerum benedictiones irrident. Mendicantium religiones ma

Hercinia ſylua

Albis

Multauia.

Braga vrbs regia.

Ceruiſia boemica cõmendatur.

Sermo.

Lingua germanica in Boemia.

Vualdenſes

Errores Boemorum.

Sacerdotes æquant Boemi.

Boemi non parentant.

Benedictiones rerum irrident.

es malos dæmones inueniſſe. Sacerdotes pauperes ſſe debere ſola eleemoſyna contentos, non opes, non pecuniam poſſidere. Liberam cuiquam verbi dei prædicationem patere. Nullum capitale peccatum, quantumuis maioris mali vitandi gratia tolerandum. Qui mortalis culpæ reus ſit, eum iudicant neque debere ſeculari, neque eccleſiaſtica dignitate potiri, nec etiam parendum eſſe ei. Confirmationem & extremam vnctionem inter eccleſię ſacramenta minima teneri. Auricularem confeſſionem nugacem, & ſuperuacuam eſſe: ſufficere in cubili aut alio ſecreto loco ſua quenque deo peccata confiteri. Baptiſma fluuialis vndæ nulla interiecta ſacri olei mixtura recipiendum. Cœmiteriorum inanem vſum, quæſtus tantummodo cauſſa repertum, quacunque tegantur tellure humana corpora nihil diſtare. Templum Dei latè patentis ipſum mundum eſſe, coartare maieſtatem eius, qui eccleſias monaſteria oratoriaq́ꝫ conſtruunt. Sacerdotales veſtes, altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patinas, vaſa huiuſmodi nil habere momenti: ſacerdotum quocunque loco, quocunque tempore ſacrum Chriſti corpus conficere poſſe, petentibus miniſtrare. Sufficere ſi verba ſacramentalia tantum dicat, ſuffragia ſanctorũ in cœlis cum Chriſto regnantium impetrari. In Canonicis horis cantandis dicendisq́ꝫ fruſtra tempus teri. Nullo die ab opere ceſſandum eſſe exiſtimant, quàm quæ dominica nunc appellatur. Celebritates ſanctorum reÿciendas. Ieiunÿs quoque ab eccleſia inſtitutis nihil ineſſe meriti. Fama eſt etiam Boëmorum ſacerdotes infantibus ipſis & cunctis aliÿs indifferenter ſub vtraque ſpecie corpus Chriſti miniſtrare, hoſtia quàm qua nos vtimur aliquantum grandiori. Gregorius Poggebratius huius inſtituti autor fuiſſe dicitur. Picardus quidam ex Gallia, gentem alio delirio infecit: ÿs non paruam virorum mulierumq́ꝫ plebem contractam nudam incedere iuſſit, Adamitas vocauit, autor omnis licentiæ Venus publica & mixta. Reliqua horrenda auditu crimi-

Peccatum mortale tolerandum non eſſe.

Sacramentum euchariſtiæ.

Celebritates ſanctorum.

Infantes Boemi cōmunicant.

Adamitæ

crimina hoc duce cœperant, & in quibuſdam locis adhuc durare,ſed occultè,à multis dicitur. Nam ſubterraneos Boëmorum quidam(qui ex hoc Gruebenhaimer appellantur)ſacra operaturi ſubeunt, inter quæ quum à ſacerdote pro more illud Geneſis pronunciatur, Creſcite & multiplicamini, ac replete terram:lumina quæ ibi habentur, continuo omnia extinguuntur: & tunc neq; ætatis vlla, neq; ſanguinis attenta reuerentia promiſcue viri, & in quam per tenebras quiſque incidit mulieres cognoſcũt,peracto ſcelere quum in locum ſuum ſe quiſq; receperit,luminaria rurſus incenduntur, & ſacrum peragitur. Eſt execrandus hic damnatę gentis ritus non multum diuerſus à Bacchanalibus illis,quæ in Hetruria primo, mox Romæ etiã noctu,multa vini & epularum crapula mulieres maribus mixtę in abdito celebrauere,nullo neq; ſexus neq; ętatis reſpectu habito ad promiſcua puerorum ac matronarum ſtupra,atq; aliorum flagitiorum,quæ ex ipſis tanquam ex officina quadam prodibãt:quorum ſacrorum capita Q. Martio Philippo et Poſthumio Albino cõſulibus Romæ capitali ſunt ſupplicio affecta, vt ſcribit Sabellicus Enneade quinta libro ſeptimo. Hanc Boëmorũ impietatem nefandam hæreſim quatuor reges Venceslaus,Sigiſmũdus, Albertus & Vladislaus extirpare non potuerunt, quanuis ſæpius totis viribus attentarunt.

[N]efandus [B]oëmorũ ritus.

[B]acchana[li]a olim in [It]alia celebrata.

[H]ærefis Bo[ë]morũ inuicta.

DE GERMANIA, ET INSTItutis eorum plurimis.

CAP. XII.

GErmania regio Europæ ampliſſima, tota ſeptentrionalis, à Gallis olim Rheno fluuio diuiſa fuit, à Rhetis & Pannonibus Danubio, à Sarmatis Daciſq; mutuo metu & montibus ſeparata, cætera oceano ambiente,hodie extra hos fines Rhetiam, Vindelicam, Noricam, & ſuperiorem Pannoniam, Alpes,partemq; Illiriæ & vſque ad Tridentina clauſtra Germania obtinet: Belgarum quoque ferè tota natio Gallici quondam iuris, omniſq; Rhenus in Germanię nomẽ lin-

[G]ermanię [v]eteres limites.

[Q]uid Germaniæ acceſſit.

nguamq́ꝫ cōceſſit, vt iam ſe Gallos dici neſciant, ſi au iant indignentur. Heluetij quoque in Germaniæ no‑ ien & linguam tempore labente tranſiere. Itaq́ꝫ ma‑ nam Galliç Tranſalpinæ partem ipſa Germania ſibi endicauit. Prutenos ferociſſimam gentem & idolis editam intra tricenteſimum annum ex infideliū ma‑ ibus milites Teutonici vi & armis rapuerunt, vbi et ngua Teutonica introducta eſt, et Chriſti cultus gen imperatus. Vnde habita ad primæuos illius termi‑ os conſideratione, videbitur certè illa ſibi ferè plus ſo extra vſurpaſſe, quàm intus prius continebat. In du‑ s velut partes ab initio tota Germania diuiſa fuit, vt uç alpibus propinquior eſt, ſuperior ſit Germania ap ellata: altera ad ſeptentrionem atque oceanum verſa, ıferior. Durat hçc partitio ſub Alemaniæ appellatio‑ :(quæ à Lemano, vt quidam autumant, lacu eſt) in unc vſq́ꝫ diem. Prouincias tam hæc quàm illa mul‑ ıs habent: ſuperior à Mogano flumine, quod Franco iam perlabitur aſcendendo Bauariam habet Auſtri‑ n, Styriam, Atheſim, Rhetiam, Heluetiā, Sueuiam, lſatiam, prouinciā Rhenenſem Moguntiacum aduſ‑ ue. Inferior, Franconiam, cuius magna pars meridi‑ m, verſus etiam in ſuperiorē protenditur, habet Haſ‑ ım, Lotharingiam, Brabantiam, Gelriam, Selandiā, Iollandiam, Phriſiam, Flandriam, Vueſtualiam, Sa‑ oniam, Daciam, Peninſulam, Pomeraniam, Liuoni‑ m, Pruſſiam, Sleſiam, Morauiā, Boëmiam, Myſnam, Iarchiam, Thuringiam. Fuit Germaniæ terra ab ıitio, vt Cornelius Tacitus ſcribit, & ſi aliquando oecie differebat, in vniuerſum aut ſyluis horrida aut aludibus infœcunda, humidior qua Gallias, ventoſi‑ r qua Noricum ac Pannoniam aſpicit, frugiferarum rborum & omnis culturæ impatiens ſterilis, peco‑ um tamen fœcunda, ſed plerunque improcerorum uro atque argento immunis, & propterea vilis de‑ pectaq́ꝫ ab omnibus. Hodie regio adeo amœna eſt, deo pulcherrimis nitidiſſimisq́ꝫ vrbibus, caſtris & agis paſſim exornata, exculta, vt non Italiæ, non Gal‑

Pruſiā Germania vendicauit.

Germania duplex.

Alemania.

Prouinciæ Germaniç multæ.

Superior Germania vulgariter Hoch teutſchland: Inferior nederteutſchland.

Terra Germaniç olim horrida & infœcunda

Germaniç laudes.

liæ,non Hiſpaniæ ipſa cedat. Cœlum ſatis clemens h
bet,Campi fertilitatem optandam. Sunt colles apric
Flumina Germaniȩ. nemora opaca,frumentorum abundãtia,vitiferi mo
tes, clariſſimi amnes,Rhenus, Danubius,Moganus
Albis,Neccharus,Sala,Odera,& multi alij fluuij, &
riui lympidiſſimi totam terram rigantes. Sunt fonte
dulcis aquæ,ſunt thermæ calidæ,ſunt mineræ ſalis plu
rimæ:metallorum item fertilitate nullis terris cedit.
Diuitiȩ Germaniæ. Metalla. Vniuerſa & Italia,Gallia,Hiſpania argentum ex Ge
maniæ negotiatoribus ferè omne habent, metalla
non parum multa,nec auro eſt priuata. Quòd ſi hodi
priſcorum quiſquam ab inferis reſurgeret,ac oculis in
tima regionis contemplaretur,nunquid non multum
Germania quantum exculta. is miraretur? aut quid diceret tamen,ſi videret quant
nunc eſſet locorum ſalubritas, cœli humana temper
es,vbertas ſoli,vini frumentiq́ quãta copia,arborum
conſitiones,quis ſplendor vrbium, templorum ſacra
& erga deum religio,vrbanitas ciuium,veſtitus ho
minum,rei militaris peritia, apparatus bellicus; cæte
raq́ ornamenta Germanorum, nobilitasq́ quàm ſyn
cera profecto, vt reor,non diceret terram informem
aſperam cœlo,triſtem cultu,videret ſanè quàm verum
ſit illud,quod dicitur, Sæpius bonam materiam ceſſa
Temperata Germania. re ſine artifice. Nam etſi alijs regionibus mitior hy
ems ſit,fructusq́ nobiliores, minus tamen æſtus tem
peratus eſt,vnde & frugum corruptio:adde animali
venenoſa, & alia ad humani generis perniciem inten
tiſſima, difficilis ſatis erit iudicatu, quæ cuiq; prouin
Germania vnde appellata. cia comparanda ſit,quæ anteferenda. Dicta autem eſ
Germania recentiori appellatione quòd eius popul
ferè omnes inter ſe perinde ac fratres, pares exiſteren
tum corporum diſpoſitione,tum moribus atque vi
Autor gentis. uendi ritibus, prius Teutonia à Tuiſcone Noë filio
& Alemannia à Manno eius filio qui gentis autore
conditoresq́; memorantur,vocitata fuit. Quanuis ple
Germani indigenæ. riq; gentem indigenam,id eſt,inde genitam nec aliun
de prouectam arbitrentur. & eius opinionis hic eſt,
qui ita verſificatus eſt.

Gens inuicta manet toto notiſſima mundo,
Terra vbi ſe deuexa globo demittit in Arcton,
Solis & algoris patiens, durićq; laboris,
Ingrata ignauiam vitæ tolerare quietem:
Indigena haud alia ducens primordia gente,
Sed cœlo producta ſuo Demogorgonus aluus
Protulerat:patulas vbi cuncta creata ſub auras.
Germanos vocitant Itali,Grai ſed Adelphos,
Quòd fratrum ſoleant inter ſe viuere more:
Nomen nobilibus quod adhuc venerabile noſtris
Pectoribus,ſimiles ingentes corporis artus
Prodiga cui natura dedit,per lactea colla
Candida proceris tollentes corpora membris.
Flaua coma eſt,flauentćq; oculi,flauoq; colore:
Temperie iuſtam retinent ſua membra ſtaturam,
Vox habitum mentis cum geſtu & pectora prodit,
Vox quæ nil muliebre ſonat,ſed tota virilis
Martia craſſiloquo teſtatur corda palato.
Commune his ſtudium venari, equitare,vagari,
Atque ſuum varias victum quæſiſſe per artes:
Vel Bacchum viduis creſcentem iungere palis
Aruaćq; quadriiugo proſcindere pinguia aratro:
Nec patrio tepuiſſe ſolo iuuenilibus annis,
Sed mox doctiloquæ præcepta adiiſſe Mineruæ,
Vel vaga veliferas duxiſſe per æquora naues,
Atque ſuis terris varias adducere merces.
Nec cenſere nefas animum intendiſſe rapinis.
Dum fera belligeri meditantur prælia Martis,
Atque illum regum celſas quæſiſſe per aulas,
Quatuor ad fines quas Teutonis ora coërcet:
Siue per Herciniæ nemoroſa cacumina ſyluæ
Dentatos proſternere apros,ſyluisćq; vagantes.
Aëripedes ceruos vrſosćq; agitare feroces.
Vnguibus accipitres trucibusćq; iubere rapinas
Tollere,& euulſas diſpergere in æthera plumas.
Hinc animus dubiis audens ſe credere rebus,
Nec ſegnis timidusćq; mori, roſeumćq; cruorem
Pro patria & charis certans effundere amicis:

Atque auidus cædis, ſi qua vlla iniuria læſit,
Quiq́ fidem ſancto & conſtanti pectore ſeruet
Religionis amans, ſuperumq́ & cultor honeſti,
Et veri iuſtiq́ tenax mens conſona labris,
Ficta coloratæ fugiens mendacia linguæ.

[H]ercules in [G]ermania [f]uit.

Prælium inituri Germani ſacrum hymnum Herculi canebant, quem volebant aliquando in eã terram veniſſe, graui & terribili ſonitu, nõ diſſono, cæterũ ad terrorẽ quæſito pugnã capeſſebãt. Truces oculi pluribus ac cærulei, rutilæ comæ, procera corpora, ad primos impetus ſubita & præceps natura. Cæterum laborum operumq́ impatiens. Sitim & æſtum vt Galli non ferunt, frigorum patientiſſimi. Auri & argenti his olim vſus nullus. Argentea vaſa eorum legatis data, aut principibus muneri miſſa, non minori contemptu quàm fictilia tractabant. Commerciorum vſu aurum & argentum ab his primo receptum. Credita et â quibuſdam tellus ipſa taliũ metallorum expers quin & ferri inops: quo accidit, vt olim rari vterentur gladiis in prælio, ſed longiori haſta, quam ipſi frameã vocant: & in ea breui ferro, habili telo, ſiue cominus ſiue eminus dimicarent. Eques ſcuto & haſta inſtruebatur. Pedites miſſilia ſpargebant, plura ſinguli. Nudi in pugnam, aut breui ſagulo vtebantur, nulla cultus occultatione, ſcuta tantum coloribus, hisq́ lectiſſimis diſtinguebãt. Paucis loricæ vſus, vix vni alterive caſſis aut galea. Equi nec forma nec velocitate conſpicui nec in gyrum vt Italici, ſed recto tãtum conatu aguntur. Scutum in pugna amiſiſſe præcipuum flagitium, vt ſacris & publico conſilio excluderentur eiuſmodi clade affecti. Multi tali infamię ſuperſtites vitam laqueo finierunt. Reges nobilitate legebãtur, nec his libera infinitãque poteſtas fuit. Exercitus is ductabat, qui præcipua virtute pręſtaret, quiq́ exemplo magis quàm imperio polleret. Vincere, verberare, animaduertere in quemquam nullius ius eſſe præterquam ſacerdotum, vt non imperio ſed diuinitus flagitia vindicari crederentur. Signa quædam Deorum lucis detracta in prælium

[A]uri & ar[g]enti Germanis vſus [o]lim null9

Nudi pugnauerunt Germani.

[S]cuti in pu[g]na amiſſio [fl]agitium [i]ngens.

[D]eorum ſi[m]ulachra [i]n prælium [g]eſtabatur.

geſtari, præcipuum in pugna incitamentum. Omnes ſuas neceſſitudines in proximo ſtatuebant, vt in ſuorum conſpectu aut glorioſe vincerent, aut cum laude caderent: liberi, coniuges, parentes ſanctiſſimi pugnæ teſtes adhibebãtur. Ad matres & vxores accepta vulnera deferebant, nec illæ & numerare & exigere plagas formidabant. Eædem cibos hortationesq́ pugnãtibus ſuggerebant. Proditum memoriæ eſt, inclinatã aciem aliquando illarum hortatu reſtitutam. Creduntur ad hæc arbitrari aliquid ſancti prouidiq́ in fœminis eſſe, earumq́ conſilia propterea non aſpernari, reſponſave negligere. Mercurio certis diebus humanas hoſtias immolabant, Herculi & Marti ex cæteris animalibus. Sortes & auguria in vſu. De minoribus rebus principes ciuitatis cõſultabant, de maioribus vniuerſa ciuitas. In inchoandis rebus noua luna aut plena obſeruabatur. Noctium non dierum numerus ſupputabatur in ea gente. In concilium armati ventitabant. Sententiam approbaturi frameas concutiebant, id honoratiſſimum aſſentiendi genus: contrà, aſpernati fremitu ſignificabant. Tranſfugæ & proditores ex arboribus pendentes, ignaui & imbelles atque infami corpore cœno obruti, aut à palude aliqua ſuperiecta crate necabantur, tanquam ſcelera in aperto ponenda eſſent, vitia contegenda, nihil publicè aut priuatim magiſtratus agere, niſi armis inſtructi. In commeatu & affectatione incredibilis æmulatio, qui maiori iuuenum globo ſtipatus in publicum proceſſiſſet, pręcipua celebritate apud ſuos & finitimos eſſe. Turpe & in omni vita infame ſuo duci ſuperſtitem in prælio eſſe, niſi victor is ex acie deceſſiſſet. Princeps pro victoria, comites pro principibus dimicabant. Bella vltrò appetere, vtpote quibus omnis à re bellica eſſet quies ingrata. Inertiæ & ignauiæ dabatur ſudore aliquid quærere, quod poſſet cruore parari. Bellorũ cura deſtituti, ſomno & cibo vel fortiſſimi quique indulgebant, domo & agrorum cura fœminis & ſenibus delegata, vt mirum videri poſſit, duo tam diuerſa eidem gẽti adfuiſſe,

Matres & liberi in bello.

Magiſtratꝰ ſemper armatus.

& inter

Veſtitus. & inertiæ amorem, & odium quietis. Vicatim plur
mum diſcretisq́ domiciliis habitabant. Tegumen fu
it ſagum, fibula, aut ſi ea defuiſſet ſpina conſertum: lo
cupletiſſimi veſte diſtinguebantur, non fluxa, ſed ſtr
cta, ac penè ſingula membra exprimente. Idem fœm
nis habitus, qui & viris. Atque Germani ipſi omn
Matrimonia. um ferè qui ad ſeptentrionem & ortum habitant, ſol
vnica vxore contenti ab initio fuere: quanquam & in
his nonnulli plura celebrarent connubia. Non vxo
viro, ſed vir vxori dotem comparabat. Nec ad delit
as quærebatur cultus, ſed iugati boues dabantur, frena
Adulterij pœna. tus equus, & ſcutum cum framea & gladio. Mira in
fœminis pudicitia, nulla ſpectandi fuit illecebra, nul
la conuiuiorum ratio, rara in tã numeroſa gente adul
teria: cuius conuicta mulier reſectis capillis, nudatam
coram propinquis maritus domo exactam, toto vice
verberibus agebat: profligatæ pudicitiæ nulla venia
non ætas, non forma, non opes connubium corruptis
conciliare poterat. Nemo tamen vitia ridere, id enim
ſeculum corrumpere & corrumpi arbitrabantur. Sic
vnum mulieres maritum accipere, vt vnum corpus
& vnam vitam: nec vlla cogitatio vltra, nec longior
cupiditas, tanquam matrimonium amarent, non mari
tum. Plus apud illos boni mores valuerunt, quàm ali
bi bonæ leges. Serus in iuuenibus vſus Veneris, atq
eo minus exhauſta pubertas: nec connubia virginum
properabantur, vt validior eſſet procreatio. Homicidi
Homicidij mulctatio. um certo pecorum numero luebatur, atque vniuerſa
domus ſatisfactionem capiebat. Conuictibus & ho
ſpitali menſæ ſupra modum ſtudebant. Nefas habeba
tur, quenquam domo aut epulis arcuiſſe. Gaudebant
muneribus nec data imputare, aut obligari acceptis.
Diem noctemq́ potando continuare. Temulẽtia nul
li probro data eſt. Crebræ poſt crapulam rixę, raro cõ
uitiis, cæde ſæpius tranſigebantur. De pace & bello
in conuiuiis conſultare, quaſi nullo alio tempore ſim
plicius paterent hominum curæ, aut ad res magnas
magis incaleſcerent. Gens minimè aſtuta, ſimpliciter
omnia

mnia arcana detegere: poſtridie acta retractabant, vt e ſumma rerum deliberarent, dum fingere neſcirent: ecretum vero ferrent, dum errare non poſſent. Potus x hordeo in ſimilitudinem vini corruptus. Proximi luuiorum accolæ aduectitia vina in vſu habebant. Cibus ſimplex, agreſtia poma, recens farina, & lac cõ retum, potus immoderatior. Vno ſpectaculorum ge ere vſi, vt nudi iuuenes inter gladios & frameas ſeſe eleriter expedirent. Exercitatio artem parabat, ars de- orem. Aleæ adeo ſtudioſi, vt cæteris amiſſis, nouiſſi- no iactu de libertate contenderent. Victus voluntari m ſeruitutem adibat: & quanquam iuuenis & robu- tus, ligari ſe & vẽdi patiebatur. Annum in hyemem er & æſtatem diuiſum habebant, autumnum vini et æterarum frugum inopia neſcientes. In funere lamen- a & lachrymas cito abſtergebãt, in dolore & triſtitia ermanebant diutius: fœminis tantum lugere permiſ um, viris meminiſſe ſolum. Et hi olim fuerunt Ger- nanorum mores, talis viuendi ritus. Sed quæ muta- io longo temporum interuallo, vt in cęteris gentibus t facta, ex præſenti rerum ſtatu deprehendi poteſt.

Ludendi amor.

Funebris Germanorum luctus

Omnis hodie Germanorum conditio ſiue ſtatus qua- lruplex eſt. Primus clericorum tam ſecularium quàm eligioſorum, vtrique magnis & largis redditibus cẽ- ibusq; prouiſi, ab aliis plurimum honoris percipiunt, on ſolum quòd Deo Optimo Maximo ſacrificent, anctorum laudes cantent, ac animarum curam habe- nt, ſed etiam quòd ſcripturas intelligant, & ipſas inter retentur, vitamq; cœlibem agant. Nam qui in his mi us probantur, facile ab inerti vulgo aſpernari ſolent. Veſtitu religioſi quique ſuo & ſatis decenti vtuntur. Seculares tunicas portant fluxas, pullo vt plurimum olore. Caput mitra lanea tegunt non multum fa- tigiata, ſed capite auretenus ſatis adhærenti. Ex col- o quum in publicum procedunt faſciam dependunt, uidam ſericam, quidam laneam honeſtatis tan- ummodo cauſſa. Superducunt & calceis crepi- las ſiue ſandalia, quæ domum reuerſi deponunt.

Recentia Germanorũ inſtituta

Otio

Clericorũ Germanorum ſtudia

Otio maior pars vacat,literis pauci intendunt: po
ridianas horas ludendo potandoq; deducentes. Ini
as ſuas minores ſacerdotes ad Epiſcopum deferunt
aliquando ad Romanam curiam. Vnde graui dam
eos qui nocuere aliquando afficiunt, & ſibi ſecurit
parant. Secundus ſtatus nobilium eſt, hic gradus m

Secundus ſtatus nobilium eſt.

tos habet. Sunt enim principes,ſunt Comites atq; B
rones, atque inferioris gradus milites. Principes n
ſolum dignitate & generis claritudine,ſed & poten
cæteris antecedunt,terras habent et dominia latiſſim
Comites & Barones, cæteriq; nobiles per regione
diſperſi,florum adinſtar interlucent. Sed illud in no
lium ordine mirum videri poteſt, quòd principes i
atque comites Cæſari, quoties imperij neceſſitas e
git,obſequia tanquam ſubiecti præſtent:milites exe
ptos ſe dicant, & niſi ad ſtipendium nemini ſeruia
nec ſubditos ſuos ſeruire ſinant: & tamen Roman
rum imperatorem dominum ſuum ac principem e
dicant & recognoſcant. Prophanari et non parum r
nui generis ſui ſplendorem exiſtimant,ſi mercatura
artemve aliquam mechanicam exerceant. Si plebe
aut ſibi inferiorem vxorem ducant,Si aliena vrbe ci
um more habitent. Ipſi vrbanorum conſortia,com

Nobilium ſtudia.

mercia omnia peroſi,arces et robuſtiora ſplendidior
que ædificia in montibus, ſyluis & rure collocata c
familia ſua liberè habitant. Quidam principum aut r
gum curias frequentant & bella ſequuntur,alij de re
ditibus ſuis & patrimonio viuentes domi manen

Venatio priuatis interdicta.

cõmuniter tamẽ venantur,quod ſolis ipſis licere lõg
vſu et cõceſſa libertate contendũt:priuatis leporũ pr
ſertim, caprearum, hinnulorum ceruorumq; venati
in aliquibus locis oculorum effoſſione, in quibuſdam
truncatione capitis interdicta: noxias tamen feras ca
ptare cuiq; licet. Lautè inſuper nobiles ipſi epulantu
veſtiuntur ſplendide,auro & argento diuerſicolore
ſerico tam viri quàm mulieres domi & foris exorna

Inceſſus nobilium.

tur,multo familiarium cętu incedunt, & inceſſu adeo
maturo & præmeditato, vt à plebeis mox vt videan

tur in

tur internoſci poſſint. Equis ſi longius eundum ſit, & non pedibus vadūt:dedecoroſum enim hoc valde ducunt,et merum egeſtatis iudicium.Sed prædari,vbi neceſſaria deſint,non verentur.Iniurias illatas rarô iure,ſæpius congregato ex ſociis equitatu,ferro, flāmis, & rapinis vlciſcuntur:coguntq́ per hoc eos, qui intulerunt ad ſatisfactionem.Gens ſuperba, inquieta,auara,eccleſiæ prælatis & eorum bonis inſidians ſemper: ſubditos ruſticos irremiſſa ſeruitute exercet,incredibile dictu,quantum miſeros & infelices homines vexet quantum exugat. Eſſet Germania noſtra ter quaterque felix,ſi Cētauri iſti Dioniſij & Phalarides aut eii cerentur,aut ſaltem ipſorum tyrannide refrenata et poteſtate diminuta,priuatim quemadmodum in Heluetia,nobiles viuere cogerentur. Sequens ſtatus oppidanorum eſt, quorum quidam Cæſari tantum ſubiecti ſunt,quidam principibus aut eccleſiæ prælatis. Qui cæſari parēt,libertates multas habent, mores etiam & inſtituta quibus in communi fermè vtuntur. Singulis annis ex ciuibus magiſtratus ſuffragio creatur, apud quem ſumma poteſtas cum imperio ſit,in caput animaduertere cuiuſque habet hoc ordine: Si de criminibus agitur,aſſident in concilio hi,quos ſibi ciuitas delegit,rei ipſi ligati adducuntur,accuſatoribus & reorū defenſoribus dicendi copia datur:quibus auditis eūt in ſententiam,non vt leges cenſent quas non nouerūt, ſed prout ratio eis dictat atq́ iudiciorum conſuetudo habet,quod & in ciuilibus cauſſis obſeruatur,excepto quòd Cæſar in his appellari poteſt, in illis vero non. In omni ferè Imperiali ciuitate duplices ciues ſunt, ingenui & plebei. Mercantiis & officinis plebei intendunt,ingenui(qui & patricij dicuntur)patrimoniis tātum redditibusque ſuis contenti equeſtrem ordinem imitantur.Si plebeiorum quiſpiam ditior factus, ſe illis commercio aut conſuetudine commiſcere contenderit,repellitur.Vnde longo iam tempore vterq́ ſtatus in ſuo valore perdurat.Reipublicæ adminiſtratio tamē ferè cōmunis eſt,& vtriſq́ pmiſſa,nec eis plebs

Germania abſque nobilib⁹ felix

Terti⁹ Germanorū ſtatus oppidanorum eſt.

Iudiciorū forma.

Ciuiū Germanorum conditio duplex.

Illiterati iudicant viri duodecim.

ſeruire aut ſubiecta eſſe videtur: ſua cuique ſubſtantia tuta eſt, & libertas, ſaluis legibus, vt viuere velint: in communi iuſtitia per totam regionem ab illiteratis administratur. In ſingulis oppidis & nonnullis pagis etiam viri duodecim, vitæ integritate ac honeſtate præcipui eliguntur in Iudices, nullo habito reſpectu ſciãtne literas vel non. Illi iudicandi munus neceſſario ſubeunt, licet remunerationẽ ſeu mercedẽ inde nullam expectent præter honorem, pro communi tantummodo bono ſuis negotiis poſthabitis, iudiciis ſtatuto tempore intendunt, iurántque ſinguli ſe vnicuique iudicaturos ſecundum quod eis viſum fuerit iuſtius atque melius. Nec à ſententiis eorum maiores noſtri appellabant, indignum fore putantes, tantorum virorum gratis iudicantium decretis contraire. Hodie verò paſſim ab eis appellari cœpit, quod ferendum eſſet, ſi iudices ad quos appellatum fuerit, in iudicando conſuetudinem priorum iudicum ſeruarent. Sed hoc à paucis attenditur, imò plerunque priorum iudicum ſentẽtiæ, alioquin nullam iniquitatem continentes, ob id ſolum quia contra leges ſcriptas prolatæ inueniantur retractantur: in quo ſine eorum demeritis & iudices primæ inſtantiæ imperitiæ ſugillantur, & victrix pars grauatur. Hoc quàm iuſtum ſit, viderint ipſi. Ciues insuper honeſtiſſimè inter ſe & amiciſſimè viuunt, in locis publicis & priuatis frequenter conuenientes mercantur, conuiuantur, colludunt, colloquuntur: raro alterutrum decipiunt, raro contendunt. Quocunq; tempore, quocunque etiam loco, tam viri quàm mulieres obuiantes inuicem honorant, & ſalutant. Victu veſtitúque priuatis diebus fermè omnes Germani admodum frugali & ſimplici vtuntur, feſtiuis parum ſplendidiori. Operantes in die quater comedunt, otioſi bis. Habitus quo viri induuntur communiter, laneus eſt: quo mulieres, lineus: ſed adeò vtrorumque diuerſus et colore & forma, vt raro vnus ſicut alius veſtitus appareat. Aduentitiis & nouis veſtimentorum formis iam plurimum gaudẽt, Italicis Gallicíſque pręſertim,

Ciuium cõcordia et cõſuetudo.

Victus.

Habit⁹ Germanorum diuerſus.

à quib

ſ quibus ante paucos annos obtuſa calceamenta viri
:um fluxis & diſciſſis manicis tunicas, & texta pilea,
quę pyretia vocāt,receperūt. Geſtabantur mea adhuc
memoria roſtrati calcei,veſtes curtę atque ſtrictæ,cau
data capitia. Sed iſta antiqua virorum frugalitas hodie
ad mulieres venit,mulieribus commiſſa eſt. Hæ de-
poſitis multiplicibus peplis quibus grandia olim ca-
pita faciebant, vnico tantum hodie velantur, modeſti-
us incedunt. Aurum,argentum & vniônes, exquiſita
tem veſtimentorum fimbria ex variis & pretioſis a-
nimalium pelliculis aut ſericis, ferè omnino abiece-
runt. Quid dicam de veſtium ſyrmatis, quæ niſi apud
nobilitatem vix magis conſpiciuntur. Satis honeſtus
hodie fœminarum veſtitus eſt,ſatis decorus. Nihil ha-
beret quod merito reprehēdere quis poſſet,ſi à quibuſ
dam ſupernè nimium non excauaretur. In funeribus
& parentationibus nigris amiciuntur. Defunctos di-
es triginta lugent,ac ipſis interim ter iuſta perſoluunt.
Primo videlicet die, ſeptimo atque trigeſimo.

Luctus funebris.

Ad DEI cultum deditiſſimi ſunt, nullus artificum eſt
qui mane antequam laborare incipiat, ædes ſacras nō
intret, & diuino officio interſit. Serui atque ancillæ ad
hoc à dominis quaſi compelluntur, turpe putant, eiq;
non modicum exprobrandum, qui ex pigritia aliâve
nani cauſſa ſacra negligunt. Eleẽmoſynas multas tri
buunt. Nulla ferè ciuitas eſt, in qua non fratrum men-
dicantium conuentus ſunt,peregrinorum inopum pu-
blica hoſpitia. Aluntur etiam iuuenes ephœbi,qui ſtu-
diorum cauſſa, paterna domo digreſſi voluntariè hinc
inde exulant, tam multi interdum in vna ciuitate, vt
mirari poſſis vnde nutriantur, illi à ciuibus ex pieta-
te hoſpitantur: victum domeſticatim cantantes men-
dicant,cum tamen largè accipiunt:propter hoc quòd
ædibus ſacris & Sacerdotibus deputati diuina offi-
cia cantent, ad clericatûmque inſtituantur. Domus pu-
blica iuxta ſingulas parochias vna eſt in qua artium
et diſciplinarum ſtudio tam hi quàm ciuium filij quo-
tidie conueniunt; qui ipſis præſunt docéntque viri

Germani ad cultū dei propenſi.

Miſericordes ſunt Germani.

Pueri ſtudiorum cauſſa exulātes.

non minus virtute quàm doctrina ſpectati ſunt: delin quentes & literarũ neglectores ferulis percutiunt au verbis duriuſculis caſtigant. Priuatæ ædes penè om nes contiguæ ſunt, atque pro ciuium facultate vicorũ que diſpoſitione conſtructæ. Diuites lapidibus cęmen tóque ſuperbè ædificant: pauperes luto & ligno tan tum humilius: tegulis tamen latericeis aut ſciſſili lap de ędificia ſua vtriq; tegunt, ob decorem ne aut aduer ſus incendium affirmare non poſſum. In Saxonia & aliis pleriſque locis dolatis aſſerculis operiunt: quare oppida parum venuſta viſuntur, & igni magis obno xia ſunt. Platêæ vt plurimum ſilicibus ſtratæ ſunt. Portæ ſeu exitus vrbium celſis turribus inſigniti, in quibus diurni cuſtodes aduentantes equites tub ſignificare ſolent, vt hi qui portas inferius obſeruant præmoneantur, & eas in maiori tutela habeant. Vr bes communiter natura & arte munitæ, aut iuxta vor ticoſa flumina vel in montes ſitæ ſunt: quæ in plano re ſident muris foſſatis, vallis inſuperabilibus circũſeptę turribus & propugnaculis innumeris, veluti ex terra prominent. Eſt etiam multarum ciuitatum circumia cens ager foſſis adeò profundis & amplis concluſus, vt ab externa populatione & is tutus ſit. Eorum po ſtremum qui in rure pagatim villatimque habitant, quiq; illud colunt, & propter hoc ruſtici vel rurales appellantur, ſi credere velint, ſatis miſera & dura con ditio eſt: ſeorſum ab aliis quiſque cum familia & peco re ſuo humiliter viuit. Caſæ luto lignóque è terra pau lulum eductæ & ſtramine contectæ, domus. Panis ci barius, puls auenacea aut decoctum legumen, cibus. Aqua ſerúmve potus. Toga linea, perones duo & pi leus fucatus, veſtitus. Gens omni tempore inquieta, laborioſa, immunda. In vicinas ciuitates ad venden dum portat quicquid tã ex agro quàm ex pecore fru ctus percipit, ſibique ibi è diuerſo comparat quorum cunque eget. Artifices enim ſecum habitantes nullos aut paucos habet. In ſacra æde, quæ in ſingulis vicis communiter vna eſt, feſto die ante meridiem omnes conue

Vrbanorũ ædificiorũ forma.

Domorum tecta in Saxonia.

Vrbium ſitus.

Quartus Germanorum ſtatus agricolarũ eſt.

Agricolarũ miſera conditio.

Quid diebus feſtis ruſtici agũt

conueniunt, & à ſacerdote ſuo dei verbum & ſacra audiunt: poſt meridiem verò ſub tilia aut alio publico loco, de ſuis rebus tractant. Iuniores poſt ea modulante tibicine choream ducunt, ſenes petunt cauponam & vina bibunt. Abſque armis in apertum virorum nullus vadit, gladiis ad omnem temporis fortunam præcincti. Viros ſinguli pagi inter ſe eligunt duos aut quatuor, quos ruſticorum magiſtros appellant, contentionum illi contractuúmque ſequeſtres ſunt, & reipublicæ diſpenſatores, adminiſtrare tamen non habent, ſed domini, aut qui ab his eis præficiuntur barbaro nomine Sculteti. Dominis crebro per annũ ſeruiunt, rus colunt, & ſemine conſpargunt, fructus metunt & horreis important, ligna ſecant, domos ædificant, foſſas effodiunt. Nihil eſt quod ſeruilis & miſera gens ipſis debere non dicatur. Nihil etiam quòd iuſſa facere abſque periculò recuſare audeat, delinquẽs grauiter mulctatur. Sed nihil eſt genti durius, quàm quòd prædiorum quæ poſſidet maior pars non ſua ſit, ſed illorum à quibus certa frugum parte quotãnis redimere debet. Et tales hodie in vniuerſum Germanorũ mores ſunt, hi viuendi ritus.

Ruſticorũ magiſtri.

Sculteti pagorum præfecti.

DE SAXONIA SAXONVMQVE & priſcis & recentibus moribus,

CAPVT XIII.

SAxonia Germaniæ particularis regio, ab occaſu Viſera fluuio, aut vt alij volunt, Rheno terminata: ad aquilonem Dacos habet, & mare Balteum: Francones ad meridiem, quibus Boioarij & Boëmi obtenduntur: ad ortum Pruteni. Intra quos terminos q̃ multæ gentes diuerſis nominibus hodie includantur, ex ſupra dicta Germaniæ deſcriptiõe intelligi poteſt, quas omnes Saxonici iuris eſſe volunt. Terra à Saxonibus populis nomen accepit, quos quidam reliquias Macedonici exercitus, qui ſequutus magnum Alexandrum immatura ipſius morte per totum orbem ſit diſperſus, eſſe dixerunt. Quidam eos à Britannia quærẽdarum

Saxoniæ limites.

Saxões vñ in German[...] amguener[...]

darum ſediũ cauſſa nauigiis digreſſos Germaniæ adnauigaſſe, & propulſatis Thuringis eorum terram occupaſſe. Erat enim Saxonica gẽs ab initio inquieta nimis, finitimorum ſedibus infeſta, domi tamen pacata & ciuium vtilitatibus placida benignitate conſulens. Generis quoque ac nobilitatis ſuæ prouidiſſimam curam habens, nec facile vllis aliarum gentium vel ſibi inferiorum connubiis infecta, proprium, ſyncerum & tantum ſui ſimilem populum facere conata. Vnde habitus quoque ac corporum magnitudo, comarum color tanquam in tanto numero hominum idem penè omnibus.

Differentiæ Saxonum quatuor.

Quatuor in genere differentias habuit, Nobilium, Liberorum, Libertorum atque Seruorum. Et id legibus cautum erat, ne vlla pars ſuæ ſortis oblita, terminos in copulandis coniugiis tranſgrediatur. Sed nobilis nobilem ducat vxorem, & liber liberam, libertus coniungatur libertæ, & ſeruus ancillę. Quicunque vero contrà faciat, cum vitæ ſuæ id damno luat.

Leges quædam Saxonum.

Legibus ad malefactorum vindictam optimis vtebatur. Multa quoque vtilia, & ſecundum naturæ legẽ honeſta in morum probitate habere ſtuduit, quę ei ad veram beatitudinem promerendam ſuffeciſſent, ſi aliqualem creatoris ſui Dei Optimi Maximi notitiam habuiſſet.

Idololatriç Saxones dediti.

Frondoſis arboribus, fontibusq́ꝫ venerationem exhibuit, & trunco ligneo non paruæ magnitudinis ſub diuo erecto, quem patria lingua Irminſaul, Latinè vniuerſalèm columnam dixit, quaſi omnia ſuſtinentem.

Mercurius Saxonib9 obſeruatus

Coluit etiam Mercurium, cui certis diebus humanis hoſtiis litabat. Deos ſuos neque templis includere, neque humanæ ſpeciei aſſimilare, pro diuinitatis magnitudine & dignitate licitum arbitrata eſt. His lucos & nemora conſecrauit, ab illorumq́ꝫ nominibus dixit. Secreta non niſi cum maxima reuerentia contemplabatur.

Auſpicia & ſortes.

Auſpicia & ſortes gens illa quàm maximè obſeruabat. Virgã frugiferæ arbori deciſam in ſurculos amputabat, eosq́ꝫ notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem temerè ac fortuito ſpargebat, Mox ſi publica conſultatio fuit, ſacerdos populi: ſi

priua

priuata, ipſe paterfamiliàs precatus deos, cœlũq́ ſuſpiciēs, ter ſingulos tulit, ſublatisq́; ſecundũ impreſſam antea notam interpretatus eſt: & ſi prohibuerũt nulla de eadem re ipſa die conſultatio erat. Si permiſſum eſt, euentuum adhuc fides exigebatur. Auium voces volatusq́ interrogare, proprium gentis erat. Equorum quoque præſagia ac monitus experiri, publicè alebãtur iiſdem in nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos vel rex princépsve ciuitatis comitabantur, atque hinnitus ac fremitus obſeruabant, nec vlli auſpicio maior fides adhibebatur non ſolum apud plebem ſed apud proceres etiam atque ſacerdotes. Eos enim miniſtros Deorum eſſe, & diuinorum conſiliorum conſcios credebant. Erat & alia auſpiciorum obſeruatio genti in vſu, qua grauium bellorum euentus explorabat: eius videlicet gentis cum qua bellandum fuit, captiuum quenque interceptum compellendo cum electo popularium ſuorum decertare: victoria huius vel illius pro præiudicio accipiebatur. Carolus Magnus diutino bello gentem omni impietate abiecta Chriſtianam fidem aſſumere coēgit, quam & hodie cum cęteris Germanis religioſiſſime obſeruat. Regio multis auguſtiſſimis & ſumptuoſiſſimis baſilicis, templis & cœnobiis clara, quod Alberſtadio eſt beatæ virgini ſacrum prophanis non patet, tantum initiati ſubeunt. Inducitur tamen vnus aliquis è populo cinericeo die, hominum opinione nequiſſimus: hunc velato capite, pulla veſte ſacris admouent, quibus ritè peractis templo eiicitur: eiectus toto ieiuniorum tempore nudis calcibus vrbem pererrat, diuorum templa viſitabundus. Sacerdotes illi victũ ſuggerunt, mox in dominica cœna iterũ templo inductus, poſt olei conſecrationē ab vniuerſo clero expiatus dimittitur eleēmoſyna prius accepta, quam pie offert templo: hunc Adam vulgo vocant, quia vt prothoplaſtus ille omni vacat crimine, per eúmque ciuitas creditur expiata. Eſt ager Saxonicus rerum omnium præterquam vi-

Equorũ pr[æ]ſagia & m[o]nitus expe[-]riebantur Saxones.

Alia auſpiciorum ca[-]ptatio.

Templum in Alberſt[a]dio.

Mirandus ritus

Sal Saxonicum. ni ferax, argenti atque ęris foſſiones multas habet. Ad Goslariam & pleriſq; aliis locis ſalem ex fontiũ quorundam aquis albiſſimum coquunt, & vectigal ingens percipiunt. Hordeum & triticum ſerunt, ex quibus non ſolum candidiſſimum panem efficiunt, ſed etiam ob vini caritatem potum ceruiſiam, quæ adeo ſitienter & immodeſte ab ipſis bibitur, vt vbi in ſympoſiis conuiuiisq; pocillatores nec hyalis nec cantharis ſat infundere poſſint, repletum mulctrale apponant, & ſcutella iniecta hortentur quemq; pro libito potare. Dictu incredibile eſt, quantum huius liquoris in ſe immodeſtiſſima gens capiat, quantum mutuo ad bibendum cogant & hortentur: non ſus, non taurus tantum ingurgitaret. Non ad ebrietatem atq; vomitum potaſſe ſufficit, ſed rurſus ad ſobrietatem dies noctibus, noctes diebus continuantes. Qui cunctos potando ſuperat, is non ſolum laudem & gloriam deportat, verum etiam pro quo contenderunt, ex bene olẽtibus herbis aut roſis ſertum, aut quid aliud in præmium. Serpit ab illis eheu perditus mos ferè in totam Germaniam, vt eo modo etiam iam fortiſſima vina bibantur, cum ineffabili malo. Hoſpiti vel alteri eum locum in quo bibitur ſubeunti, potum quotquot habent, aſſurgunt: & porrecto poculo ad combibẽdum officioſiſſimè hortantur. Inimicus arbitratur, qui ſæpius inuitatus non prætenta cauſſa compotare recuſat: cæde nõnunquam & multo ſanguine hoc dedecus expiatur. Cibatu Saxones duro & inconcinno vtuntur, lardum, aridæ hilæ, cepæ crudæ, butyrum ſalſum, & nondum adhuc liquatum peculiaris genti cibus. Dominicis diebus in pleriſq; locis coquunt, quo per hebdomadam veſcantur. Infantes non vt apud nos pulte, quę farina & lacte concinnatur, nutriũtur, verum ſolidiori cibo, qui bene maſticatus à nutricibus, ad deglutiendum tenello ori immittitur. Vnde Saxones tali cibo in tenera ætate aſſueti, & tolerantiores redduntur & validiores. Linguam peculiarem habent. Veſtitum & cætera cum aliis Germanici ſanguinis indiſcreta.

Margin notes: Ceruiſia Saxonibus potus. — Hoſpites potu excipiuntur. — Saxonum cibus. — [I]nfantium nutrimentum. — [L]ingua Saxonum.

DE WEST

DE WESTVALIA ET iudicio weſtualis à Carolo commiſſo.

CAPVT XIIII.

*V*Veſtualia Saxoniç limitibus incluſa, Rhenũ ab occidente habet: Viſurgum,qui etiam Viſera di- ur,ab oriente:à ſeptentrione Phryſiam & Holandi- ,meridiem Haſſiæ montes accipiunt: quos Obno- os Ptolemæus appellare videtur,ex quibus Amaſis uius oritur, qui Padeburnam & Monaſterium nõ nobiles.ciuitates mediam fermè prouinciam inter- cat,& per Phryſiam defluẽs fertur in mare: Sala oque Druſi, qui Auguſti priuignus fuit, clade cele- ris.Hæc regio olim,vt Strabo ſcribit, à Bructeris in- bitata eſt. Alij à Sycambris dicunt. Hos populos arolus Francorum rex, qui Magni cognomen tulit ello victos primum ad Chriſtianam fidem compu- ,cæterum quum ſæpius rebellarent,repetitoq; idolo m cultu Chriſti religionem ſpernerent,nec iuſiuran- um quouis modo aduerterent, vt metu pœnæ gẽtis meritatem Carolus compeſceret, occultos iudices ſtituit:quibus poteſtatem dedit, vt quàmprimũ de- raſſe aliquem comperiſſent,aut fregiſſe fidem,aut ali uod aliud ſcelus perpetraſſe, mox illũ vbi primum omprehendi poſſet, pro arbitrio necarent, nulla cita- one aut expurgatione præuia: viros graues ac iuſtos egit,qui plectere innocentes haud ab re poſſent. Ter uit ea res Vueſtualos, ac demum in fide continuit, uum ſæpe in nemoribus & proceres & mediocres iri laqueo ſuſpenſi inuenirentur, nulla accuſatione rius audita:quęrentibus tamen cauſſam,conſtabat fi- em fregiſſe aut magnum aliquod ſcelus commiſiſſe. d iudicium ad noſtram vſque ætatem perdurat, vo- aturq; vetitum. Qui ei præſunt, Scabini appellantur: uibus tanta pręſumptio eſt,vt etiam per totam Ger naniam iuriſdictionem ſuam extendi velint. Secretos itus habent & arcana quædam inſtituta quibus ma- efactores iudicant, ea nondum quiſquam repertus

Vueſtualiæ fines.

Obnobij montes.

Amaſis fluuius.

Sala fluuius.

Occulti iudices à Carolo inſtituti.

Iudicium vetitum ſiue occultũ.

 eſt,qui

eſt, qui vel pretio vel metu reuelauerit. Ipſorum qu que Scabinorum maior pars occulta eſt, qui per pr uincias diſcurrentes criminoſos notant, & inferent iudicio accuſant probantq́ꝫ vt eis mos eſt. Damnati bro inſcribuntur, & iunioribus Scabinis committit exequutio. Rei ignari ſuæ damnationis vbicunque periuntur, ſupplicio afficiuntur. Degenerauit aute hodie iudicium, nam & viles interdum perſonæ a mittuntur, & ciuilia negocia tractare audent, quib erat ſolum de criminalibus permiſſa poteſtas. Regi eſt admodum frigida, vini & frumenti inops. Pa veſcuntur nigro, ceruiſia potus eſt. Vinum quod Rh no aduehitur magno emitur pretio, eo tantum op lenti & rarò tamen vtuntur. Bellicoſi indigenæ atq ingenioſi. Vnde inoleuit prouerbium: Vueſtualia vitioſos ac fallaces homines potius gignere, quà ſtultos, Præſuli Colonienſi parent.

Regionis Vueſtualiæ conditio.

DE FRANCONIA, ET Francorum multis ritibus.

CAPVT XV.

FRanconia ſiue Francia orientalis Germaniæ par & ferè meditullium, à Sycambris quibus Valen tiniani Cæſaris tempore ob Halanos deuictos Fran corum nomen contigit, appellata. Sueuiam & Baioa riam à meridie habet, Rhenus illi occiduus eſt ab ort Boëmi accolunt, Haſſi & Thuringi Saxoniæ popul à Septentrione. Regio latis ac denſiſſimis ſyluis, aſpe risq́ꝫ montibus clauſa, difficulter adiri poteſt. Intus pl na eſt innumeris turritis oppidis, caſtris & pagis ex culta. Sylua quę Hercynia dicitur ęditiſſimis iugis pe circuitum obfirmans eam veluti natiuo muro ambit Moganus nauigabile flumē, Sala, & Thuberus, Nec charus etiam perlabuntur. Valles in quibus decurrūt amplæ et profundæ ſunt, earumq́ꝫ vtraq; latera vitibus cōſita vinū producūt, quod ob ſui præſtantiā ad remo tiſſimas gētes trāſportatur. Terra pręterq̄ ea pars quæ Norica hodie vocat̄, atq́ꝫ vbi fluminibus vicinior eſt, areno

Franconiç extremitates.

Hercynia ſylua Franconiā claudit.

Vinum Frãconicum.

enoſa nimium non eſt, vt Æneas Syluius ſcriptum liquit,nec nimium etiam ſilicoſa. Fertilis omnis eſt, ordeum,triticum, & omne frumentum legumenq; tum multo cũ fœnore reddit. Nulla Germaniæ pro- ncia plures & maiores cępas gignit,nulla grandiora pa & caulis capita. Adde Glycerhyſam radicem elleam,quę in Babenburgenſi agro tanta copia effo tur,vt ingentes currus ea onerari videas. Eſt etiam ndecunq; terra cultiſſimis pomarijs & pratis amœ- a. Hominibus omnigenisq; pecoribus abundãs. Eſt iſcatio propter fluuiorum copiam multa, maior ta- nen venatio. Ferę in nemoribus à principibus fouen ır,aperta ſtabula hæc plurima habent in quibus hye- nis tempore pabulum & interdum ſal accipiunt,ſeq; cœli inclementia tutantur:eas captare aut ſaltem per- qui,priuatorum nemini conceſſum. Principes qui- us Franconia ſubiecta eſt,quinq; ſunt:Burggrauius Nornbergenſis, Comes Palatinus Rheni duo ſecula- s: Babenbergẽſis,Herbypolenſis, Maguntinẽſis tres cclesiaſtici. Herbypolenſis terræ ducatum habet,qua- dum ſacris operatur in altari, denudatum gladium abet atq; vexillum. Is die quo Metropolim primum athedramq; epiſcopalem poſſidere intendit pro more iuitatem ipſam ingenti ac exquiſitiſſimo equitatu ac- edit. In quam admiſſus, intra portas de equo deſcen- it, & paludamento omni abiecto griſeam & vilem unicam induit,funeq; præcingit, atq; in ea palmis & apite nudus humiliter in baſilicam ad patres cõcano- icos aſcẽdit, quibus fidelitate promiſſa in cathedram ıblimatur. Ducitur tamen prius ad Epiſcopi cuiuſ- iam ſtatuam,ibiq; ſerio admonetur,vt talem agere velit qualis ille fuerit:qui ex humili & abiecto ſcho- aſticulo, per diſcordiam contemptumq; electus, ec- leſiæ ſtatum optime adminiſtrauit. Huic cathedræ ıullus ex Ducibus aut etiam Comitibus progenitus ræficitur, ſed qui ex inferiori nobilium ordine ſint. Non quòd principem ſuſtentare non poſſit, quum opulenta & potens ſatis exiſtat, verum vt Epiſcopa-

tus

Fertilitas Franconię.

Liqueritia Glycęrhyſa

Franconię principes.

Eps̃ Herby- poleñ. Fran coniæ dux.

Epiſcopatũ Herbypolẽ- ſem quis ad miniſtret.

Præpoſitura Herbypolenſis. tus apud eos permaneat, ex quibus maior Canonic rum pars conſtet. Eſt etiam Herbypolenſis eccleſ præpoſitura inſignis, quam quoties nouus poſſeſſ intrat, debet ille in multis per regionem pagis, ob c cimam quam in his habet, referta vino ingentia dol in publicum ſtatuere, et ſcutellas aliquot imponere, quibus quicunq; velit bibere poſſit. Franconiæ ge

Francones à cæteris Germanis nihil differunt. à cęteris Germanis & habitu & corpore nihil diffe Laboris patientiſſima eſt, in vineis colendis tam v ri quàm mulieres exercentur: nemini otium datur. V num quod inde percipit, ob domeſticam egeſtatē v gò vendit: ipſa aquam bibit. Ceruiſiam contemn

Ceruiſia cōtemnitur à Frāconibus nec facile ad ſe deferri permittit. In Herbypoli ieiun rum tantummodo tempore, & extra ciuitatem in n ualibus hæc venditur: vt hi qui tum ſe à vino abſt nent eam aquæ loco habeant. Inſolens gens eſt ſupe baq;, multum ſibi arrogans, multum præſumens, ali nationes contemnit: cauillisq; adeò plerunq; proſequ tur, vt qui cum ea morantur, niſi lingua prodat patri

In Frāconia multi aduenæ. ſuam non dicant. Eos qui hęc patienter ferunt, facile ſ cum commorari patitur, & veluti per hoc approb tos coniugiis admittit. Vnde multi Sueui, multi Bau

Duobus vitiis Frācōes obnoxii. ri Haſſiq; in Franconia habitant. Ad Dei inſuper cu tum propenſa eſt, duo tamen nō mediocria vitia ſun quibus plus ſatis hodie gens illa indulget, blaſphemi videlicet & latrocinium: illud decorū, hoc honeſtūn reputans, & ſibi ex longo vſu licitum. Multos miran dos ritus obſeruat, quos ideo referre volo, ne quæ d

Mos in quintis feriis ante Chriſti natalem. externis ſcribuntur inanes fabulæ æſtimentur. In tri um quintarum feriarum noctibus, quæ proximi do mini noſtri natalem pręcedūt, vtriuſq; ſexus pueri do meſticatim eunt ianuas pulſitantes, cantantesq; futurī ſaluatoris exortum annuntiant, & ſalubrem annum. Vnde ab his qui in ædibus ſunt pyra, poma, nuces, &

Mos ī Chriſti natali. nummos etiam percipiūt. Quo Chriſti Ieſu natalem gaudio in templis non clerus ſolum, ſed omnis popu lus excipiat, ex hoc attendi poteſt, quod puerili ſtatun cula in altare collocata, quę nuper ęditum repræſentet,

iuue

uenes cum puellis per circuitum tripudiantes cho-
as agant, ſeniores cantent more haud multum ab eo
uidem diuerſo, quo Corybantes olim in Idææ mon
s antro circa Iouem vagientem exultaſſe fabulantur. Corybãtes circa Ioue.
Calendis Ianuarij, quo tempore & annus & omnis
omputatio noſtra inchoatur, cognatus cognatum,
nicus amicum accedunt, & conſertis manibus inui-
em in nouum annum proſperitatem imprecantur, di-
m'que illum feſtiua congratulatione & compotatione
educunt. Tunc etiam ex auita conſuetudine vltrô ci-
ro'que munera mittuntur, quæ à Saturnalibus quæ eo
empore celebrabantur, à Romanis Saturnalitia, à
Græcis Apophoreta dicta ſunt. Hunc morem An-
o ſuperiori ego ita verſificaui: Chriſte patris ver-
um, &c.

Natalem'que tuum celebrantes octo diebus,
Concinimus laudem perpetuum'que decus.
Atque tuo exemplo moniti munuſcula notis,
Aut caprum pinguem mittimus, aut leporem
Aut his liba damus ſignis & imagine preſſa.
Mittimus aut Calatis aurea mala decem,
Aurea mala decem buxo criſtata virenti,
Et varijs caris rebus aromaticis.

In Epiphania Domini ſingulæ familiæ ex melle, fari-
na, addito gingibere & pipere libum conficiunt, &
regem ſibi legunt, hoc modo: Libum materfamiliâs
facit, cui abſque conſideratione inter ſubigendum dena-
rium vnum immittit, poſtea amoto igne ſupra calidũ
focum illud torret, toſtũ in tot partes frangit, quot ho-
mines familia habet: demum diſtribuit, cuique partem
vnam tribuens. Adſignantur etiam Chriſto beatæ'que
Virgini & tribus Magis ſuæ partes, quę loco eleemo
ſynæ elargiuntur. In cuius autem portione denarius re
pertus fuerit, hic Rex ab omnibus ſalutatus in ſedem
locatur, & ter in altum cum iubilo eleuatur: ipſe in de-
xtra cretam habet, qua toties ſignum Crucis ſupra in
triclinij laquearijs deliniat, quæ Cruces quod obſtare plu
rimis malis credantur, in multa obſeruatione haben-
tur.

In Epiphania domini domeſticatim rex eligitur.

Quomodo rex eligatur.

tur. Duodecim illis noctibus, quæ Chriſti natale
Ædes ſubfumigantur. Epiphaniamq́ intercurrunt, nulla ferè per Francon
domus eſt quæ ſaltem inhabitetur, quæ thure aut a
qua alia redolenti materia aduerſus dæmonum inca
tatricumq́ inſidias nõ ſubfumigetur. Quo item mod
Carniſpriuij dies. tres præcedentes quadrageſimale ieiunium dies per
gat, dicere opus non erit, ſi cognoſcatur qua popula
qua ſpontanea inſania cętera Germania, à qua & Fra
conia minime deſciſcit, tunc viuat. Comedit enim &
bibit, ſeq́ ludo iocoq́ omnimodo adeò dedit, qua
Germani annuatim inſaniunt. vſui nunquam veniant, quaſi cras moritura hodie p
us omnium rerum ſatietatem capere velit. Noui al
quid ſpectaculi quiſque excogitat, quo mentes et oc
los omnium delectet admirationeq́ detineat. Atqu
ne pudor obſtet, qui ſe ludicro illi committunt, facie
laruis obducunt ſexum & ętatem mentientes: viri mu
lierum veſtimenta, mulieres virorum induunt. Qu
dam ſatyras aut malos dæmones potius repræſenta
volentes, minio ſe aut atramento tingunt, habituq́ ne
fando deturpant. Alij nudi diſcurrentes, Luperco
agunt: à quibus ego annuum iſtum delirandi more
ad nos defluxiſſe exiſtimo. Non enim multum di
Lupercalia uerſus eſt à Lupercalibus ſacris, quæ Lycæo Pani i
menſe Februario olim à nobiliſſimis Romanorum
iuuenibus celebrabantur, qui nudi facieſq́ ſanguine
fœdati per vrbem vagantes, obuios loris cædebant
Mos in cinerum die. quos noſtri ſaccis cinere refertis percutiunt. In die ci
nerum mirum eſt quod in pleriſque locis agitur. Vir
gines quotquot per annum choream frequentauerũt
à iuuenibus congregantur, & aratro pro equis adue
ctæ, cum tibicine, qui ſuper illud modulans ſedet, in
fluuium aut lacum trahuntur. Id quare fiat non planè
video, niſi cogitem eas per hoc expiare velle, q̃ feſtis
Mos in medio quadrageſimæ. diebus contra eccleſiæ præceptum à leuitate ſua non
abſtinuerint. In medio quadrageſimæ, quo quidem
tempore ad lætitiam nos eccleſia adhortatur, iuuentus
in patria mea ex ſtramine imaginem contexit, quæ
mortem ipſam (quemadmodum depingitur) imitetur

inde

le haſta ſuſpenſam in vicinos pagos vociferans por
Ab aliquibus perhumane ſuſcipitur & lacte piſis
atiſq; pyris, quibus tum vulgo veſci ſolemus, refe
domum remittitur. A cæteris quia malæ rei, vt pu
nortis, prænuntia ſit, humanitatis nihil percipit, ſed
nis et ignominia etiam adfecta à finibus repellitur.
dem tempore & talis mos obſeruatur. Intexitur
amine vetus vna lignea rota, atque à magno iuue
m cœtu in æditiorem montem geſtata poſt varios
us, quos in illius vertice illi toto die, niſi frigus im
diat, celebrant: circiter veſperam incenditur, & ita
mmans in ſubiectam vallem ab alto rotatur, ſtu
ndum certe ſpectaculum præbet, vt plerique qui
ius non viderint, Solem putant aut Lunam cœlo
cidere. In Paſchate vulgò placentæ pinſuntur, qua
m vna interdum duæ, adoleſcentibus vna, puellis
era à ditiori aliquo proponuntur, pro quibus in
ato, vbi ante noctem ingens hominum concurſus
, quiq; agiles pedeſtres currant. Ad parrochialium
mplorum dedicationes, quæ Chriſtiano inſtituto
otannis feſtiuo gaudio & comeſſatione à totis pa
s peraguntur, adoleſcentes ex alijs locis non tem
a, ſed choreas viſitaturi cum armis & tympano, ve
ti ad pugnam: quam & ſæpius aut inueniunt, aut ſu
itant, turmatim eunt, redeuntq; capitibus ob id mul
ties cruentantibus. Tribus illis diebus, quibus
oſtolico inſtituto maiores letaniæ paſſim per to
m orbem peraguntur, in plurimis Franconiæ locis
ultæ cruces (ſic enim dicunt parochianos cœtus qui
us tum ſanctæ crucis vexillum præferri ſolet) con
eniunt. In ſacriſq; ædibus non ſimul & vnam me
diam, ſed ſingulæ ſingulam per choros ſeparatim ca
unt: & puellæ & adoleſcentes mundiori quiq; ha
itu amicti frondentibus ſertis caput coronati om
eis, & Scipionibus ſalignis inſtructi. Stant ſa
rarum ædium ſacerdotes diligenter ſingularum
antus attendentes, & quancunque ſuauius canta
e cognoſcunt illi ex veteri more aliquot vini con

chos

In Paſchate ritus.

In eccleſiarum dedicationibus ritus.

Rit9 in maioribus ſupplicatiõib9.

Pentecoſtes tempore ritus. chos dari adiudicant. Pentecoſtes tempore vbicꝫ fe
hoc agitur: conueniunt quicunqꝫ equos habẽt, aut m
tuare poſſunt, & cum dominico corpore quod ſac
dotum vnus etiam equo inſidẽs collo in burſa ſuſp
ſum defert, totius agri ſui limites obequitant canta
tes ſupplicantesqꝫ vt ſegetes deus ab omni cœli in
Ritus in die ſancti Vrbani. ria & calamitate conſeruare velit. In die ſancti Vrb
ni vinitores in foro aut alio publico loco menſam l
cant, mappis, fronde, & plurimis redolentibus herb
inſtruunt, deſuper ſtatunculam beati pontificis ſtat
entes, quam ſi dies ſerena eſt, largo vino coronant, &
omni honore proſequuntur, ſi vero pluuialis id no
ſolum non faciunt, ſed luto proijciunt, & aqua imm
dica perfundunt: perſuaſum enim habent, illius di
tempeſtate auſpicioqꝫ vinum tunc floreſcens & au
In vigilia ſancti Ioannis ritus varij. mentari & diminui. In nocte ſancti Ioannis Baptiſ
in omnibus ferè per Germaniam vicis & oppid
publici ignes parantur, ad quem vtriuſque ſexus iuu
nes & ſenes conuenientes choreas cum cantu agun
multas etiam ſuperſtitiones obſeruant. Artemeſia &
verbena coronati in manibus flores, qui à ſimilitud
ne calcaris militaria calcaria dicuntur, geſtãtes, ignem
niſi per eos, non aſpiciunt, oculos id per totum annum
à languoribus conſeruare credunt. Qui abire inten
dit ille herbas, quibus, vt dixi, præcinctus fuit, igni i
iicit, dicens, abeat & comburatur cum his omne in
fortunium meum. Ante arcem in monte, qui vrb
Herbypoli ſupereminet ab epiſcopi aulicis, etiã igni
fit, cui orbiculi quidam lignei perforati imponuntu
qui quum inflammantur, flexilibus virgis præfixi, ar
te & vi in aërem, ſupra Moganum amnem excutiun
tur: Draconem igneum volare putant, qui prius no
Ollæ cum luminibus ſuſpẽdũtur. viderunt. Fiunt eodem tempore figulino opere oll
quædam, ita multis foraminibus diſciſſæ perforataqꝫ
vt partes vix ſibi cohæreãt, puellæ illas emunt, & pu
purearum roſarum folijs obductas impoſito lumin
ex domorum culminibus pro lucerna ſuſpendunt.
Tunc temporis adoleſcentes pagis totas pinos inſe

runt

unt:quarum inferioribus ramis abiectis, ſuperiores ſpeculis,vitris,ſertis,bracteolisq; ſplendicantibus exornant,arborē terræ infixam per totam æſtatem ita ſtare ſinunt. Autumni tempore quum vuæ iam maturæ ſunt,nō antea vindemiare cuiquam conceſſum,quàm domini quibus decima debetur hoc permiſerint: non enim ille hodie,cras alter legit, ſed quotquot in vno colle vina habent,vno vel duobus diebus omnes omnia abſerpunt,indicitur hodie in illo,cras in altero legendum:decimæ in vallibus ſub vinetis excipiuntur, qui tardius,quàm iuſſum eſt, vindemiare volunt non ſolum cum licentia facere debent, ſed etiam ſuis expenſis decimam in domini torcular inferre. Herbypoli cuique vindemianti ob exhibitam credo in decimando infidelitatem iuuenis addicitur, qui diligenter notet,& iubeat etiam, vt quodq; decimum vas lectum abſq; fraude domino ſuo tribuatur. Finita vindemia hi pueri omnes in campo conuenientes ſinguli ſe de ſtramine,quod ad hoc aduectum eſt,vna aut duabus facibus armant,quibus ſub noctem incenſis cantantes ciuitatem ingrediuntur. Hoc more autumnum ſe expurgare atque exurere dicunt. Martini & Nicolai ſanctorum prȩſulum vtrorumq; dies miro gaudio, mira feſtiuitate Franconiæ gens colit, diuerſimode tamen,in ſacris ædibus & altari hæc, illa in menſa & popinis. Nemo per totam regionem tanta paupertate premitur,nemo tanta tenacitate tenetur,qui in feſto ſancti Martini non altili aliquo, vel ſaltem ſuillo vitulinove viſcere aſſato veſcatur: qui vino non remiſſius indulgeat. Quilibet enim tunc noua vina ſua à quibus ſe adhuc vſque abſtinuit, deguſtat & dat deguſtare, omnia. Erogantur in Herbypoli & pleriſque locis hac etiam die pauperibus ex pietate vina. Spectacula publica eduntur, duo aut plures frendentes apri circo includuntur, vt mutuo ſe exertis dentibus viſceratim diſſecent, quorum carnes vbi vulnerati conciderint,partim plebi,partim poteſtatibus diuiduntur. In die vero ſancti Nicolai adoleſcentes

Arbores frondētes pagis inuehuntur.

Vindemiā di ritus.

In feſtis ſanctorū Martini & Nicolai ritus.

In feſto ſancti Martini.

In die S. Nicolai. qui diſciplinarum gratia ſcholas frequentant, inter ſe tres eligunt: vnum, qui epiſcopum: duos, qui Diaconos agant. Is ipſa die in ſacram ædem ſolenniter à ſcholaſtico cœtu introductus, diuinis officiis infulatus præſidet: quibus finitis cum electis domeſticatim cantando nummos colligit, eleēmoſynā eſſe negant, ſed Epiſcopi ſubſidium. Pueri ieiunant. Vigiliam diei pueri à parentibus ieiunare eo modo inuitantur, quòd perſuaſum habeant ea munuſcula quæ noctu ipſis in calceos ſub menſam ad hoc locatos imponuntur, ſe à largiſſimo prǽſule Nicolao percipere. Vnde tanto deſiderio plerique ieiunant, vt quia eorum ſanitati timeatur, ad cibum compellendi ſint. Et tales hodie Franconum famoſi mores ſunt, tales annui ritus.

DE SVEVIA, SVEVORVMque moribus & priſcis & recentibus.

CAPVT XVI.

Sueuiæ fines. SVeuia Germaniæ prouincia, ætate noſtra iſtis finibus deſcribitur: ab oriente Baioariis, ab occaſu Alſatenſibus & Rheno iungitur, Alpium iuga à meridie habet, à ſeptentrione Franconiam. Sueui vnde in Germaniam venerunt. A' Sueuis populis dicta, qui ex ea Scythiæ parte quæ hodie Liuonia & Pruſſia eſt digreſſi, ibi conſederunt autore Antonio Sabellico, & confirmare iſtud Lucanus videtur, inquiens:

Fundit ab extremo flauos aquilone Sueuos.

Sueuia olī Alemannia. Alemannia prius nominata fuit à lacu Lemanno, qui & Lauſanenſis vocatur. Suprema portio totius Germaniæ Sueuia eſt, duobus clariſſimis fluminibus Rheno & Danubio irrigatur: quorum alter modico fluxu in occidētem oceano miſcetur. Hic ediuerſo in orientem per innumeras gentes volutatus pontū influit. Sueuiç conditio. Terra partim plana, partim montoſa. Ager fertilis cuius nulla pars inculta iacet, præterquam aut lacus aut montes vel ſyluæ occupant. Nemora in ea multa, & ob id genti venatio frequens, aucupium peculiare, frumentorum abundantia, pecorum magna vis. Con-

ualles

ualles plurimę perennibus riuis clariſſimę vndiq; am- iles procurrunt, qui ſe vniuerſi in Rhenum & Danu- bium exonerant. Tota inſuper prouincia ſalubritate gaudens, celebratiſſimis vrbibus, vicis & caſtellis re- ferta. Arces excelſæ natura & arte munitæ, & quod ad Chriſtianam religionem pertinet, pulcherrimis atque ditiſſimis templis, collegiis, monaſteriis variorum or dinum ſexus vtriuſque, baſilicis, parochialibúſque ec- cleſiis eſt exornata. Circa montes ferrum, argentum & metalla procreat. Gens populoſa, fortis, audax, & bel- licoſa, procera corpore, flauo crine, venuſta facie, & de- cora, ingenio ſingulari prædita: præſtantiſſima Germa norum à Plutarcho dicta. Cuius gloria eouſque cre- uiſſe memoratur, vt virtute & armis imperium orbis meruerit, illúdque vltra vnius ſeculi ſpatium magni- ficentiſſimè tenuit. Sed viduata poſtea ſuis principibus neſcio qua fortunæ iniquitate dicam aut ignauia mox ſubſtitit, quaſi non extet, quo famam ſuam extendere, aut quod minus eſt tueri poſſit. Caius Iulius Cæſar in quarto commentariorum de hac ita ſcribit: Sueuo rum gens lóge maxima ac bellicoſiſſima Germano- rum omnium centum pagos habere dicuntur, ex qui- bus quotannis ſingula millia armatorũ bellandi cauſa è finibus educũtur, reliqui qui domi remanſerint ſe at- que illos alunt. Hi rurſus inuicem anno poſt in armis ſunt, illi domi remanent: ſic nec agricultura, neque ra- tio, atque vſus belli intermittitur, ſed priuati ac ſepara- ti agri apud eos nihil eſt: Neque longius anno rema- nere vno in loco incolendi cauſſa licet. Non frumen- to ſolum, ſed vulgo lacte & pecore viuunt, multúm- que ſunt in venatione, quæ res & cibi genere & quo- tidiana exercitatione & libertate vitæ (quòd à pueris nullo officio aut diſciplina conſuefacti nihil omnino contra voluntatem faciant) & vires alit & immani corpore homines efficit: atque in eam ſe conſuetudi- nem adduxerunt, vt ſub cœlo frigidiſſimo habitan- tes neque veſtem vllam præter pelles habeant, qua- rum propter exiguitatẽ, maior corporis pars nuda & aper-

Laudes Sueuiæ.

Pręſtantiſſimi Germanorũ Sueui.

Antiqui Sueuorum mores.

Centũ Sueuorũ pagi.

Victus Sueuorum ex pecore.

Veſtit⁹ Sueuorũ pelles erant.

aperta eſt, lauantur in fluminibus. Mercatoribus eſt ad eos aditus magis, eò quòd quę bello ceperunt, vendant, quàm vt aliquam rem ad ſe deferri deſiderent: quin etiam iumentis, quibus Galli maximè delectantur, quæque impenſo parant pretio, Germani non vtũtur, ſed quę apud eos ſunt & natura parua et deformia: hæc quotidiana exercitatione ſummi vt ſint laboris efficiunt. Equeſtribus præliis ſæpe de equis deſiliunt, ac pedites præliantur: & eos eodem veſtigio remanere edoctos, vbi vſus eſt, celeriter repetunt. Neque moribus ſuis quicquam inhoneſtius aut inertius putant, ꝙ ephippiis vti. Itaque ad quemuis ephippiatorum equitum numerum (quamuis pauci) adire audent. Vinum ad ſe importari omnino non ſinunt, quòd ea re ad laborem ferendum remolleſcere homines atque effœminari arbitrentur. Publicæ eſſe laudis putant quàm latiſſimè à ſuis finibus vacare agros, hac re ſignificari magnum ciuitatum numerum ſuam vim ſuſtinere nõ poſſe, propter quod vna parte à Sueuis circiter mille ſexcentorum paſſuum agri vacare dicuntur. Cornelius Tacitus, vbi de Germaniæ ſitu & gentis moribus ſcribit, de Sueuis ita refert: Maiorem, inquiens, Germani partem propriis adhuc nationibus nominibúſq; diſcreti ſunt, quanquam in communi Sueui vocentur. Inſigne, inquit, gentis eſt obliquare crinem nodóque ſubſtringere: ſic Sueui à cæteris Germanis, ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur: apud eos vſque ad canitiem horrentem capillum retro ſequuntur, ac ſępe in ipſo vertice religant, principes ornatiorem habent. Statuto tempore in ſyluam auguriis patrum & priſca formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus coëunt, cæſóque publicè homine celebrãt, barbari certè ritus horrendáque primordia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi vinculo ligatus ingreditur, vt minor, & numinis poteſtatem præ ſe ferens: ſi forte prolapſus attolli & inſurgere haud licitum, per humum euoluuntur, eóque omnis ſuperſtitio reſpicit tanquam inde initia gentis, vbi regnator omnium de

Ephippiis non ſunt vſi Germani.

Vinũ ad ſe importari nõ patiebãtur Sueui.

Germani communi noĩe Sueui appellati.

Crinẽ nodo ſubſtringebant Sueui.

Sacrificãdi Sueuorum ritus.

am deus cętera ſubiecta atq; parentia. Pars quoq; Sue uorum vt idem Cornelius habet, Iſidi ſacrificat. Pecuaria cætera Germanis & ipſis ſunt communia. Verum enimuero non ſolũ apud Sueuos, ſed & apud omnes ferè gentes mutati ſunt mores: & quod dolendum plurimũ eſt, ferè in peius. Nam hodie potentiores Sueuorum ferè omnes mercaturæ vacant, ſocietatem ſiue confœderationem vnam multi ineunt, ac certam pecuniæ ſummam quiſq; ponit, qua non ſolum aromata, ſerica, atq; alias pretioſas merces, quæ ad nos à transmarinis & remotiſſimis regionibus tranſuehuntur, emũt: ſed vilia etiam vt cochlearia ſunt, acus, ſpecilla, pupæ & huiuſmodi: præemunt etiã vina & frumenta, quod ego tamen non laudo: quum id non minus opificibus & agricolis graue damnoſumque ſit (qui ſua ante tempus gryphonibus iſtis, ne potius dicam, vel mercatoribus vendunt, quę poſtmodum neceſſitate cogente duplo ære redimere ab ipſis debent) quæ toti prouinciæ: quæ quibuſcunque indiget, non apud vicinas gentes, à quibus minori pretio habere poſſit, accipere debet (ſic enim à corruptis munere principibus impetratũ) ſed ab illis Stutgardia, aut aliâs vbi emporia habent. Ipſi tamen per ſe non negotiantur, ſed communibus ſeruitiis, qui contractam rurſus pecuniam vnà cum lucro congregantes, certo tempore rationem ponunt, ſingulisq; dominorum lucri partem fideliter præbent. Priuati Sueuorum nulla alia re, nullo artificio magis occupantur, quàm lini operatione, cui adeo incũbunt, adeo dediti ſunt, vt in quibuſdam Sueuiæ locis nedum mulieres & puellæ, ſed adoleſcentes & viri hyemis tempore colo admouentur. Panni genus faciunt, cuius tela linea eſt, intextum bombycinum Pargath illud vocantes: faciunt & totum lineum quod Golſch appellant. Compertum habeo, apud Vlmenſes ſolum quotannis vtriuſque generis pannos parari centum millia ex quo quiſque coniecturare poteſt, quàm incomprehenſibilis incredibiliſque ſumma in tota regione elaboretur. Ad remotiſſimas nationes iſti panní

Superſtiti gẽtis admi randa.

Iſidi ſacri cabant Su ui.

Recẽtior Sueuoru mores.

Mercator Sueuorun Germanię reipublica damnoſi.

Oĩs Sueui in lino op ratur

tranſuehuntur, & maxime bis in anno ad emporium Franconafordenſe, vbi quàm ingens vectigal Sueuicæ nationi accedit. Præterea, quoniã bonis mala commiſta ſemper ſunt, & nulla ex omni parte erecta, ſunt Sueui in Venerem ſupra modum proni: fœmineus ſexus virili ad malum facile conſentiẽs. Immaturè vterque præuaricatur, ſerò reſipiſcit. Ego huic vitio maximè ſuffragari exiſtimo, quòd quemadmodum in alijs Germaniæ prouincijs, eccleſiaſtica cenſura, publici illi fornicarij, adulteri, raptores minus inſectentur, prouerbium ortum, vnam Sueuiam latę Germanię ſatis meretricum transfundere: quemadmodum Franconiam copiam dare raptorum & mendicantium, Boëmiam hæreticorũ, Baioariam furum, Heluetiam carnificum & leonum, Saxoniam potatorũ, Friſiam atque weſtualiam periurorum, Rhenum gulonum.

Sueui in venerẽ proni

Prouerbiũ, quo Germanorum mores notãtur

DE BAVARIA ET CHARINthia, & earum priſcis legibus moribusque quibus hodie viuunt.

CAPVT XVIII.

Noricum Bauarię limites.

BAuaria Germaniæ prouincia, ab Auaribus Hunorum reliquiis: qui Noricis expulſis in ea terra conſedere, adiecta B litera appellatur. Baioaria etiam à Boijs Ciſalpinæ Galliæ populis hoc loci aliquando moratis dicitur, Noricum olim fuit. Hungariam ab oriente habet, ab occidẽte Sueuiam, à meridie Italiam, à ſeptentrione Franconiam atque Boëmiam. Danubio inſigni fluuio ex Sueuia profluente irrigatur, Auſtriã, Stiriam & Carinthiam in ſe cõprehendit: quòd idem ferè homines, iiſdem moribus & lingua vtantur, Noricis præterea finibus quondam contenti erant. Beatus Lucius Britannię rex primum, deinde ſanctus Rupertus, vltimo Bonifacius Moguntinus Archiepiſcopus Chriſtianam pietatem edocuit. In quatuor Epiſcopatus Bauaria diuiditur, Saltzburgenſem, Patauienſem, Phriſingenſem, Rhatiſponenſem, Nulla Germaniæ prouincia pluribus cultioribus vrbibus illuſtratur,

ſtratur. Saltzburga, quæ Iuuania fuiſſe creditur Metropolis eſt, Monachium ducalis ſedes hodie, olim Schirem fuit. Hæc terra priuſquam in prouinciam redigeretur à proprio rege ad Arnolphi Imperatoris vſque tempora adminiſtrata eſt: eum vt Parthia ſuum Arſacem & Ægyptus Ptolemæum, ipſa Cacannum nominauit, deinde duces habere cœpit: hodieq; tenet. Qui ex vna illuſtri Agilolfingorum familia diu eligebantur omnes. Gentis mores viuendiq; inſtituta ex legibus, quas orthodoxa fide recens ſuſcepta habuere, cognoſci poſſunt, tales fuere, vt liberæ conditionis homo Chirographo & ſex teſtibus, quorum nomina, & manus ſuas imponat, confirmet, ſi villas, terram, mancipia, pecuniam, aut quid aliud eccleſiæ donauerit, ſchedam præſente ſacerdote altari ſuperponat. Nec ipſi nec poſteris illius poteſtas eius rei ſit vlterius, niſi eccleſia permittat. Apud Epiſcopum defendatur quicquid eccleſiæ Dei datum fuerit. Dei iudicium & ſanctæ eccleſiæ offenſam incurrat, reſtituereq; cogatur aut à rege, aut principe: quicunque eccleſiæ, aut eius rebus iniurius fuerit, vncias auri tres pro mulcta perſoluat. Negans ante altare populo ſacerdoteq; præſentibus ſecundum pecuniæ ſummam iuret. Qui ſeruum ancillamve ad fugiendum perſuaſerit, reuocet: & alium interea pignoris loco ſiſtat, ſolidis quindecim componat. Seruo occultè eccleſiæ res concremanti manus amputetur ac oculi eruantur, ne tale quid de cætero perpetrare videat: dominus vero eius reſtituat, quicquid incendio conſumptum fuerit. Liber homo ex integro omnia reſtauret, & ob temeritatem ſolidis ſexaginta componat: negans xxiiij. ſacramentalibus nominatis ante altare coram eccleſiæ defenſore digitis ſuper Euangelij librum poſitis iuret. Reo ad eccleſiam confugienti ſecuritas eſto, nec domino fas, ſeruum inde abſtrahere, aut quouis modo lædere: qui contrafecerit iudice cogente componat eccleſiæ. xl. ſolidis. Qui in minoribus ordinibus conſtituto noxius fuerit dupliciter componat, quo

Bauariæ laus ab vrbibus.

Cacannus Bauarorũ rex.

Eccleſiæ libertas.

De incẽdiariis eccleſiarum.

Ad eccleſiã qui confugerit.

De clericorũ percuſſoribus.

quo parentes componuntur. In maioribus conſtitute tripliciter. Presbyterum ſi quis autem occiderit.ccc. auro appretiatis ſolidis. Diaconum.cc.eccleſiæ in qua miniſtrauere exoluat: & ſi pecuniã habuerint nullam, ſeipſum,vxorem,liberos ſeruitio eo vſq; mancipabit, donec ſtatuta pecunia redimat. In Epiſcopum ſæuiat nemo,etiam ſi cui moleſtus fuerit:ſed coram rege,duce,aut plebe conueniatur ſuper homicidio, fornicatione conſenſuq; hoſtili. Si inimicos prouinciæ introduxerit,ſi perdere, quos ſaluare debuerat,voluerit,deponatur, aut in exilium relegetur. Qui ſanctimonialem ex monaſterio abductam cõtra eccleſiaſticam legem ſibi matrimonio coniunxerit reſtituat. Epiſcopus ducis auxilio eam velit nolit monaſterio rurſus intrudat. Ipſum vero aut ſe emendare compellant aut prouincia eijciant. Presbyteris & diaconibus extraneã apud ſe in domo mulierem habere non liceat, ne conſuetudine deceptus polluatur,indignè Deo offerens,& populus ob id plagam ſuſtineat.Sacerdotum ac aliorum clericorum cauſſæ ab Epiſcopis ſolum ſecundũ canones iudicentur. Coloni & ſerui eccleſiæ ſecundũ quod quiſq; habet,tributa decimasq; perſoluant:de modijs decem vnum,de particis decem vnam,de decem faſcibus vnum,de decem apum vaſis vnũ,pulli quatuor, oua quindecim tribuant. Ligna,lapides,calcem ad ſacrarum ædium ſtructuram aduehant: vltra vires tamẽ degrauetur nemo. Qui regionis duci inſidias ſtruet, aut hoſtes prouinciæ inuitauerit, aut ciuitatem aliquam prodiderit, tribus teſtibus conuictus, in ducis poteſtate ſit, bona eius confiſcentur. Verum per inuidiam ne quiſquam pereat, cum vno de ſe teſtante duello confligens,ſi vicerit,abſolutus abſcedat. Si ducem aliquis ſuum interfecerit, interficiatur & ipſe,ac res eius confiſcentur in publico in ſempiternum. Seditionem aduerſus ducem mouens, duci ſexcentis, cæteri factioſi.cc.ſolidis componant. In hoſticum quũ educitur exercitus, propter ſcorta aut caſas non rixetur,nec etiam propter pabula vel ligna, tollat quiſque

Epiſcopi cauſſæ.

Decimæ quo dandæ

De duce & eius cauſſis

Seditioſorum pœna.

Leges caſtrenſes.

quantis

uantis indigeat,tollentem nemo prohibeat: ſecus fa-
iens vel diſciplinæ hoſtili ſubiaceat,vel coram Comi
ſuo verbera quinquaginta ſumat. Comiti in comi-
atu ſuo,ne hoſtibus abſq; ducis iuſſione damna infe-
antur cura ſit,ipſe perſoluat,ſi ſua negligentia peccatū
uerit. Liber ſi damnum intulerit quadraginta ſoli-
is mulctetur,æqualiaq; omnia reſtituat. Seruus ca-
ite plectetur,dominus illius ne talia perpetraret quia
on prohibuit,pro ipſo reſtituat. Aliquid in exercitu
urripiens criminis conuictus ſeruus, manibus muti-
etur,nihilo ſecius dominus eius reſtituere compella-
ur. Liber ad rei reſtitutionem ſolidis.xl.componat.Si
uiſquam aut à rege aut duce iuſſus aliquem interfe-
erit,defendat eum et liberos eius rex ſiue dux cui obe
liuit.Et ſi is morietur,alius qui ſuccedet tutelam ipſi-
is aſſumat.Si dux contumax & rebellis decreta regis
ontempſerit,ducatu priuetur, ſeq; æternæ ſalutis ſpe
mni fruſtratum ſciat. Si ducis ſtultus & arrogans
ilius patrem adhuc iudicio præſidere, exercitum du-
ctare,equum aſcendere,arma geſtare potentem: qui
necdum ſurdus,neq; cæcus eſt, qui regis mandatum
ſtrenuè exequi valet:malignorum conſilio principatu
deturbare nititur,exhæredetur, aut ſi libet in exilium
perpetuum ablegetur, quia contra legem in patrem
peccauerit. Qui temeritate aut ebrietate in ducis au-
la ſcandalum ſuſcitauerit,quicquid mali ſequetur, lege
componat,ſolidis.xl.plectetur,ſeruus manum perdat.
In ducis aula qui temerè aliquid iacere conſpexerit,
ſurripiēs vbi nocte vna celarit,furti alligetur,in publi
co ſolidis quindecim componat, quòd domus ducis
domus publica cenſeatur. Imperium ducis detre-
ctans,quindecim ſolidis mulctetur: & quicquid fa-
cere iuſſus fuerat adhuc perficiat,vt placita omni quin
todecimo die in Comitatibus regionis omnibus
peragantur. Liberi omnes conueniant, qui neglexe-
rit,ſolidis quindecim mulctetur. Iudex vt iuſtè iu-
dicet librum penes ſe legis habeat,ex eo cauſſa omnis
componatur. Neque perſonam neque munera re-

Ducis cauſſæ.

Filius patri inſidiatus.

Ducalis aulæ libertas.

Quo tēpore placitandum.

Iudex qua- ſpectet iudex,ſed de compoſitione dum recte iudic
lis eſſe de- rit,partem nonam accipiat.Sin perperam,duplo,qui
beat. quid lata ſententia abſtulerit exoluat, inſuper ſolid
quadraginta mulctetur. Ducis cædes parentibus a
regi ſolidis.Dccccclx.componatur.Parentes ducis ſe
centis, obſeruato vt ducis compoſitio parentum ſu
rum compoſitionem triplo excedat. Agilolfingi,d
quorum progenie dux perpetuo eligitur,compoſiti
nem quadruplam habeāt Huoſi,Trozzi,Sagani,H
Liberi qūo hilingi,Ænnoni,primi poſt Agilolfingos duplam. L
cōponātur. berum quiſquis interfecerit parentibus aut duci bi
octuaginta ſolidos exoluat.Si oculum,manum,vel p
dem amputauerit quadraginta,ſi claudum fecerit du
decim,ſi mancum viginti. Simplex vulnus tribus ſ
lidis,dentem molarē duodecim,alios omnes ſex com
ponat.Peregrinos homines inquietare aut lædere ſu
me prohibemus:contrafaciens dupliciter componat
& fiſco.clx.ſolidos exoluat. Si occiderit ſolidis aur
appretiatis centum mulctetur. Seruus liberum au
moleſtans aut venundans præſentatus iudici aut ma
num aut oculum amittat, abſque inſigni nota nequa
Liberti. quam dimittatur. Liberti dimidio componātur mi
tius quām liberi. Nuptias inceſtatas prohibemus,vn
De nuptijs. de ſocrum,nurū,priuignam,nouercam,fratris aut ſo
roris filiam,fratris vxorem, vxoris ſororem viro du
cere liceat nulli,fratrum aut ſororum filij matrimonio
nequaquam ſeſe coniungant:facultates eorum à iudi
De ferijs & ce confiſcentur,qui contra fecerint. Qui dominicam di
pœna non em ſeruili opere profanauerit, nec ſemel & iterū mo
cuſtodien- nitus ceſſat.l.verberibus dorſum illius frāgatur:ſi nec
tium. adhuc ceſſauerit, tertia ipſi bonorū pars auferatur:ter
tio ſi attentauerit, libertatem perdat,ſeruus ſit, qui die
ſancto noluit eſſe liber.Seruus vapulet,& ſi nō emen
dauerit,dexteram perdat:Peregrinus monitus niſi ceſ
ſauerit.xij.ſolidis mulctetur. Qui liberum prçter vo
luntatem ſeruitute deuinxerit, aut illius hæreditatem
bonave inuaſerit xl.ſolidis componat, reſtituatq; quæ
occupauerit omnia. Si quis cum alterius coniuge li
bera

erã concubuerit, marito.cxl. ſolidis com ponat: & ſi deprehenſus interficeretur abſque vindicta ſuo in ſcele- re iaceat. Cum libera conſentiente fornicatus, ſi in con- iugem ducere noluerit duodecim componat ſolidis. Dominus ſeruum qui liberæ vim fecit, parentibus il- lius ad pœnam dedat, interficere ius eſto, ſi libet. Siquis virginem liberam præter eius ac parentum volunta- tem rapuerit ſolidis xl. liberam viij. ancillam. iiij. com- ponat. Liber liberam vxorem abſque culpa dimit- tens parentibus ſolidis. xl. cõponat. Mulieri dotem & quicquid aſportauerit ſecundum familiæ ex qua nata eſt ſtemma legitimè perſoluat. Si liberã liber poſt de- ſponſationem repudiauerit, aliamq́; ſuperduxerit, xxiiij ſolidis puellæ parentibus componat. Sacramentali- bus. xij. iuret, eam, neque ob crimen aliquod, neque ob parentum inuidiam dimittere, verum ob ſolum amorem, quo alteri teneatur. Qui alterius ſponſam ſibi rapuerit, reſtituat eam, & bis. lxxx. ſolidis ma- rito componat. Mulier quæ alteri potionem, vt ab- orſum faciat, commiſcet, ſi ancilla eſt. cc. verbera acci- piat: Ingenua libertate viduata ſeruitio deputetur. Si pregnans mulier icta aborſum fecerit, ipſa ſi morte- tur, qui iecerit tanquam homicida teneatur: ſi fœtus tantum, nondum viuens. xx. ſolidis: viuens. I vueregel dũ perſoluat, ſolidoſque tres & tremiſſem. Si in ducis curia, in ædibus ſacris, in fabrica aut molendino, quæ domus publicæ ſunt, liber homo quid furatus fue- rit, nonuplum componat, ſecundum rei valorem iuret, ſiue campionibus depugnet. Fur nocturno in furto deprehenſus, ſi occidatur, non vindicetur. Qui alterius ſeruum ad furtum vel aliud nefas in domi- ni diſcrimen perſuaſerit, fraude detecta, tanquam fur damnetur, nonuplum exoluat. Seruus quod tulit reſtituat, & inſuper flagellorum ictus ducentos ex- tenſus publice accipiat, dominus incommodi nihil patiatur. Fur quaſcunque res ſubtraxerit, Iudici præſentatus ſecundum legem vindictæ ſubiaceat. Verum morti nõ prius damnetur, quàm nonnulla illi

Mulierum cauſæ.

Domus publicæ.

Furta quomodo componantur.

qui

Furtiua emptio lege coercita. qui damnum pertulit, compoſitio de furis facultatibus fiat. Qui aliquid in prouincia emerit, diligenter prius interroget furtiuum ſit, nec ne. Furtiuum ſi emerit, reſtituere cogatur, atque in fiſcū pro fredo ſolido xij. perſoluat: qua lege in eum etiam animaduertitur qui furtiuum commendatum ſuſceperit. Compoſitionem à fure, niſi coram iudice, ſuſcipiat nemo. Latrocinij culpis ſubiaceat qui iudicem ſuum rem celat. Quoties de agrorum finibus contenditur, conſtituta olim ſigna ab inſpectoribus quærantur: nec aduerſus ea longæ poſſeſſionis tempus patrocinetur, venditor oſtendat, ſi nulla apparuerint, & ſi contentio tanta ſit vt ſedari non poſſit, campionibus depugnetur. Nemo nouū terminum aut ſignum ſine alterius partis conſenſu, ſine inſpectore conſtituat. Liber ſi contra id fecerit lege ſolidis. vi. mulctetur: ſeruus. cc. flagellorum ictus extenſus publicè ſuſtineat. Si liber liberi parietem aut ſepem diſſipauerit vel irruperit, tribus ſolidis componat, & damnum reſtituat. Columnas, trabes, ſpangas, tribus ſolidis ad reſtitutionem componat. Aſſeres lateres, & aliud quicquid ædificio continetur, ſingulis ſolidis. Pignorare abſque ducis permiſſu liceat nemini: contrarium faciens, pignus eueſtigio illæſum reddat, duci. xl. ſolidos pro fredo exoluat, læſum ad arbitrium iudicis componat. Qui meſſem iam maturam alterius demeſſuerit ſolidis ſex componat. Negans ſacramētalibus ſecundum legem ſuam ſex iuret. Qui ſegetes alterius incantando vitiarit, conuictus. xij ſolidis componat, familiam illius anno toto alimentis prouideat, æquale reddat, ſi quid perdiderit. Negans ſacramentalibus xij. iuret aut campione ſe defenſet. Si quis alieno ſeruo vel ancillæ ad fugam aut auxilio aut conſilio adfuerit. xij ipſum, eam ſex ſolidis componat reducátque: ſi negare velit. xij. ſacramentalibus iuret, aut campionum ſe pugna expurget. Nemo alienum animal etiam in damno deprehenſum quouis modo lædat occidátve, ſed penes ſe eouſque retineat, donec domino aut vicinis damnum acceptum indicabit, qui locum læſum

Agrariæ leges.

Pignorare dux permittat.

Damnorū illatorū cōpoſitio.

æſum cum æquali illæſo ſignent, in meſſis collectio-
ne, quod læſus non læſo minus protulerit, is cuius ani-
mal damnum intulit, rependat. Qui vero cõtra legem
hanc animal occiderit, cadauer ſibi habeat, domino ali
ud æquale reddat. Si oculum excuſſerit, quanti animal
æſtimabitur, tertia pretij parte componat. Si caudam
vel aurem, vno ſolido. Si cornu tremiſſe, duplentur, ſi
hoc in domini contemptum odiúmve perpetrarit.
Qui pacta mercede equum aut bouem cuſtodiendũ ſuſceperit, ſua culpa periclitatum ab integro perſoluat, & mercedem nullam requirat: verum iuramento ſi ſe abſoluerit, corium reddat. Qui aurum, árgentum, veſtes, aut alias quaſcunque res vendendas ſiue cuſtodiendas in ædes ſuas receperit, ſi fortuito incendio vnà cum rebus ſuis conſumptæ fuerint, quòd ſibi non profuerint iuramento dato, nihil perſoluere cogatur. Qui auxiliatoris ſpecie ex incendio aliquid rapuerit, proditus, quadruplum exoluat, ſecundum legiſq; ſtatuta cõponat. Rem in contentione locatam, nec vlli donare, nec vendere liceat. Mulier in viduitate poſt mariti obitum permanens æqualem vt filiorum vnus vſufructuariam portionem poſſideat. Si vero ad alias nuptias tranſierit, eo die cum dote & rebus ſuis domo egrediatur: filij inter ſe portionem, quam conſequuta fuerat, vt reliquam diuidant. Patris bona filij de diuerſis etiam coniugiis ſuſcepti æqualiter hæreditabũt, Matris vnuſquiſque tantum ſuæ. Ancillæ filius cum liberę filio hæres non eſto. Si quis ſine liberis morietur, niſi teſtamento caueatur, vxor quoad viduitatem obſeruauerit, bonorum medietatem omnium retineat, propinqui reliquam accipiant. Si vero & ipſa morietur, aut alteri nupſerit, cum bonis ſuis & quæ lege debentur abeat, propinquis & hæc pars cedat. Viro aut muliere defunctis, ſi vſque ad ſeptimum gradum propinqui nulli reperiantur, niſi teſtamento vel donatione caueatur, res eorum omnes fiſcus indipiſcatur. Qui rem aliquam vendiderit, pretio accepto, emptionem aut charta aut teſtibus ratam faciat; duo, tres,

De commendatis & cõmodatis.

Ex incendio quid ſurripiens.

Res in contentione poſita.

De hæreditate leges.

De emptione & venditione.

vel plures teſtes adhibeantur. Venditio niſi volun
ria & libera, firma non ſit. Qui rem alienam domir
ignorante vendiderit, ipſam lege reſtituat, & alia̅ ęq
lem addat. Si reperiri nuſqua̅ poterit, duas ſimiles pi
Arræ traditionis vis. ea reddat. Qui arram in quacunque re dederit, niſi pl
citum mutatum fuerit, ſtare contractui debet, aut ha̅
ipſam perdat, & pretium quod debuit exoluat. Siqui
rem vitiata̅ ve̅diderit, infra dies tres recipiat, vel ſacra
Mãcipiorũ redemptio mentali vno vitium ignoraſſe iuret, et ſtet emptio. Se
uus ſuo non domini peculio redemptus, fraude cogn
ta domino reſtituatur: quia non pretium, ſed res ſeru
ignorans acceperit. Commutatio tantum roboris ha
beat, quantum emptio. Qui agrum aut pratum alteri
us ſuum dicens inuaſerit, ſex ſolidis propter temerita
Teſtes & eorum cauſſæ tem componat & exeat. Teſtem aure tractum niſi ſu
per mortuum teſtari velit repelli nec debet nec poteſt.
In mortui cauſſa hic duello probetur, ſi vicerit vlteri
us non impugnetur, ſed credatur ei. Ex pluribus teſti
bus vnus tantum ſorte eductus iuret, ita dicens: Teſtis
Iurandi modus. ſortitus ſum, teſtem me exhibeo, ſic me Deus iuuet &
illum, cuius manum teneo: teſtis aure tractus ſum, ve
ritatem pręſenti in cauſſa dicere, datis deinde ad ſacran
dum armis ſolus altera manu verbum ipſum cu̅ vno
Periuri animaduerſio ſacramentali iuret. Mendaciter iuraſſe conuictus cauſ
ſam reſtituat. xij. ſolidis componat, aut innocentiam ſu
Campionũ cauſſæ. am campione defendat. Si campionum vnus ab alte
ro inter decertandum interficiatur, ſi ingenuus, ab eo
qui iniuſtè eum inuitauit. xij. ſolidis nec amplius com
De mortuis & eorum cauſſis. ponatur. Qui liberum mortuu̅ monumento refoſſum
ſpoliauerit, parentibus illius ſolidis. xl. componat, &
ipſum etiam furtiuum quod tulit. Si quis occultè libe
rum occiderit, cadauer in proflue̅tem aut alio abiectu̅
condigna ſepultura & exequiis priuet. xl. primum ſo
lidis, deinde weregeldo componat. Qui vero libe
ri hominis cadauer ad littus deuolutum aquis iterum
immiſerit, ſolidis. xx. componat. Seruus eo modo occi
ſus atq; abſconſus nonuplo. i. clxxx. ſolidis compona
tur. Qui veſtitu à ſe interfectum ſpoliauerit, dupliciter
compo

omponat. Cadauer hominis mutilãs, ſingula mẽbra ngulis duodecim ſolidis componat. Si repertum, ne feris dilaceretur, pietate motus humauerit, a parentiꝰ us aut domino illius ſolidũ accipiat. Qui alterius naꝰ ẽ loco ſubmouerit, illęſam aut æqualẽ reddat. Extra quã vero protractã ſi celauerit, interrogatus negaueꝰ it, vt furtiuũ cõponat. Qui canẽ venaticũ abſtulerit, pſum aut ſimilẽ reddat, & ſex ſolidis cõponat. paſtora em tribus. Illis legibus Bauari ante aliquot ſecula pa uere nõnullisq́; adhuc, ſiquidem qui Chriſtianæ pieta is obſeruantiſſimi ſunt ad externa auguſtiora templa turnatim peregrinãtur. A quiſgranum præcipue, duo tiam prouinciæ loca miraculis ſanctorum & peregri orum frequentia clara. Virgo Maria Otingæ, & B. volfangus. Regio vitibus præterquã vbi auſtralior ſt, non ſeritur. Nemoroſa multum eſt & montuoſa. ues glãdibus ſylueſtribusve pomis credo tanta coꝰ ia nutrit, vt veluti Hũgaria boues, ita hęc ſues cęteris Europæ nationibus large ſuppeditet. Eſt gẽs adeo ſuꝰ llis & ipſa moribus famoſa, vt cæteris Germanis cõꝰ arato Barbari (Barbari dico) nomẽ ipſi optime cõueꝰ ire nemo nõ videat. Duobus vitiis plus aliis inſignes nhoſpitalitate videlicet & furto. Veſtitu vt plurimũ blauo colore amicitur, ocreis libentius quàm caligis alciatur: Baioariæ ſiue Bauariæ ad Auſtriam cõtigua ſt partim Charinthia partim Styria. Eſt Charinꝰ hia montana regio Carnis ad ortum, Styriæ ad occaꝰ um ac meridiem iuncta, Alpes Italas & forũ Iulij cõꝰ ingit: multæ in ea valles colleſq́; feraces tritici, multi acus, multi amnes, quorũ pręcipuus Drauus qui per Styriam ac Pannoniam in Danubium fertur haud inꝰ ferior Sauo. Imperium Auſtriæ principes obtinent, & Archiducem appellant, cui ea regio paret, quoties nouus princeps reipublicæ gubernationem init ſolenꝰ nitatem nuſquam alibi auditam obſeruãt. Non longe ab oppido S. Viti in valle ſpecioſa dirutæ ciuitatis veꝰ ſtigia viſuntur, nomen loci vetuſtas perdidit, nec proꝰ cul hinc in patentibus pratis erectus lapis marmoreus

De nauiꝰ giis.

De canibus.

Duobus viꝰ tiis obnoꝰ xii Bauari.

Charĩthiæ limites.

Drauus amnis.

Sauus amnis

eſt

Feſtiuitas in noui ducis acceptione mirãda.

eſt,quem, cùm Dux creandus eſt,ruſticus quidam per ſtirpis ſuæ ſucceſſionem hæreditario id officiu debetur,aſcendit ad dexteram bouem habens fœta nigri coloris:ad leuam equa illi ſiſtitur ſtrigoſa mac que inſigni,frequens circa populus agreſtiumꝗ; tur ingens,dux inde futurus exaduerſo mouet purpurat rum multitudine ſeptus: præcedunt principatus ſign omnesꝗ; in toto comitatu egregie culti præter fut

Princeps in agreſti habitu.

rum ducem. Is agreſti habitu,pileo tectus,calceos paſtoralem baculum gerens, paſtorem agit magis principem.Hunc venientem intuitus qui lapidem o tinet:Illirica voce(ſunt enim Charinthij Illirij,hoc e

Charinthiorũ lingua.

Sclauoni)quis eſt hic exclamat,qui tam ſuperbè ince dit? Reſpondet circumfuſa multitudo principem r gionis aduentare.Tum ille iuſtus ne iudex? ſaluten patriæ quærens? liberæ conditionis? dignus ne hono re eſt? Chriſtianæ pietatis cultor? ac defenſor? clama tur:eſt quidem & erit.Rurſus idem, quæro quo me i re hac à ſede dimouebit? Reſpondet ducalis aulæ ma giſter,ſexaginta denariis hic abs te locus emitur:iumẽ ta hæc tua erunt,ad bouem & equum manum inten dens.Veſtimenta quæ dux exuet habebis,eriſꝗ; tu cũ domo tua tota liber à tributo. Quibus dictis,ruſticu malam principis percutit,alapa leniter incuſſa,iubetꝗ; æquum iudicem eſſe: præmioꝗ; abducto, loco cedit. Tum lapidem dux occupat,nudum gladium vibrans, ad omnem ſe partem vertit,populum affatur, polliceturꝗ; ſe æquum iudicem futurum. Ferunt & aquam agreſti pileo oblatam potare, in futuræ ſobrietatis argumentum.

Solẽnenſis Eccleſia.

Deinde ad Solemnenſem Eccleſiam quæ in proximo tumulo ſanctæ Mariæ vocabulum & nomen habet,perductus,ſacrificiis intereſt.Quibus peractis,humili veſte qua adhuc indutus eſt depoſita,paludamentũ induit, ſplendideꝗ; cũ proceribus ſuis conuiuatur.

Honor principẽ inueſtiendi ruſticis datus.

Poſtremo in pratũ reuertit pro tribunali ſedẽs, ius dicit & funda confert.Hic honos principis inueſti endi ruſticis datus eſt, quòd illi primum in ea terra Chriſti fidem accepere, nobilibus & principibus in

errore

errore adúſque Caroli Magni tempora permanenti-
bus, quando & ipſi baptiſmati admoti ſunt. Fuit Cha-
rinthiæ dux venator imperij, vnde ad eum lites & cō-
tentiones venatorum omnium deferebantur, vocatus
in iudicio coram imperatore, querulantibus non niſi
Sclauonica lingua reſpondebat. Eſt & alia huius pro-
vinciæ conſuetudo in oppido Klagen furibus duriſſi-
ma: Si quis in furti ſuſpitionem venerit, eueſtigio ſuſ-
penditur; poſtridie de ſuſpitione iudicant, ſi ſontem in-
ueniunt, pendere ſinunt donec per partes ad terram de-
fluat cadauer. Inſons repertus ſepelit, exequiæq; ex pu-
blico perſoluuntur. Penulis natiui velleris haud fuca-
ti Charinthij teguntur, vulgoq; capita pileo obmuniūt,
ſermone loquunt Sclauonico. Styrij vero agreſtes vul-
go populi ſunt & ſtrumoſi, adeo quidem ingenti ſtru-
ma, vt ipſis loquelam impediat: & mulier lactans il-
lam poſt tergum perinde atque ſaccum reiiciat (ſi fa-
ma vera eſt) ne infanti impedimento ſit. Strumæ cau-
ſam aquæ aëriq;, quibus veſcuntur incolæ, tribuunt.
Styriani ipſi cultu & ſermone Germani ſunt, præter
Draui accolas, qui Illirica vtuntur lingua. Sal ibi co-
quitur, quod ad finitimas gentes defertur. Regio ferri
& argenti ferax, ſed principum incuria parcius fodi-
tur. Valeria olim dicta fuit, montana plurimum præ-
terquam ad ortum, quâ Pannoniæ finitima eſt, ea par-
te vaſtam effundit planitiem.

Charinthij dux imperij venator.

Conſuetudo furibus grauis.

Styrij vulgo ſtrumoſi.

Strumæ cauſſa.

Sal Styrianum.

Styria olim Valeria dicta.

DE ITALIA, ITALORVMQVE moribus. Item de Romulo & eius ciuilibus inſtitutis.

CAPVT XIX.

ITalia Europæ regio, prius Heſperia ab Heſpero
Atlantis fratre, qui à fratre pulſus, & Hiſpaniæ &
Italiæ dedit nomen: ſiue, vt Macrobius inquit, ab He-
ſpero ſtella, quòd illius occaſui ſubiecta ſit. Oenotria
etiam dicitur, vel à bonitate vini quod in Italia naſci-
tur, nam Græci Oenon vinum dicunt: vel ab Oeno-
trio Sabinorum rege. Poſtea Italia ab Italo Siculo-
rum rege, qui agriculturam Italos docuit, & leges po-

Heſperia.

Oenotria.

Italię appellatio.

ſuit. Nam ad eam partem venit, in qua poſteà Tur-
nus regnauit, & à ſuo nomine appellauit, vt Virgilius
probat:

Eſt locus, Heſperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atq; vbere glebæ:
Oenotrij coluere viri, nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Timæus autem & Varro à bobus vocatam putāt
quoniam Tauri Grçca veteri lingua ita appellati ſunt
Latium. à quorum multitudine pulchritudineq; Italiam dixe-
Auſonia. rūt. Latium pars illa vbi oſtia Tyberina ſunt, dicitur.
Italiæ quemadmodum Auſonia, vt Ariſtoteles inquit, pars
forma. ad Thyrrenum verſa. Crucis forma inter Adriaticum
& Thuſcum mare iacens, ab Alpium iugis & Apen-
nini porrecta, ſe paulatim tamen ad Rhegynum vſ-
que attollens verticem, & littora Brutiorum. In vlti-
mo ſui in duo cornua ſcinditur, quorum alterum Ioni-
Longitudo um ſpectat mare, alterum Siculum, in extremitate Rhe-
Italiæ. gium oppidum habens. Eius longitudo ab Auguſta
prætoria per Romam Capuámque porrecta vſque
Latitudo ad oppidum Rhegium, Solino teſte, decies centena &
Italiæ. viginti millia paſſuum colligitur. Latitudo vero qua-
draginta decem, vbi latior: vbi breuior centum trigin-
taſex: habétque vmbilicum in agro Rheatino, qui du-
dum ex latere maris ſuperi rubiconem fluuium pro fi-
nibus habuit. Diuiditur Italia in multas regiones, à
Italiæ re- Varo flumine ad macram Liguria terminatur, vbi
giones. Genua illuſtris ciuitas. Inde ad Tyberinum amnem
Liguria. Hetruria, vbi Piſę. A' Tyberi ad Lyrim Latium, vbi
Hetruria. Roma, intus Antium in ora. A' Lyri ad Sarnum Cā-
Latium. pania vbi Neapolis. Inde ad Silarim Picentinorum
Campania. regio, vbi Surrentum & Salernum. A' Silari ad Laiū
Picentino- Lucania, vbi Peſtum & Buxentum. A' Laio ad Leu-
rum regio. copetram Brutium, in quibus Rhegium Iulium. A'
Lucania. Leucopetra ad Iapigium promontorium, quod et Sa-
Brutium. lentinum magnæ Græciæ ora eſt, vbi Croton & Ta-
Magna rentum. Ab Iapigio ad Brunduſium Calabria, vbi
Græcia. Hydruntum. A' Brunduſio ad Garganū Apulia, vbi
Calabria.
Apulia.

Ba-

Bariũ & Salapia. A Gargano ad Sari fluuij oſtia Frentinorum regio, vbi Iſconium. A Saro ad Apernum amnem Marucinorum ora, vbi Orton. Ab Aperno ad Æſium fluuium antiquiſſimum Italiæ terminum Piceni, quorum Ancon. Ab Æſio ſiue Aſio, vt quidam ſcribunt, ad Rubiconem recentius Italiæ confinium Senones, quorum Phanum fortunæ, Piſaurum & Ariminum. A Rubicone ad padi oſtia Boij, quorum Rauenna. A Pado ad Tiliauemptum Veneti, vbi nunc Venetiæ. A Tiliauempto ad Natiſonem Carni ſiue Forojulienſes, vbi Apuleia. A Natiſone ad Arſiam lapides & Iſtri, quorum Tergeſtum & formio amnis, & ipſe aliquando Italiæ finis. Apenninus mons totã terram velut in durs diuidit plagas, hanc ad occaſum & Meridiem, illam ad ſeptentrionem & ortum obuerſam. Ab Alpibus primo in Liguriam excurrens mox inde Ciſalpinam Galliam & Picenum ab Hetruria & Sabinia dirimit, Anconémque progreditur, vnde aduerſus in Apuliam & Garganum montem extenditur, Marucinorum, Pelignorum, Frentinorum terram à Latio Campania ſeparans: Vltimus eius conatus ex Gargano eſt ad Leucopetram, hinc Apuliam habens Calabriam & magnæ Græciæ oram, Picentes inde Lucanos & Brutios. Eſt Italia metallis grauida, vbique vitalis & perennis ſalubritas, eximia cœli temperies, campi fertiles, aprici colles, innoxij ſaltus, opaca nemora, munifica ſyluarum genera, mira frugum, vitium & olearum fertilitas, nobilia pecori vellera, optima tauris colla, perſpicui & piſcoſi lacus, flumina, fontéſque ſaluberrimi, potus plurimi, ipſa auidè ad mortales iuuandos in Mária procurrens, & velut gremium omnium gentium commercio pandens, vt verè dicta ſit à quibuſdam terrarum omnium alumna atque eadem parens cœleſtium prouidentia electa, quæ ſparſa congregaret imperia, mollirétque efferatarum gentium ritus: diſcordes ad colloquia linguas munere literarum Latinóque ſermone congregaret. Cæterum vt gentes ſileam (nam longum eſſet numerare)

Frentinorũ regio.
Marucinorum ora.
Picenorum ora.
Senonum regio.
Boij.
Veneti.
Apenninus mons Italiã diſcernens.
Laus Italiæ
Italia terrarũ oĩm alũna & parẽs.

quas Itali Romani lingua & armis vicêre, tantum vna Quiritum ciuitas virtutum omnium valuit exemplis, quantum omnis Græcorum eloquentia præceptis, qui quaſi ita futurum diuinaſſent, vt hæc vna terra omnibus eſſet gentibus imperatura, quotam ipſius partem magnam Græciam dixere. Et vt breuiter dicam non ſine prouidentia accidit, vt quum Deus optimus terras inuiſit, tum ibi cunctarum gentium arx eſſet & Imperium, vbi mox Chriſtiani nominis futurum erat caput. Color Italis & ſtatura penè diuerſa eſt. In Ciſalpina Gallia Venetóque receſſu color vulgò candidus, cultus & ſermo accuratior: contra, in Hetruriæ tractu Latio Campania, Lucania & Brutiis aquilus capillus niger, breuior ſtatura et macilenta, ſermo & cultus ſimplex. Omnia ſimilia in Piceno & hiis qui ſuperi maris oram accolunt in magnam Græciam vſque, niſi quòd in Apulis, Calabris & iis qui extremam tenent Italiam, victus & ſermo cum Græcis promiſcuus durat. Tota Italia, vt omnis ferè Europa vno matrimonio ſemper contenta fuit. Repudium ex vrbe Roma tranſlatitium. Hic Spurius Carbilius ſterilitatem coniugis cauſſatus, primus vxorem repudiauit. Triplex olim in regionis ciuitatibus conditio fuit, Seruilis, Libertina, & Ingenua. Ingenuorum triplex ordo, Plebeius, Equeſter, & Patricius. Sacrorum ratio penes Pontifices & flamines, & alia quædam collegia eſſe, alia aliis dæmonibus ſacra facere. Summus honos & poteſtas in dictatore; à quo nulla fuit prouocatio. Ea dignitas ſemeſtris fuit, & ad eam per gradus fiebat à quæſtura acceſſus, per ædilitatem, præturam, Conſulatum & cenſuram: non quòd ſemper hos gradus iretur explendúſque eſſet numerus, ſed in dignitate poteſtatéque hic ordo erat, vt in re bellica certi militiæ gradus: miles Centurioni parebat, Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Conſuli, ſeu alteri cuius eſſent auſpicia: Magiſter equitum dictatori. Legitima militia decennium habuit, ſi non prius debellari cum hoſte contigiſſet, aut miſſio aliqua intercidiſſet

Quiritum ciuitas.
Romæ laus.
Hoīm color cultus & ſtatura.
Ciuium triplex conditio.
Ingenuorū triplex ordo.
Dictatoris dignitas.
Dignitatū ordo.
Militiæ gradus.
Legitima militia decennalis.

idiſſet, quæ nomine & re non vna fuit. Præter legi- imam illam, cuius nunc mentio facta eſt, fuit & cau- ıria: hæc vt priore illa minus pulchra, ita reliqua ho- eſtior quæ ab re ignominioſa dicta eſt. Militaris tas ex Seruij Tullij præſcripto à ſeptemdecimo an- o in octauum & quadrageſimum decurrebat. Paca- in toga agebant, bellantes in ſago & paludamen- : bella Feciali iure inferebantur, illatáque ſoluebam- ır non niſi legitime. Ciuitates aut ſociæ: aut coloniæ, ut municipia dicebantur. Municipibus aliis ciuitas um ſuffragio data, aliis ſine ſuffragio. Coloni vt nembrum ciuitatis erant, & Romanis viuebant le- ibus, municipes ſuis. In his decuriones erant, quod Romæ ſenatores. Purpura patricium diſtinguebat or- inem ab equeſtri, aurum equeſtres à plebeio. Maie- tatis iudicia totius populi erant: rerum capitalium, ıdicum, qui ad id ſorte lecti eſſent, ex ea decuria quæ o anno iudicaret: ciuilium rerum, prætoris centum iralis haſtæ aliáque aliorum. Et hi olim Italicarum iuitatum & gentium in vniuerſum mores erant, in- titutionem hanc à Romulo trahentes. Romulus enim oſtq̃ ciuitatis Romanæ muros, foſſas, munitiones & eceſſarias extructiones perfeciſſet omneis, ad ciui- m ſtatum ſe conuertens ita ordinauit. Diuiſa in pri- nis trifariam omnis populi multitudine ſingulis par- ibus ſingulos præfecit duces clariſſimos: deinde tri- ım rurſus earum partium vnamquamque diuidens n denas partes æquales, harum quoque duces deſigna- it viros fortiſſimos, vocauit partes maiores tribus, ninores curias. Homines tribuum ducatus haben- es tribunos: qui verò curiis præſiderent, curiones di- i poterant. Erant autem & in decurias diuiſæ curiæ, lucéſque earum decuriones appellati. Omnibus ita- que in tribus & curias diuiſis, Agrum in triginta par- es diuidens, ſuam cuique curiæ partem tribuit, tan- um ipſe agri accipiens quantum quidem ad ſacrifi- ium templáque ſatis eſſet: partem quoque agri pub- icam relinquens, ſicque vna diuiſio regionis & homi-

Cauſſaria militia ig- nominioſa

Municipes. Coloni.

Decuriões. Patricij. Equeſtres. Plebei.

Romanę ci- uitatis ordi- natio. Hominum multitudo diuiſa.

Agri in ſin- gulos diui- ſio.

Altera multitudinis hominum ſegregatio.

num communem continens æquabilitatem fuit. Alt
ra item hominum ipſorumq́ fuit commoda, & ho
nores pro dignitate cuiuſque partiens. Illuſtres enim
genere & ſpectatæ virtutis viros tum diuites, & qu
bus erant filij ab ignobilibus diſcreuit, humilibus &
egenis, vocauitq́ tenuioris fortunę homines plebeios
& qui melioris erant conditionis, patres: his de cauſſi
progenitos eorũ deinceps patricios vocabant. Rom
lus vbi maiores à minoribus diſcreuerat, leges dehin
poſuit, ſtatuitq́ quid vtroſque agere opus eſſet. Sacr

Patriciorũ officia.

quidem patricios perficere, magiſtratus gerere, ius d
cere, ac ſecum quoque publica adminiſtrare: vrbani

Plebeiorũ officia.

ipſos maximè negotiis intentos eſſe. Plebeios autem
his muneribus ſolutos cum inexperti eſſent, & ob in
piam ingenioſi, agricolari ſimul & paſcere pecora
quæſtuariasq́ exercere artes. Ne vero diffiderent, au
iniuriis locupletum in humiles, aut leuiũ egenorumq́

Patronus.

hominum in excellẽtiores inuidia commendauit ipſ
patriciis plebeios, vnumquemq́ eorũ permiſit, quem

Patronatũ.

vellet ſibi patronũ eligere, patronatũ vocans, ſuſceptũ
pauperum humiliumq́ patrociniũ, & officia inſtituẽs
vtriſq́ cõmoda, beneuolas ciuilesq́ eorũ coniunctio
nes fecit: vt illi tuerentur clientes, tanquã patres filios

Clientes.

clientes è cõuerſo patronis obſequioſi eſſent: cõmuni
ter autẽ vtriſq́ neq́ pium, neque fas erat accuſare ſe in
uicem, nec aduerſus ſe teſtimonium dicere, nec cum in
micis numerari. Sicq́ firmior erat Romanorum cõcor

Centum viri conſiliarij delecti.

dia. Conſiliarios poſt hæc inſtituit, centum viros ex pa
triciis eligens, fecitq́ delectum eorum, hoc modo: Ipſe
vnum ex omnibus optimum deſignauit, cui commit
tenda eſſent vrbana negotia, quum ipſe exercitum ex
tra fines duceret tribuum vnicuique edixit vt tres vi
ros ex ſe deligeret, qui ætate & generis ſplendore ſen
ſuq́ excellerent: poſt hos autem nouem viros, etiam
curiis ſingulis imperauit tres maximè idoneos ex pa
triciis eligere, poſteaquam nouem iſtos primis à tri
bubus electis addens nonaginta, quos curiæ ſuffragi
is prætulerant, eo quoque quem ipſe elegerat duce ad

dito

lito, centum conſiliariorum numerum expleuit, & à Romanis Senatus dici cœptus eſt, qui ob autoritatem Patres, ob ætatem Senatores dicti ſunt. Deinde trecentos viros ex generoſiſſimis familiis eligens robuſtiſſimis corporibus, quos curiæ tenunriarunt, eodem modo quo antea Senatores, ſingulæ denos iuuenes, eos ſemper circum ſe Romulus habuit. Nomen cōmune ōēs habebant, Celeres vocati, ab exequendi miniſterij celeritate, cuſtodes regis erant. Regis autem hæc officia, primum quidem templorum ſacrificiorumq; principatum tenere, agereq; eum omnia in honorem cultumq; deorum pia. Deinde legum morisq; patrij cuſtodem ipſum fieri, iurisq; ſimul omnis Senatum cogere, populum conuocare, poteſtatemq; ſibi in bello imperatoriam eſſe. Senatorio ordini honorem & poteſtatē talem attribuit, omni de re de qua referret regno, cognoſcere atque ſuffragium ferre: & quod viſum maiori parti eſſet id vincere. Plebi deinde tria hæc dedit, magiſtratus creare, leges ſciſcere, & de bello decernere, quū rex vellet, neq; tamen poteſtatem horū abſolutā, niſi et Senatus approbaſſet. Ferebat populus ſuffragium, nō viritim, ſed per curias conuocatus: & quod pluribus viſum eſſet curiis, ad Senatum referebatur. Nunc autē mos iſte ſuffragiorum in pleriſque locis conuerſus eſt, neque enim de plebiſcitis Senatus iudicat, ſed eorum quæ Senatus cognouit populus eſt dominus. Ex hac autem diuiſione Romuli non ciuilia modo negotia, ſed bellica quoque Celeres iſti exequebantur. Quādocunq; enim ei viſum eſſet exercitum educere, nec tribunos tūc per tribus, nec per curias centuriones, neq; præfectos equitum creari oportebat, ſed rex tribunis mandare, illiq; curionibus, è quibus deinde decuriones edocti ſtatutos ſibi quiſq; milites educebat. Vna enim decenter inſtructi aderant. Mille etiam pugnatores elegit, vt quidā ſcribūt, quos ob numerū milites nominauit. Tum ipſe ſe imperij inſignibus, & cætero habitu, & .xij. lictoribus cū faſcibus præcedētibus auguſtiorē populo reddidit; in quo faſciū nūero. xij. vultures, qui

Senatus. Patres. Senatores

Treceti robuſtiſſimi electi.

Celeres.

Regis officia.

Dignitas Senatui conceſſa.

Plebi conceſſit Romulus.

Suffragandi ritus.

Celerum officia.

Mille pugnatores delecti.

Milites.

ictores ſ fascibus.

ei augurium fecerũt, videri poteſt Romulus ſequutus niſi ab Hetruſcis morem ipſum aliquis potius ſumptum dixerit, quibus quum .xij. populi eſſent, magiſtratum'q; vnum communi nomine crearent, ſinguli ſuum illi apparitorem dare conſueuerunt. Sella curulis trabea, & aliorum Romanorum regum inſignia omnia inde haud dubie fuerunt. Romulus etiam ciuitatis vires augere volens, cauſſam honeſtam commentus & rem in honorem Dei referens, templũ loco in vmbroſo erigit, confugientibusq; ad illud ſponſor factus eſt per ſpeciem religionis erga deos, nihil eos mali ab inimicis accepturos: ac ſi permanere apud ſe vellent, ciuitates etiã participes faciebat, tradebatq; agri portionem quam bello quæſierat. Fuit item & aliud inſtitutum, vt ne captas bello vrbes funditus euerterent, aut in ſeruitutem redigerent: verum miſſis in eas colo niis pro portione aliqua regionis colonias Romanorum facerent vrbes victas & reipublicæ participes.

Appari-tores.

ex in bel- obſer- anda.

Cæterum poſt Titi Tatij cædem, cum quo & Sabinum et Romanum populum in vnum cõfluxũ quinque annis gubernarat, Romulus ad ſacra conuerſus publica & priuata multa inſtituit. Legem de matrimoniis tulit, vt mulier viro ſocia eſſet pecuniarum, & cæterarum rerum, ſacrorũ etiam, & vt viueret ad mariti ſui morem, domusq; vt ille dominus, ita & hæc domina. Morienti viro ſine liberis ſuccederet, ſui cũ prole æqua ſit illi pars ſua. Adulterij conuictam vir & cognati vt vellent, necarent. Si vinum bibiſſet domi, vt adulteram punirent: quo inſtituto videri poteſt apud Romanos morem inualuiſſe, vt quoties viri domũ ſe reciperent, filias & vxores exciperent oſculo: an vt Portius Cato prodidit, olerent temetum, vt enim corruptionem inſaniæ principium arbitrati ſunt, ita corruptionis ebrietatem. Parentum in liberos vt omne ius ſit ſtatuit, ſiue vellet coercere ſiue verberare, ſiue vinctum ruſtico operi detinere, vendere quoq; permiſit & occidere. Si quis á patre vẽditus ſe in libertatem vindicarit, vt iterum ac tertio patri ius vendendi ſit.

eges á Ro ulo latæ.

Iulier vi- æquata.

inum mu eribus Ro nanis pro- ibitum.

us parenti us in libe- os cõceſsũ

Fuit

uit id legis caput.ccc.deinceps anno in duodecim ta-
ulis relatum. Mitigauit tamen nonnihil auſterum car
en Numa Pompilius, qui tulit nullum patri ampli-
ius in filium oportere eſſe, vbi illius iuſſu duxerit
xorem. Sequuta & alia inſtituta. Ne quis libere for-
næ ſedentariam exerceret artem. Militaris diſciplina
: agricultura ciuibus permiſſa: vnde laudationis
os ille manauit ad poſteros, bonus miles bonusq; co
nus. Imperfectum putabat rex vtranque vitam alte
m ab altera ſeparari, neceſſe eſſe & humum exerceri
: belli obiri munera, vt lex Lacedæmoniorum ha-
et. Operi omnes pacis tempore vacare ruſtico præ-
epit, permiſit tamen mercari etiam quādo res aliqua
eſiderabatur. Nec religionis immemor, templa, aras,
eorumq; ſimulachra conſtituit. Adiecit & dies faſtos
acrificia, ferias, nundinas, & alia pleraque ad deorum
ultum pertinentia: peregrina ſacra, & ea in primis
uæ Græcanico fierent ritu vrbe excluſit, præter Her-
ulea iam inde ab Euandri temporibus inſtituta.

Peregrina ſacra vrbe excluſa. Herculea ſacra.

Alicarnaſeus Dionyſius Varronem ſequutus. lx.
it ſacerdotes, qui publica ſacra facerent tributim cu-
iatimq; ab eo inſtitutos, additos & his aruſpices diui-
ationum interpretes. Curiarum ſingulis genius ſuus
um ſacrorum miniſtris datus, communisq; omnibus
Veſta, & annus in decem menſes digeſtus: quibus ne-
mo non poteſt intelligere fuiſſe Romulum diuiuarū
humanarumq; rerum non imperitum, nec ante Numę
regnum populum Romanum ſine moribus & religi-
one, vt plerique autumant, manſiſſe. Has ciuiles diſci-
plinas Romulus dedit. Numa Pompilius qui poſt eū
regnum accepit, plures alias adiecit: Annū ad curſum
lunæ in. xij. digeſſit mēſes, quum Romulus ex decem
antea conſtituiſſet: mutatoq; menſium ordine, Marti-
us, qui primus tū fuit, ac ineuntem inchoabat annum
duobus Ianuario & Februario prælatis, tertius in or-
dine eſt factus. Faſtos quoque dies fecit & nefaſtos
quibus nihil cum populo agi poterat. Flaminem
vnum Ioui creauit, qui Dialis eſt dictus, cum inſigni

Veſta Dea tributim venerata.

Annus in mēſes. xij.

Faſti et nefaſti dies.

veſte curuliq́; ſella excoluit. Adiecit et alios duos Ma
ti vnum, Quirino alterum, ab inſigni quod capite g
ſtabant, quaſi Filamines dictos. Veſtæ virgines leg
Hæ decem primos annos ſacrorum rituum perdiſce
bant, totidem deinde operabantur ſacris: tertio decen
nio rudes, & nuper captas inſtituebant: poſtea verò
ſi quæ nubere vellet, fas erat alterum mallet ſequi. Sala
rium his ex publico conſtituit: perpetua virginitat
interim aliisq́; ceremoniis venerabiles fecit. Si qua in
ceſti conuicta eſſet ante ora ciuium mœſto ſilentio ef
ferebatur, viuaq́; circa Collinam portam in ſubterran
um ſpecum demiſſa, tellureq́; ſuperingeſta necari. Gra
diuo Marti duodecim ſacrauit ſalios: hi menſe, qui ab
eo nomen traxit: plures dies celebribus locis vrbis ſo
lenne ducebant tripudium: tunica verſicolori tegmi
ne puniceo diſtincto amicti, æneo baltheo & gladio
ſuccincti: dextera lanceam virgamq́; geſtabant, leua
thraceam ex ęre peltam, altioribus pileis, & in conum
exeuntibus capita inſigniebant. Nihil ab his diuerſos
fuiſſe, Dionyſius opinatus eſt, quos Græci Curetas di
xēre, Romani à ſolenni ſaltatione Salios. Pontifex
eſt deinceps ab eo creatus, cuius poteſtati omnia ſa
crorum iura ſubiecit, quibus hoſtiis, quibus diebus,
ad quæ templa ſacra fieri oporteret formula edocuit.
Interiecti etiam ſunt tot ſacris ordinibus Feciales, his
ea cura tradita, vt Romani nullum iniuſte bellum in
ferrent cuiquam. Hi ſi qua per iniuriam Romanis ad
empta eſſent, res ablatas ab hoſte repetebant: quæ ſi
non redditæ eſſent, bellum compoſito ad id certamine
indicebant. Pari poteſtate ſontes, res iuſte repetētibus
ad ſupplicium dabant, legatorum iniurias vindicabāt:
hi quę pia in fęderibus eſſent tueri, ſancire pacē, eandē
ſi minus legitime pacta eſſet, irritā habere: ſi quid Im
perator aut exercitus contra publicum iuſiurandum
deliquiſſet, ſcelus expiare. Puerum trimo minorem
lugeri vetuit, neque natu grandiorem plures menſes
lugendum cenſuit, quàm vixiſſet annos. Tempus lon
giſſimi luctus in decem menſes extendit. Populum
in di

Virgines veſtales.

Duodecim Salij.

Pontifex creatur.

Lugendi ratio.

n diuerſa diſtribuit collegia, Tibicinum, artificum, ar/ hitectorum, infectorum, ſutorum, coriariorũ, fabro/ um, figulorum, & ex variarũ artium opificibus con/ actis vnum omnium nouiſſimum, ſua ſingulis ſacra venerationesq́ꝫ dijs reddendas diſtribuit. Seruius Tul/ ius in claſſes & centurias omnem ciuium multitudi/ em diuiſit. Quorum ordinũ ratio hæc fuit, vt hi quo/ um res centum millibus cenſerentur, in prima claſſe eſſent, quæ centurias habuit octuaginta: Pari numero uniorum ſeniorumq́ꝫ, vt hi ad vrbis cuſtodiã præſto eſſent. Iuuenes foris bella gererent: arma vtriſq́ꝫ impe/ rata, galea, clypeus, lorica, ocreæ, & hęc quę corpus te/ gerent, in hoſtes haſta & gladius. Additæ huic claſſi duæ fabrorum centuriæ, qui in bellum machinas fer/ rent, & ob id inermes. Altera claſſis ex viginti facta eſt centurijs, quarum cenſus ab quinq́ꝫ & ſeptuaginta millibus ad centum millia extendebatur: arma illis ſcu tum, galea, ocreæ, lorica duntaxat adempta: tela in ho/ ſtes eadem, idem ætatis diſcrimen. Tertiæ claſſis cen/ ſus in quinquaginta millia deſcendit, totidē centuriæ, nec in armis quicquã præter ocreas variatũ, par centu riarum numerus. Quartæ claſſis cenſus adhuc minor, quippe qui à quinquaginta millibus in ſummam di/ midio minorem contraheretur, nihil his datum pręter verutum. Quintam claſſem triginta centuriæ expleue re, fundam his et lapides miſſiles ferre in pugnã cõmiſ/ ſum. Cornicines, tibicines, cum ipſis cenſi, in treis cen/ turias diſtributi, quadraginta millibus æſtimata eſt hæc claſſis. Minor deinceps cenſus reliquã habuit mul titudinem, cui ob inopiam militiæ munus tributumq́ꝫ Tullus remiſit. Ciues iuramento adegit, vt ſinguli bo na ſua æſtimare, quibus parentibus orti eſſent, quos fi/ lios haberēt, cuius ipſa ætatis, cuius vxores, liberiq́ꝫ, quę illorũ nomina, quo vrbis loco, aut quo regiõis pa go domiciliũ haberent, propoſita his, qui fallerēt, pœ/ na, vt ademptis bonis, ipſi verberibus cæſi, vēderētur. Peditum numero diſtributo, ex primoribus ciuitatis nouos ſcripſit equitum ordines, vt cum ijs quæ fuerãt

sub

Populi in collegia di- ſtributio.

Populi in claſſes di- ſtributio.

Prima claſſis.

Secunda claſſis.

Tertia claſſis.

Quarta claſſis.

Quinta claſſis.

Ciuitatis cenſus.

Equitum ordo.

ſub Romulo inauguratæ:quæq; illis poſtea à Tarqu no additæ duodeuiginti eſſent centuriæ, dena milli æris ſingulis ad emendos equos data ex publico,& a eos alendos duo millia in annum conſtituta: vidu equitibus attributę,quę annuam pecuniam penderēt fuerunt equitū peditumq; centuriæ centum nonagin ta tres,quibus in ferendis ſuffragijs, ſua omnibus or dinibus ſeruabatur dignitas, vt qui plurimi cenſi eſ ſent,maiora bellorum onera ſuſtinerent(nam ita com paratum à Seruio erat,vt non viritim vt antea,ſed pro cenſus æſtimatione ſinguli tributa penderēt)hi primo loco ſuffragia inirent. Cæterum habuit prima claſſis octoginta peditum centurias,inibantq; cum his equi tes ſuffragia,quod Dionyſi.demonſtrat,vt octo & no naginta centuriæ primo loco in ſuffragium vocaren tur. Excedebat hic numerus dimidium ſuffragiorum, quo factum,vt his ſuffragantibus conueniſſet,pro de creto haberetur, quicquid id eſſet, quapropter miſſus eſſet populus in ſuffragia. Si hic quoq; raro accidere ſolebat,variatum eſſet, ſecundæ claſſis centuriæ voca bantur:atque aliæ deinceps aliarum ordine,ita,vt ferè nunquam ſit ad extremam claſſem peruentum. Tulli regis prudentia comparatum,vt ordines in eo paria fa cerent,vt ijs qui maiora ſuſtinerent onera, id commo di ſuffragijs reponeretur: quibus licet nemo excluſus videretur,vis tamen omnis penes equites & primæ claſſis centurias eſſet conſtituta: in quorum poteſtate fuit creare quos vellent magiſtratus,ſancire leges,bel la indicere:quorum trium poteſtas ab initio fuit à Ro mulo populo data: deinde Tarquino ex vrbe eiecto iterum mutata regiminis forma eſt, pro regibus Con ſules habere cœptum, quibus omnia inſignia permiſ ſa quæ fuerant & regum, præter coronæ togæq; pal matæ vſum quum Brutus cum Collatino libertatis vindex hanc dignitatem centuriatis comitijs conſe quutus Ciues ſacramento adegit, ne mortalium quen quam amplius Romæ regnare paterentur. Senato rum numerum in trecentorum ſummam expleuit,Re gem

Tributi penſio. *Suffragandi ratio.* *Equitum dignatio.* *Conſules inducti.* *Senatores trecenti.*

gem ſacrificulum creauit,qui ea ſacra perpetrauit,quæ reges facere conſueſſent. Leges Valerius tertius conſul tulit,quibus prouocatio à conſulibus ad populum eſt permiſſa,vt capitale eſſet,huic,qui iniuſſu populi magiſtratum caperet. Ciuium vectigalia tollerentur, quo contigit, vt vulgo promptiores ad quæſtus & opificia ſint homines facti. Addidit & alio capite,vt qui tyrannidem affectaret impunè occideretur. Ærarium in quod publica pecunia reponeretur Saturni templum conſtituit.populo,vt duos quoq; quęſtores crearet,permiſit. Creatus tamen non longe poſt magiſtratus, ab cuius imperio nulla eſſet prouocatio. Dictatoris ei nomen inditum, à dictandi quæ vellet poteſtate, ſiue à dicendo potius quia non populi ſuffragio creari contigiſſet, ſed ab vno eſſet dictus qui tum ſummum in vrbe imperium haberet. Hunc creandi dictatoris morem videri poſſunt Romani à Græcis accepiſſe: quibus, vt Theophra.tradidit in libris quos de regno ſcripſit, in certum tempus tyrannos, quos Eſymnetas dixerunt,legere moris fuit. Semeſtris illius dignitas apud Romanos fuit, nec alio pacto creari ſolebat,q̃ quum vis aliqua maior repēte exorta ingentē vrbi cladem minitari videretur: huic cæteros magiſtratus eligere licebat, vt magiſtrum equitum,qui ſecundam poſt eum dignitatem gerebat, præſertim in equites & accenſos,iungebatur dictatori,ſicuti regibus tribunus. Spurio Caſſio & Poſthumio Cominio conſulibus plebi datum eſt vt & ſuū haberet magiſtratum,qui ſacroſanctus eſſet, qui inuiolabilis,cui auxilij latio aduerſus conſules eſſet: diſertè expreſſum, ne patrum cuiquam eum magiſtratum capere liceret; hic tribuni plebis nomen dicebatur: tanta fuit ipſorum poſtea inſolentia,vt,niſi eis placerent,decreta conſulum & ſenatorum caſſarent,comitijs creabātur,ſiue auſpicijs ſiue religione: primum duo numero,deinde tres additi,ad vltimum adhuc quinq;. Tria Comitiorum genera Romę olim vſurpata ſunt: Curiata,quum ex generibus hominū ſuffragium ferretur, nomenq; ideo

Rex ſacrificulus.

Ærariū conſtitutum.

Quæſtores creari.

Dictator in vrbe.

Magiſter equitum.

Magiſtrat9 ſacroſanct9

Tribuni plebis.

Tria comitiorū genera.

ideo rei datum, quod curiatim per lictorem celarentur. Centuriata, quum ex cenſu, & ætate fieret, quorum ratio abundè relata eſt, cæterum, vt illa per lictorē, ita hæc per cornicinem calari ſolita. Tributa reliquum genus appellatū, ex regionibus & locis conflata. Ex patribus centuriatis Comitijs decem viri ſine prouocatione creati, Et in eos publicæ adminiſtrationis ratio omnis à conſulibus translata eſt, vt olim à regibus ad conſules, hi condere leges iuſſi, decimo die ius ſinguli in orbem dicebant, quo in decem tabulas complexo, quod fauſtum felixq́; eſſet, leges decem tabularū populo promulgauere: duodecim faſces præcedebant eum, cuius erat iuriſdictio, cæteris ſinguli accenſi. Sed diu non durauit magiſtratus ille, quippe qui vt Tribunitia poteſtas ab eo ex vrbe in perpetuū tolleretur à patribus excogitatus fuerat, recognita, ab ipſis tribunis ipſe ſublatus eſt. Tum lege cautum vt quod plebs vellet, totus populus teneret. Et alia: vt qui Tribunis plebis Ædilibus iudicibus noceret, eius caput Ioui eſſet ſacrū, familia ad ædem Cereris liberi liberaq́; venderentur. Item, vt alter ex plebe conſul deinceps crearetur: atq; vt inter patritios & plebeios cōnubia promiſcua eſſent. Cenſores præterea creati duo, quibus ſcribarum miniſterium, tabularum cura cenſendi formula cōmiſſa. Res parua ab initio, ſed quæ procedente tempore multo maiora q̄ ab initio credibile fuerit, habuit incremēta. Tanta illis dignatio, tanta autoritas, vt omnis morum ciuiliſq; diſciplinæ ratio ipſorū eſſet. Regimen ad hęc ſenatus, equitum Centuriarū, omne decoris ignominiæq; diſcrimen, horum priuata & publica loca cognoſcere: vectigalia populo Romano locare, cenſum agere, luſtrum condere, ſenatores è ſenatu remouere, notare infamia, quinto quoque anno creabantur. Magiſtratus & alius ſuperadditus, qui ius diceret, Prætorem hunc vocare placuit: huic omnis publici priuatiq; iuris poteſtate permiſſa, nouum ius condere, & vetera abrogare facultas: erat vnus ab initio, qui vrbanus dicebatur, quo non ſufficiente, quòd

Decem viri creati.

Leges decē tabularum promulgatæ.

Cenſores duo creati.

multi peregrini in ciuitatem venirēt, alius creatus eſt, peregrinusq́ vocatus, q̄ plerunq; inter peregrinos ius diceret: honorarium ius illud appellabatur à magiſtratus honore, regia illis inſignia, et apparatus conſulibus penè æqualis. Permanſit hic ciuitatis ſtatus ad Iulij Cæſaris vſque tempora, qui monarchiam, quæ longa poſtea Imperatorum ſerie retenta eſt, iterum induxit. Ludus Romæ celebrabatur, qui Magnus Circenſis etiam & plebeius dicebatur, eius pompa ex capitolio per forum in circum maximum mittebatur tali apparatu: Equitum filij, quibus ætas apta eſſet pompæ, equis ſedentes, quiq́; pedibus ſtipendia facturi erant, suis alis centurijsq́; diſcreti prçcedebant, vt exteris gentibus oſtenderetur qualis quantaq́; iuuentutis indoles, in ſpem ciuitatis interim ſuboleſceret: hos aurigæ ſequebantur, quadrigæ bigæq́;, & equi deſultorij. Mox athlethæ leuiorum grauiumq́; certaminum, pudenda tantum velati, cçterum corpus nudi, curſu, palæſtra, cçſtibus certaturi. Saltatorum deinceps chori virorum primus, alter pubeſcere incipientium, poſtremus puerorum. Ordine deinde tibicines ſubſequi vtres & tibiolas inflantes citharœdiq́; lyras ſeptichordes eburneas, et quæ barbita nuncupata ſunt habentes. Saltatorum cultus tunicæ puniceæ cingulis æreis ſtrictæ, enſes lateribus pendentes, tela breuiora viris, galeæ çreæ criſtis inſignes, pennisq́; excultæ. Præibant choris viri ſinguli ſaltationis & tripudij modum prçmonſtrātes, bellicos motus, atque vehementer proceleumaticis & rithmis imitantes. Enoplia ſaltatio in his vſurpata, quæ & Pyrrhica nuncupata eſt, à Pallada, vt creditur, reperta: alij Curetes eius ſaltationis authores arbitrati ſunt. Enoplios choros Satyriſcorum cœtus eueſtigio ſequebatur: erant hi in Syllenos & Satyros figurati, cauillabundo motu ridicula in magnis imitantes. Atque hunc demum ordinem tibicines alij, & citharœdi vario ſequebantur concentu. Ibant inde qui paſſim thura & aromata thuribulis adolebant, multaq́; odorum fragrantia deorum

Prætores duo vrbanus & peregrinus.

Ius honorarium.

Ludus Circenſis ſiue Plebeius

Athletæ.

Saltatores.

Tibicines.

Enoplia ſiue pyrrhica ſaltatio.

Satyriſci.

rum ſimulachra auro argentoq; cęlata virorum hum
Circi magnitudo. ris ferebantur. Tum demum Thenſam ſummi vrbi
magiſtratus, magna omnium ordinum caterua reli
gioſe ſequebãtur, Circi area in qua hic & alij ludi age
bantur tria et dimidium in longitudine ſtadia habuit
latitudo quaternum fuit iugerum id ſoli ſpatium in
ter Palatinum & Auentinum iacens, tribus lateribu
porticus paululum repandæ claudebant. cl. milliun
ſpectatorum capaces, ſedilia circa aream cremento ex
Ludi ſcænici. tructa erant, in quo ſedentes ſpectarent. Scænici ludi in
eo etiam agebãtur, tali primum ratione. Ludiones ex
Hetruſcia accerſebantur, hi ad tibicinis modulos ſal
tantes, haud indecoros more Tuſco reddebant mo
tus. Imitari hos primõ Romana iuuentus, incompti
inter ſe carminibus iocularia fundentes, nec motus in
terim abſoni à voce, mox diligenti vſurpatione eo
proceſſit vſus, vt vernaculi eius rei artifices, quia nihi
Hiſtriones. iam à Tuſcis ludionibus diſtarent, Hiſtriones appella
ti ſint, quia Hetruſca voce Hiſter ludio vocaretur. H
deinceps non inconditum & rude carmen, alternisq
vt à principio iactatũ vſurparunt, quod Feſcennio fui
ſimile, ſed modulatas ſatyras, deſcripto ad tibicinem
cantu, decoroq; motu peragebant. L. Andronichus ab
Satyris digreſſus fabulam argumento fecit, factamq
quum ſæpius egiſſet, obtuſa demum frequenti vſu vo
ce, puerum qui caneret ante tibicinem ſtatuit, inde vt
ad tibicinis latus hiſtriones canerent receptum: vbi
igitur res à riſu et ſoluto ioco auocari cœpta eſt, ludoq;
in artem paulatim vertente, iuuentus fabularum actu
hiſtrionibus relictis veteri inſtituto ridicula verſibus
intexta inter ſe iactabant: vnde exordia fabulis potiſſi
mum Attellanicis coinſerta extiterunt. Id Ludionum
genus ab oſcis acceptum, iuuentus tenuit nec Hiſtrio
Conſecrandi ratio. nibus attingere permiſſum. Hic qua ratione Senatus
populusq; Rom. ſuos vita defunctos imperatores con
ſecrare, cœloq; inferre ſolebat, referendum duco, ipſi
nanque, vt Herodianus ſcribit, locabant in regiæ ve
ſtibulo ſuper eburneum lectum auro ſtratum imagi

nem,

em,defuncto principi perquam ſimilem: recumbe-
atq; pallida effigies in modum ægrotantis: circa le-
tum, magnam diei partem aſſidebat ſenatus omnis,
d leuam pullis veſtibus amictus: ad dexteram lectæ
x omni nobilitate matronę,in albis veſtibus: Is enim
olor lugubris fuit in muliere olim: omni alioqui or-
atu detracto,id ſeptem diebus defuncto datur: Me-
licis velut adhuc ſpirantem interuiſentibus, denunti-
ntibusq; indies morbum ingraueſcere. Ad poſtre-
num,quaſi tum demum vita defunctum,equeſtris ſe-
atoriiq; ordinis iuuenes per viam ſacram in forum
leferunt,lecto in roſtris depoſito,pueri puellæq; patri-
ij generis compoſito ab vtraq; parte cœtu hymnos
n defunctum canunt,flebili carmine modulatos. De-
n eburneo lecto cum effigie ex foro in campum Mar
ium translato, ingens ibi ſuggeſtus quadrata forma
ignea tantum materia contexitur, multis gradibus in
hari ſpeciem faſtigio aſſurgentibus. Singuli auro
& purpura inſtrati,ſignis ex ebore factis, variisq; pi-
cturis inſigniter excoluntur: ac quò altiores illi mi-
nusq; patentes, eò minores his imagines promine-
bant:interius erat moles aridis referta fomitibus. Ef-
igie ſecundo gradu collocata, omnibusq; odoramen-
torum generibus omnifariam admotis, quæ certatim
 tota ciuitate eo congerebantur: nobiliſſimi iuuenes
equeſtris ordinis trabeati tabernaculo obequitabant
motu quodam Pyrrhichio ſolemq; decurſu. Circum-
agebantur & currus quibus inſidebant rectores per-
ſonas illuſtrium principum gerentes:ac tum demum
ab imperii ſucceſſore face admota circumfuſa multi-
udo ab imis partibus molem incendit:ac ſimul ignis
cœpit inualeſcere, ex ædificii faſtigio aquila emittitur
quæ principis animam in cœlum ferre putabatur.
Qui per hæc Romanorum princeps conſecratus eſſet,
vana ſuperſtitione inter deos colebatur: & hæc de
vrbis Romanæ ſtatu. Hodie Italia omnis Chriſtia-
nam pietatem religioſiſſime obſeruat, ſacrorum cere-
monias ex Romanæ eccleſiæ inſtituto niſi fortè in vl-
O tima

Albus color lugubris in fœminis, niger lugubris in viris.

Recentes Italiæ mores.

tima eius terræ parte pauci Grçcum ſeruent ritum,&
ipſi quidem græci generis:vnum connubium vt Ital
olim,ſed citra repudium:neque id permittitur niſi ma
gna de cauſſa,Romaniſque pontificis permiſſu.Regũ
nobiliúmque principum primogeniti veteri inſtituto
regnum obtinent:in priuata fortuna virilis ſtirpis libe
ri ex æquo ſiunt hæredes,ſed legitimo thoro nati.Tri
plici iure vtitur Italia,Pontificio,Cæſareo,& Munici
pali:conſtat,hoc ex legibus quas aliæ ciuitates alia ſibi
de cauſſa condunt,ad bonum ęquumq́; ſpectat.Iudicia
rerum ciuiliumq́; negotiorum,hic iudicum ordines ex
ercent,illic magiſtratus: nã non vna vbiq; eſt regimi
nis forma.Prima nobilitas militiæ, ſi felix ſit, Sequens
rei literariæ,Sacerdotium magis venerabile facit,q̃ no
bile.In claritudine literarum Theologi primas ſibi par
tes vẽdicant,ſecundas ab his iuris ſcientię periti:ſunt et
Medici in admiratione,ſed maiore quæſtu, Mathema
tici, Dialectici, Aſtronomi, & Poëtæ magis inter ſe
clari: quàm vulgò conſpicui. Grammatici extremi
omnium:vt qui inter pueros cõſeneſcant.Eſt & ſacris
oratoribus grande nomen,ſed maior veneratio,ob pi
etatis ſtudium frequentiore agunt theatro,quàm forẽ
ſes his maior quæſtus: q̃ nomen. Eſt & mercatura in
magna celebritate,nam pretiũ hodie,vt ſemper in pre
tio eſt.Pictores, Statuarij, Fuſores in maiori admira
tione,q̃ agricolæ: etſi vt auditum eſt prima laus apud
maiores his debebatur. Romani propemodum ſoli
Italorum pecuaria exercent,ſed mercenaria externorũ
hominum opera. Veſtitus alius alij,ſed Venetis laxi
tate inſigni ac prolixitate:&in his vrbicus municipali
ſumptuoſior.Secundũ Venetos ciuilis,& nitidus Flo
rentiæ & cæteræ Hetruriæ. Mediolanenſibus ac toti
Æmiliæ Liguriæque floridior, ſed paulò contractior.
Romæ Aulicus prolixitate,varietateq́; coloꝝ oẽs alios
antecellit.Romanus multo frugalior, ſed cui ſuus non
deſit nitor,prçſertim in fœminis.Neapolis magis niti
do vtitur quàm ſumptuoſo, & externus gratior Itali
co.Cætera Italia ſimplicius veſtitur,nec vnus habitus
omni

Veſtitus Italorum diuerſus

Romanorũ veſtitus.

mnibus quippe quem noſtra memoria ſæpius varia-
i contigit. Ecce in Æmilia & tota Gallia Ciſalpina
audent principes fœminæ in Hiſpanico habitu vide-
,viri in Gallico malunt. Iam & Romæ muliebris ſe
us Tuſcum nuper affectabat: Venetiarum matronæ
is paucis annis vlnas,pectus, & humeros nudabant:
unc omnia contegunt, ac laxioribus vtuntur mani-
is,& in Hiſpanicum degenerant. Veteres Romano-
um ſtatuæ & numiſmata arguunt nullum apud ma-
ores fuiſſe tegendi capitis vſum nec caliga fuit niſi mi
taris : eſt hodie vtrunque vulgatiſſimum, ſed tege-
e caput tranſlaticium in Italia, vt credere eſt: quod
omen etiam declarat,nec lanei aut linei thoracis adeo
requens vſus olim : quod ex veteri ſtatuarum figu-
atione poteſt intelligi : nunc omnis iuuenum cultus
 his ſeſe propemodum effert. Italicus ſermo neque il-
e eſt,qui olim fuit,nec omnino ab eo diuerſus:ſed bar
aris vocibus plus minus ve adulteratus, vt hæc aut
lla regio fuit externis gentibus magis obnoxia. Lit-
oralis Hiſtriæ ora veneta plurimū vtitur lingua, quæ
ompta eſt, et grauis,pluriumq; linguarum flore con-
lata : quod facilè contigit in frequentiſſimo Italica-
um gentium commercio:olim multo ſimplicior fuit,
c minus auribus grata. Carnicus ſermo plures ſonat
nguas,ac neſcio quid ab Italico diuerſum,dulcior au-
itu, quo Taruiſium, Patauium, Verona Vincentia,
Mantua, Ferraria vtuntur : ſed in his vrbicus gratior
greſti. Ciſalpina Gallia externū quędam & à noſtro
lienum ſonat. Nulla alioquin gens cultior aut vrbiū
pparatu, aut victus frugalitate. Rauennæ, Arimino,
Piſauro,Fauentiæ,Bononiæ,& vniuerſæ Æmiliæ,fla-
minię venuſtus ſermo. Tuſcis breuis,& velut Laconi
us,in alieno,quàm ſuo ore, gratior. quod Romæ nu-
er offendebat commercio gentium in dies magis ex-
olitur. Picinis & Sabinis & Marſis craſſior caſtiga-
iórque. Vmbris,Apulis,Lucanis,Brutiis, Samniti-
bus et cęterę Italiæ rudior lingua ac minus peregrinis
mbuta,pręter Neapolim, vbi plerięꝫ Hiſpanicū affe-

Principum fœminarū veſtitus.

Tegēdi capitis apud Italos olim nullꝰ vſus.

Veneta lingua.

Carnicus ſermo.

Ciſalpinæ galliæ ſermo.

Laus Ciſalpinę gallię.

Tuſcus ſermo Laconicus breuis.

Romanus ſermo.

ctant,quòd ſi quis altius ſpectet, atq; in vniuerſum iu
dicet,nulla eſt ciuitas,nullus populus,qui non aliqui
à finitimis differat: autor Antonius Sabellicus Ennea
de.xi.libro primo.

DE LIGVRIA LIGVRVMQVE priſco viuendi more. CAPVT XX.

Liguriæ fines. Liguria Italiæ regio pro maiori parte montuoſa,in
ter amnes Varum & Macram,ab altero latere A
penninum habens, ab altero Padum Tuſciam attin
gens cuius caput nunc eſt Genua. A Ligyſto Phęton
tis filio dicta,conuerſione y in u,vt pictor Fabius pro
didit horum gens Siculi fuere,vt Thucidides arbitra
Siculi ex Italia in Siciliam compulſi. tur. Magna pars Italiæ eſt ab his olim poſſeſſa. Sicul
ab Oenotris Italia eiecti Siciliam tenuerunt. Ligure
labore plurimo continuo vitam duram agunt : nam
multis arboribus oppleta regione materia eſt ad nau
lem fabricam præcipua:arbores tanta craſſitudine, v
Ligurum ſtudia. diametri octonos pateant pedes. Vnde quidam cędē
dæ materiei, quidam ſubigendo agro â lapidum a
peritate cultu difficilè vacant: ita enim terra lapidoſ
eſt,vt gleba abſque ſaxo nequeat effodi:ob quod vit
erũnoſæ natura aſſueti,licet multo in labore verſentur
parum tamen percipiunt emolumenti:continuum ve
rò exercitium, & victus parcitas corpora eorum ma
Mulieres in labore viros adiuuant. cilenta efficit ac robuſta. Mulieres quoque virorum la
bores perferunt,aſſuetæ vna cum viris opus facere.
Venationibus continuò vacant,captíſque feris fructu
um inopiam ſuſtentant. Niuibus inſuper montaniſq
aſperitatibus aſſueti agiles corpore ac validi reddun
tur. Nonnulli meſſis raritate carnes partim domeſtica
Victus Ligurum. edunt,partim ferinas,aqua in potum ſumpta. Oleribꝰ
vtuntur,prout fert regio eorum,ad quos neque Cere
venit,neq; Dionyſius,præ cæteris diis hominibus vt
les. In terra cubant vt plurimum,rari ſub tecto aut i
Habitacula. tuguriis iacent. Plures ad concaua ſaxa, ſpeluncáſque
ab natura factas,vbi tegantur corpora diuertunt.Ho
pacto priſco more abſque apparatu aliquo viuunt,D

niq;

ſque mulieres virorum, viri ferarum robur & vires habent aſſerunt in bello ſępius vegetū Gallum ab gra ili macilentoq́ʒ ligure ex prouocatione ſingulari cer amine vinci. Arma habent leuiora, quàm Romani. Operiuntur corpora ſcuto longo ad formam galatico um facto, tunicaq́ʒ ſuccincta. Armantur etiam ferarū pellibus, ac enſe mediocri. Quidam Romanorum con uetudine quos in ea re imitati ſunt, arma immutarunt, eroces ſunt, & acuto ingenio, non in bello ſolum, ſed n communi vita. Mercaturam exercent, nauigantes per Sardionum Libycumq́ʒ pelagus, ſponte ſe graui bus maris periculis obiectantes, ſcaphis enim haud ſa is cæterarum nauium more præparatis nauigant: quo t vt imminente tempeſtate grauia ſubeant vitæ diſ rimina. Gens hæc vt Ant. Sabellicus. 1. lib. vij. ennea lis habet, adhuc ferox eſt, & ad rebellandum nata, vt quæ diu Romana exercuit arma, plurimum pecore vi ſtitat, lacte, hordeaceaq́ʒ potione.

Robur corporum.

Arma.

Ferocitas.

Nauigātes mercaturā exercent.

Recentes mores.

DE TVSCIA ET GENTIS EIVS ANTIquis moribus. CAPVT XXI.

TVſcia Italiæ regio celebris, à ſacrificiis, vt quidā arbitrantur, dicta: nam gręci θύειν ſacrificare dicūt vel à thure, quo maximè in ſacrificiis vtimur, vel à Tu culo Herculis filio, qꝫ veteres probant. Olim Tyrrhe nia dicta fuit. Dubiū à Tyrrheno Atys, an Herculis & Omphales, an (vt alij ſcribunt) Telephi filio, qui in am terrā duxerit colonos. Dionyſius à Tyrſibus ædi iciorum genere, quibus Tuſci vterētur id nomen fa ctum ſuſpicatur. Romani eius terrę populos nunc Tu cos, nunc Hetruſcos dixere. Gręci verò Tyrrhenos. Veterē illorum opulentiam, tum pelagi nomen demō trat magna ex parte Italię prętenti, tū fines terrę, ab in eroad ſuperū mare, et ad alpes propemodū promoti. Satis conſtat, quòd quicquid terræ intra alpes iacet & Apenninū Vmbrorum olim fuiſſe, qui inde à Tyrrhe nis ſint eiecti, Tyrrheni à Gallis, Galli à Romanis, Romani à Longobardis, qui poſtremo nomē ipſi ter ræ indiderunt, et quod ad celebritatem nois attinet, La

Tyrrhenia vnde Tuſcia appellata.

Tuſci etiā Hetruſci appellantur.

Vmbrorū terra.

Longobardia.

tini Vmbri & Auſones à Grȩcis Tyrrheni ſunt olim vno nomine appellati: quidam etiam Romam ipſam Tyrrhenam vrbem opinati ſunt. Fuit Tyrrhena gē fortitudine egregia magno potita imperio, ciuitate condidit plures atq; opulentas. Claſſe quoque potēs quum diutius mari imperitaſſet, Italum pelagus ab ſ Tyrrhenum denominauit. Pedeſtri quoq; exercitu præualida, tubam primo adinuenit, & bello admodū vtilem, & ab illis Tyrrhenum appellatam. Duces exercitus plures inſignibus decorauit. Lictores, curru lem ſellam, prætextam veſtem, faſces, ſceptrum eburneum, alia multa dedit: domibus porticus addidit, in quis ſeruorum concurrentium turba diuerteret: qua imitati poſtmodum Romani, in'q; melius aucta ad ſuam rempublicam tranſtulere: literis quoq; & rerum naturalium inueſtigationi ac theologiæ plurimo tempore impenſo. Præ cæteris in fulgurum interpretatione & arte augurandi verſata eſt, adeo vt noſtra etiam ætate vniuerſus fermè orbis, tū admiretur viros, tum haruſpicibus vtatur. In ſcientia faciendorum ſacrorū ita etiam floruit, vt Romani qui nō ſeruandæ tantum, ſed & amplificandæ religionis cupiditate incendebantur, decem principum filios ſenatus conſulto ſingulis Tuſciæ populis percipiendæ ſacrorum diſciplinæ gratia traderent: hinc ludibrium illud malorū dæmonum ad Romanos defluxit. Hinc Bacchanalia quȩ vt fœda & pernitioſa, magno ſunt bonorum cōſenſu, autorum ſuorum ſupplicio vindicata, ex totaq; Italia ſublata. Patriam Tyrrheni vberem incolunt, quam ſtudio curaq; efficiunt fertiliorem. Menſa bis in die ſumptuoſe præparata, omnia quæ ad epularū delicias pertinent abunde ſubminiſtrant. Stragulas inſuper veſtes floribus diſtinctas, poculaq; aurea varij generis, ac miniſtrorū ſeruorum'q; numerum permagnū in vſu habent: multiplices ibi non ſolum ſerui famulantur, sed etiam liberi plures. Gens in vniuerſum magis adhuc ſuperſtitioſa eſt, quàm pugnax.

Tuba à Tyrrhenis inuenta.

Inuenta Tyrrhenorū plurima.

In augurandi arte verſabātur Heruſci.

Religioſi valde Heruſci erant

Bacchanalia ex Tuſcia ad Romanos.

DE GALATIA EVROPEA ET Galatarum priſcis moribus.

CAP. XXII.

GAlatia magna Europæ regio fuit, vltra Celticam ad notum oceanumq́ verſus pertinentesq́ oras, & Hercinium montem (ſcribit Diodorus Siculus) & à terminis iſtis ad Scythiam vſque protenſa. Sic appellata à Galate Herculis & Celticæ cuiuſdam mulieris filio. Hæc à pluribus nationibus incolebatur, regioq́ vt plurimum ad arctum ſita, frigidaq́ adeo, vt quæ hyemis tempore pro aqua niuibus oppleta exiſtat: glacies quoq́ immenſa adeo patriam occupet, vt flumina congelata ſint peruia tranſeuntibus, nõ ſolum paucis, ſed exercitibus quoq́ cum curribus atq́ impedimentis. Complures magni fluuij vario fluxu per Galatiam fluunt, quorum hi ex profundis ſtagnis, hi ex montibus, partim in Oceanum vt Rhenus, partim in Pontum vt Danubius, alij in Hadriaticum mare decurrunt vt Eridanus, qui & Padus. Sed hi omnes ferè hyemis tempore congelati ſecurum tranſitum iniectis deſuper (ne labantur) paleis euntibus præbent. Vinum & oleum propter eam frigiditatem regio non producit, quare coacti homines potum ſibi ex hordeo comparant quem zitum appellant: aqua etiam in qua lauant fauum mellis vtuntur. Vino præter modum adeo delectantur, vt à mercatoribus importatum purum bibant, minimoq́ potu ebrij, aut ſomnum inducant, aut inſaniam: quo fit vt mercatores Italici plures quæſtu ducti vinum, tum nauibus, tum per terram curribus deferentes pincernam puerũ mercantur pro vini amphora. Vniuerſa Galatia argento caret, auro abundat, illud natura ipſa præbente. Nam quum fluminum decurſus, difficiles flexus habeat, ſuperans ripas à montibus fluens aqua: arenam auream paſſim per campos eijcit, qua conflata, auroq́ puro educto ad ornatũ corporis mulieres viriq́ vtuntur: etenim & manuum articulos, & brachia armil-

Galatiæ fines.

Galatia hyemis tẽpore glacie occupata.

Zitum ex hordeo potus.

Vini appetentiſſimi.

Argento caret. Auro abũdat Galatia.

Corpus au[ro] exornāt Galatæ. lis aureis exornant. Circa collum grandes torques ge[ſt]ant ex ſolido auro, & in digitis anulos. Thoraces eti[]am auro exornāt. Priuati quid ac mirabili in deorum templis potentiores obſeruant, plurimum auri ipſis dijs oblati per pauimentum ſpargentes, neque id quiſ[]quam incolarum, quanuis gens auro ſit auida propter religionem contingere audet. Sunt Galatæ, molles at[]que albi, corpore oblongo: comas quanuis habeāt na[]tura rufas: ſtudio tamen augent naturæ colorem. Cal[]miſtro capillos inflectunt, fronte illos ad ceruicem re[]iicientes, vt Satyris aſpectu puerisq́ appareant perſi[]miles: capillos arte efficiunt craſſiores, vt nihil diffe[]rant ab equorum iubis. Barbam quidam radunt, non nulli nutriūt. Parcè nobiles quidam genas radunt: bar[]bam adeo fouent, vt corpora operiat. Quo accidit, vt quum edant repleatur cibo: quum bibant, veluti per cannale potus videatur inferri. Cœnant ſedendo omnes, non tamen in ſedibus, ſed in ſolo ſuper luporū aut canum inſtratis pellibus. Miniſtrant eis pueri iu[]niores ætate tenera: iuxta eos ignes fiunt, in quibus ol[]lę ſunt & verua plena carnibus: viros bonos me[]lioribus carnibus honorant, quemadmodum Poë[]ta Aiaci ſcribit, Impenſum ab optimatibus hono[]rem, quando ſingulari Hectorem certamine viciſ[]ſet. Hoſpites ad epulas qui ſint, qua cauſſa venerint ro[]gantes. Conſueuerunt quoq́ ſumpto cibo ad verbo[]rum, prout caſus tulit, concertationē ſurgētes ex pro[]uocatione certare inuicem, nulla habita vitæ cura: in[]crebuit enim apud eos Pythagoræ ſententia, qua di[]xit: animas hominum eſſe immortales, rurſusq́ eas de[]functis corporibus poſt certum tempus in alia corpo[]ra reuerſuras, ob hanc cauſſam in defunctorū pyram epiſtolas ſcriptas quidam coniiciūt tanquam eas mor[]tui ſint lecturi. In itinere ac pugna bigis vtūtur, quas rhedarius ac aſſeſſor ducunt. In bellis obuium hoſtem iaculo ex curru primum appetunt, tum relicto curru pedites enſibus certāt: quidam adeò mortem contem[]nunt, vt pugnent nudi. Cuſtodes corporis ex liberis homi[]

Margin notes: Aurū in tē[m]plis ſparsū. — Corporū Galatarū diſpoſitio. — Barbā nobiliores nutriunt. — Sedentes in ſolo cœnāt Galatæ. — Ex prouocatione certare ſolent Galatæ.

ominibus pauperes eligunt, qui & pro aurigis in pugna ſeruiant, & ferant ſcutum, inſtructam aciem præire conſueuerunt, & ad ſingulare certamen fortiſſimos hoſtium prouocare, arma vt hoſtem terreant quatientes. Quum quis ſtrenue in acie pugnauit, tum maiorum tum ſuas laudes ac virtutes decantant: res hoſtium deprimunt, tanquam vituperatione dignas. Denicꝙ omnis in bello audaces extollunt verbis. Capita hoſtium in acie cadentium abſciſa equorum alligant collis. Hoſtium ſpolia ſanguine perfuſa famulis tradunt in foribus domorum cum cantu atꝙ hymnis affigenda, quemadmodum feras ſolent venatu captas. Hoſtium nobiliorum capita aromatibus vncta in thecis condunt ſumma diligentia, ea hoſpitibus oſtendentes, nulloꝙ́ pro pretio ea vel parẽtibus vel liberis vendunt. Veſtes ad terrorem intonſas ac varij coloris ferunt, quas illi vocant bracas. Sagula ferũt virgata, hyeme quidem craſſiora, æſtate ſubtilia. Fictilia in vſu habent denſa, ac floribus diſtincta. Arma ferunt, ſcutum ad ſtaturam hominis longum, proꝙ́ libito cuiuſꝙ ornatum. Quidam in ſcutis animaliũ formas æreas paulum eminentes geſtant, & ad ornatum & ad corporis tutelam frabricatas. Ærea galea caput muniunt paulum eminentiore, in qua aut cornua impreſſa ſunt, aut auium vel quadrupedum effigies ſculpta. Tubas habent ſuo more barbaras, vt quæ aſperum ſonum & turbulentum reddant. Thorace ferreo vtuntur quidã, alij armis à natura datis nudi pugnant, pro enſibus ferreas ſpatas gerunt oblongas, ærea cathena à dextero latere pendentes. Nonnulli tunicas aureis aut argenteis zonis cinguntur, iaculis inſuper bellantur, quæ illi lanceas vocãt, ferro cubiti aut amplius longitudinis, paulominus duobus palmis lato: enſes haud minores ſunt, quàm apud cæteros venabula, habentꝙ́ tum rectos tum curuos non ſolum ad corpora cædendum, ſed etiam ad perforandum aptos. Aſpectu ſunt terribiles, voce graui atque aſpera. Sermone vtuntur breui ac ſubobſcuro, multáꝙ́ ex animo dubia loquũtur: plu-

Corporis cuſtodes ex hominibus liberis.

Strenuorũ militum dignationes.

Hoſtiũ ſpolia domorũ foribus affiguntur.

Veſtitus Galatarum.

Arma bellica.

Enſes maximi.

rima ad iactantiam in eorum laudem dicunt,& ad c
terorum contemptum. Minaces ſunt ac detractore
opinioneq́ inflati,acuti ingenio,& à doctrina minim
alieni. Sunt & apud eos melodiarum poëtæ,quos ip
Bardos dicunt, hi cum organis veluti cum lyra ca
tant,hos laudantes, alios vituperantes. Philoſoph
quoque ac Theologi, quos vocant Saronidas, præ
cipuè ab illis coluntur. Vtuntur inſuper diuinator
bus, qui apud eos cum augurijs & ſacrificijs futur
prædicent:maximi exiſtimantur omni eis obtempe
rante plebe:de rebus magnis cõſulturi, mirabilem,in
credibilem obſeruant ritum:enſe hominem iugulant
quo labente, tum ex caſu,tum ex membrorum lacera
tione, tum etiam ex ſanguinis effluxu futura dijudi
cant. Eſt apud eos moris nullum abſque Philoſopho
ſacrificiũ facere,exiſtimãtes per diuinę naturę cõſcios
ſacra fieri oportere, tanquam deis propinquiores. Ho
rum intercesſione bona à Dijs cenſent petenda, quo
rum conſilio & pace & bello fruantur. Poëtæ vero
apud eos tanti habentur, vt cum extructa acie exerci
tus eductis enſibus iactisq́ iaculis propinquant, non
ſolum amici,ſed hoſtes eorum quoque interuentu à
pugna abſtineant,ita apud agreſtiores barbaros,ita ce
dit ſapientiæ, & Mars reueretur Muſas. Galatarum
fœminę non tantum corporis magnitudine ſunt viris
ſimiles,ſed robore etiam. Pueri vt plurimũ cani ſunt,
ætate prouecti colorem paternum aſſumunt. Eorum
qui ſubtus arcton habitant Galatæ,quiq́ Scythię ſunt
propinqui,vtpote cæteris agreſtiores nonnullos aiunt
humanis carnibus veſci, quemadmodum & hi qui
eam Britanniæ partem quæ Iris dicitur,habitant: ho
rum fortitudine feritateq́ diuulgata tradunt eos, qui
priſcis temporibus omnem ferme Aſiam diſcurren
tes Cimerij dicebantur,ipſos eſſe,qui pauló poſt cor
rupto nomine pro Cimerijs Cimbri ſunt appellati:
iam priſco more dant latrocinijs operam, rapientes
aliena ſuis omnibus contemptis. Hi ſunt qui Roma
capta, quum Delphici Apollinis templum ſpoliaſ
ſent

Bardi melodiarũ poetę.

Saronidæ philoſophi & theologi

Mirabilis atq́ horrendus ritus.

Nullũ abſq́ philoſopho ſacrificium

Poetæ i maxima veneratione.

Fœminę Galatarũ viris ſimiles.

Humanis carnibus veſcuntur.

Irim inhabitant.

ſent, magnam Europæ partem, non paruam Aſiæ tributariam fecere, agris eorum quos ſubegerant poſſeſſis. Nam qui in Græciam peruenerunt Galatæ, de ſe partem occupatam Gallogræciam dixerunt, & Galatiam minoris Aſiæ regionem, quæ ab oriente Cappadociam & Halym fluuium habet, ab occidente Bythyniam & Aſiam, à meridie Pamphiliam, à Septentrione pontum Euxinum. Cæterum Cimbri, de quibus iam nobis ſermo eſt, gens diræ ſupra modum feritatis, impietatisq́; in Deorum ſacrificiis inauditæ: ſequebantur exercitum mulieres ſacerdotes diuinationis peritæ, quarum canus capillus erat, alba veſtis, lutea è carbaſo ſubter tunica fibulis annexa ahenis incinctæ zonis, pedes nudæ, captiuis per caſtra ſtrictis occurrebant enſibus, quos ſternentes humi, ad æreum protrahebant craterem viginti capacem amphorarū. Habebant & pulpitum, quo agiliter aſcenſo, tollentes in ſublime captiuum ſuper lebete iugulabātutum profuſo in craterem ſanguine inde quum ſtillaret vaticinium edebant: alij vero ſciſſo ventre inteſtina ſpeculabantur, ſuis victoriam clamitantes. Noxios quoque quinquennio ſeruatos, affixos ſudibus ſacrificabant, & animantia ex hoſtibus capta vnà cum hominibus interfecta, aut ſupra ingentem pyram poſita comburebant, aut aliis adficiebant pœnis. Et quanuis Cimbri mulieres habeant ſpecioſas, ad mares tamen præter modum ſunt cupidiores. In ferarum pellibus humi dormientes, ex vtroque latere excubitores habent. In ipſis certaminibus extentas ad carrorum velamina pelles tantis pulſant ictibus, vt ingenti cum horrore fragor efficiatur. Sed illa admiranda eorum impudentia, quòd ſpeciem corporis facile aliis offerunt in propatulo, neq; hoc turpe ducunt, quin potius ignauum abnuere gratiam oblatam. Fertur à Valerio Maximo, Cimbros & Celtiberos in acie gaudio exultare conſueuiſſe, tanquam glorioſè & feliciter vita eſſent exceſſuri. Lamentari vero in morbo quaſi turpiter perituri.

Sacerdote fœminæ.

Crudelis vaticinādi ritus.

Noxios ſa crificaban Cimbri.

Cimbri ad mares cup diores.

Impudēti Cimbror admirand

DE GALLIA, GALLORVMQVE veteribus & recentibus moribus.

CAPVT XXIII.

GAllia lata Europæ regio, inter Gallicũ internum mare Oceanumq́ Britannicum, Rhenum Alpes & montes Pyreneos iacens: Pyreneis iugis ad occaſum includitur, ad ſeptentrionem & Boream Gallico Britannico'q Oceano: ad orientẽ ſolẽ Rhenus illi paribus penè ſpatiis ex Alpibus in Oceanum, quibus Pyreneum iugũ ex interno mari ad externum procurrit: qua meridiem ſpectat Narbonenſe illi prætenditur pelagus. Gallia appellata à candore populi, Gala enim lac dicitur. Triplex eſt: Tonſa ſiue togata, quæ & Ciſalpina dicitur, ſed Italiæ finibus includitur. Comata cognominatur omnis Tranſalpina Gallia, eam in tres prouincias â tribus populorum generibus hiſtorici diuiſerũt: Belgicam videlicet, Celticam, & Aquitanicam: terminos illarum ita ſtatuentes, vt à Scalde ad Sequanam Belgica ſit dicta, mox Celtica ab eo ad Garũdam, quæ eadem eſt & Lugdunenſis, inde ad Pyrenei excurſum Aquitanica, olim Aremonica vocata. Auguſtus quadrifariam diuiſit addita Lugdunenſi prouincia. Amianus in multiiugas prouincias diuidit, vtpote qui primam & ſecundam Lugdunenſem, & primam & ſecundam Aquitanicam faciat. Braccata, quæ & Narbonenſis dicitur, à Braccis veſtium genere ſic vocitata. Belgica quæ Rheno adiacet, pro maiori parte lingua Teutonica vtitur, prouincias habet, Heluetiam, Alſatiam, Lotharingiam, Lucelburgam, Burgundiam, Brabantiam Gelriam, Holandiam, Selandiam, quæ omnes, niſi Rhenus antiquus terrarum limes abſcinderet, Germaniæ noſtræ potius annumerandæ eſſent: ex quo hodie & conſequenter etiam non montes non flumina pro regionum terminis habentur, ſed ſingulæ linguæ & imperia. Eouſque vnamquamque regionem extendi dicant, quouſque gentis illius ſermo verſatur, Galliæ populos Græci communi appellatione olim

[Margin notes: Galliæ.4. termini. — Gallia vnde appellata. — Diuiſio Galliæ. — Braccata ſiue Narbonenſis. — Galliæ regiones.]

ne olim ab eorum regis nomine Celtas dixere, & ab illius matris nomine Galatas. Franci hodie vocantur, & Gallia Francia, à Francis Germaniæ populis, à quibus olim ferè tota ſubacta eſt, vt Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo, & M. Antonius Sabellicus libro. iij. x. Enneadis habent. Cæſar dictator Gallicas gentes lingua, legibus, & inſtitutis inter ſe differre dixit, multa tamen multis communia eſſe, vt factiones exercere quæ non ſolum in ciuitatibus & pagis, ſed in ſingulis penè familiis vulgo reperiãtur, vt qui ingenio & opibus polleant, inter ſe de principatu contendant, vt cuncta ſuo potius quàm alterius arbitrio fiant: quod vt gentile, ita vetus eſſe, nec temerè inſtitutum videri, vt tuta plebs eſſet à potentiorum iniuria, nuſquam gentium plebs alioqui contemptior: quippe quæ olim ſeruitij penè loco haberet, omnis publici cõſilij expers: plærique tributorum aut alieni æris magnitudine grauati, vulgo ſoliti ſe nobilioribus addicere, vt à cæterorum iniuria tutiores eſſent, omnia in eos iura, vt in ſeruos, habituris. Duo hominum genera in præcipuo honore eſſe. Equites & Druides. Alij Bardos & Vacies Druidibus adiiciunt, quorum hi naturalium rerum cauſſis dediti eſſent inueſtigandis, illi laudationibus et poëticis rebus. Cæſar vno nomine omnes Druidas vocat, hi ſacrificia curare publica et priuata, religiones interpretari, adoleſcẽtes diſciplinis inſtituere, quorum cœtibus præcipuè venerari: iidem de cædibus, de finibus cæteriſq; controuerſiis cognoſcere, pœnas conſtituere, ſi quis ſiue publicam ſiue priuatam perſonam gerens decreto non ſtetiſſet, ſacrificiis interdicere: quæ præcipua fuit in gente animaduerſio. Druides omnem hominum cõgreſſum & ſermonem declinare, ne contagione polluerentur, his petentibus neque ius dici cuiquam potuit, neque honos vllus publicus communicari. Vnus omnibus præeſſe, cui in vniuerſum ordinem ſumma erat poteſtas. In huius defuncti velut antiſtitis locum alius ſuffragio ſurrogabatur, cogebatur horum concilium certo anni tempore in Carnutum finibus

Galli à Græcis oli oẽs Celtæ vocati.

Galli hodie Franci appellãtur.

Factiones amabant Galli.

Deſpectiſſimi omniũ gentiũ Galli fuerunt.

Druidum officia & dignitates

Concilium annuum in Carnutum finibus.

finibus. Eſt is locus Galliarum ferè medius, cõtrouerſiasq́ ex vniuerſa gente eo delatas ſuo componeban decreto, vulgo poſtea receptum id inſtitutum, ſed ex Britannia translatitium, Parlamentumq́ vocatum, de quo poſtea. Druides à bellicis rebus aderant, neque ad tributum cogebantur. Multa millia verſuum ediſcere neceſſe erat, qui tali ſe diſciplinæ tradidiſſet: vt pleriq́ xx. annos in ea comparanda morarẽtur: neq́ fas erat quippiam ad eã cognitionẽ pertinens literis commendare, quod ad memoriæ cultum, & ſcientiæ autoritatẽ putaretur pertinere. Cæteris Gallis tempeſtate ea Græcæ literæ in vſu fuere. Credere Druides animas non interire, ſed in alia tranſire corpora, atq́ metu mortis ita ſublato audaciores in periculis fieri. Multa de ſyderibus diſputabant, de mundi & terrarum magnitudine de rerum natura, et deorum poteſtate. Mũdum ipſum æternum, ignem & aquam viciſſim præualere. Alterũ genus equites, hi cæterorum ordinum religioſiſſimi, verum graui morbo affecti aut in periculis conſtituti, pro ſalute humanam hoſtiam mactabant. Druidũ miniſterio adiuti, alij ſimulachra habebant immani magnitudine, viminibus contexta, eaq́ viuis corporibus plena circumiecto igni abſumebantur. Supplicia eorum qui latrocinij alteriusve noxæ conuicti eſſent, diis gratiſſima arbitrari. Mercurius in præcipua veneratione eſſe, quem omnium artium inuentorem prædicabant. Viarum & itinerum ducem, & ad quæſtum faciendum plurimum prodeſſe. Marti in pugnam ituri quicquid cepiſſent pro victoria vouebant, viſebãturque ob eam in pleriſque vrbibus ingentes tumuli bellicis ſpoliis conſtructi. Si quis ex præda aliquid fraudaſſet, graui ſupplicio id ſcelus vindicabãt. Se ex Dite procreatos perſuaſum habuere, ob idque initium feſtorum dierum ab ea nocte capere, quæ feſtam lucem præceſſiſſet, rati noctem illi ſacram eſſe. Liberos ad conſpectũ ſuum non prius venire patiebantur, quàm per ætatem adoleuiſſent, vt militaria iam obire munia poſſent. Turpiſſimum arbitrantes, filium adhuc

Opiniones Druidum variæ.

Alterũ Gallorũ genus equites.

Mercurius in veneratione Gallis erat.

Galli ex Dite ſe natos dixere.

pue

puerum patri aſſiſtere. Viri quantas ab vxore pecuni-is dotis nomine accepiſſent, tantundem domeſtica-um fortunarum æqua æſtimatione cum dote confer-re: quicquid inde fructuum perciperetur, id diligenter aſſeruari, eiusq́ eſſe qui ſuperſtes alteri fuiſſet. Viri in vxores, ſicut in liberos, vitæ & necis poteſtatem ha-buere. Si qua veneficij conuicta eſſet, á propinquis ma-riti igne ſæuisq́ cruciatibus necari. In funere omnia quæ viuis chariſſima fuiſſent, cremare cum defunctis. Animalia etiam ipſa nec multum antequam C. Cęſar eam terram debellaſſet, clientes & ſeruitia funebri ro-go inferebantur. In ciuitatibus quæ optimè inſtitutæ erant, primores multi gubernabant. Ducem vnum primis temporibus ad annum eligentes, ſicut & in bel-lo vnus á multitudine deſignabatur imperator. Siquis de republica aliquid á finitimis fama compertum ha-beret, id ad magiſtratus deferebat, quædam ſuo arbi-trio occultare, cætera pro concione palàm facere. De republica niſi in publicis loqui nemini licebat. Qui in concilium vltimus veniebat, necabatur. Qui tumul-tuabatur, ad eum miniſter ſtricto occurrebat enſe, & minitabundus ſilentium imperabat: qui ſi non deſiſte-bat, ſecundo ac tertio idem factitabat: denique tantum illi abſcindebat è ſagulo, vt quod reſiduum eſſet, red-deretur inutile. Magiſtratibus aurea ſunt geſtamina, collo torques, manibus & lacertis armillæ. Vulgus ſa-tis veſtitur, ſciſſoq́ pro tunica amictu, qui vix nates in-tegeret dimidias, lana quidem aſpera, cæterum oblon-gis villis, vnde & ſagula hirſuta texunt, quæ lenæ vo-cantur. Comas ſtudio nutriebāt, corpora genti proce-riora, & vulgo candida: & ſecundum ea armatura æqualis, gladius longus á dextero latere dependens, clypeus etiam longus, haſtę ad proportionem. Et Me-ris peltæ genus eſt: arcubus plerunque vtuntur, cum telo certiorem infligunt ictum, quo in aucupiis potiſſi-mum vtuntur, pauciſſimi bellum fundis & fuſte ine-unt. Humi cubāt, cœnitātes in ſtramentis aſſident: plu-

Viris ius in vxores & liberos.

Ciuitatum adminiſtratio. Ariſtocratia.

In concilio tumultuās.

Veſtitus Gallorum.

Arma bellica Gallorū

Alimenta. rima cum lacte illis eſca,carnibusq́ multifariam præ
ſertim ſuillis & recentibus & ſalitis. Sues in agris nu
triuntur,& proceritate,robore,& celeritate prę́ſtanti
adeò,vt inſueto cuipiam accedenti non minus quàm
à lupis periculum immineat.Tam copioſi illis & oui
Ouium & porcorũ diuites Galli um & porcorum greges ſunt, vt hinc ſaginarum &
ſalſamentorum abundantia, non ſolum Romæ,ſed &
pluribus Italiæ partibus ſuppeditetur. Domicilia e
Domicilia Gallorum. pluteis & cratibus in teſtudinis ſpeciem faciebant,&
quidem permagna multis impoſitis lacunaribus. Fe
rox omnibus ingenium,ingenita ſimplicitas,plus vir
um quàm conſilij in bella afferunt: maius bellorum
Fœminarũ Gallorũ mira fęcũditas quàm agrorum ſtudium. Mira fœminarum fœcun
ditas, vt ter centum & amplius armatorum milli
gens vna Belgica ad bellum olim mitteret: victori
ſupra quàm dici poſſit vincentibus lęta,victis ſtupor
Hoſtiũ capita poſtibus affiguntur. E prælio decedentes ceruicibus equorum hoſtium ca
pita ſuſpendunt,eaq́ domum delata,vt ſint ſpectaculo
poſtibus affigunt.Illuſtrium virorum capita cedrinis
condientes odoribus peregrinis oſtentant,nec tantidē
auri redimi dignabantur.Gentile & vetus,aureos tor
ques ex collo ſuſpendere,manibus & lacertis armillas
inducere,veſtes auro pictas geſtare. Hominem diui
nationi deſtinatum in tergo ferientes ex ipſo impatien
tiæ affligendiq́ modo vaticinium capiebant. Tradũ
tur & alia humanorum ſacrificiorum genera, quoſdã
ſagittis configebant, & intra ſacras ædes patibulo ſuf
figebant,magnamq́ è fœno chorto ſtatuam apparan
tes,eiq́ lignum iniactantes pecoraq́ & varias immit
tentes beluas atque homines holocauſtum faciebant.
Galli olim omnes macilenti. Erãt Galli ex aſſiduo labore & exercitio ferè omnes
olim macilenti corpore,ventresq́ minimè propende
bant:nam ſaginam adeò deuitabant, vt adoleſcentes
qui zonæ menſuram ventre excederent, publicè mul
ctarentur.Cæterum Romanorum commercio multa
Recẽtes gallorũ mores mutari contigit, tempus inde omnia in melius vertit.
Obſeruantiſſimi itaque hodie veræ pietatis ſunt,regis
imperium latè omnia tenet. Matrimonia Italico ritu
cele

elebrant,liberales artes multis curæ exiſtunt,& in pri nis diuinarum artium ſtudia Gymnaſium,quod Pa iſiis eſt,id demonſtrat,omnium quæ hodie ſunt in ter is celeberrimum.Sunt & Romanarum literarum ap etentiſſimi,ac Latinarum æmuli in eo ſtudiorũm ge ere nec Græca aſpernantur. Penes magiſtratus iudi ia ſunt. Regum eſt hos legere. In bellis cataphracto quite vtuntur,peditéq; leuiter armato: vtuntur & ſa ittariis qui lõngiores intendunt arcus: nec corneos, t Scythæ & totus ferè oriens,ſed ex Taxo aliave du ore materia. Comitãtur bellica tormenta exercitum, urribus vehuntur,magis ordine quàm agminibus di nicant,maiore ferocia q̃ arte,quanquã hanc quoq; in dminiſtrando bello haud negligant. Atallos vocant aduceatores, hi belli pacisq; nuntij colunt regem in redibili affectu. Multa religio in templis, in religio e ſanctitas,ſacrorum antiſtitum maieſtas, in clero di nitas & veneratio multa,frequens in ceremonia can us,& ob eam rem Muſicæ ſtudiũ his propemodum eculiare. In veſtitu & calceatu, vel noſtra memoria ariatum. Me puero,inquit Sabellicus,Gallicæ gentis ulici omnes citra clerum amiciebantur manicato ſa ulo vix dimidias nates tegente, in multas ſcutulas ab mo ad ſummum com plicato,puluinatóq; circa hume os. Calcei anteriore parte in tenue cornu protẽti ſemi edalis longitudinis,qualis nunc ſpecies viſitur in gen ilibus aulæis,tegmen capitis,id biretum dicũt, oblon um ac veluti in conũ exiens. At nunc omnia mutata: Calcei à fronte vehementer expanſi in modum vrſini edis,retro caſtigatior forma ac vix calcanei capax:la ior veſtitus ac multo demiſſior q̃ antea,ad media fe e crura deſcendens, laxis manicis ab vna parte deſe tis,teniis verſicoloribus tectis & ex obliquo cancel atim ſago aſſutis. Laxus pileus ac plurimum punicei oloris, ſed biretum multo laxius,malè capiti cohæ ens,vt nihil ſit alioqui ipſa gente cultius. Cœpit his aucis annis noſtrorum hominum ãnimos incredibi ſtudium eius cultus imitandi,atq; adeò mos inualuit

Artibus liberalibus Franci ſtudent.

Bellica Gallorũ virtus.

Francorum religio.

Muſicæ ſtudiũ Gallis peculiare.

Veſtitus Francorũ.

Italia in gallico habitu delectata.

vt tota ferè Italia Gallico ſpectaretur habitu, manifeſto præſagio eorum quæ poſtea ſequuta ſunt. Mulieris habitus nihil ferè mutatus. Et Galliam Baptiſt. Mant. in Dionyſio ſuo lib. 2. metricè ſic deſcribit,

Gallia terreni pars eſt non infima mundi,
Sed longè lateq́ꝫ patens, Hiſpanica tangit
Oppida ab occaſu, ſeſe coniungit ab ortu.
Italiæ: noſtro hinc pelago quà reſpicit Auſtrum,
Clauditur oceano geminas quà reſpicit vrſas,
Vnde venit Boreas hybernaq́ꝫ frigora ſurgunt,
Et vada Teutonici tangit vaſtiſſima Rheni.
Terra hominum, frugumq́ꝫ ferax, armenta, gregesq́ꝫ
Vberibus paſcens glebis, non languida cœlo
Tabifico: non mortiferis infeſta venenis,
Vt Lybiæ: non perpetuis adoperta pruinis,
Sicut hyperborei montes: non torrida ab ęſtu,
Qui faciat ſteriles, vt decolor India, campos.
Non etiam noctis pallens ſemeſtribus vmbris,
Quale ſub actuto poſitum mare, & vltima Thile:
Sed nec vt Ægyptus, qua fuſa paluſtribus vndis,
Sed cœlo & teneræ fœcunda vligine terræ.

Et pauló pôſt:

Ignea mens Gallis & lactea corpora, nomen
A' candore datum populis, muliebria pingit
Ora color tyrius: Paphium meditata decorem
Ex geminis fecit natura coloribus vnum:
Læti, alacres luſu, choreis & carmine gaudent:
In Venerem proni, proni in conuiuia, proni
Ante dapes ad ſacra Deum: ſeruire iugumq́ꝫ
Ferre negant, fugiunt figmenta & hypocriſin, ore
Liberi, vt ingenuis mos eſt, tetricosq́ꝫ peroſi:
Venatu, aucupio, campos, montana, lacusq́ꝫ
Sollicitant: bellandi vſu lætantur, equorum
Terga fatigantes: loricæ, haſtilia & arcus
Delitiæ genti: ſub dio ad ſydera ſomnum
Carpere, fuſcari ſole & ferrugine pulchrum eſt,
Puluere conſpergi, grauibus ſudare ſub armis.
Pro patria, pro cognatis, pro regibus ire

In pu

n pugnam & gladios,& morti occumbere dulce eſt.
Ægoceros genti dominans, ſi credimus aſtris,
i damus hoc cœlo arbitrium:cito mobile pectus
Cordaq; largitus,rerum ſitibunda nouarum.

Ægoceros, .i. capricornus Francis dñatur.

Non inconueniens alienúmque ab inſtituto videatur, huc præcipuum regiæ Francorum ornamentum Parlamentum ponere. Quis illud à principio inſtituerit, aut vnde originem habeat, à ſcriptoribus aliud nõ traditur, quàm vt ſupra ſignificaui à Druidibus receptum, aut longo tempore ad noſtram vſque ætatem obſeruatum,credere eſt. Nam & illud,quemadmodũ Druidum conſilium, Carnuto quotannis tempore & loco,quem Rex deſignaſſet habebatur,hoc modo: Conueniebant ex cunctis prouinciæ ciuitatis viri conſuetudinum & iudiciorum periti, ad idque antea munus delecti, qui ius cuique per prouocationem diſceptanti dicerent. Sed quia vaga eſſet incertáque inſtitutio, decreta Pariſius curia & ſedes eſt. Súntque ad eam iudices deſignati,qui ibi cõſiſtentes perpetui prouocationum definitores eſſent: Illorum octoginta numero ſunt,annua ſtipendia ex fiſco regio percipiunt. In curias quatuor diuiſi ſunt,ſeorſúmque ſinguli ſedẽt, & ſuos præſidentes habent. In prima quam ipſi cameram vocant,præſidentes quatuor ſedẽt, Conſiliarij triginta. Hi contentiones & cauſſas audiunt, dilationes & quæ ad iuris cognitionem attinent conſtituunt, leuiora quædam & temporanea definientes. In ſecunda verò et tertia Cameris,ęquati ſedent tam in hac quàm in illa octodecim. Hi Enqueſtrarum,id eſt,inquiſitionum conſiliarij dicuntur,quòd inquiſitionibus pręſint ex clero & laicis conſtituti: præſidentes vtrique quatuor habent,ſententias dicunt, quas conſtitutis diebus pręſidentium vnus primæ curiæ pronuntiat: idque Arreſtum, id eſt, ratum & fixum vocant, quòd ab eo prouocari nemini liceat. Qui ibi reus iudicatus fuerit lx. librarum Thuronẽſium pretium perſoluere curiis debet,& quandoque magis. Nam ſi cauſſam ſuam nõ ſatis intellectam aut diſcuſſam exiſtimaret, & ob hoc

Parlamẽti initium.

Druidum conſiliũ.

Curia Parlamẽti Pariſius decreta

Curiæ parlamenti. 4.

ſibi iniuriam factam, reuoluendæ in iudicium cauſ
ſuæ ipſe poteſtatem habet: verum non prius auditu
quàm duplicatam dictæ pecuniæ ſummam depoſu
rit. Quarta curia eorum eſt, quos Requeſtarum, id e
ſupplicationum & palatij magiſtros appellant. A
illis eorum cauſſa tantum agitur qui regiis obſequ
deputati ſunt, aut priuilegio donati, ne ab aliis curiis
feſtentur: huius curiæ iudices ſex tantum ſunt, &
eis prouocare ad Parlamentum licet. In decidend
cauſſis quum nodus aliquis, hoc eſt, magna difficult
offertur, hæc omnium curiarum conſiliariis congre
tis diſcutitur: quod etiam ſit in his quæ Rex de rep
blica ſtatuit, huius enim Senatus decreto omnia ædi
tur. Habet & Parlamentum coniudices, dum adſu
Franciæ pares, & alij ſupplicationum magiſtri fam
liares Regis comites, qui poſt primæ curiæ præſid
primi ſedent. Illis enim cum Franciæ paribus reg
lium & parium cauſſæ definiendæ committuntur.

Franciæ pares.xij. numero.

Sunt autem Franciæ pares ex omni nobilitate duod
cim selecti: Remenſis, Laudunenſis, Lingonenſis, E
ſcopi duces: Bellouacenſis, Nouionenſis, Catalaune
ſis, Epiſcopi Comites vocati. Ex ſecularibus etiã ſe
Burgundus, Normandus, Aquitanicus, Principes d
ces, Flandrenſis, Tholoſanus, & Campanus, Princip
Comites. Illos duodecim, vt refert Robertus, Car

Pariũ Franciç dignitas

lus Magnus primum inſtituit, & ſecum in militia
ductos, pares appellauit, quia æquali inter ſe dignit
te regi aſtarent, nec cuiuſquam quàm ſenatus Parl
menti iudicio obtemperarent, coronandóque Re
adeſſent. Et hi fuerunt & ſunt hodie Galloru
ſiue Francorum mores, taléſque eorum decantati
tus.

DE HISPANIA, ET MO- ribus Hiſpanorum.

CAPVT XXIIII.

Hiſpaniæ laudes.

Hiſpania maxima Europæ regio, inter Aphrica
& Galliam iacens, Oceani freto & Pyreneis m
tibus clauditur, terris optimis comparanda: nu
poſth.

oſthabenda frugum copia, ſiue ſoli vbertatem, ſiue
inearum prouentus reſpicere,ſiue arborarios velis.
mni materia affluit quæcunque aut pretio cara eſ-
poſſit, aut vſu neceſſaria, adeò vt non ipſis incolis
ntum, verumetiam Italiæ vrbique Romæ cuncta-
m rerum abundantiam ſufficiat. Argentum,gem- Diuitiæ Hiſpaniæ.
as & aurum ſi requiras, habet. Ferrariis nunquam
ficit, nec cedit vitibus, vincit oleis: nihil otioſum
ea, nihil ſterile. Non coquunt ibi ſales ſed effodi-
nt. Non violento ſole torretur vt Aphrica,neque aſ-
duis ventis vt Gallia fatigatur. Salubritas cœli per
mnem regionem æqualis, nulla paludum graui ne- Cœli ſalubritas.
ula inficitur, ſed marina aura perflatur. Lini ſparti-
ue in ea vis ingens, minij certè nulla feracior terra.
urſus amnium non torrentes rapidíque vt noceant, Amniũ curſus.
d lenes,& vineis campíſque irrigui æſtuariíſq; oce-
ni affatim piſcoſi.In nulla tamen re magis olim com
endata eſt, quàm equorum pernicitate, quos ibi à
ento concipi memoriæ proditum eſt. A' montibus Ab equorũ pernicitate Hiſpania cõmendat.
yreneis incipit, & per columnas Herculis circuiens
ſque in Borealem oceanum protenditur, ita vt om-
ia in eo circuitu ad Hiſpaniam ſpectent.Decem mil-
bus ſtadiis,vt Apianus ſcribit,eius latitudo comme- Hiſpaniæ dimenſio.
ratur,longitudo prorſus eadem eſſe videtur: ab vna
ntum parte ſcilicet Pyrenei montis dorſo Galliç ad-
æret, à reliquis omnibus mari cingitur. Tribus di- Diuiſio Hiſpaniæ.
incta nominibus eſt: nam pars Tarraconenſis dici- Tarroconẽſis & eius fines.
ur,pars Bethica,& pars Luſitania: Tarraconenſis,in
ua ciuitates clariſſimæ,Pallantia,Numantia,quæ ho-
ie Soria dicitur,fuere:altero capite,Gallias,altero Be- Bethica.
hicam Luſitaniámque contingens mari latera obiicit
nediterraneo quà meridiem, quà ſeptentrionem ſpe-
tat oceano.Alias verò duas fluuius Anas ſeparat. Ita
ꝑ Bethica,in qua vrbes claræ Iſpalis & Corduba fu-
re,mária vtraq; proſpiciat:ad occidentem Atlanticũ
d meridiem mediterraneum. Luſitania oceano tan- Luſitania.
ummodò obiecta eſt, latere ad ſeptentriones, fronte
d occaſum verſa,In ea ciuitas Emerita quondam cla-

Iberia. Heſperia. Hiſpania vn appellata

riſſima fuit. Hæc regio primo Iberia ab Ibero fluuio poſtea ab Heſpero Atlantis fratre Heſperia dicta eſt vltimo ab Hiſpali, quæ hodie Sibilia vocatur Hiſpania. Corpus hominum ad inediam laborémq; anim ad mortem parati: dura omnibus & ſtricta parſimo

Gentis conditio.

nia, bellum quàm otium malũt. Si extraneus deeſt, do mi hoſtem quærunt. Sæpe tormentis pro ſilentio reri creditarum immortui, adeò illis fortior taciturnitati cura, quàm vitæ. Velocitas genti pernix, inquies an mis plurimis. Militares equi & arma ſanguine ipſor chariora. Nullus niſi feſtis diebus epularum appara tus, aqua calida lauari poſt ſecundum Punicum belli à Romanis didicere. In tanta ſeculorũ ſerie nullus illi

Fœiæ agros & rẽ domeſticã curant

dux magnus præter Viriatũ, qui annos decẽ Roma nos varia victoria fatigauit. Fœminæ res domeſtica agrorũq; culturas adminiſtrãt, ipſi armis & rapinis i

Veſtitus hiſpanorum. Armatura Hiſpanorũ.

ſeruiunt. Breui vtuntur veſte ac nigra, lanam haber te ſimilem caprarum pilis. Peltas in bello paruas e neruis confectas, quibus tegatur corpus, habent: hi in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & ſagittas eui tent. Iaculis ferreis hamatisq; vtunt, galeas ferunt ære as criſtatis palmis, gladios ex ferro puro ad palmi mẽ

Ferrũ gladiis cõficiẽdis vtiliſſimũ.

ſuram, quibus in conferta vtuntur pugna. Ferrum ſuo more ad conficienda arma præparant. Nam ferreas la minas in terram abſcondentes, ibi tamdiu eſſe ſinunt quoad debiliori parte ferrugine abſumpta validio

Hiſpanorũ bellica virtus.

ſuperſit. Ex eo tum enſes fortiſſimos, tum cætera ad belli vſum arma neceſſaria componunt. Hoc pacto fa bricata adeò cædunt omnia, vt neque ſcutum, nequ galea, neque aliud quid eis obſiſtat: duobus gladiis fu ti, cũ equeſtri certamine ſuperiores euaſerint, ex equi deſiliunt & pedeſtrem adiuuant pugnam. Iaculis lon gè iaciunt & ſumma arte; in acie diutius perſeuerant mobili corpore leuique, vt facilè fugiant hoſtem &

Cantantes pugnam ingrediuntur Hiſpani.

inſequantur. Bella ad numerum aggrediuntur, ho ſti obuiant cantando. In pace choreas leui ſaltu ex ercẽt, cum quadam crurum agilitate. Erga nepharios homines atque hoſtes crudeles ſunt, cum aduenis hu

mani

mani atq; hoſpitales. Aduenietes enim externos hoſpitio benignè recipiunt, adeò, vt ęmulatione quadā inuicē pro illorū honore certent. Quos aduenę ſequuntur, hos laudant, amicosq; deorum putant. Mulieres ferrea monilia collo geſtant ſupra verticem coruos incuruos habentia, & ante frontem longius incumbentes, ad quos quum velint velum attrahunt, vt extentum faciei vmbraculum præbeat, idque ipſæ pro maximo ducunt ornamento. Quadam item in parte tympanulum circunducitur ad poſterioréſque in occipite neruos capiti vſque ad auriculas adſtrictum in altum latumque paulatim ſupinatur. Aliæ ſynciput expilatum enudant, adeò, vt amplius q̃ frons ipſa pateat. Aliquæ impoſitum ad pedis menſuram in ſublime ſtylum erigunt, cui cæſariem circuntexunt, deindéque pileo nigranti exornāt, Carnibus variis affluenter veſcuntur. Potum ex melle conficiunt: eius copiam præbente affatim patria. Vinum emptum bibunt, mercatorum opera aduectum. Mirabilis apud eos hæc obſeruatur conſuetudo quòd licet in victus munditia elegantes exiſtant, vna in re tamen iſta immundi videntur, & ſpurcitie pleni, nam vniuerſum corpus lauāt vrina, déntéſque fricant, hanc optimam corporis curam exiſtimantes. Fuit olim tota Hiſpania terra (vt nihil omittatur quod ad regionis cognitionem attinere cognoſcitur) diuiſa in vlteriorem & citeriorem Hiſpanias. Citerior eadem quæ Tarraconenſis ad Pyrenea vſq; iuga protenditur. Vlterior in duas per longitudinem prouincias diuidit, in Bethicā & Luſitaniā. Superioribus annis Hiſpania in regna quinq; diuiſa eſt, in Caſtellę regnū, Aragonū, Portugallēſe, Nauarrę, et Granatę

Hoſpitales ſunt Hiſpani.

Nota morē admirandū

Victus.

Lotio Hiſpani corpus curant.

Hiſpania bifariam diuiſa.

Regna Hiſpanię quinq;

DE LVSITANIA ET VETVSTIS Luſitanorum moribus.

CAPVT XXV.

Lvſitania vlterioris Hiſpaniæ pars, quæ hodie Portugallia appellatur, Bethicam à meridie. Tarraconenſem ab ortu, ab occaſu et ſeptentrione oceanum habēs; dicta, vt Plin. ſcribit, à Luſo Liberi patris ac Lyſa

Luſitania Portugallia.

cum eo bacchante. Sunt Luſitani Hiſpanorum fortiſſimi, ſcrutatores inſidioſi, veloces, agiles, atque verſatiles. Scutus duum pedum latitudine vtuntur curuis ad anteriora proſpectātibus, quibus neque fibula neque anſa vlla eſt, his in bello ea agilitate vtūtur, vt & ictus & ſagittas euitēt. Gladiolus aut pugio lateri adhæret. Plurimi lineos Thoraces habēt, perpauci loricis vtūtur, aut criſtatis caſſidibus, nonnulli neruatis galeis. Iaculum lōgè iaciunt, & ſumma arte, in acie diutius perſeuerant, mobili corpore leuiꝙ, vt facile & fugiant hoſtem, & inſequantur. Peditibus ocreæ adſunt: vnuſquiſque plura fert iacula: quidam vtuntur & haſtilibus cuſpides ſunt æreæ. Aliquos Durio amni vicinos Spartano ritu degere tradūt, duobus vtuntur vnguentis, ad calefaciendúmque ignitis vtuntur lapidibus, & frigida lauantur. Vnicus illis eſt cibus mundus quidem & ſimplex. Sacrificiis dediti exta proſpiciunt, nihilꝙ concidunt, inſpectant & lateris fibras et contrectantes ventura coniectant. Ex inteſtinis quoque hominum maximè captiuorum diuinationes captant, ſagis velantes. Inde vbi plaga infigitur ab inteſtinis ſub aruſpice primum ad hominis caſum vaticinantur abſciſſas captiuorum dextras diis offerunt. Omnes montium habitatores victu ſimplici vtuntur aquarum potores, humi cubitores. Longas vt fœminæ inferius diffundunt comas: mitratis frontibus pugnas ineunt. Hirco maxime veſcuntur, quem & Marti immolant, ſicut & captiuos & equos. Faciunt etiā Hecatombas. i. centenario numero ſacrificia quolibet ex genere, ritu Græcanico: & vt inquit Pindarus, omnia centena immolant. Gymnica etiam conficiūt certamina. Armis exercent ludos, & equis, et cęſtibus, & curſibus et tumultuaria pugna, & inſtructo per cohortes prælio. Montani homines duabus anni partibus querna veſcuntur glande quam quum ſiccauerint, frangunt, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo vtuntur vino, nam vitis inopia ſumma laborant: idque ita confectum eueſtigio abſumunt. Conuiuia inter conſanguineos

Bellica Luſitanorum virtus.

Spartano ritu Luſitani viuunt.

Vaticinādi varij ritus.

Omnia centena immolant Luſitani.

Glande veſcūtur montani Luſitaniæ.

guineos celebrantes, pro oleo butyrum vſurpant, ſedentes cœnitant: ædificatos in pariete hemiciclos habentes. Primus ſedendi locus cœnantibus in orbem ætati præſtatur & honori. Inter potandum ducto ad tibiam vel tubam choro ſaltant inflexis exultantes pollicibus. In Baſteranis mulieres inuicem manibus promiſcue innectuntur. Omnes ferè pullis amicti veſtibus, & ſagis: In quibus inuoluti per ſtramenta cubant. Terrea illis vt Gallis in vſu ſunt vaſa. Mulieres in roſeis degunt ornamentis. Numerorum loco graui admodum ſarcinarum permutatione vtuntur: vel extenſi argenti laminæ fruſtum abſciſſum exhibent. Deſtinatos neci lapidibus obruunt. Parricidas extra mõtium confinia, vel vltra flumina eiectos ſaxis opprimunt. Coniugia de more Græcorum contrahunt. Ægrotos vetuſto ritu Ægyptiorum in plateis deponunt, vt qui eo morbi genere tentati ſunt commonefacere eos valeant. Hic eſt montanis viuendi ritus quem commemoraui, eis inquam, qui Boreale Hiſpaniæ latus terminant. Memoriæ proditum eſt, Cantabros, qui extrema Luſitaniæ ſeruant, quum in hoſtium poteſtatem perueniunt, & deinde cruci affixi, lætitiæ peana canere. Viros vxoribus dotes tradere, & filias hęredes deſignari, à quibus fratres earum vxoribus exhibentur, tantaq; feritate eſſe, vt matres filios, ne in hoſtium manus perueniant, trucidare, & illud etiam filios parentibus facere. Cuidam deo ſacra faciunt cuius nomen non extat. Rotunda Luna tempore nocturno ante fores per omnes domos pernoctant choreas agitantes, virorum & mulierum communis eſt vtilitas. Rem ipſæ ruſticam exercent, Puerperæq; viris miniſterium exhibent. Hiſpanum & illud eſt, vt de more toxicum apponatur, ex olere apio conſimili conficiũt, nullum afferens dolorem vt ſi quid offeratur inuiti, in promptu illud habeant: Eorundem & illud eſt, vt ſeſe pro iis, quibus concilientur immolent, & pro eis morti ſe deuouent.

Inter potãdum choreas ducunt Luſitani.

Parricidarum pœnæ

Curandi ægrotos mos Ægyptiacus.

Cantabrorum more

Cãtabrorũ ferocitas.

Religio.

Toxicum ſemper in promptu.

DE ANGLIA, SCOTIA, HY-bernia, aliiſq; multis inſulis & Inſulanorum moribus.

CAPVT XXVI.

Anglia quondam Britânia.

ANglia quæ & Britannia ab eruditis dicitur, inſignis in oceano inſula triangulari forma Siciliæ ſimilis. Hæc vndique à circunfuſo mari complexa eſt nuſquam iuncta contiẽnti, ſed ab omni orbe noſtro diuiſa, quæ & quondam ab albis rupibus, qui ad eam nauigantibus primo apparẽt Albion dicebatur. Troes eam quandoque incoluerunt, qui Troia à Græcis vaſtata Palladis oraculo digreſſi claſſe in hanc Inſulã venerunt, atque gigantes tunc eam incolentes multis præliis victos expulerunt. Hos verum & ipſos poſt multos annos Saxones illuſtris Germaniæ populus Anglæ reginæ auſpicio expulerunt, & agros opéſque Inſulanorum inter ſe partientes, vt linguæ pariter & gentis memoria in deuicta inſula ſempiterna foret ab Angla ductrice ſua terram illam Angliam dixerunt: quamuis plerique ſic appellatam putent, quaſi noſtri orbis angulum. Galliæ & Hiſpaniæ ſeptentrionem verſus opponitur, Ambitus quadrageſies octies & ſeptuaginta quinque milibus paſſuum conſtat: dies longiſſimus.xvii horarum deprehenditur, & æſtate lucidæ ſunt noctes. Sunt Angli cęruleis oculis, facie adeò venuſta & ſtatura procera, vt beatiſſimus Gregorius quum fortè Anglorum pueros Romæ videret. Bene inquit, bene Angli dicuntur, quia vultu nitent, vt angeli, oportet illis miniſtrari iter ſalutis æternę. In bello ſunt intrepidi optimiq; ſagittarii. Fęminæ candore et forma inſigni. Vulgus ignobile ferũ & inhoſpitale: mitior nobilitas ac magis obuia ad omne humanitatis officium: aperto capite, alteróq; genu flexo hoſpites ſalutant: oſculantur etiam ſi mulier ſit, atque in cauponam ducunt, potántque vnà, quod facere minimè probro eſt, modo omnis laſciuia abſit. In bello non agri violantur, non vrbes, ſed ad internetionem alterius partis dimicatur, Omnia victorem ſequuntur.

Albion. Troes in Anglia.

Saxones in Anglia.

Anglia vnde appellata.

Ambitus Angliæ.

Noctes æſtatis lucidæ in Anglia.

Venuſti ſũt Angli corpore.

Hoſpitalitas Anglorum.

Prouinciarum omniũ prima Chriſtianam pietatem complexa eſt, pecoris & lanificij abundans. Lupos non gignit, nec illatos nutrit. Idcirco vagum pecus & ſine cuſtode ſecurum. Eſt Anglia etiã metallis diues, Aurum habet, Argentum, plumbum, & cuprum. Inſunt & Margaritæ, et Gagates lapis qui ardet in aqua, & oleo extinguitur. Vinum non gignit tellus, ſed pro eo Ceruiſia in vſu eſt. Sunt & exotica vina, Vici et villæ in Anglia plurimi ſunt & vrbes numero multæ. Lundonia gentis caput regiaq; ſedes, quæ nunc corrupta voce Londres, copia negotiatorum celebris, & tales infra paucos annos Anglorum mores erant. Cæſaris vero tempore alios tuebantur. Nefas tunc erat leporem, gallinam, aut anſerem guſtare, alere tamen voluptatis gratia. Mediterranei pleriq; lacte & carnibus ſine frumenti vſu, victitabant, amiciebanturq; pellibus. Glaſto ora inficiebant qui color eſt cęruleus, vt in pugna horridiores eſſent, capillo promiſſo, præter caput cæterum corpus raſitare. Mulieres vno tempore denis & amplius viris matrimonio locari, habereq; eas fratres cum fratribus communes, parentes cum liberis, ac ſi qui ex his nati eſſent liberi habebãtur. Strabo autor eſt, Anglos proceros homines ſupra Gallorum ſtaturam eſſe, capillo breuiore, in quo tamẽ cum Cæſare diſſentit: nemora vndiq; obſepta, vrbes illis fuiſſe & in his tuguria, ſub quibus & domini & armenta ſtabulabantur, pluuium ibi cœlum eſſe magis q̃ niuale, quũ diſſerenaret, latè nebulam obtinere terrã vt quatuor circiter horas meridianum ſolem nõ aſpiciãt.

Lupos no[n] gignit Anglia.

Diuitię Angliæ.

Vina exoti[c]a, id eſt al[i]unde adu[e]cta.

Lundoni[a] Vrbs regi[a]

Antiq Anglorũ mores.

Glaſtum.

Connubi[a] vno temp[o]re multa.

Manſione[s]

Cœlum i[n] Anglia.

Scotia ſuprema Angliæ pars eſt ad ſeptentrionem tenui fretro ſiue fluuio ab inſula dirempta: nec procul inde Hybernia, Hyrlandiam vulgus vocat. Indiſcreti inſulanorum habitus, indiſcreta ferè omnia, eadem lingua, iidem mores, ſubita ingenia, & in vltionem prona, ferociaq; in bello inſignis, ſobrij, & inediæ patientiſſimi, eleganti forma, ſed cultu negligentiore. Scoti à pictura corporis nuncupati, vt quidam arbitrantur, vetus & vulgare fuit pectus,

Scotia.

Hybernia Hyrlandi[a]

Scoti vn[de] nuncupat[i]

bra-

Quare corpora tinxerit Britãni. brachia, manus encauſto figurare, quod in paucis hodie ſeruatur, atq; iidem ſyluestribus veteres ſcriptores, Britannorum fuiſſe aiunt, quum in pugnam ituri eſſent, corpora ſibi tingere, ad terrorem vt credere par eſt. Inuidi natura, ac cæterorum mortalium contemptores. Oſtentant plus nimio nobilitatem ſuam, vt in ſumma etiã egeſtate ſuũ genus referant ad regiam ſtirpem. Gaudent mendacio, nec pacem colunt vt cæteri Angli. Scribit pius Pontifex dies vbi brumales triũ fermè horarum eſſe, cæterum & illud mirabile in ea gente obſeruaſſe, Mendicantes circa diuorum templa lapides in eleẽmoſynam à prætereuntibus congerere, quibus ad vſum ignis vterentur. Caret lignis ea regio, lapis qui datur ſulphureæ eſt materia aut certe pinguis. Refert quoq; Æneas inueſtigatam à ſe ibi arborem eſſe, ſed non repertam, cuius caduca folia in ſubiectum amnem prolapſa in volucres verti dicerentur, adijcit audiſſe poſtea à locorum peritis id miraculi in Orchadum vna ſpectari.

Dies brumales triũ horarũ in Scotia.

Inſulæ quædam mirabilia.

Hybernia Inſula inter ſeptentrionem & occidentem ſolem dimidio minor quàm Britannia, cui propinqua eſt: ab hyberno tempore, vt quidam putãt, appellata, adeo pabuloſa eſt vt ibi pecuaria (niſi æſtate à paſtibus arceãtur) in periculum agat ſatietas. Nullum noxium animal gignit, non araneum, non ranam, nec alit aliunde inuectã: omnia noxia animalia alio aſportata ſolo pulueris iniectu necat. Apes in ea non reperiuntur, mira cœli temperies, fertilitas inſignis. Gens tamen inhoſpita, inculta, crudelis. Sanguine interemptorum hauſto prius victores vultus deturpant. Fas atq; nefas eodem animo ducunt. Puerpera ſi quando marẽ edidit primos cibos gladio imponit mariti, inq; os paruuli ſummo mucrone auſpicio alimentorum leniter infert, & gentilibus votis optat, non aliter, quàm ſi in bello & inter arma mortem obeat. Qui cultui ſtudent, dentibus marinarũ beluarum inſignium enſium capulos exornant, candicant enim ad eburneam claritatem. Viris præcipua gloria in armis eſt. Montium

[De] Hyber[n]ia & Gen[ti]s morib⁹.

[I]nſulæ vbertas.

[N]ullũ noxi[u]m animal [in] Hybernia

[H]ybernorũ [ba]rbari mores.

incolę carne lacte & pomis victitant, magis venationi & ludis, quàm agreſtibus operibus dediti. Mare quod inter Hyberniam & Angliam interluit vndoſum inquietum toto anno: non niſi æſtiuis pauculis diebus eſt nauigabile, nauigant autem vimineis alueis, quos circundant ambitione tergorum bubalorum. quantocunq; tempore curſus tenebit, nauigantes eſcis abſtinent: freti latitudinē in centum viginti millia paſſuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt æſtimarunt. Qui Sylluram inſulam tenent homines etiam nunc vetuſtum morem cuſtodiunt. Nundinas ac nummum refutant, dant res & accipiunt, mutationibus neceſſaria potius quàm pretijs parāt. Deos percolunt, ſcientiam futurorum pariter viri & fœminæ oſtentant. Ebudum inſularum quarum quinq; ſunt, incolæ fruges neſciunt, piſcibus tantū & lacte viuunt. Rex vnus eſt vniuerſis, nam quotquot ſunt, omnes anguſta interluuie diuidūtur. Rex nihil ſuum habet, omnia vniuerſorum: ad æquitatem certis legibus ſtringitur: ac, ne auaritia à vero diuertatur diſcit paupertate iuſtitiam, vtpote, cui nihil ſit rei familiaris, è publico alitur: Nulla illi datur fœmina propria, ſed per viciſſitudines in quancunq; commotus ſit vſuariam ſumit: vnde ei nec votum, nec ſpes conceditur liberorum. Thyle inſularum vltima, quæ circum Britanniam iacent, eſt, in qua æſtiuo ſolſtitio ſole in Cancri ſydus faciente tranſitum nox ferè nulla, Brumali ſolſtitio perinde nullus dies. Pomorum copia eſt, qui illic habitāt principio veris inter pecudes pabulis viuunt, deinde lacte, in hyeme conſpergunt arborum fructus. Vtuntur fœminis vulgo, certum matrimonium nullis. Aliæ quoque exiſtunt inſulæ in Mediterraneo occidentem verſus quæ à Græcis Gymneſiæ ab incolarum nuditate, qui æſtatis tempore abſque veſtibus incedunt: ab accolis vero ac Romanis Baleares, à fundæ iactu, quod rectius quàm reliqui lapides iaciant, appellati. Harum media reliquis maior eſt, demptis ſeptem, Sicilia, Sardinia, Creta, Euboêa, Cypro, Cyrno, Lesbo. Abeſt ab Ibe-

Hybernis præcipua in armis gloria.

Syllura inſula.

Ebudes inſulę.

Oīa vniuerſorū apud Ebudes.

Thyle inſularum vltima.

Nox nulla. Dies nullus.

Cōmunia matrimonia.

Gymneſiæ inſulæ.

Baleares inſulę.

Iberia Hiſpania. ab Iberia, quæ Hiſpania eſt, diei vnius nauigatione. Minor ad orientem ſpectat, nutriens plurima omnis generis armenta, ſed mulos præcipuè, qui & magni ſunt & ſonora voce. Vtraque inſula fertilis ac fructiſera eſt, referta habitatoribus, vt qui triginta hominum millia excedant. Ad vini potum, quod raro apud eos eſt, ſunt promptiores. Oleo omnino carent: ideo ex Lentiſco & Procidipe mixtis vngunt corpora. Mulieres adeo præ cæteris appetunt, vt mulierem à prædonibus captam tribus aut quatuor redimant viris.

Iurus habitādi ritus. Habitant in ſaxis concauis, iuxtaq́ præcipites petras. Effoſſis cuniculis ad corporum tegumenta vtuntur, & vitæ ſecuritatem. Aureo nummo aut argenteo nō

Pecuniæ nullus vſus. vtuntur quæ afferri ad inſulam prohibent: exiſtimant enim eo pacto, cùm auro atque argento careant, ſeſe facilè omnes vitę inſidias euaſuros. Hanc ob rem quum olim cum Carthaginenſibus militaſſent, ex ſtipendio impenſo mulieres ac vinum emptum ſecum tulere.

Nuptā coniuæ per ordinem cognoſcunt. Mirandum verò quod in nuptijs de more ſeruant: in epulis enim quæ cum domeſticis amicisq́ in nuptijs fiunt: primus ſecundusq́ & deinceps ſecundum ætatem reliqui nuptam cognoſcunt: vltimus ſponſo locus ad vxorem datur: priuatim quid etiam, & à

Sepulchra. cęterorum moribus alienum in defunctorū ſepulchris obſeruant. Lignis enim membra corporis inciſa in vas conijciūt ſupraq́ ſaxa accumulant.

Arma inſulanorum. Arma eis ſunt fundæ tres, vna caput cingunt, altera ventrem, tertia in manibus geſtatur. In prælio lapides multo maiores q̃

Fundarum vſus. reliqui ita robuſtè iactant, vt ab aliquo tormento lapis miſſus videatur. In vrbium expugnatione lapidū iactu eos quidē q ſupra ex propugnaculis mœnia tuentur, vulnerant. In pugna vero ſcuta, galeas, omneq́ armorū genus confringunt: ita autē rectè lapides pro-

Iactus peritia. pellunt, vt raro effugiat ictum appetitus locus, quod eis continuus à pueritia vſus præbet, à matribus ad id certamen coactis. Imponunt enim ſupra erectum lignum panem, ſignū quod iactu petant, neq́ ante cibū capiant q̃ panem lapide eiectum pro cibo ſumūt per-

miſſu

miſſu matris. Nunc de inſula in Oceano verſus meridiem reperta, & quæ in ea præter fidem narrãtur, deq; inuentionis cauſſa paucis ſunt explicanda. Iambolus à pueritia eruditus poſt patris, qui mercator fuit, obitũ, & ipſe mercaturæ operam dedit, per Arabiam tranſiens ad aromata emenda, cum socijs itineris à latronibus captus primo cum vno ex conſeruis paſtor deputatus eſt, deinde vnà cum eo à quibuſdã Æthiopibus comprehenſus, vltraq; maritimã Æthiopiam ductus. Hi quum eſſent externi in expiationem eius regionis capti ſunt. Mos erat his qui ea loca incolebant Æthiopibus à priſcis temporibus ex deorum reſponſo traditus, perq; progenies viginti, annos vero ſexcẽtos (progenies enim triginta perficitur annis) obſeruatus duobus hominibus expiationem facere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tẽpeſtates aptũ, & quod duo viri facile regere poſſent. In id ſex menſium victu, quod ſatis eſſet ambobus impoſito, viros inducentes mandabant: vt ſecundum oraculi reſponſa nauiculam verſus meridiem dirigerent, venturos eos ad inſulam eſſe fœlicem & humanos homines, qui beatè viuerent. Eodem modo & eorum patriam, ſi ipſi in inſulam ſalui perueniſſent, ſexcẽtis annis in pace fœlicitateq; futuram. Sin verò longitudine maris territi curſum retro verterent, tanquam impios ac ſceleſtos omni eorum genti magnarum calamitatum cauſſam præbituros. Æthiopes vero aiunt dies agere iuxta mare feſtos, ſacraq; facere optantes, quo ſolita fiat expiatio, proſperum nauigantium curſum. Hi poſt quatuor menſium nauigationem multis acti tempeſtatibus, ad inſulam deferuntur figura rotundam ſtadiorum ambitu quinq; millium: inſulæ appropinquantibus, accolæ quidam obuij ſcapham deducunt, alij accurrentes mirãtur alienigenarũ aduentũ, eos humaniter benigneq; ſuſcipiunt, quæ apud ſe erant illis communicantes. Sunt eius inſulæ homines corpore ac moribus haud noſtris ſimiles, eadem tamen corporis forma, ſed quæ magnitudine quatuor cubitos excedat, horũ oſſa velu

ti ner-

De inſula à Iambolo reperta.

Iamboli fortuna.

Aethiopũ maritimorũ expiatio.

Inſulæ deſcriptio.

Hoĩm mirabiliũ deſcriptio.

ri nerui quo velis flectuntur reflectunturq;. Corpore ſunt pluſquam nos, agili ac robuſto. Nam ſi quid manibus ceperint, nemo eripere ex digitis poteſt: pilis corporis adeo perpolita, vt ne parua quidem lanugo appareat. Pulchri ſunt decori & corpore compoſito: Aurium foramina multo noſtris patentiora quemadmodum & lingua à nobis differunt. Habet enim eorum lingua priuatim quid, tum à natura, tum ab ingenio datum, diuiſam enim linguam natura dedit, qua ſcinditur in inferiori parte, vt ab radice duplex eſſe videatur. Ita varia vtuntur loquela, vt non ſolum voce hominum loquãtur, ſed auium diuerſarum imitantur cantus. Et quod admirabilius videtur vnà cum duobus hominibus perfectè ſimul reſpondendo, tum diſputando loquũtur: vna enim linguæ parte vni loquitur, reliqua alteri. Purũ vbi eſſe integro anno aërem conſtat, quemadmodum Poëta ſcribit, Pyrum ſupra pyrum, malum ſupra malum, vuam ſupra vitem ſeneſcere: eſſe inſuper tradunt continuo diem parem noċti. Circa meridiem nullam fieri rei alicuius vmbram quum ſupra verticem ſol exiſtat. Viuunt autem ſecundum cognationes ac cœtus, qui tamen quadringentos non excedant. Habitant in pratis ferente abſq; cultura ſponte ſua vberes fructus terra. Nam inſulæ virtus aërisq; temperies terram ſua ſponte frugiferam, vltra quàm ſatis eſt, reddit. Naſcuntur apud eos arundines plurimæ ferentes vberem fructum albo eruo perſimilem: hos collectos ſpargunt aqua calida, quoad auctus ouis columbæ magnitudinem æquat, ex his poſtmodum contritis panem conficiunt dulcedine præſtantẽ. Sunt etiam in ea aquarũ fontes permagni, ex quibus partim aquæ calidæ ad vſum balneorum, ad curandosq; morbos manant: partim ſumma dulcedine frigidæ, quæ ad valetudinem conferunt. Eſt quoq; omnium doctrinarum maximeq; aſtrologiæ apud eos cura. Vtuntur literis quas habent viginti & octo ſecundum virtutem ſignificandi, characteres vero ſeptem, quarum quælibet quatuor interpretatur modis. Longiſſimæ

Lingua duplex à natura hominibus.

Inſulę vbertas.

Terra abſque cultura frugifera.

Fontes ſalubres.

Doctrinarum cura.

Literę.

giſſimæ ſunt ætatis vt qui annis centum quinquagin-ta vitam agāt, & abſq; aliquo (vt plurimum) morbo. Si quis febricitat, aut corpore æger fuerit, mori ſtatu-ta lege compellunt. Non ſcribunt per latus, vt nos, ſed à ſuperiori parte recta linea ad inferiorem. Mos eſt eis ad certam vſq; ætatem viuere, qua perfecta, variam ſi-bi mortem ſponte conſtituunt. Gemina eſt apud eos herba, ſupra quā ſiquis iacet in ſuauem deductus ſom-num moritur. Mulieres minime nubunt, ſed omni-bus ſunt communes. Simili modo & filij educantur communiq; amore ſunt omnibus. Abducunt ſæpius à nutrientibus infantes ne matres filium recognoſcant. Quo fit, vt quum nulla ſit apud eos ambitio, aut præ-cipua affectio, concordes abſq; ſeditione viuant. Eſſe inſuper in ea inſula animalia magnitudine quidem par-ua, ſed natura & ſanguinis virtute admirabilia, corpo-re ſunt rotundo ac teſtudinibus ſimili duabus lineis inuicem per medium tranſuerſis in quarum cuiuslibet extremo ſit auris et oculus, vt quatuor oculis videant, totidemq; audiant auribus. Vnicis ventre atq; inteſti-nis, in quę comeſta confluunt. Pedes circum habēt plu-res, quibus in vtranq; partem ambulant. Huius beluæ ſanguis mirabili aſſeritur virtute. Omne enim corpus conciſum dum ſpirat hoc tinctum ſanguine cohæret. Quiſq; cœtus nutrit magnas diuerſæ naturę aues, qui-bus experiūtur quales filij ſint futuri: Impoſitis enim ſupra aues infantibus ſi volantes per aëra immoti nō expaueſcant, educant. Si vero timore ignauiaq; defici-unt, proijciuntur, vt neq; diutius victuri & animi exer-citio inutiles. Cuiuslibet cœtus ſenior alijs tanquā rex cui parent omnes, imperat. Annis centum quinquagin-ta actis ſeipſum vita ex lege priuat: poſt eum ſenior ac-cipit principatum. Mare quo inſula circundatur flu-ctuoſum, & quod motus ingētes facit, dulcis eſt aquę guſtus. Arctus & pleræq; ſtellæ quæ nobis apparent, minime ab illis conſpiciuntur. Sunt & aliæ ſeptem in-ſulæ pari magnitudine, paribusq; ferè interuallis di-ſtantes, quæ eiuſdē gentis legisq; exiſtunt. Omnes eas

Lōgęuitas

Aeger mori lege compellitur.

Viuēdi certa meta.

Herbę mortem inducentes.

Matrimonia coīa.

Animalia admirabilia.

Sanguis medicinæ vtiliſſimus.

Senior cuiuslibet cœtus rex.

Aliæ inſulę ſeptem.

incolentes, quanuis terra ſua ſponte abunde victum ferat, his tamen modeſte vtuntur. Simplices enim cibos appetunt, nutrimentum quod ſatis eſt quærentes. Carnibus tum aſſis, tum elixis veſcuntur. Coquorum artem variisq; saporibus condita vt inutilia reiiciunt. Deos & eum, qui omnia continet, ſolemq; & reliqua cœleſtia colunt. Piſces auesq; varij generis capiunt. Naſcuntur ibi ſua ſponte arbores fructiferæ Oleæ & vites, ex quibus olei & vini copiam educũt. Serpentes magnos ſed innocuos inſula producit, quorum carnes miræ dulcedinis edunt. Veſtes parant ex lanugine molli ac ſplendida ex medio arundinũ ſumpta, qua maritimis tincta oſtreis veſtimenta purpurea conficiuntur. Varia exiſtunt animantia, vt quia propter opinionem haud facile credita. Certum viuendi ordinem ſeruant, vnico cibo dietim contenti. Nam certo die piſces, alio aues, quandoque terreſtria animalia edunt, oleo aliquando ſimpliciq; menſa vtuntur. Diuerſis ſunt exercitiis deditι, quidam inuicē miniſtrant, alij piſcantur, alij exercent artes, nonnulli circa alias res vſui commodas occupantur, quidam exceptis ſenibus partitis inuicem operis ſeruitio vacant. In ſacris ac diebus feſtis hymnos in deorum, & maximē Solis, laudes canunt, cui ſe & inſulas dicarunt. Mortuos in littore ſepeliunt, cadauer quum mare fluit, arena obruentes, vt aquæ fluxu inundationeq; exaggeretur locus. Calamos ex quibus fructum decerpunt augeri aiunt minuiq; ad lunæ modum. Fontium aqua dulcis ac ſana caliditatem ſeruat, niſi frigida aqua aut vinum immiſceatur. Iambolus & qui cum eo acceſſerat quum ſeptem annis in inſula manſiſſet, tandem inuiti eiecti ſunt, tanquam mali, maliſq; moribus aſſueti. Igitur præparata rurſus ſcapha, cibiſq; impoſitis abſcedere coacti menſibus quatuor ad regem Indiæ peruenere, à quo poſtea ſaluo conductu per Perſidē in Græciam dimiſſi ſunt.

Victus inſulanorum.

Religio.

Serpētes innocui & eſui apti.

Exercitia & ſtudia.

Sepulchra

Aquæ mirabilis natura

DE TAPROBANA INSVLA, ET GENtis eius moribus. CAP. XXVII.

TAprobanen Inſulam antequam temeritas humana exquiſitio penitus mari fidem panderet, diu orbem alterum putauerunt, & quidem eum quē habitare, Antipodes crederentur; verū Alexandri Magni virtus ignorantiam publici erroris non tulit vlterius permanere, ſed in hæc vſq; ſecreta propagauit nominis ſui gloriam. Miſſus igitur Oneſicritus præfectus claſſis Macedoniæ, terram iſtam quanta eſſet, quid gigneret, quo modo haberetur exploratā notitiæ noſtræ dedit, patet in longitudine ſtadiorum ſeptem milia, in latitudine quinq; milia: ſcinditur amne interfluo. Nā pars eius beſtiis & elephantis repleta eſt maioribus multo, quàm quos India: partem homines tenent.

Alexandri Magni virtus.

Inſula ab Oneſicrito reperta.

Taprobanę ambitus.

Margaritis ſcatet et gemmis omnibus, ſita eſt inter ortum & occaſum, ab eo mari incipit quod pretū Indię eſt. A Praſia Indorum gente dierum viginti quinque primo in eam fuit curſus, ſed cum papyraceis & Nili nauibus in illo pergeretur, mox curſu nauium noſtratum ſeptem dierum iter factum eſt. Mare vadoſum interiacet altitudinis non amplius ſenum paſſuū. Certis autem canalibus adeò altum, adeoq; depreſſum, vt nullæ vnq̄ anchoræ ad profundi illius ima potuerint peruenire. Nulla in nauigando ſyderū obſeruatio, vtpote vbi ſeptentriones nequaq̄ aſpiciuntur, Vergiliæ nunq̄ apparent, Lunā ab octaua in ſextamdecimam tantum ſupra terrā vident. Lucet ibi Canopos ſydus clarum & ampliſſimū, Solem orientē à dextra habēt, occidentē à ſiniſtra habent. Sub Claudij adhuc principatu æs ſignatū ignorabant, Pecunia maxime ſtupuiſſe traduntur, q; ſignata diſparibus foret vultibus, parem tamen haberet modū ponderis. Excedunt hoīes corporū magnitudine alios omnes, Crines fuſco imbuunt. Cæruleis oculis, atroci viſu, terrifico ſono vocis, quibus immatura mors eſt. In annos centum ęuū trahunt, Aliis omnibus annoſa ætas, & penè vltra humanam extenta fragilitatem. Nulli aut per diem aut ante diem ſomnus. Noctis partem quieti deſtinăt, lucis ortum vigilia anteuertunt. Ædificia modicè

Mare vadoſum.

Canopos ſydus.

Taprobanę homines.

ab humo tollunt. Annona ſemper eodem tenore eſ
vites neſciunt, Pomis abundant. Colunt Herculem.
In regis electione nō nobilitas præualet, ſed ſuffragi
vniuerſorum, populus enim eligit ſpectatum morib
& inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem. Se
hoc in eo quæritur cui liberi nulli ſint. Nam qui pate
fuerit, etiam ſi vita ſpectatus eſt, non admittitur ad re
gendum, at ſi forte dum regnat pignus ſuſtulit, exuitu
poteſtate. Idq́ eo maxime cuſtoditur ne regnum hære
ditarium fiat, deinde etiam ſi rex maximam præfera
ęquitatem, nolunt ei totum licere. Quadraginta recto
res accipit, ne in cauſſis capitum ſolus iudicet, & ſi
quoq; ſi diſplicuerit Iudicatum ad populum prouoca
tur. A quo datis Iudicibus ſeptuaginta, fertur ſentētia
cui neceſſario adquieſcitur. Cultu rex diſſimili à cæte
ris veſtitur. Quòd ſi etiam ipſe in aliquo peccato arg
tus ſit, ac conuictus, morte mulctatur. Non tamen vi
cuiuſq; attrectetur manu, ſed conſenſu publico rerum
omnium interdicta ei facultate etiam colloquij pote
ſtas punito denegatur. Culturæ ſtudent vniuerſi, vena
tibus indulgent, nec plebeias agunt prædas, quum Ty
grides & Elephanti tantum requirantur. Maria quo
que piſcationibus inquietant, marinasq́; teſtudines ca
pere gaudent, quarum tanta eſt magnitudo vt ſuperfi
cies earum domum faciat, & numeroſam familiā non
arcte receptet. Maior pars Inſulæ huius calore ambu
ſta eſt, & in vaſtas deficit ſolitudines, latus eius mare
alluit peruiridi colore, fructicoſum adeo, vt Iubę arbo
rum plerunq; gubernaculis atterantur. Mirantur au
rum, & ad gratiam poculorum oīm gemmarum adhi
bent apparatū. Secant marmora teſtudinea varietate.
Margaritas legunt plurimas maximasq́;. Et hæ ſunt
gentes, hæ nationes. quarum mores, ritus, & inſtituta
ab hiſtoriographis ipſis paſſim celebrata ſunt, & po
tiſſimum quæ potuerunt aliqua ſui excellentia & dig
nitate ad cognitionem noſtram peruenire. Permultas
adhuc eſſe fateor, quæ à me aut prætergreſſæ ſunt, aut
partius attrectatæ; quum de illis ſcribere non plura po
tuiſ

Rex ſuffragio creatur

Rex liberis carere debet.

Iudiciorū pulchra inſtitutio.

Rex peccās morte mulctatur.

Gentis ſtudia.

Teſtudinū Marinarū magnitudo.

Concluſio libri.

Excuſatio Autoris.

tui quàm inueni, vt qui apud eas non fui, nec cognoui, neq; qui omnium conſcius eſſet (præter immortalem deum) dicere ſatis poſſe exiſtimaui. Ipſe enim ſolus eſt qui nouit omnia, & ſolus qui poteſt. Ipſe eſt qui prima ipſius orbis fundamenta in orbem coniecit, & immenſi maris aditum & ſemitam mortalibus patefecit: quiq; vitæ huius commoditates omnes, diuitias, dignitates, honores præſtitit: quive ſydera diſcernens, vnicuique quam voluit ſortem tradidit: quibuſdam enim vt terram colerent, atq; inde ſibi diuitias & opes compararent: aliis autem vt pelago acti, aut piſcarentur ſibi victum, aut mercimonia commutarent: aliis vt ſcientiæ & philoſophiæ ſtudiis ſe dederent, atque inde honores aucuparentur & laudes. Multis etiam vt cæteris præeſſent, iuberent & imperarent. Ideo nō mirandum, ſi homines variam inter ſe non ſolum fortunam, ſed etiam naturam, mores & viuendi ritus ſint conſequuti: quum videmus regiones & loca eã quoque varietatem adepta, poſtquam vna quidem lacteos homines pariat, alia ſubalbidos, alia fuſcos, alia prorſus aduſtos, aut ſimiles multis floribus, quales Aſſyria generat. Sic enim ſtatuit Deus, vt homines varij quoq; ingenij, & multiformis animi ac induſtriæ, quemadmodum & cætera, naſcerentur, atq; vt vnuſquiſque ſua contentaretur ſorte.

Deus ſolus oĩa nouit & poteſt.

A deo cuiq; ſors ſua cōceſſa.

Vnde morũ diuerſitas.

Tribus Libris abſolutum opus, Aphricam, Aſiam, & Europam deſcribentibus.

De regionibus

SEPTENTRIONALIBVS, earumq́ꝫ gentiū ritibus, veterum ſcriptorum ſeculo ferè incognitis.

DE SCHONDIA.

SChondiam, tabulæ aliquæ Germaniæ particulares Schondenmarchiam, ſiue Schondaniam, id eſt, amœnam Daniam vocarunt. Plinius aliquo loco Scandiã, alio rurſus Scandinaniam) ſi fides tamen exemplaribus eſt,) nominauit, ſed manſit illi Schondiæ nomē, quod amœnitatem (ſiue vt verbum reddam) pulchritudinem ſignificat, quoniam cœli beneficio, telluris obſequio, portuum & emporiorum commoditate, maritimis opibus, lacuum & fluminū piſcatione, venatione nobilium ferarum, auri, argenti, æris, & plumbi inexhauſtis venis, coloni induſtria agro exercendo, oppidorum frequentia, ciuilibus inſtitutis, nullæ cedit beatæ regioni.

Schondiam veteres Latini & Græci ferè incognitam habuerũt: argumento eſt, quòd iſtic terrarum zonam frigidam perpetuis damnatam niuibus, omniſq́ꝫ animantis impatientem dixerunt magno conſenſu. Pauci modo eius mentionem tanquam habitatę fecerunt, inter quos Plinius. Quarum clariſſima (inquit libro quarto) Scandinania eſt, incompertæ magnitudinis, portione tantum eius quod ſit notum, Hillenionum gente quingentos incolente pagos, quæ alterum orbem terrarum eam appellat, nec eſt minor opinione Eningia. Hæc Plinius. Alij Plinio etiam antiquiores, fortunatas terras, & homines macrobios, atq́ꝫ omnium iuſtiſſimos mortalium ſub hoc terrarum tractu poſuerunt.

Itaq́ꝫ

Itaque non alijs terris veniunt pelles nobilium ferarum præſtantiores Sabellæ, quibus in orbe noſtro pretium prope immane, & æſtimatio ſecundum aurum & gemmas in regio inſtrumento eſt, inde exportantur. Et quod miremur, non alio quàm hyemis tempore electione venantur, quoniam tunc pilus denſior eſt, & cutis fidelius hæret.

Circumſcribitur autē Schondia ab occidente oceano Hyperborico à ſeptentrione, terra incognita, ab oriente parte Ruſſiæ albæ & mari Balthio: à meridie Gothano ſinu, & parte Daciæ.

Complectitur vero imperia regia tria, Noruegiā, Sueciam & Gothiam. Dinaſtas vero quæ regibus parent. xxxvij.

DE GRONLANDIA.

GRonlandia interpretatur virens terra, ſic dicta ob inſignem prouentum pabuli. Cuius & pecoris quāta ſit copia hinc licet ſpectare, ꝙ ſub tempore quo ad eos nauigatur componunt promercales ingentes ſtrues butyri & caſei, vnde etiam coniectamus terram non eſſe aſperam montibus.

Epiſcopales Eccleſias duas habet, ſub ordinatione Nidroſieñ. Vni datus eſt his proximis annis Præſul, ſuffraganei tantū titulo, quoniā dum Metropolis negligentius intendit illic directioni religionis, propter locorum diſtātias & difficiles nauigationes. Populus ferè eſt relapſus ad gentilitatē, alioqui ingenio mobilis, & magicis artibus impenſe deditus.

Ferūtur magicis carminibus ciere tempeſtates maris, & inuoluere periculis peregrinas naues quas ſunt prædaturi. Ipſi enim ſcorteis & ſubtilibus nauigijs vtuntur, tutis à quaſſatione maris, & ſcopulorum. Ad hunc modum laborantes, alias adoriuntur.

Gronlandiæ deſcriptio ſic habet: Latus eius orientale Noruegiam reſpicit, ad Occidentem & Septentrionem terminatur incognito fine terrarum & marium.

DE ISLANDIA.

ISlandia, id id, glacialis terra, hæc eſt Tyle, nulli veterum non celebrata.

Tyleníes contentiſſimi dicuntur à Saxone Grammatico.

Religione ſunt Chriſtiani. Propriam ſcripturam habent, vt tota Scondia.

Res memorabiles maiorum & ſui temporis conſcribunt & celebrant cantibus & rithmis: denique ſcopulis & promontorijs inſculpunt, vt nulla niſi cum naturæ iniuria intercidant apud poſteritatem.

Situs inſulæ extenditur inter Auſtrum & Boream, ducentorum prope ſchœnorum longitudine.

Ipſa multa ſui parte eſt montoſa & inculta. Qua autem parte eſt plana, præſtat plurimum pabulo, tam læto vt pecus depellatur à paſcuis, ne ab aruina ſuffocet.

Præterea, inſula eſt prædicanda inſolitis miraculis: Rupes ſiue promontorium eſt quod æſtuat perpetuis ignibus inſtar Ætnæ. Is locus eſt carcer ſordidarũ animarum. Glacies etiã certa appellitur littori magnis molibus, cuius ſi cruſta adſeruetur quanuis magna diligentia, tamen diſpar ſtatim atque reliqua eius generis glacies recedit à promontorio in altum.

Comperiuntur illic ſpiritus ſe exhibentes manifeſtos humanis miniſterijs. Submerſorum ſiue alio violento caſu eiectorum ſpectra ſeſe offerũt congreſſibus notorum hominum, tam manifeſta vt tanquam viuentes accipiantur ab ignaris mortis illorum data dextera, nec deprehenditur error, priuſquam ſpectrum diſpareat.

Incolæ plurimum præſagiunt fata principum.

Ciuitates in ea mediterraneę ſunt: Holen Epiſcopalis, & Scalholten etiam Epiſcopalis.

DE LAPONIA.

LAponia dicta eſt à populo quo habitatur. Vocãt vero Germani Lapones, eos qui parũ idonea rei præſen-

præſenti dicunt & faciunt, quos Romana lingua di- cet(puto)ineptos,inſulſos,bardos.

Sunt vero Lapones ſtaturæ modicæ & corpore vſqueadeo agili,vt accincti pharetra & arcu,tranſmit tant ſeſe per circulum diametri cubitalis.

Pedeſtri pugnant arcu armati vt ferè Tartari.

Artem iaculandi docentur à pueris, vtq; antiqui- tus apud Baleares, ſic apud Lapones ætate noſtra pue ro non datur cibus priuſquam attigerit ſagitta propo- ſitum ſignum.

Veſte vtũtur ſtricta,& toti aptata corpori,ne quid impedimenti faciat operi.

Hyeme vtũtur veſte pellibus integris Phocarum ſiue vrſorum artificioſe laboratis,eas modo aſtringũt ſupra caput,ſoliq; oculi patẽt,corpore reliquo toti con tenti ſunt,quaſiq; in culeum inſuti, niſi quòd hæc ex- preſſa per membra omnia ad commoditatem non ad pœnam laboratã ſit. Hinc puto temerè creditum eſſe, q ſint corpore hirſuto inſtar brutorum, pars ita refe- rentes ob ignorantiam,pars ob voluptatem,quam in- de pleriq; capiunt,vt ſupra fidem rerum dicant omnia cõperta ſibi apud remotas terras.Sic vero arte et indu ſtria muniti Lapones perferũt foris hyemes & Aqui lones,& omnem iniuriam à cœlo.

Domos non habent,ſed tabernacula quaſi caſtren- ſia,manſioneſq; ſæpe transferunt.

Amaxobij ſunt,venationibus plurimũ ſtudent,fe- rarum quoq; tanta copia eſt,vt paſſim cedantur.

Nefas eſt mulierem exire tabernaculum,ianua qua vir eo die eſt ad venationem profectus. Etiam reli- gio eſt ne manu contingat feram captam,ſed vir porri git mulieri veru præfixum quantum illi carnis imper- tit. Agrum non colunt.

Terra ſerpentem non fert,ſed culices illic ſunt gran des & infeſti.

Piſces capiunt plurima copia, hocq; prouentu vi- uunt Ichthiophagorum Æthiopum more, atq; vt hi feruore nimio,ſic illi frigore exponunt piſces & edo-

mant in farinam. Tantum deniq; ſupereſt capturæ, vt eius plurimum condant in Cetarijs, et exportent in vicinas terras Northbothniam & Ruſſiam albam.

Nauigijs vtuntur nullis clauis, ſed neruis & viminibus compaginatis. His per rapidiſſimos fluuios inter montes Laponiæ deferuntur, æſtate nudi vt in periculo enatare valeant, & colligere ex naufragio merces.

Pars artificia exercent, pingunt acu ad delicias, & faciunt veſtes intextas auro & argento.

Qui ad vſum quippiam artis repererint, & qui receptum ab alijs excoluerint, honorantur publicè, videlicet, veſte donantur cui ſit intextum argumentum excultæ artis, atque hoc inſigne in familia manet ad poſteritatem.

Naues, dolia, et omne inſtrumentum domeſticum probe fabricant, & exportant in viciniam.

Commercia permutatione & pecunia agunt, mutuo conſenſu tantum, & nullo ſermone communicato, atque iſtud non propter ingenij inopiam, & mores brutos, ſed quòd linguam habeant peculiarem, & ignotam vicinis.

Gens validiſſima eſt, & diu libera fuit, & arma ſuſtinuit Norduegiæ, Sueciæq;, donec conceſſit tandem ſub imperium, & tributum pendit pretioſas ferarum pelles.

Præſidem eligunt proprijs arbitrijs, quem Regem vocant, verum Rex Sueciæ ius adminiſtrationis donat. Is veſte rubra induitur, hoc eſt ipſi inſigne regium.

Deniq; populares veniunt in Sueciam pro cognitionibus dubiarum cauſſarum.

In itinere hoſpitium aut omnino tectum non ſubeunt, ſed agunt noctes ſub diuo.

Equos nõ habẽt, ſed eorũ loco feram domant quã ipſi Reen dicũt. Hæc eſt fera iuſtę magnitudinis mulæ, pilo propè aſini hirſuto, vngulas habet biſidas, & cornua ramoſa inſtar cerui, ſed humiliora & ramis ra-

rioribus. Equitem dorſo non fert, ſed antilena impoſi-ta fungitur vehiculo. Aſſequitur viginti quatuor horarum ſpatio centum quinquaginta milia paſſuum, ſiue ſchœnos triginta, quod ipſum ſpatium dicunt lingua patria ter mutare horizontem, hoc eſt, ter contingere ſignum quod eminus poſtremum proſpexerint: quod certè indicium eſt magnæ cum pernicitatis, tum magnarum virium feræ, quę in tantum ſpatium curſu ſufficit, etiam vbi interim pabuletur. Hanc hiſtoriam putarim veteres quoq; agnouiſſe, ſed obſcura et dubia quaſi fama exceptam, ſiquidē aiunt Scythas quoſdam equitare ceruos.

Religionem Chriſtianam neq; ſequuntur, neq; etiā refugiunt, tanq̄ Iudaico odio in eam offenſi, ſed ſubinde admittunt in gratiam regum quibus parent. Etiam quo minus plures ſint Chriſtiani, culpa nōnulla eſt prę ſulū, qui aut hāc curā inſtituendę gētis abiecerunt, aut fidem Chriſti illic adoleſcentem euileſcere rurſus fecerūt, dum ſub eius fidei prætextu ſua etiā vectigalia ſubinferre genti voluerunt, intolerabili exemplo nō his locis magis q̄ orbi omni Chriſtiano, vt quod acerbiſſimas trahere defectiones ſolet.

Is ſtatus eſt religionis apud Lapones, tamen ſuopte & à maioribus recepto inſtituto ſunt idololatræ. Et quod mane animantis occurrit procedenti, ex eo capit omen euentus diei, & idem in diem colit.

Statuas etiam lapideas erectas in montibus pro Diis habent.

Fœderant coniugia, ea auſpicantur in igne & ſilice, myſterio coniugali tam apto, (vt putant) vt eo nihil ſit aptius. Vt enim ſilex latentem in ſe ignem habet qui concuſſione emicat, ſic in vtroque ſexu eſt recondita vita quæ tandem profertur mutua copula in prolem viuentem.

Præterea incantatores ſunt perefficaces. Magicos nodos tres nectūt, pendentes à loro: vbi vnū ſoluerint cient ventos tollerabiles: vbi alterum vehementiores: vbi tertium, mouent apertam tempeſtatem, quem

admo

admodum & veteres fulmina eliciebant. Ea arte iſti vtunt in nauigātes ex arbitrio, ita vt his fauere vel minus viſum fuerit, ita ſiſtūt & mouēt flumina et maria.

Faciunt quoque è plumbo iacula magica, breuia ad modum digiti, ea emittunt per quanuis diſſita loca in eos de quibus vindictam expetunt.

Hi oborto carcinomate à crure vel brachio intra triduum vehementia doloris exanimantur.

Sol occidit illis locis, & ducit noctem vnam, continuam, perpetuā, per tres ferè mēſes brumæ: per quos quidem tres menſes non habent lucem, niſi qualē crepuſcula, clariſſima quidem: ſed in pauciſſimas horas, qualesq; lunares ſplendores faciunt. Itaque diem quo ſol ad hemiſphærium redit, feſtum habent, & ducunt lætitiam ſolenni feſtiuitate.

DE NORTVEGIA.

NOrtuegia, id eſt, ſeptentrionalis via. Fuit regnum hoc aliquandiu admodum florēs, & imperium tenuit per Daniam & Friſiam & latè per Inſulas, donec domeſticum imperium per hæreditariam ſucceſſionem adminiſtratum fuit. Poſtea ſub interregno, conſenſu procerum inſtitutum eſt, vt reges per electionem ſuſciperentur, arbitrati eos hoc æquius adminiſtraturos regnum, quo minus forent confirmati per nouitatem. Sed euenit dum quiſq; vt opibus, ambitione, & fauoribus affinitatis præſtitit, ita in ſpem maiorem venit regni aſſequendi, vt factionibus diſtraherētur, ſeſeq; etiam inferrent ad occaſionem capiendi regni externi, qui adiuuarent & deſtituerent partes cōcertantes, vt viſum ſibi è re fuit. Itaq; eſt hoc tempore ſub poteſtate Danorum. Hi non legitimos modo redditus & tolerabilia vectigalia imperant, ſed omnia cōmoda transferunt in Daniam.

Hæc fortuna eſt Nortuegiæ, neque ipſa ædificia vrbium ſuam amplitudinem & dignitatem veterem tueri poſſunt, nec ſpes eſt ſtatus reparandi. Publici enim conuentus in rem non admittuntur, nemo ex arbitrio ſuo referre audet, aut opere tentare, incertus de omni

um

am conſenſu. Adhuc difficultatem accedit qualitas locorum, habet enim Dania in poteſtate nauigationes omnes Nortuegianas, neque hæc exercere mare poteſt, necꝫ exportare merces, hoc rege hoſte. Præterea à cœlo, à tellure, à mari nequaquam humilis aut parum felix exiſtimata.

Hæc mittit in reliquam Europam piſcem ex genere Aſellorum, frigore induratum & extentum in fuſtem, vnde & eum Germani dicunt ſtocuiſch. Captura eius laudatiſſima eſt Ianuario, quando ſupereſt frigus vt induretur, & qui clementioribus menſibus fuerunt capti marceſcunt, neque ſunt idonei vt exportentur.

Occidentale eius littus totum, infeſtum eſt verno tēpore balænis vaſtæ magnitudinis, adeò quòd ad centum perueniunt cubitos. Hæ tunc gregatim conueniūt ad prolificandum. Naues vel quæ in earum corpora vel in vortices aquarum quos hæ faciunt inſtar Charybdis agitatione ſua delatæ fuerunt, periclitantur. Remedium eſt autem nauigantibus caſtoreum dilutum aqua, & in mare effuſum. Hoc tanquam aconito petitus grex balęnarum, totus repente diſſipatur & in pro fundum fertur. Rugiunt horrendum. Spiracula duo habent in ſumma fronte patentia ad cubiti proceritatem, hæc tecta ſunt folliculo, reſpirantes efflant vndas in modum denſi nimbi. Spina dorſi reperitur continens amplexu vlnas tres, internodia ſingula vnam. Longæ minus cubitis ſexaginta condiuntur in acetariis. Maiores inutiles cibo ſunt propter non domabilem aſperitatem.

Eſt ſuper Auſtrali ripa omnium eccleſiarum per Nortuegiam, Iſlandiam, Gronlandiam, & inſulas adia centes metropolis, Nidroſia. Fuit nobilis in primis ciuitas ſub florente Nortuegiæ imperio, continens in ambitu parochias (quaſi dicas regiones vrbis) viginti quatuor, nunc in vici formam redacta eſt. Vocatur lin gua Germanica Trutheym, quaſi Druidum domicilium. Extat hodie eccleſia cathedralis argumentum ve

teris fœlicitatis, cui magnitudine & laborati lapidis artificio par opus non eſt ſub orbe Chriſtiano. Crepido circũ altare corrupta fuit incendio, ea reparabatur eo tempore quo iſta ſcriberemus. id fuit circiter M. D. X X X. In quam quidem crepidinem reparandam impenſæ imputantur ad ſeptem millia aureorum. Atque à tantilla parte æſtimatio præſtantiæ fiat templi totius.

Tractus totus littoralis Nortuegiæ eſt mitis, mare non conglaciatur, niues non diu durant

Habet etiam terra hæc peſtem peculiarem, quam Leem vel Lemmer vocant patrio ſermone. Hæc eſt beſtiola quadrupes, magnitudine ſoricis, pelle varia. Hæ per tempeſtates & repentinos imbres decidunt. Incompertum adhuc vnde, an ex remotioribus inſulis & huc vento delatę, an ex nubibus feculentis temerè natæ deferantur. Id vero compertum eſt, ꝙ ſtatim atq; deciderunt reperiũtur in viſceribus herbæ crudę nondum concoctæ. Hæ more locuſtarum depaſcuntur omnia virentia, & quæ morſu tantum attigerint, emoriuntur virulentia. Viuit hæc peſtis donec non guſtauerit herbam renatam. Conueniunt quoque gregatim quaſi hirundines auolaturæ, ſed ſtato tempore aut moriuntur aceruatim cum lue terrę, ex quarum corruptione aër fit peſtilens, & afficit Nortuegos vertigine & icteriſi, vel ab aliis beſtiis dictis Lefrat conſumuntur vnde pingueſcunt & reddunt pelles aliquanto laxiores humana menſura.

Eſt in ea lacus Mos, in cuius medio inſula Hoiſuuen. In eo lacu apparet oſtentum, Serpens miræ magnitudinis, qui (vt Cometæ orbi reliquo) ſic is portẽdit Nortuegiæ mutationem rerum. Viſus eſt recentiſſimè anno ſalutis Milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo altè eminens ſuper aquas, conuolutus in ſpiram, exiſtimatus eſt coniectura collecta procul viſu cubitorum quinquaginta, & fuit ſequuta electio Regis Chriſtierni.

Sunt in eadem præter cæteras, inſulæ tres; Lofoth,

Langanas & Vaſtral. Inter has mare appellatur Muſcoſtrom, id eſt, çſtus: hic mare ſorbetur intra cauernas accedente fluxu, & reflatur refluxu, quanto maximo impetu deferuntur torrẽtes. Nauigatur hoc mare donec inferius eſt faucibus ſcopulorum, & qui iniquo tẽpore interciderint, feruntur præcipites in voraginem. Naufragiorum reliquiæ perrarò redduntur, & ſi quãdo redduntur, reperiuntur robora attrita colliſione ſcopulorum, vt lanugine quaſi obducta videantur. Hæc eſt potentia naturæ, fabuloſas Symphlegadas & formidatam Malæam, & Siculam Charybdim, & omnia miracula ſuperans, quæ naturã efficere reliquo mari compertum mortalibus eſt.

Inſulæ circum Norduegiam lætiſſimi pabuli ſunt, & non prius menſe Nouembri reducunt pecus in ſtabula, in pleriſq; etiam hybernant.

Sũt in ea caſtra, oppida & ciuitates, præcipue Wardhus, id eſt, ſpeculatoria domus, caſtrum validiſſimum & præſidium impoſitum Laponibus: Matcur oppidum, Bombgãg oppidum. Scyttũgzberg oppidum, Reon caſtrũ, Nidroſia ciuitas metropolis: de qua ſuperius: Bergis ciuitas epiſcopalis, Monaſterium beatæ Brigittæ. Staffanger ciuitas epiſcopalis, Conſpergh caſtrum et emporium, Akershus caſtrum, Aſloia epiſcolis, Varne monaſterium, Saltzburgum emporiũ, Cõgelle emporium, Bohus caſtrum munitiſſimum, ſuper Boreale latus oſtiorum Trolheræ fluuij. Is fluuius tãto frigore decurrit, vt per ſchœnos tres audiatur. Caſtrum regium, Vermelandia ducatus, Hammaria ciuitas epiſcopalis, Edzwald caſtrum, Sderhen caſtrum Hoff caſtrum, Olaffzburgum caſtrum, Stenwicholin caſtrum.

DE SVECIA.

SVecia regnum eſt diues argenti, æris, plumbi, & ferri, frugum, pecoris, & prouentu immenſo piſcium ex fluminibus, lacubus, et mari, venationibus quoque ferarum.

Eſt in ea Stocholin vrbs magna, Regia & empori-

porſum Suecorum, munita natura & arte, ea ſita eſt in paludibus inſtar Venetiarum: inde ſortita nomen q; ſita in aquis fundamenta ſint palis ſtabilita. Mare eam ingreditur duobus ramis, tam largis aquis vt naues onerariæ extenſis velis & toto onere inuchantur.

Angermanniæ ducatus tenet ſeptentrionalia ad confinia Laponiæ: eius tractus eſt totus ſyluoſus, & ibi in pręcipuis feris venantur Vros & Biſontes, quos patria lingua dicunt Elg, id eſt, Aſinos ſylueſtres, tanté proceritatis vt ſummo dorſo æquent menſuram hominis porrecti in brachia elata. Midelpathia ducatus eo auſtralior, poſt quem Helſingia ducatus, Geſtricia ducatus, Fieringia ducatus, Vpſalia ciuitas metropolis. Hic conditum eſt corpus Erici regis & Martyris. Coperdalia ducatus, id eſt, cupri vallis, poſt Lemptiã ducatum ad auſtrum. Sub hoc ſunt Dalecarli, gens potens armis.

Poſt hũc Veſtralia ducatus priore auſtralior, Oplãdia ducatus, vmbilicus totius Schondiæ.

Veſtrorors vbrs epiſcopalis, inſignis magnitudine & arce munitiſſima.

Super boreali littore lacus Meler fuit olim vrbs magna, & quæ armaret quatuordecim milia hominũ, nunc bellis redacta eſt in oppidi formam.

Totus tractus Oplandiæ habet foſſiones argenti, cupri & chalybis.

Sudermannia Ducatus, tenet auſtraliora lacus Meler.

Strengenes vrbs epiſcopalis. Hic conditum eſt corpus Eſchilli epiſcopi & martyris.

Nicopia, vrbs inſignis munitiſſima arce.

Telge oppidum ſuperauſtrali parte lacus Meler. Hic conditum eſt corpus Beatæ Ragnildis Reginæ Sueciæ.

Neritia ducatus, cuius alumna & princeps fuit beata Brigitta.

Inſulæ & ſcopoli adiacent Sueciæ, quæ Oonæ à veteribus dicuntur, manetq; eius nominis ratio hoc etiã tem-

tempore. Eſt enim in his innumera copia auium, incolæq́ proximi littoris adnauigant menſe Maio, dũ aues incubant & prædantur oua, condiuntq́ ſale, & ſeruãt in multum tempus ad cibum.

DE GOTHIA.

GOthia interpretatur bona Dei quoq́ appellatio lingua Germanica eſt Goth, id eſt, bonus. Gothi quo tempore ſobolem emiſerint ad nouas quærendas ſedes, & quando Meotidis & Aſię littora occuparint, nullis veterum (quod ego compertum habeam) meminerunt. Fuerunt autem cogniti ex eo tempore quo Romani imperium per Illyridem ad Danubium vſq́ promouerunt. Atq́ adeò ab ætate Cæſaris dictatoris & Octauij Auguſti maximè inclaruerunt, bellis geſtis ſuper Danubio imperij limite, tamen ſub hac etiã claritudine quæ Gothia eſſet, & quo terrarum loco ſita vndeq́ Gothi oriundi eſſent, ad hanc ferè ætatem ignoratum eſt.

Terminatur hæc à ſeptentrione fine auſtrali Suecię, ab occidente reliquis Nortuegiæ montibus, qui ſunt à Sueciæ limite ad Trolhetæ fluuij oſtia. A meridie & oriente terminatur mari.

Loca eius inſigniora ſunt hæc: Lodhuſia portus & emporium, waldburgium vrbs inſignis arce munitiſſima, Halmſtadt, Helſinburgum vrbs arce inſignis. Landſcrona, Malmogia portus & emporium, Rochnabij, Anſcher, Calmaria vrbs magna, portus & emporium. Habet arcem, quæ operum magnificentia certat cum arce Mediolanenſi, Stegholin, Sudercopia emporium et portus. Nortcopia, Lidecopia ciuitas ſuper lacu Vener. Tinguallia oppidum ſuper eodem lacu. Hic ſunt foſſiones ferri optimi. Ianocopia clarum oppidum, Vaſtena oppidum, inſigne monaſterio & conditoriis beatarũ Brigittæ viduæ & filiæ Catharinæ, Echeſio oppidum

Huetlandia oppidum, Dalia ducatus, Vermelãdia ducatus.

VESTROGOTHIA ducatus.

Eius ciuitates ſunt: Scaris, Varnen, in qua eſt inſigne monaſterium ordinis S. Benedicti, vbi ſepulturę veterum regū. Falcopia, habet nomen à nondinis equorum qui hic venduntur. Kindia comitatus.

OSTROGOTHIA ducatus.

Sunt in eo ciuitates: Schemingia, hic condita ſunt corpora beatarum virginum Ingridis & Mechtildis, Lincopia ciuitas epiſcopalis. Aduith vicus, in quo ſunt fodinæ ferri & æris.

HALLADIA ducatus, & in eo ciuitates, Væ, Lundis metropolis.

SMALANDIA ducatus.

TNISCHIA ducatus.

VERENDIA ducatus, & in eo Vexio ciuitas epiſcopalis.

BLECHINGIA ducatus, & ſub eo ciuitates, Cronabech, Weſterwich.

VISBI ciuitas Gothiæ. Emporium fuit antiquū, celeberrimum, inſtar eius apud Genuam Ligurum. Poſtea Danorum & Moſchorum piraticis excurſionibus afflictum, deſertum eſt. Extant hodie ruinæ teſtantes veterem claritatem. Fuerunt hoc loco prima ſtatiua Gothorum, qui Meotidem occuparunt. Eſt hodie fertilitate agri & arce & monaſteriis inſignis. In reliquis eſt cœnobium ordinis S. Benedicti, apud quos eſt bibliotheca circiter duum millium & authorum & Codicum veterum.

DE FINLANDIA.

FInlandia, dicta eſt pulchra terra, vel vt ſignificantius dicam, fina terra, quomodo finum aurum, finū argentum vulgò dicunt. Plinius Eningiam vocat, quod ipſum nomen ſingularem notat, quod terra ſit eximiæ fertilitatis. Idem Plinius viſus eſt eam appellaſſe Finnoniam, pro quo corruptè legunt Pannoniā. Certe hodie quoque ſinus Finnonicus à Finlandia appellatur.

Habuit Eningia antiquitus titulum regni, tanta eſt eius amplitudo, nunc titulum Dinaſtiæ, tenetque eam

Scla

Sclauonum gens & lingua.

Fuit ſuperiori ætate ritus Græci, donec dominum habuit Moſchum: hoc verò tempore ſub rege Sueciæ exiſtit, & cõmunionem occidentalis eccleſiæ tuetur.

Vina Hiſpanica inferuntur multa copia, & quo ea gens ad plurimã liberalitatem & hilaritatẽ vtitur.

Terminatur à Septentrione linea Auſtrali Oſtrobothniæ, & per montes extenditur, Ab occidente mari Finnonico.

Loca eius inſigniora hæc ſunt: Guſta caſtrum, Albo ciuitas, Rasburgum, Viburgum, Nouum caſtrũ, Satacundiæ ducatus, Domus regia caſtrum, Achas, Huittis, Pirchala, Saſtamala, Kiiri, Tauaſtiæ ducatus, Pelchene, Sexmeche, Hauo, Hactolo, Ianacala, Vano, Lampis, Holola, Itamal, Padas, Iochi, Iemſe, Siſmes, Karelia ducatus, Sagholax, Lapaueſi, Ieskes, Egrepe, Semingia, Iochas, Kiuando, Nikitkia, id eſt, noua Eccleſia, Vekelax, Pittis.

NORDFINLANDIA, id eſt, Borealis Finlandia ducat⁹, Agreminne, Vermó, Agero, Nouſis, Moſcho Tetola, Reſſa, Nikitkia, Iok', Ragna, Poyte, Toueſala, S. Catherina, Vemo, S. Martinus, Pikke.

SVDERFINLANDIA, id eſt, Auſtralis Finlandia ducatus, Pargas, Kymitte, Nadental, id eſt, Vallis gratiæ, Kymittele, Saii, Nau, Pemara, Corpo, Halikko, Vſchele, Bierno, Permo.

NILANDIA, id eſt, Noua terra ducatus, Tenala, Berga. Payo, Karis, Sybo, Victes, Loyo, Helſnigia, Ingoa, Eſpoa, Kirkiolech.

Hactenus de Regionibus Septentrionalibus.

John Carter Brown Library

De Moluccis

INSVLIS ATQVE ALIIS

pluribus mirandis, quæ nouiſſima Caſtellanorum nauigatio Sereniſſ. Imperatoris Caroli V. auſpicio ſuſcepta, nuper inuenit: Maximiliani Transſyluani ad Reuerendiſſ. Cardinalem Saltzburgenſem Epiſtola lectu perquàm iucunda.

REuerendiſſime ac Illuſtriſſ. Domine, Domine mi vnice humil. commen. Rediit his diebus vna ex quinque illis nauibus, quas Cæſar ſuperioribus annis dum Cæſareæ Auguſtæ eſſet, in alienum & tot iam ſeculis incognitum orbem miſerat, ad inquirendum inſulas, in quibus aromata, perueniunt. Nam licet Luſitani Portugallenſes ex aurea Cherſoneſo, quam nunc Malacchen putamus, magnā vim eorum ad nos deferant, nihil tamen Indiæ illę ſuę præter piper gignunt. Reliqua enim vt cynamomum gariophilum & myriſticam nucem quam muſcatam, & operimentum eius, quē florem muſcatæ vocamus, ſed ſuos Indos ex longinquis atq; adeo nomine tantū cognitis inſulis aduehi certum eſt, nauibus nullo ferramento, ſed palmarum foliis duntaxat compactis, quarum vela rotunda ſunt, & hæc quoque ex vimine palmarum contexta. Hoc genus nauium iuncas appellāt, vnico tantum vento ſecundo aut aduerſo agi ſolitas. Nec mirum, quum hæc omnibus ferè ſeculis noſtris mortalibus incognitæ fuerint. Nam quæcunq; hactenus de aromatum huiuſmodi natiuo ſolo à priſcis autoribus prodita legimus, partim prorſus fabuloſa ſunt

partim

partim à veritate tam aliena, vt etiam regiones illæ vbi ipſi aromata gigni prodidére, ab iis oris vbi nūc ea naſci compertum eſt, paulo minus diſtent quàm nos ab eis ſciungimur. Nam vt reliqua omittam, tradidit Herodotus alioqui clariſſimus autor, cynamomum in auium nidis reperiri, in quos volucres illud ex longiſſimis regionibus, & præſertim Phœnix (cuius nidum neſcio quis vnquam viderit) detuliſſent. Plinius veró qui certius aliquid afferre poſſe ſibi videbatur, quod iam ante ætatem ſuam, tum Alexandri Magni tum aliorū claſſibus multa illuſtrata fuiſſent, tradit cynamomum gigni in Æthiopia Troglodytis connubio commixta. Quum nunc compertum ſit cynamomum longiſſime ab omni Æthiopia gigni, & maxime Trogloditarum, hoc eſt, in ſpeluncis ſubterraneis habitantium. Noſtris autem qui nunc rediére, quibus nihil tam cognitum erat quàm Æthiopia, neceſſarium fuerat, priuſquam has inſulas repererint & huc redierint, vniuerſum orbem idq; ſub ampliſſimo pierumq; parallelo circuire: quę nauigatio cum & admirabilis habeatur, & noſtra ſuperiorumve ætate vlla, non modo non inuenta, ſed nec vnquam tentata fuerit: ſtatui & curſum eius & totius rei ſeriem R. D. T. quàm veriſſime ſcribere. Curaui enim mihi & à duce claſſis & à ſingulis nautis qui cum eo rediére, referri omnia diligentiſſime. Retulerunt autem & Cæſari, & aliis multis ſingula quidem ea fide & ſynceritate, vt non modo nihil fabuloſi afferre, ſed fabuloſa omnia alia, veteribus autoribus prodita refellere & reprobare narratione ſua viderentur. Nam quis Monoſcelos ſeu Scyopodas, Scyritas, Spitameos, Pigmęos & multa huiuſmodi mōſtra potius quàm homines eſſe crediderit. Cū & à Caſtellanis in occidente per meridiem & à Portugallenſibus in orientem velificantibus tot loca vltra tropicum Capricornum quæſita, inuenta, luſtrataq; fuerint: ab his autē noſtris, reliquus vniuerſus orbis nauigatione nunc peragratus ſit, neq; tamen vnquam de huiuſmodi monſtruoſis homini-

bus certi quicquàm audiri potuerit, credi debet ea omnia fabuloſa & mendacia eſſe anilia, nullo certo autore per manus quodammodo tradita. Sed ne ego cui totus nunc orbis peragrandus eſt, in orationis meæ exordio nimium digrediar, ad rem venio. Cum hinc ante annos ferè triginta Caſtellani in occidente, Portugallenſes autem in oriente nouas atque incognitas terras perquirere cœpiſſent, ne alter alteri impedimento eſſent, partiti ſunt duo hi reges inter ſe terrarum orbem ſummi Pontificis, puta Alexādri ſexti auctoritate, hac ratione, vt ab inſulis Heſperidum, quas nunc promontorij ſeu capitis viridis appellant, recta in occidentem tercentum ſexaginta milliaria, quas Leucas vocant, linea verſus Arcticum, & altera verſus auſtralem polum protenderetur, quoad rurſus coirent, orbemq́ue in duas partes æquales diuiderēt. Et quicquid incognitę terræ in parte orient[illegible] detegeretur, hoc Portugallenſibus cederet: quicquid in occidentali, Caſtellanis. Hinc factum eſt, vt Caſtellani per meridiem in occidentem ſemper nauigauerint, & ibi continentem terram ampliſſimam, inſulas verò maximas & innumeras auri & margaritarum aliarumq́ue opum diuitias, & nunc poſtremo ingentem vrbem mediterraneam Tenoſticam in lacu quodam Venetiarum more ſitam inuenerint. De qua multa & magna, vera tamen, Petrus martyr memoriæ prodidit, auctor circa rerum fidem quàm elegantiam ſermonis accuratior. Portugallenſes verò, per meridiē et litora Heſperidum Ichthyophagorum Æthiopum ęquinoctialem & Tropicum Capricorni prætereuntes, in orientem nauigauerunt, & multas maximasq́ue prius, incognitas inſulas, atq́ue adeò Nili fontes & Troglodytas inuenerūt. Illinc per Arabicum & Perſicum ſinus in Indiæ littora intra Gangem, vbi nunc maximum emporium idem & regnum eſt Calicuticum, delati ſunt. Hinc ad Taprobanen quam nunc Zamaram vocant nauigarunt. Nam vbi Ptolemæus, Plinius, & reliqui Coſmographi, Taprobanen poſuére, nulla nunc eſt inſula, quæ vlla

ratione

ratione ea eſſe aut credi poſſit. Inde ad auream Cher-ſonneſſum vbi nunc Malaccha celeberrima vrbs & maximum orientis emporium ſitum eſt peruenerũt. Ex hac ſinum magnum ingreſſi ſunt, ad Sinarum vſq; populos, quos nunc Schinas vocant, vbi candidam gentem & ciuilem ſatis repererunt, Germanis noſtris ſimilem, Credunt Seres & Scythas Aſiaticos eouſque protendi. Et licet incertus quidam rumor peruagare-tur Portugallenſes in orientem eouſque progreſſos, vt limitibus ſuis tranſcenſis in Caſtellanorum termi-nos venerint. Malaccham & ſinum magnum intra no-ſtros fines contineri, omnia tamen dicta potius quàm credita fuére, donec ante quadriennium Ferdinandus Magellanus Portugallenſis vir clarus, & qui multis annis Portugallenſium nauium præfectus, oras totius orientis peragrarat. in odium Regis ſui, quem in ſe in-gratiſſimum querebatur, & Chriſtophorus Haro fra-ter ſoceri mei, qui ex Vlyſſipone, quam vulgò Lisbo-nam vocant, per ſuos multos annos in oriente illo & tandem cum Sinarum populis mercaturam fecerat, ita vt earum rerum magnum vſum haberet. Is quo-que iniuria à Portugallenſium Rege accepta, ſe in Caſtellam patriam recepit: Cæſari oſtenderent, non-dum quidem ſatis compertum vtrum Malaccha Caſtellanorum finibus aut Portugallenſium conti-neretur. Propterea quòd hactenus nulla certa lon-gitudinum ratio inueniri potuiſſet, ſatis tamen con-ſtare, ſi magnum & Sinarum populos ad Caſtel-lanorum nauigationem pertinere. Hoc item habe-ri longè certiſſimum, inſulas quas Moluccas vo-cant, in quibus aromata omnia gignerentur, & vnde in Malaccham veherentur, in occidentem Ca-ſtellanorum contineri, poſſêque ad illas nauigari: & inde aromata facilius minoréque impenſa & pretio tanquam ex natiuo ſolo in Caſtellam deportari.
Ratio nauigationis erat, vt ex occidente ſubter infe-rius hemiſphærium in orientem vſque nauigarent.

Res penè ardua & vana viſa eſt. Non quod graue exiſtimabatur, recta ex occidente in orientem ſubter hemiſphærium vehi,ſed quod incertum eſſet, vtrum ingenioſa natura, quæ nihil non ſumma prouidentia conſtituit,ita orientem ab occidente partim mari,partim terra diſtinxiſſet, vt hoc itinere & nauigationis curſu ad orientē perueniri poſſet. Non enim cōpertū erat,vtrū illa ingens regio,quā terrā firmā vocant,occidentale mare ab oriētali diſterminaret, liquebat cōtinentē illā ab auſtro in meridiē & inde in occidentē vergere. Repertas etiam ad ſeptentrionem regiones duas,quarum alteram Baccalearum à nouo genere piſcium,alteram terram floridam vocant. Quæ ſi terræ huic firmæ coniungerentur,nequaquam ex occidente in orientem poſſe deferri: cum nihil de freto aliquo huius terræ quòd tranſiri poſſet, licet diligentiſſimè magniſq; laboribus perquiſitum,nunq̄ tamē inuentū eſſet. Per Portugallenſium autem limites et orientem, rem incertam & longè periculoſiſſimam iudicabant. Qua de re Cæſari & ſuis viſum eſt, eos quidem rem vt magnæ ſpei,ſic maioris difficultatis polliceri. Cúmque vterq; in diem duceretur, obtulit Magellanus ſeſe iturum. Chriſtophorus autem impenſis ſuis & ſuorum claſſem inſtructurum dummodo autoritate & auſpiciis Cæſaris nauigare liceret. In quo dum obſtinatius perſiſterent, parauit Cæſar ipſe claſſem quinq; nauium,& huic Magellanus dux præficitur. Mandata erant vt ad littora terræ firmæ verſus auſtrum nauigarent, donec illius regionis aut finem, aut fretum aliquod inuenirent, per qnod ad odoriferas illas Moluccas pueniri poſſet. Soluit itaq; Magellanus die decimo Auguſti, Anno M.D.XIX. quinq; nauibus ex Hiſpali. Vnde paucis diebus ad inſulas Fortunatas,quæ nunc Canariæ paſſim appellant̄ ventū eſt. Ad Heſperidum inde inſulas peruenére, à quibus curſum ſuum inter occidentem & orientem verſus continentem illam quam ſupra memorauimus cepére, ac intra certos dies felici nauigatione promontoriū detexere,cui

ſan-

ſanctæ Mariæ nomen inditum eſt. Vbi Ioannes Ruy-
dias ſolius nauium præfectus, dum iuſſu regis Ferdi-
nãdi catholici littora huius continẽtis claſſe peruagare
tur, ab Anthropophagis quos Indi Canibales vocãt,
cũ aliquot ſociis ſuis comeſtus fuerat. Hinc noſtri per-
petuo curſu huius cõtinentis littora legére, quæ longiſ-
ſimo tractu in Auſtrũ, quam nunc plagam ſub auſtra-
li polo appellandã duco, & paululum ad occidentem
vergentia protenduntur, ita vt Tropicum capricorni
ad multos gradus tranſcenderint. Sed non tam facilè
quàm dixi. Sunt enim vltimo Martij ſequentis anni
delati ad ſinum cui ſancto Iuliano nomen impoſuere.
Hic polũ antarcticũ. 40. gradus, et ⅔ ſuper horizontẽ
ſuum illis eleuatum, tam ex altitudine & declinatione
ſolis ab æquinoctiali, qua iam plurimũ et plus quàm
altero quouis ſydere nautæ noſtri vtuntur, quàm ex
ipſius Antarctici altitudine dependerint. Longitudinẽ
verò à Fortunatis inſulis in occidentem quinquagin-
taſex. gradus tradidére. Nam cum priſci Coſmogra-
phi, & præſertim Ptolemęus, longitudines locorum à
Fortunatis inſulis in orientem vſq; ad Cattigaram cẽ-
tum & octoginta gradibus metiretur, et noſtri quàm
longiſſimè in occidente nauigauerint, cœpere à Fortu-
natis inſulis per occidentẽ vt debuére, vſque ad Catti
garam alios centum octoginta gradus deſignare. Ta-
men noſtri nautæ propter ea quod in tam longinqua
adeoq; à terra diſtante nauigatione, longitudini certa
ſigna terminoſq; ſibi præfigere deſignareq; poſſunt: po
tius mihi in longitudinum ratione hallucinari, quàm
quicquam certi attuliſſe videntur. Attamen ea interim
qualiacunque fuerint donec certiora reperiantur, non
prorſus reijcienda ſed admittenda exiſtimo. Sinus hic
vaſtus videbatur, & ſpeciem freti referre. Quamob-
rem Magellanus præfectus duabus manibus ſinus ſi-
tum explorare iubet. Ipſe reliquas in alto anchoris fir-
mat. Poſt biduum relatum eſt ſinum vadoſum nec lõ-
gius in terram prætendi. Noſtri in reditu aliquot In-
dos, ad littora conchylia legentes conſpexere. Indos

vocant omnium incognitarum terrarum indigenas. Erāt proceræ longitudinis, palmarum ſcilicet decem, ferinis pellibus tecti, fuſciores quàm regionis ſitus poſtularet, ad quos dum aliquot ex noſtris in terrā egrederentur, atq; illis tintinnabula & chartas papyraceas depictas oſtēderent, cœpere noſtros ad rude murmur et inconditum carmen circumſaltantes, vtq; noſtris ſui admirationem facerent, demiſére abſq; nauſea ſeſquicubitales ſagittas per guttur ad ſtomachi vſq; fundum. Quas protinus rurſus extrahentes quaſi ea re fortitudinem ſuam oſtentaſſent, gaudere vſi ſunt. Venére tandē tres tanq̄ legati, & noſtros ſignis quibuſdam orarunt, vt ſecum longius in terram progrederentur, quaſi eſſent eos omni hoſpitalitate excepturi: Mittit Magellanus cum his viros ſeptem bene inſtructos, vt regionē et gentem diligenter quoad poſſent indagarent. Hi cū eis ad mediterranea regionis. 7. milliaria profecti ſunt, ventum eſt in deſertum & inuium nemus. Hic erat tugurium humile admodū & ferarū pellibus coopertū. Duę erāt in eo manſiones, in altera mulieres cum prole ſua, in altera viri verſabantur. Mulieres & infantuli .13. & viri .5. erant. Hi hoſpites ſuos ferali apparatu q̄tū illis regius videbaī excepére. Occiſum eſt animal quod haud multū ab onagris differre videbaī, huius carnes ſemitoſtas noſtris appoſuere nullo alio cibo neque potu appoſito. Noſtris noctu pręter morē ſub pellib⁹ cubare neceſſariū erat, ob ingentē vim niuium et ventorum. Quare priuſquam dormirent excubias diſponunt. Idem & Indi faciunt, qui ad focum horribile quid ſtertentes, prope noſtros ſtrati erant. Quum illuxiſſet, noſtri poſtulant, vt cum familia vnà ſecum ad naues reuerterentur. Quod cum Indi illi diu negaſſent, & noſtri hoc imperioſius exigere cœpiſſent, ingrediuntur viri ferale illud gynecium. Hiſpani arbitrati ſunt eos cum vxoribus hanc tranſmigrationem conſultare. Cum interim aliis quibuſdam horribilibus pellibus, à planta pedis ad ſummum verticem tecti, facie variis coloribus infecta, arcubus & ſagittis

gittis ad prælium terribili & ſtupendo hoc accinctu ornati & longe maioris quàm antea ſtaturæ in aciem prodeunt. Hiſpani qui ad manus deueniendum putabant, pixidem emitti iubent. Qui ictus etſi irritus fuiſſet, egregij tamen gigantes, qui pauldante Iouem debellaturi videbantur, hoc ſonitu adeo ſunt deterriti vt protinus de pace loqui cœptum ſit. Summa erat vt tres viri reliqua familia dimiſſa, cum noſtris ad naues redirent. Itur itaqꝫ ad naues. Sed quum noſtri nō modo gigantulorum curſum, ſed nec paſſus curſu æquare poſſent, duo ex ijs ex itinere ad conſpectū onagri procul in monte paſcentis quaſi hunc inſecuturi eſſent, fuga euaſére. Tertius ad naues perductus, ſed inedia, quā ſibi Indorum more ex tædio indixerat, intra paucos dies extinctus eſt. Et licet præfectus nauium ad tugurium illud reuiſiſſet, vt denuo vnum aliquem gigantum eorum caperet, quem pro rei nouitate Cæſari afferret, nemo tamen inuentus eſt, ſed omnes vnà cum tugurio aliò ſeſe tranſtulerunt. Vnde liquet gentem illam quoqꝫ vagam eſſe, nec poſtea noſtri, licet ad ſinū illū per multos dies vt infra memorabimus permanſiſſent, Indum amplius in litore illo conſpexére: ſed nec tanti etiam quicquam in ea regione eſſe arbitrari, quo & mediterranea illius longius ſcrutari deberent. Et quanquā Magellanus animaduerteret longiorē manſionem illic inutilem eſſe, tamen quia mare aliquot dies fluctuoſum, cœlumqꝫ turbidum eſſent, & terra illa continue ad auſtrum vergeret, vt quo magis progrederentur, eo regionē frigidiorē inuenturi eſſent, diſceſſus neceſſario de die in diem dilatus eſt, donec iam mēſis Maius aderat, à quo illic aſperrima hyems ſęuire incipit, atque adeo, vt iam in noſtra æſtate ibidem hyemandū eſſet. Proſpiciēs autē Magellanus nauigationē diuturnā fore, cōmeatū inter ſuos, quo longius copia eius ſuppeteret, parcius iubet diſtribui. Hiſpani vbi per aliquot dies rē ęquanimiter tuliſſēt, hyemis quoqꝫ magnitudinē ac terrę rigorē veriti, orarūt tandē pręfectū ſuū Magellanū, vt quoniā animaduerteret regionē illā perpe-

perpetuo tractu in auſtrum protendi, nec ſpem fini illius aut freti ſupereſſe, hyemem quoq; ſæuam immi nentem, & multos inedia rerumq; incommoditate ex tinctos, ſeſe quoque legem illam ſumptuariam quam tuliſſet, diutius non poſſe ſuſtinere: Cæſarem autem nunquam eius animi fuiſſe, vt quicquam obſtinatius tentari deberet, cui natura cæteræq; difficultates obſta rent, labores ſuos iam ſatis perſpectos probatosq; fo re. Quum eouſque prouecti iam eſſent, quo nulla vn quam mortalium vel audacia vel temeritas progredi auſa fuiſſet. Poſſe autem facile, flante ab auſtro vento intra aliquot dies, ſi meridiem verſus veleficarent, in mitiorem aliquam plagam deferri. At contra Magel lanus, cui iam decretum erat aut mori aut cœpta perfi cere, reſpondit ſibi à Cæſare curſum nauigationis præ ſcriptum, à quo neq; poſſet neque vellet vlla ratione diſcedere, & propterea eouſque nauigaturum, quoad terræ huius aut finem aut fretum inueniret. Quod etſi hyeme obſtāte in præſentia præſtare non poſſet, in æſta te tamen regionis illius rem facilē fore. Siquidem ip ſos tunc verſus Antarcticum terræ huius tractum ſe cuturos, quoad illius tota ea æſtas vnicus & perpetuus foret dies. Eſſe quoquo modo vellent, vnde inædiam & hyemis incommoditatē leuare poſſent. Siquidem lignorum magnam eſſe copiam, mare, conchylia & pleraq; genera piſcium optimorum præbere: Fontes ibi ſalubres, aucupium quoque & venationem ſubue nire multis. Panem vero & vinum neq; hactenus de fuiſſe neq; deinceps defutura, dummodo ea ad neceſſi tatem, & tuendam ſalutem, non ad voluptatem & lu xum diſpenſari patiantur. Nihil autē hactenus actum, quod aut admiratione dignum, aut quo reditui neceſ ſitatem prætexerent. Siquidem Portugallenſes nō mo do quotannis, ſed quotidie ferè tropicum capricorni, quum in orientem penetrarent, nullo negotio ad duo decim vſq; gradus tranſcendere. Se autem quantula laude dignos exiſtimandos, qui quatuor non amplius gradibus longius in auſtrum proceſſiſſent. Sibi certe

hoc

hoc ſtatutum, antea ſe extrema paſſurum quàm Hi‑
ſpaniam cum ignominia repetiturum: crederetꝙ́ ſoci‑
os omnes, aut ſaltem eos in quibus generoſus ille Hi‑
ſpanorum ſpiritus nondū prorſus eſſet extinctus, eiuſ‑
dem quoqꝫ animi eſſe. Illud itaque duntaxat hortari,
vt reliquum hyemis æquo animo ſuſtinerent: tanto fo
re vberiora præmia, quanto maioribus laboribus &
periculis Cæſari, nouum et incognitum aromatum at‑
que auri diuitem orbem aperuiſſent. Hac concione
Magellanus ſuorum animos mitigatos erectosꝙ́ eſſe
exiſtimans, intrà paucos dies nefaria fœdaꝙ́ ſeditione
afflictus eſt. Nam vulgo inter nauales ſocios cœpére
ſermones de vetere atqꝫ æterno Portugallenſium Ca‑
ſtellanorumꝙ́ odio, Magellanum Portugallenſem eſ‑
ſe. Nihil ab eo glorioſius patriȩ ſuæ geri poſſe, quàm
hanc claſſem cum tot viris perdere. Neqꝫ credendum,
etiam ſi poſſet, Moluccas inſulas reperire cupere, ſed
ſatis habiturū ſi Cæſarem aliquot annos vana ſpe poſ‑
ſit circumducere, interim noui aliquid euenturum, vn‑
de Caſtellani ab aromatum inquiſitione prorſus auer
tantur. Neqꝫ item cœptum iter ad Moluccas illas bea
tos pertēdere, ſed ad externas aliquas niues ac glaciem
& cœli perpetuam intemperiem. Magellanus his di‑
ctis mirifice iritatus corrigit ſocios, ſed aſperius ali‑
quanto, quàm homini peregrino, idꝙ́ in regione lon‑
ginqua præfecturam gerenti conueniret. Itaque facta
conſpiratione nauem occupant, regreſſum in Hiſpani‑
am apparantes, ille cum reliquis quos adhuc dicto au
dientes habebat nauigium illud inuadit, ducemꝙ́ eius
ac alios præcipuos ſupremo ſupplicio afficit, ijs etiam
in quos iure id fieri non poterat eam ſortem ſubeunti‑
bus. Erant enim regij quidam miniſtri, in quos nemo
præter Cæſarem ipſum eiuſve ſenatū, capitali pœ‑
na animaduertere iure poteſt. Nemo tamen pro tem‑
pore regni imperium detrectare auſus fuit. Licet non
defuére qui adinuicem ſuſurrarent, Magellanū eo mo‑
do in reliquos ad vnū omnes Caſtellanos ſæuitia graſ‑
ſaturū, donec ſublatis vniuerſis è medio ipſe, cum pau‑
cis Por‑

cis Portugallenſibus ſuis eadem claſſe in patriam re‑
uerti poſſet. Altius itaque hoc odium pectori Caſtel‑
lanorum inſedit. Magellanus tamen cum primum ma
ris procellas & hyemis aſperitatem miteſcere animad
uertit, ſoluit ex ſinu Diui Iuliani. 24. Auguſti. Vt[que] an‑
tea multos dies terræ tractum in auſtrum vergentem
fuerat ſecutus, conſpectum eſt tandē promontorium,
quod ſanctę crucis appellauére. Vbi dum eos ſæuior
tempeſtas ab oriente exorta deprenderet, vna ex quin
que nauibus ad littora eliſa eſt, hominibus cum merci
bus & ornamentis ſaluis præter ſeruum vnum Æthio
pem, qui fluctibus obrutus & demerſus fuit. Hinc tel
lus paulò inter orientem & auſtrum protendi viſa eſt,
quam dum more ſuo luſtrare incipiunt. 26. Nouem‑
bris, fauces quædam quæ ſpeciem freti præ ſe ferrent
detectæ ſunt, ingreditur eas Magellanus, protinus cū
vniuerſa claſſe, dum alios atque iterum alios ſinus con
ſpicit, iubet eos omnes diligenter nauibus colluſtrare,
ſi vſpiam tranſitus pateret, quas ſe ad quintum diem
quæcunque acciderēt, in freti faucibus expectaturum
recepit: vna ex his cui ipſius Magellani ex fratre ne‑
pos Aluarus Meſchita præfuit, per ſinus ipſius refle‑
xus iterum in mare vnde ſinum ingreſſa fuerat defer‑
tur. Hiſpani autem quum ſe longe à reliquis nauibus
diſtare conſiderarent, facta conſpiratione de reditu, Al
uarum præfectum nauis ſuæ in vincula coniiciunt, ac
iter ſuum ſeptentrionem verſus capiūt, ſunt[que] tandem
ad litora Æthiopiæ delati, inde parato cōmeatu, octa‑
uo menſe poſtquam à reliquis diſceſſerant, in Hiſpani‑
am venére. vbi Aluarum cauſſam ex vinculis dicere
faciunt, quaſi ipſius maximo conſilio atque ſuaſu pa‑
truus Magellanus tanta ſæuitia in Caſtellanos vſus
fuiſſet: At Magellanus vbi aliquot dies vltra ſtatutū
tempus, nauim hanc expectaſſet, et altera rediiſſet, quę
nihil præter ſinum vadoſum, ſcrupuloſ[que] & rupes al‑
tiſſimas in litore comperiſſet: tertia vero nauis nuntia‑
ret ſinum hunc maximum freti ſimilitudinem habe‑
re, quum triduo nauigantes exitum quidem nullum,
ſed

ſed quo latius progreſſi fuiſſent, anguſtius maris ſpatium inueniſſent, & eam altitudinem cuius multis in locis nulla longitudine fundum attingere potuére: animaduertiſſe etiam ex æſtu maris, fluxum aliquando quàm refluxum vehementiorem, inde illis quoque perſuaſum eſſet illac tranſitum in aliud aliquod pelagus patére: ſtatuit per hunc vela ventis dare. Erat fretum hoc, quod quidem tunc fretum eſſe ignorabatur, latitudinis aliquando trium, aliquando duorum, nonnunquam decem, aut quinque milliariorum Italicorum, vergebatq; paululum in occidentem. Altitudo autem poli auſtralis duos ſupra quinquaginta gradus inuenta eſt: longitudo vero eadem quam ad ſinum ſancti Iuliani comperiſſent. Aderat iam menſis Nouembris, noctem habebant pauló amplius horarum quinque, & nullos vnquam mortales in litore conſpexére. Viſa fuit tamen nocte quadam ignium maximè á ſiniſtro latere multitudo, ex quo coniecturam faciũt ſe ab incolis regionis illius fuiſſe conſpectos. Magellanus autem quod terram illam fragoſam atque inſuper æternis frigoribus rigentem videret, indignum iudicabat in ea indaganda plures dies perdere, quamobrem tribus tantummodo nauibus continuo curſu in interiora freti vectus eſt, donec vigeſimoſecundo die poſtquam in eo nauigare cœperat, in aliud mare amplum atque vaſtum defertur: longitudinem freti milliarium Hiſpanorum ferè centum eſſe atteſtantur: Terram quam ad dextram habuiſſent: continentem eſſe quam diximus haud dubium eſt. Ad ſiniſtram autem non emporium, ſed inſulas eſſe exiſtimant, quod aliquando ex latere illo, in vlteriori litore maris repercuſſum et fremitũ audiuiſſent. Videt Magellanus, continentẽ rurſus recta ad ſeptentrionẽ dirigi, quamobrẽ iubet dimiſſa terra illa ingẽti ad dextrã nauigationis curſum per vaſtũ & ingens hoc pelagus, quod neſcio an vnquã noſtras aut alienas naues cõſpexerit, rectam eam oram dirigere, ex qua Corus flare conſueuit, hoc eſt inter occidentem & ſeptentrionem, ea quidem ratione,

tione,vt tandem per occidentem in orientem ac rurſus ſub zonam torridam perueniret,ſatis enim exploratum habuit Moluccas in remotiſſimo eſſe oriente & haud multũ à linea æquinoctiali poſſe diſtare. Hic perpetuus curſus fuit:neque ab eo vnquam diſceſſére, niſi quantum tempeſtatum & ventorum vis eos aliquando alioŕſum declinare coëgit, vbi quadraginta dies hoc modo vehemẽti & vt plerunque ſecundo vento per altum delati fuiſſent, ac nihil vnquam niſi pontum & vndiq; pontum conſpexiſſent, iamq́; rurſus ferè ſub tropico capricorni nauigarent, venére in conſpectum inſulæ duæ, exiguæ tamen & ſteriles, ad quas dum naues appellere conarentur,eas inhabitatas inuenerunt,ad eas tamen curationi corporum(Nam piſcatio habebatur ſatis commoda)biduum conſumptum eſt. Inſulas tamen has infortunatas communi decreto appellant. Tum rurſus inde ſoluerũt,priſtino illo curſu & nauigationis inſtituto. Dumq; iam trimeſtre ſupra dies viginti feliciter per altum hoc veherentur,ac ingens maris ſpatiũ menſi eſſent,vaſtiusq́; quàm vllum humanũ ingenium caperet, quod aſſidue ferre magna vi ventorum acti eſſent , conſiſterentq́; iam denuo citra æquinoctialem lineam,cõſpecta eſt eis tandem inſula quædam ab indigenis,vt poſtea cognouerunt,Inuagana nominata.Qui dum propius accederent,comperernt altitudinẽ poli Arctici vndecim graduum. Longitudinem verò à Gadibus per occidentem.158. arbitrabantur. Protinus alias atque iterum alias inſulas proſpexére, ita vt ſe in archipelagũ quendã ingentem delatos viderent,ad Inuaganam ventum eſt,attamen inſula inhabitata inuenta eſt. Accedunt aliam exilem licet, vbi duas Canoas Indorum conſpiciunt, ſic enim hoc genus nauigĳ quod peregrinum eſt ab Indis nuncupari ſolet, eſt enim exciſſum cauatumq́; ex vnico arboris trunco,capitq; vnum vel ad ſummum alterum hominẽ,indicĳs ac ſignis ſicut muti cum mutis loqui ſolent. Ab Indis ſcrutantur nomina inſularũ, & vnde nam eis commeatus copia ſubminiſtrari poſſet,cu-

ſet,cuius magna penuria premebantur, intelligunt il‑
lam in qua fuerāt Inuaganam: vbi tunc eſſent, Acacan
nuncupari,ſed vtranq; inhoſpitam. Cæterū haud lon‑
ge diſtare inſulam cui Selani nomen eſſet, quam & fe‑
rè digito oſtendebant. Eam habitatam, & copiam om‑
nium rerum quæ ad vitæ neceſſitatem ſpectarent in ea
reperiri. Noſtri aquatione in Acacan facta, ad Selani
tendunt, deprehendit hic eos aduerſa tempeſtas vt ad
inſulam illam naues appellere nequiuerint, quin ad
Maſſanam aliam inſulam deiecti ſunt, vbi trium inſu‑
larum agit rex, inde ad Subuth peruenére, ampla hæc
eſt & ingens inſula, vbi inito cum regulo fœdere, pro‑
tinus in terram deſcendunt, vt ſacra de more Chriſtia‑
norum facerent. Aderat enim feſtum reſurrectionis il‑
lius qui nos ſaluos fecit. Quare in litore ex nauium ve
lis & ramis ſacellum atq; in eo altare Chriſtianorum
ritu conſtruunt, patrioq; more ſacra faciunt. Accur‑
rit regulus cum magna Indorū multitudine, qui om‑
nibus peractis viſi ſunt hoc deorum cultu delectari,
Præfectumq; atque aliquot ex præcipuis in tugurium
reguli deducunt, & ea quæ habebāt cibaria apponūt.
Panis quem ſagum vocāt, erat ex trunco ſeu ligno ar‑
boris haud multum à palmis diſſimilis. Hæc fruſtra‑
tim diſſecta, ac in ſartagine oleo frixa panem hūc præ‑
bet, cuius particulam Reuerendiſſ. D. T. mitto: potus
erat humor qui ex conſciſſis palmarum ramis deflue‑
re & manare ſolet. Aucupia quoq; conuiuium orna‑
bant. Reliqui fructus illius erant regionis. Conſpicit
Magellanus in domo reguli quendam ægrum & iam
prorſum extenuatum, ſcrutatur quiſnam hic eſſet, &
quo morbi genere torqueatur. Intelligit nepotem illi‑
us reguli, & iam biennio vehementi febri laboraſſe:
iubet eum bono animo eſſe: ſi modo Chriſto ſe deuo‑
ueret, protinus ſalutem & priſtinam valetudinem re‑
cuperaturum. Indus conditionē accipit. Cruceq; ado‑
rata baptiſmum capit, poſtridie ſe incolumem affir‑
mat, ſurgit ex lectulo, ambulat, cibū ſumit vt reliqui.
Neſcio quæ inſomnia Indis ſuis narrat. Quid multa?

Regulus ipſe cum Indorum duobus millibus ſupra ducentos baptizatur, Chriſtiq́ nomen & religionem profitentur. Magellanus autem hanc inſulam diuitem auri & gingiberis eſſe conſiderans, prȩterea omnibus circumuicinis inſulis ſitu ſuo adeò opportunam, vt inde facilè earum opes & terræ munera poſſet explorare. Quapropter regulum Subuth adit, illíque perſuadet, cum ipſe dimiſſo vano atque impio deorum cultu ſe ad CHRISTI religionem conuertiſſet, æquum eſſe vt reguli proximarum inſularum eius iuſſui imperióque parérent, ſtatuiſſe ſe itaque hac de re legatos mittere, & eos qui minus dicto audientes forent, ad hoc armis cogere. Placet barbaro conditio, legati mittuntur. Venit idem atque alter regulus, & Subuthicum patrio more adorant. Erat proxima inſula Mauthan, cuius rex cȩteris milite et armis prȩſtabat, ille recuſat ſe eũ adoraturũ cui imperare iam diu ſolitus fuiſſet. Magellanus, qui quod cœpiſſet cõficere cuperet, armari iubet quadraginta ex ſuis, quorum virtutẽ & in bello robur perſpectum habuit, inque Mauthan cymbis tranſuehitur, quæ proxima inſula erat. Subuthicus Regulus aliquot ex ſuis ei adiunxit, qui inſulæ ſitum & naturam locorum doceant, & ſi in rem eſſet acie etiam decertent. Rex Mauthan noſtros aduentare proſpiciens, ad tria milliaria ſuos in campum educit. Magellanus ſuos cum tormentis machiníſque bellicis, licet paucis, in littore exponit, quanquam ſe longè hoſtibus inferiorem numero animaduerteret, gentem præterea bellicoſam, quæ lanceis & aliis longioribus armis vteretur, ſatius tamen duxit cum eis acie decernere, quàm aut regredi, aut Subuthico milite vti. Iubet itaque ſuos bono ac conſtanti eſſe animo, neque terreri hoſtium multitudine: cum ſæpe viſum eſſet, cum aliâs tum proximis diebus, in inſula Iuacatan Hiſpanos ducentos, aliquando ducentena & nonnunquam trecentena hominum millia acie fudiſſe. Subuthicis verò oſtendit, ſe non eos ad pugnandum, ſed ad ſuorum fortitudinẽ & in bello robur ſpectandum adduxiſſe,

duxiſſe. Itaque impetu in hoſtes facto pugnatur acri-
ter vtrinque, ſed cum hoſtes numero noſtros ſupera-
rent & longioribus armis vterentur, quibus noſtris
multa incommoda inferrent, confoſſus eſt tandem ip-
ſe Magellanus. Reliqui autem & ſi nondum plane vi-
cti viderentur, amiſſo tamen duce, pedem referunt.
Quos hoſtes, ꝗ in ordine retrocederent, inſequi non
audent. Reuertuntur itaque Hiſpani amiſſis claſſis
præfecto Magellano & aliis ſociis ſeptem in Subuth,
vbi nouum claſſis præfectum eligunt Ioannem Serra
num, virum haud ſpernendum, is protinus inita fœde-
ra cum Subuthico Rege, nouis muneribus renouat, ac
Mauthan Regem ſe deuicturum ſpondet. Habuerat
ſeruum Magellanus ex inſulis Moluccarum ortum,
quem aliâs in Malaccha emerat. Hic Hiſpanam lin-
guam abſolutè callebat, & eo alio adhibito interprete
Subuthico, qui Moluccenſis ſermonis gnarus erat, no
ſtri negotiabantur: hic prælio Mauthenſi interfuerat,
& exilia quædam vulnera in eo acceperat. Qua de re
cubabat toto die intẽtus valetudini. Serranus q nihil
ſine eo pertractare potuit, corripit hoĩem durioribus
verbis, eum ſcilicet non deſiſſe ſeruũ atq; mancipium
eſſe, occiſo Magellano, ſed grauius ſeruitutis iugum
ſubiturum, & aſperrimis loris cæſum iri, niſi officioſi-
us demandata miniſteria exequeretur. Seruus hic ex
his verbis ingens odium in noſtros concipit. Diſſimu-
lata tamen ira poſt aliquot dies regulum Sabuthicum
adit, docet inſatiabilem eſſe Hiſpanorum auaritiam.
Iiſque hoc ſtatutum & decretum, vt deuicto Mau-
thano Rege, in ipſum poſtea ſæuiant & captiuum ab-
ducant, neque aliud rebus ſuis remedium adhiberi poſ
ſe quâm fraudem fraude pręuenire. Barbarus omnia
credit. Clam pacem cum rege Mauthan & reliquis
facit, & in noſtrorum exitium conſpirant. Vocatur ad
ſolenne conuiuium præfectus Serranus cum reliquis
omnibus præcipuis, qui numero. 27. fuére. Hi nihil ma
li ſuſpicati quod Barbari omnia aſtutè diſſimulauerãt,

ſecure & incaute in terram tanq̃ q qui cum regulo ci
bum ſumpturi eſſent, deſcēdunt. Inter epulandum ab
iis qui in inſidiis collocati fuerant opprimuntur. Fit
clamor, vndique nuntiatur protinus in nauibus no
ſtros occiſos, & in tota inſula hoſtilia eſſe omnia, pro
ſpiciunt ex nauibus noſtris, pulchram crucem quam
in arbore poſuerant: à Barbaris magno furore in ter
ram præcipitari & in fruſta ſecari. At Hiſpani reliqui
qui in nauibus manſerant, de ſociorum clade edocti,
maiores inſidias verentur. Quapropter anchoris ſubla
tis vela ventis ocyus committunt. Adducitur paulò
pòſt ad litora vinctus miſerè Serranus, obſecrat, vt à
tam dira captiuitate redimatur, ſe impetraſſe vt redi
mi liceret, modo de ſuis hoc fieri concedatur. Noſtri
& ſi ducem turpe hoc modo relinquere exiſtimabant,
tamen fraudem & inſidias verti, in altum tendunt, re
licto Sarrano miſere ad littora lachrymante, opém
que atque auxilio ſuorum planctu ingenti lugubríq;
implorante. Hiſpani duce ſociiſque amiſſis triſtes an
xiique nauigabant, non modo calamitate & ſociorum
clade perturbati, ſed quod iam ad eam paucitatem &
numerũ eſſent redacti, qui ad tres naues gubernandas
impar haberetur. Qua de re cõſiliũ ineunt, et continuo
communibus ſuffragiis nihil magis in rem eſſe decer
nunt, quàm vna aliqua trium nauium igni abſumpta
duas duntaxat aſſeruare. Accedunt itaque proximam
inſulam cui Cohol nomen erat, & armamentis in ali
as duas naues tranſlatis tertiam hanc concremant. In
de ad inſulam Gibeth deferuntur. Quam & ſi auro ac
gingibere multiſque aliis rebus fœlicem cognoſce
rent, diutius tamen ad eam non morandum cenſent,
quod Indos illos nulla beneuolentia ad ſe allicere po
tuerint. Armis autem decernere paucitas prohibebat.
Illinc ad Porne inſulam tendunt. Duæ in hoc archi
pelago inſulæ erant ingentes amplæque, quarum alte
ra Siloli dicta eſt, cuius Rex ſexcentos liberos habe
bat. Altera quam diximus Porne Siloli maior eſt.
Quippe quæ nauigatione ſex menſium ambiri vix
poſſit.

poſſit. Porne autem trium. Sed quemadodum illa vaſtior, ita hæc & terræ felicitate beatior, & vrbis eiuſdem nominis magnitudine clarior eſt. Sed cum Porne inſulis cæteris quas hactenus colluſtraſſent nobilior haberetur, vnde & cęteros bonos mores vitæque cultum accipere videbantur, ſtatui horum populorum mores & inſtituta paucis attingere. Sunt omnes hi inſulani Caphræ, hoc eſt, gentiles, Solem & Lunam deos colunt: Soli diei, Lunæ verò noctis imperium adſcribunt, illum marem, hanc fœminam dicunt, atque hos cæterarum ſtellarum parentes vocant, quas omnes deos eſſe, minutos tamen, arbitrantur. Solem orientem certis carminibus ſalutant potius quàm adorant. Item Lunam noctu fulgentem, à quibus liberos, fœcundam pecoris fœturam, terræ huberes fructus, aliáque id genus depoſcunt. Cæterum pietatem ac iuſtitiam colunt, & præcipuè pacem atque otium amant, bellum verò maximè deteſtantur, Regem ſuum dum paci ſtudet, vt deum colunt. Cum belli cupidior ſit, non quieſcunt donec hoſtiū manu in acie ceciderit. Qui vbi bellum gerere ſtatuit, quod rarò fit, primus à ſuis in acie collocatur, vbi omnem hoſtium impetum ſuſtinere cogitur. Neque ſtrenuè in hoſtem inferunt ſeſe, niſi donec regem ſuum occiſum intelligunt, tunc enim primùm pro libertate & futuro Rege pugnare incipiunt, neque vnquàm apud eos viſus eſt Rex belli autor quin in acie ceciderit. Qua de re raro bella gerunt, fines protendere iniquum putant.
Oibus autē pręcipuum eſt ſtudium ne finitimos populos apud peregrinos iniuria laceſſant. Verùm ſi quando ipſi laceſſiti fuerint, par pari referūt. Et ne latius ſerpat, protinus ad concordiam ſpectant. Neque quicquàm apud eos glorioſius eſſe poterit, quàm ſi quis prior pacem petierit: neque item magis indecorum quàm in pace petenda præuentum eſſe, fœdum autem atque deteſtabile cenſent pacem petenti negare, etiam ſi quis iniuria laceſſitus fuerit. Namque in huius exitium finitimi omnes tanquam dirum atque impium

protinus conſpirant. Quò fit, vt omni ferè tempore tranquillitate & otio fruantur. Nulla apud eos latrocinia, cædes etiam nulla. Nemini regem præterquam vxoribus eius & liberis alloqui fas eſt, non niſi eminus per cannas quas auri illius apponunt, & quicquid volunt per eas inſuſurrant. Poſt mortem homini nullum eſſe ſenſum dicunt, quod nec vllus ante natalem fuiſſet. Ædes habent exiles ex lignis & terra conſtructas, partim rudere, partim palmatis frondibus coopertas. In vrbe Porne viginti milia domorum eſſe certum habetur. Vxores ducunt quot alere poſſunt, cibo vtuntur, quem aut aucupium, aut piſcatio præbet. Panem ex oryza conficiunt. Potum ex liquore qui de conſciſſis palmarum, vt diximus, ramis ſtillat. Alij mercaturam in propinquis inſulis faciunt, ad quas iuncis deferuntur alij venationi, alij piſcationi, alij agriculturæ ſtudent. Veſtes habent ex goſſampino, animalia etiam ferè omnia quæ apud nos ſunt præter oues, bouem, & aſinum. Equi tamen perexigui & exiles ſunt. Camphoræ, gingiberis & cynamomi magnus apud eos prouentus. Inde noſtri rege illo ſalutato & muneribus condonato ad Moluccas tendunt: quæ illis ab eodem rege commonſtratæ fuêre. Veniunt ad littora inſulæ Solo, vbi Margaritas magnitudine ouorũ turturum aut aliquando gallinarum intelligunt, quæ tamen non niſi in altiſſimo æquore expiſcari poſſunt. Noſtri huiuſmodi vnionem non attulére, quod anni tempus illorum piſcationem non præbebat. Cepiſſe tamen ea in regione oſtreum atteſtantur, cuius caro ſeptem ſupra quadraginta librarũ eſſet. Hinc facile crediderim tantæ magnitudinis margaritas illic reperiri. Quum ſatis conſtet vniones concharum partum eſſe. Et ne quicquam prætermittam, conſtanter noſtri aſſerunt narrauiſſe inſulanos Porne, regem geſtare in diademate vniones duos oui anſerini magnitudine. Hinc ad inſulam Gilonam ventum eſt vbi homines conſpexére auriculis longis atq; adeo pendulis vt humeros attingerent, quæ quum admodum admirarentur noſtri,

ſtri,intelligunt ab indigenis, haud longe diſtare aliam inſulam,vbi homines eſſent non ſolum pendulis, ſed adeò latis amplisq́ auriculis, vt quum ex vſu eſſet,altera earum vniuerſum caput cõtegeret. Noſtri autem qui non monſtra,ſed aromata quęrerent omiſſis nugis recta ad Moluccas tendunt, octauo menſe poſtquam præfectus eorum Magellanus in Mauthan occubuerat,ab eis repertæ ſunt.Inſulæ ſunt numero quinq́,Tarante,Muthil,Thedori,Mare, & Matthien nuncupatæ:tum citra,tum vltra,tum etiam ſub ipſo æquinoctiali ſitæ. Alia Gariophilum,alia Myriſticam nucem, alia cynamomum gignit. Vicinæ ſunt omnes,ſed paruæ atque anguſtæ admodum. Reges Marmin paucis ante annis immortales animas eſſe credere cœpere. Haud alio argumento ducti, quàm quod auiculam quandam pulcherrimam nunquã terræ aut cuiquam alij rei quę in terra eſſet,inſidere animaduerterent. Sed aliquando ex ſummo æthere exanimem in humum decidere. Et cum Mahumetani qui ad eos commercij cauſſa commearent,hanc auiculam in paradiſo ortam, paradiſum vero locum animarum,quę vita functę eſſent,atteſtarentur, induerunt hi reguli Mahumeti ſectam, quod hæc de hoc animarum loco mira pollicerètur. Auiculam vero Mamuco Diata appellarunt. Quam adeo ſanctè religioſeq́ habent, vt ſe ea reges tutos in bello exiſtiment, etiam ſi ſuo more in prima acie collocati fuerint, Plebëi autem Caphræ ſunt, & eiſdem ferè moribus & inſtitutis, quibus inſulanos Porne oſtendimus.ſunt egẽtes admodũ vtpote apud quos nihil præterquã aromata proueniant, quæ cum venenis arſenico & Mercurio ſublimato vulgo appellato,ac linteis quibus vt plurimũ veſtiuntur, libenter cõmutant:in quẽ vero vſum his venenis vtãtur nondum ſatis compertũ eſt. Viuũt pane,ſagu,& piſcibus, nõnunquã pſittacis. Latent tuguriolis demiſſis admodũ. Quid multa? Oĩa apud hos humilia et ſordida prę ter pacẽ,otiũ et aromata. Quorũ alterũ et q̃dẽ pulcherrimũ ſummũq́ bonũ ingẽsmortaliũ iniq̃tas ex hoc no

ſtro orbe ad eos relegaſſe videtur. Aromata vero tum auaritia tum inſatiabilis gulę auiditas, nos in ignoto etiam orbe illorum quærere cogit. Adeò hominum proteruia ſalubria quæque haud longius ſatis nequit protrudere, neq; quæ luxus & libidinis appetere. Noſtri vero Moluccarum ſitu diligenter inſpecto, & cuiuſq; inſulæ, præterea regulorum moribus exploratis, ad Thedori accedunt, & quod hanc copia Gariophili cæteris antecellere, regem vero prudentia & humanitate reliquis regibus præſtare intelligebant. Paratis itaque muneribus in terram deſcendunt ac regem ſalutant, præbentq; munera tanquam à Cæſare miſſa. Ille muneribus benigne acceptis in cœlum ſuſpiciens, iam inquit biennium agitur, cùm vos à maximo rege regum ad inquirendas has terras demiſſos è ſiderum ratione cognoui. Quare aduentus veſter tanto mihi gratior iucundiorq; eſt, quanto aſtrorū ſignificatione diutius mihi præſcitus fuit. Et cum nihil huiuſmodi euenire ſcio quod non tam diu fatorum & ſiderum decreto ſtatutum ſit, non is ero qui aut facile aut ſiderum ſignificationi aduerſari moliar, ſed volens libensq; poſt hac depoſito regio faſtigio me tantummodo regis veſtri nomine huius inſulæ procurationem gerere exiſtimabo. Quare naues in portum ſubducite, & reliquos ſocios in terram tuto deſcendere iubetote, vt nunc tandem poſt tam longam maris iactationem totq; rerum pericula ſecure terræ benignitate frui & corpora curare poſſitis. Neque aliud exiſtimate quàm vos in regis veſtri regnum venire. His dictis rex depoſito diademate ſingulos amplectitur, & quæ terra illa alimenta habebat afferri iubet. Noſtri hac re lætati, ad ſocios redeunt, ac quæ acta ſunt renuntiant. Hic hac regis comitate, & beneuolentia lætati, inſula potiuntur. Vbi cum aliquot diebus regia munificentia fuiſſent recreati, inde ad reliquos regis legatos mittunt ad inſularum copias explorandas, & regulorum animos conciliandos. Tarante proxima erat, & hæc quoq; minima eſt inſula, Quippe quę paulò vltra ſex

mil-

milliarium Italicorum ambitum habet. Eſt huic proxima Matthien & ea exilis. Hæ tres Gariophili magnam copiam gignunt, ſed longe vberiorem in quartum annum. Arbores hæ non niſi in abruptis rupibus prouenire ſolent, & ita denſantur, vt plerumq; lucum faciant. Arbor hæc tum folijs, tum craſſitudine tum ipſa etiam altitudine lauro ſimillima eſt. Gariophilum quem vulgo à ſimilitudine clauum nominant naſcitur ex ſummis ſingulis ramuſculis. Corolla primum, tum in ea flos haud alius quàm mali aurei prodit. Acies'q; ſeu cuſpis ipſa Gariophili ſummo ſtipiti inſidet, donec paulatim in longum exurgens mucronem efficit. Rubeſcit primum, mox ſole toſtum nigreſcit. Huius arboris ſyluas inter ſe, quemadmodum nos vineas, indigenæ partitas habent. Gariophilon ſitis condunt, donec aliò à mercatoribus transferatur. Quarta inſula Muthil haud cæteris maior. Hæc cynamomum gignit. Arbor hæc ſurculoſa & alioqui ſterilis ſiccitate gaudens, ſimillima eſt arbori quæ malum fert punicum. Huius cortex ad ſolis calorem dehiſcens à ligno auellitur, & paululum ad ſolem detoſtus fit cynamomum. Huic propinqua eſt alia inſula, quæ Badam appellatur, Moluccenſibus inſulis maior amplior'q;. In ea Myriſtica nux naſcitur, cuius arbor procera ampla'q; eſt. Arbori quæ nucem iuglandem fert admodum ſimilis. Neq; hęc nux aliter quàm iuglans producitur, gemino protecta operimento, puluinati primum calycis, ſub hoc tenuis membrana, quæ reticulatim nucem amplectitur. Hæc apud nos Muſcatæ flos, ab Hiſpanis macis vocatur, nobile atque ſalubre aroma. Alterum operimentum ligneum eſt putamen, vt auellanę, cui quam diximus ipſa nux ineſt muſcata. Gingiber vero paſſim in ſingulis inſulis huius archipelagi naſcitur. Aliud ſeminatim, aliud ſponte prouenit. Sed quod ſeminatur nobilius eſt. Herba ſimilis illi quæ crocum fert, & eo modo eius radix ferè naſcitur, quæ gingiber eſt. Noſtri ab regulis ſingulis benigne ſuſcepti fuére, & exemplo regis Thedori ſeſe

Cæſaris imperio vltrò ſubmiſère. At Hiſpani qui nõ niſi vnam atq; alteram haberent nauim, ſtatuére de ſin gulis quidem aliquid afferre, ſed naues gariophilo one rare, quod huius & anno illo vberior prouentus fuiſſet, & huius generis aromatis maiorem copiam naues capere poſſent. Impletis itaque Gariophilo nauibus, & literis muneribusq; à regibus ad Cæſarẽ acceptis, diſceſſum parant, literæ plenæ erãt fidei atq; obſeruantiæ. Munera erant enſes Indici, aliaq; id genus. Sed præ cipuum Mamuco Diata, hoc eſt, auicula dei, qua ſe in prælio tutos inuictosq; putant. Harum quinq; miſſæ fuêre, vnã impetraui à præfecto nauis, quã R. D. T. mitto. Non quod ſe ea ab inſidiis & ferro tutam putet, vt iſti perhibent, ſed quod eius raritate & pulchritudine delectetur. Mitto quoque & cynamomi & muſcatæ & gariophili aliquid, vt cognoſcat noſtra aromata iis quæ Veneti & Portugallenſes afferunt, non modo non deteriora, ſed nobiliora quod recentiora ſunt. Noſtri dum ex Thedori ſoluiſſent, ecce altera nauis & maior quidem, vitio facto aquam hauſit, ita vt ad Thedori regredi neceſſum fuerit. Hiſpani dum hoc incommodum non niſi magno negotio & in multorum dierum ſpatio poſſe tollere animaduerterent, conuenére vt altera nauis ad promontoriũ Cattigara, inde per altum quàm longe poſſet à littoribus Indiæ veheretur, ne à Portugallenſibus conſpici poſſet, donec promontorium Aphricæ, quod vltra Capricorni tropicum protenditur, & cui bonæ ſpei Portugallen. nomẽ indidére, in conſpectum veniret, quod inde haud difficilis in Hiſpaniam eſſet nauigatio. Altera vero nauis quum primum refecta eſſet, rurſus per archipelagum vaſtumq; illum oceanum ad litora illius continentis quam ſupra memorauimus curſum caperet, donec eam oram reperiret, quæ è regione Darienis eſſet, vbi anguſto admodum terræ ſpatio auſtrale illud mare ab occidentali, in quo Caſtellanorum ſunt inſulæ, diſiungitur. Soluit itaque denuo ex Thedori nauis altera, & citra æquinoctialem ad duodecim gra

dus

dus vecta, promontorium Cattigarę, quod Ptolemęus longe etiam vltra æquinoctialem protenſum arbitratus eſt, non inuenére. Sed poſtquam ingens maris ſpatium demenſi eſſent, ad promontorium bonæ ſpei, inde ad inſulas Heſperidum delati ſunt. Et quum hæc nauis longa hac nauigatione concuſſa aquam admitteret, non potuére nautæ, quorũ iam multi etiam rerum & nauigationis incommoditate perierant, exhauriendæ ſentinę ſatagere. Quapropter in vnam inſularum quę ſancti Iacobi nuncupatur, deſcenderunt, vt ſeruos emerent. Noſtri autem dum pecuniam nautarum more non haberent, Gariophilum pro ſeruis offerũt. Qua re per Portugallenſes qui in illa inſula magiſtratum gerunt intellecta, tredecim ex noſtris in vincula coniecti ſunt. Reliqui in numero decem et octo erant. Hac rei nouitate territi, dimiſſis ſocijs continuo in Hiſpaniam tendunt. Quo decimoſexto menſe poſtquam ex Thedori diſceſſere, ſalui atque incolumes ſexto Septembris ad portum Hiſpali propinquum peruenêre. Digniores profecto nautæ, qui æterna memoria celebrentur, quâm qui cum Iaſone ad Colchidem nauigarunt Argonautæ. Nauis autem ipſa multo dignior, vt inter ſydera collocetur, quâm vetus illa Argo. Hæc nanque ex Græcia duntaxat per pontum vecta eſt, noſtra vero ex Hiſpali auſtrum verſus. Indeq́ per vniuerſum occidentem perq́ inferius hemiſphærium, in orientem penetrans, rurſum in occidentem remeauit. Reuerendiſſimę D. T. me humillime commẽdo. Datum Valliſoleti die. xxiiij. Octobris M. D. xxij.

E. Reuerendiſſ. ac illuſtriſſ. D. T.

Humillimus & perpetuus ſeruitor

Maximilianus Tranſſyluanus.

INDEX CAPITVM
trium Librorum Ioannis Boemi de omnium Gentium moribus.

John Carter Brown Library

CAPITA LIBRI PRIMI.

De origine hominis opinio theologorũ vera Cap.I
De origine hoĩs opinio Ethnicorũ falſa Cap.II.
De terræ ſitu & partitione Cap.III.
De Æthiopia & gẽtis eius priſcis moribus. Ca.IIII
De Ægypto & ritu gentis vetuſto. Cap.V.
De Pœnis & cæteris Aphricæ populis Cap.VI.

CAPITA LIBRI SECVNDI.

De Aſia & celebrioribus eius gentibus. Cap.I.
De Panchaia & moribus Panchaiorum Cap.II.
De Aſſyria Aſſyriorumq́ꝫ viuendi moribus Ca.III.
De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibus, ac inſtitutis. Cap.IIII.
De Media Medorumq́ꝫ moribus. Cap.V.
De Parthia & Parthorũ viuendi moribus Cap.VI
De Perſia & Perſarum moribus, ritibus, & inſtitutis. Cap.VII.
De India & Indorum prodigioſis ritibus, moribusq́ꝫ viuendi. Cap.VIII.
De Scythia Scytharumq́ꝫ feris moribus. Cap.IX.
De Tartaria, gentisq́ꝫ Tartarorũ moribus Cap.X.
De Turcia Turcarumq́ꝫ omnibus, legibus, & inſtitutis moribus. Cap.XI.
De Chriſtianis, eorũq́ꝫ origine & ritibus Cap.XII

CAPITA LIBRI TERTII.

De Europa Europeisq́ꝫ memorabilioribus gentibus. Cap.I.
De Græcia & legibus à Solone Athenienſibus Græcorum longe principibus ſancitis. Cap.II.

INDEX.

De Laconia & Laconum ſiue Lacedæmonum inſtitutis. Cap.III.
De Creta inſula, et Cretenſiū celebratis mor. Ca.IIII
De Thracia Thracūq; feris moribus. Cap.V.
De Ruſſa ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſſanorum moribus Cap.VI.
De Lithuania Lithuanorumq; vita. Cap.VII.
De Liuonia, Pruſſa & militibus marianis. Ca.VIII.
De Polonia, Polonorūq; recentibus mo. Cap.IX.
De Hungaria, Hungarorūq; viuendi inſtit. Cap.X.
De Boëmia & moribus Boëmorum Cap.XI.
De Germania, & inſtitutis eorū plurimis Ca.XII
De Saxonia Saxonumq;, & priſcis & recentibus moribus. Cap.XIII.
De Weſtualia & iudicio weſtualis à Magno Carolo commiſſo. Cap.XIIII
De Franconia & Francorū multis ritibus. Ca.XV.
De Sueuia Sucuorumq; moribus & priſcis & recentibus. Cap.XVI.
De Bauaria & Carinthia, & earum priſcis legibus, et moribus quibus hodie viuunt. Cap.XVII
De Italia Italorumq; moribus. Item de Romulo & eius ciuilibus inſtitutis. Cap.XVIII
De Liguria Ligurūq; priſcis viuēdi mo. Ca.XIX
De Tuſcia & gentis eius antiquis mor. Cap.XX.
De Galatia Europea, & Galatarum priſcis moribus. Cap.XXI.
De Gallia Gallorumq; veteribus & recentibus moribus Cap.XXII
De Hiſpania & moribus Hiſpanorū Ca.XXIII.
De Luſitania & vetuſtis Luſitanorum moribus. Cap.XXIIII.
De Anglia, Scotia, Hybernia, aliiſq; multis inſulis & Inſulanorum moribus. Cap.XXV
De Taprobana inſula & gētis eius mo. Ca.XXVI.

Finis Indicis.

ANDREAS PALEOSPHYRA
Gundelfingius Lectori S.

A Marone licet Ithacus Vlyſſes
ſcelerum inuentor, ab Homero
Politropos, ab aliis technarum
Architectos & verſutiæ omnis
conciliabulum appelletur: attamen Sapien-
tiſſimus, peritisſimus, atq; patientisſimus he
roum omnium & prædicatur & habetur, q;
peregre profectus externorum hominum
mores multorum cognouit & vrbes, ab ad-
uerſante nimium ſibi fortuna per Scyllam
atq; Carybdim actus, Syrtium Cyclopis Sy-
renum & Circes moleſtias tulit. Quis ergo
non videat, quis non intelligat quàm deco-
rum, quamq; vtile ſit ad tanti principis veſti
gia quàm remotisſimè peregrinari, alienas
terras inuiſere, vnde peculiaria gentium ali-
arum ſtudia, mores, exercitia, linguæ, leges,
dogmata ſacra & profana omnia, eſus, veſti
tus, ædificandi ratio, locorum ſitus cultusq;,
& deniq; rerum naturæ omnium ediſcãtur.
Quoniam verò propter impedimenta ple-
raque ætate maximè noſtra omnibus hoc
non conceditur, vt non minus illa hæc in pa
trio ſinu quieſcendo cognoſcerentur, elabo
rauit Boemus hic meus literarum humana-

rum ſcientisſimus ex innumeris claſsicis ſcriptoribus conſcriptum pręſens opus. In quo tres terræ partes, partium regiones, & loca, locorum homines, hominum mores & ritus memorabiliores explicãtur omnes, tanta diligentia: tanta arte, quanta à nemini ante eum vnquam prius pertractati dinoſcuntur: ex racematione diligenti vindemiã, ex ſpicilegio meſſem fecit, ſuccoſum non minus quàm iucundum, nec iucundum minus quàm vtilem atque perneceſſarium librum, adeò, vt niſi quæ in ipſo de homine prædicantur, ille, qui humanitati ſtudet, cognouerit, magis inſtituto aberret ſuo quàm materiarius, quem materiæ in qua laborat natura ſiue conditio fugerit. Quare humanarũ rerum humane Lector eas hominum res intuere, lege, atque vbi quanta in eis vtilitas, quanta humanæ vitæ inſtitutio ſit, experieris, gratias Boemo noſtro age immortales.

Typis Ioan. Graphei.

-10835-

John Carter Brown Library

J542
B671o A